

*Collección Antòni Nogués
de versiones en aranés*

34

ERA ODISSEÀ

Homèr

PRESENTACION

Nogués auance en sòn prètz hèt d'auferir-mos, d'obsequiar-mos, era possibilitat d'accendir as granes òbres dera literatura internacionau en aranés. Aguesta ei era sua òbra d'un originau mès antic. Siguec escrita en siècle IX abans de crist. Era odissea en lenguatge nòste, e enes autes lengües romaniques, da significat a un viatge plen de aventures. Abans d'escriuer-se existic fòrça ans ena tradicion orau. Era traduccion de Nogués l'a hèta a compdar d'ua òbra intermieja; dificilament podie hèr era traduccion des der originau! S'an hèt centenars de traduccions de Era Odissea. Nogués a trabalhat eth texte a compdar dera òbra en castelhan de Luís Segalá Estalella (1910). En castelhan es traduccions s'an multiplicat. Era prumèra ei de 1550 (Gonzalo Pérez).

Era traduccion occitana mès emblematica a estat era que hec Robert Lafont en ua publicacion que se nomenèc «*Lo viatge grand de l'Ulisses d'Ítaca*» (en realitat correspon a ua tresau part de tota Era Odissea). Robèrt Lafont auie boni coneishements de grèc e extraordinaris coneishements d'occitan, de catalan e de literatura en generau. Era traduccion de Lafont ei en vers e ei sense dubte era referéncia mès destacada dera òbra d'Omèr en lengua occitana. Anteriorament auem coneishençà d'ua traduccion ar occitan, ena varianta provençala e en grafia felibrenca, L'Oudissèo, publicada en 1907. Eth sòn autor Charles Rieu accompane era traduccion ath provençau damb ua traduccion ath francés.

Era òbra originau cònsta de mès de 12000 versi distribuïts en 24 cants. Lafont traduïc 3300 versi; ua quatau part. Respècte dera sua traduccion Lafont comente que non ei ua òbra academica, non ei ua traduccion coma pòden èster es que s'an hèt ath francés, ei ua òbra escrita en un lenguatge de marinèrs, provençau, dera mar...

Era traduccion ar aranés, de Nogués, ei en pròsa. En catalan s'an hèt diuèrses traduccions, bères ues en vers coma era de Carles Riba en 1919 e en 1948, e era novèla narrativa de Joan Francesc Mira en 2011. Es traduccions de Riba an estat catalogades de granes traduccions d'òbres de referéncia. D'autas versions en pròsa catalana an estat era de Joan Alberich en 1998 e diuèrses adaptacions juveniles. Resulte mès simpla e comprehedora era version en pròsa. Es versi son trabalhats e de comprehension complicada.

Veigam, entà hèr-mos era idea dera valor des òbres, un bocin, eth madeish, d'aguestes emblematisques traduccions (Cant XII), segontes cada un des autors

Carles Riba (Vers) : Passa de llarg, però tapa a la teva gent les orellas amb cera dolça que hauràs remollit, a fi que no hi senti

cap dels altres; però si el cor a tu et diu d'escutar-les,
fes que et lliguin de mans i de peus dins el ràpid navili,
dret a la paramola, i que fermin les cordes ben altes,
perquè sentis a pler la veu de les dues Sirenes.

Robert Lafont (Vèrs): Poja drech, t'arrèstes pas.
Prèn-t'una bresca de mèu doç e pasta-la per ne tapar
leis aurelhas de tei marins, e que degun ausiga rèn.
Mai tu solet se lo desir te'n vèn, escota a condicion
de te faire ligar dei mans, dei pès, de tota ta persona
au mast. Drech sus la clau, encordelat de ton pròpi voler
chala-te donc de la poder ausir, la canta dei Serenas.

Joan F. Mira: Passa de llarg. Però abans taparàs les orelles dels homes
amb cera dolça d'abella, ablanida: que no les escolte
cap dels altres, però si tu tens el desig d'escutar-les
fes que t'amarren de mans i de peus en el teu vaixell ràpid,
dret en la base del pal, amb les cordes lligades a l'arbre:
només així gaudiràs de la veu d'aquelles sirenes.

Charles Rieu (Pròsa): Tiro lèu ta routo liuen d'aqui, e tapo lis auriho de ti sòci
emé de ciero molo, de pòu que quaucun d'éli entènde. Tu, escouto-lèi, se vos ; mai
fai-te estaca di pèd e di man, pèr ti sòci, dins la nau couchouso, dre contro l'aubre-
mèstre, davans d'escouta emé chalun la voues di Sereno.

Version francesa (en pròsa, dera òbra de Charles Rieu): Navigue rapidement au-
delà, et bouche les oreilles de tes compagnons avec de la cire molle, de peur qu'aucun
d'eux entende. Pour toi, écoute-les, si tu veux ; mais que tes compagnons te lient, à
l'aide de cordes dans la nef rapide, debout contre le mât, par les pieds et les mains,
avant que tu écoutes avec une grande volupté la voix des Seirènes.

Antòni Nogués (Pròsa): Passa de long e tapa-les es aurelhes as tons companhs
damb cera blanca, pr'amor de qu'arrés les entene; mès se tu desirèsses entener-les, hè
que t'estaqueren ena velèra embarcacion de pès e mans, dret e apressat ath pau dera
vela e qu'es còrdes siguen estacades ath pau; e atau te poiràs deleitar en tot escotar as
Sirenes.

Que cada un extrèigue es sues valors...

Jusèp Loís Sans Socasau

President der Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa dera lengua occitana

ERA ODISSEÀA

Homèr

CANT I

Concili des dius. Exortacion de Minerva a Telemac.

Parla-me, Musa, d'aqueith baron de multifòrme engenh que, Dempús d'esbauçar era sagrada ciutat de Troia, anèc caminant pendent fòrça temps, vedec es poblacions e s'en sabec des costums de fòrça òmes e patic en sòn interior un gran nombre de trebucs ena sua navegacion peth mar, donques que sajaue de sauvar era sua vida e era tornada des sòns companhs entara pàtria. Mès, enquia e tot atau, non les podec desliurar, tau que desiraue, e toti periren per çò des suas pròpries lhocaries. Insensati! Se mingèren es vaques deth Solei, hilh de Hiperion; eth quau non permetec que les arribèsse eth dia dera tornada. Ò divessa, hilha de Zèus!: conda-mos, encara que sigue solet ua part d'aguestes causes.

Ja en aqueth temps, es qu'auien artenhut escapar d'ua mòrt òrra èren enes suas cases, dehòra deth perilh dera guèrra e deth mar; e sonque Ulisses, que tan gran besonh sentie d'autrejar-se ara sua pàtria e de veir ara sua esposa, se trapaue retengut ena ueda tuta per Calipso, era ninfa venerabla, era divina entre es divinitats, que desiraue tier-lo coma espòs. Enes ans a vier arribèc fin finau era epòca qu'es dius auien decretat qu'entornèsse ena sua pàtria, en Itaca, encara que, totun aquerò, non botarie punt finau as sòns trebucs, ne tansevolh Dempús d'auer-se amassat damb es sòns. E toti es dius lo planhien, exceptat de Neptun, que s'estèc de contunh emmaliciat contra Ulisses enquia qu'er eròi non arribèc ena sua terra.

Mès alavetz se n'auie anat Neptun entath luenhant pòble des etiòps (que son es darrers des òmes e formen dus grops, que demoren respectiuament en Solei cogant e en Solei gessent) entà assistir a ua ecatòmba de taures e d'anhhèths. Tant qu'aqueith se divertie en tot campar eth hestau, s'amasseren es autes divinitats en palai de Zèus Olimpic. E siguec eth prumèr a tier era paraula eth pair des òmes e des dius, donques qu'ath sòn laguens auie present ar illustre Egiste qu'auie aucit eth famós Orestes Agamemnonida. En tot rebrembar-se'n d'eth, les parlèc as immortaus d'aguesta manèra:

“Ò dius! De quina manèra colpen es mortaus as dius! Diden qu'es causes dolentes les arriben de nosati, e son eri es que se hèn a vier damb es suas lhocaries malastres non decretadi peth destin. Atau se passèc damb Egiste, que, en opausar-se ara volontat deth fado, se maridèc damb era hemna legitima der Atrida e aucic ad aguest eròi quan entornaue entara sua pàtria, a maugrat de qué se'n sabie dera terribla mòrt que patirie Dempús. Nosati madeish l'auíem manat a Mercuri, eth susvelhant Argicida, pr'amor d'avertir-li de qué non aucisse ad aqueith, ne cuelhesse ara sua esposa; donques qu'Orestes Atrida auie de cuéher resvenja tanlèu arribada era sua joenessa e sentut eth desir de tornar ena sua terra. Atau l'ac declarèc Mercuri; mès que non artenhèc a convencer-lo, a maugrat d'èster tant excellent eth conselh, e ara Egiste ac a pagat tot amassa.”

Li responc Minerva, era divessa des uelhs ludents: “Pair nòste Saturn, eth mès excèls des que govèrnen! Aqueth jatz ena hòssa per çò d'auer patit ua mort plan justificada. Atau perisque aqueth qu'actue dera madeisha manèra! Mès se me sarre eth còr peth prudent e malerós Ulisses, que, hè força temps, patís penes luenh des sòns, en ua isla pataquejada pes ondades, en centre deth mar; isla poblada d'arbes, qu'en era a eth sòn ostau ua divessa, era hilha deth terrible Atlant, que se'n sap de totes es prigondors deth mar e sostie es granes colomnes que separan era tèrra e eth cèu. Era hilha d'aguest diu retie ath malerós e aclapat Ulisses, sense deishar de vantar-lo damb trendes e seductores paraules entà que se'n desbrembe d'Itaca; mès, er eròi, qu'ei desirós de veir eth hum deth sòn país natau, ja sent er in de morir. E a tu, Zèus Olimpic, non se t'esmò eth còr? Non t'ère agradiu Ulisses quan hège sacrificis ath cant des vaishèths des aquèus? Per qué, donc, t'as emmaliciat damb eth, ô Zèus?”

Li responc Zèus, qu'amolone es bromes: “Quines paraules deishères anar dera tua boca! Com vòs que m'en desbremba deth divin Ulisses, que pera sua intelligéncia subergés de toti es mortaus e tostemp aufric fòrça sacrificis as immortaus dius que possedissen er ample cèu? Mès Neptun, que cenh era tèrra, li sauve viua e constanta rancura pr'amor qu'avuglèc ath ciclòp, ath deifòrme Polifem; qu'ei eth mès fòrt de toti es ciclòps e neishec dera ninfa Toosa, hilha de Forcis que govèrne en mar estèrle, dempús qu'aguesta se junhèsse damb Neptun en ua prigonda tutu. D'alavetz ençà, Neptun, que secodís era tèrra, encara que non s'age prepausat aucir a Ulisses, hè que vage errant luenh dera sua patria. Mès, au, parlem dera tornada deth madeish e dera manèra de com arribarà ena sua pàtria; e Neptun deisharà de cornèr era sua colèra, que non li serie possible tier, solet e contra era volontat des dius, damb toti es immortaus.”

Li responc Minerva, era divessa des grani uelhs: “Pair nòste Saturn, eth mès excèls des que govèrnen! Se les platz as benauradi dius qu'eth prudent Ulisses entorne ena sua casa, manem-li a Mercuri, eth messatgèr Argicida, ena isla de Ogigia; e que li digue çò de mès lèu possible ara ninfa de beròies trenes era decision qu'auem cuelhut, entà qu'er eròi se bote en camin. Jo, mentretant, en tot vier en Itaca, ahiscarè viuament ath sòn hilh e li boharè valor en pièch entà que cride as aquèus ena agora e enebisque era entrada en palai a toti es pretendents, que de contunh esgòrgen oelhes e buèus. E l'amiarè dempús entà Esparta e entara sablosa Pilos entà que, preguntant e vedent se pòt obtier notícies deth sòn pair, artenhe guanhau aumorada fama entre es òmes.”

Dit aquerò, se caucèc es daurades e divines ales que l'amiauen sus eth mar e sus era tèrra damb era velocitat deth vent; cuelhec era fornida lança, de punta de bronze, fòrta, longa, robusta, que damb era, era hilha deth poderós pair esbause files sacerdes d'eròis quan s'emmalicie damb eri. Baishèc ara prèssa des cims der Olimp, e en tot filar-se de cap ath pòble d'Itaca, se posèc en lumedian dera casa d'Ulisses, just dauant deth pati; Minerva agarraue era bronzinada lança e auie cuelhut era figura d'un estrangèr, de Mentes, rei des tafis. Trapèc as capinauts pretendents; qu'entà divertir-se hègen as dats dauant dera pòrta dera casa, seigudi sus cuèrs de buèus qu'eri madeishi auien aucit. Diuèrsi eralds e diligents servidors les aufrien vin e aigua enes vaishères; e d'auti

netejauen es taules damb esponges de molti traucs, les plaçauen en sòn lòc, e premanien carn en abondància.

Que siguec eth prumèr en encuedar-se'n dera preséncia dera divessa eth deiforme Telemac; donques qu'ère ath miei des pretendents, damb eth còr aclapat, e auie eth pensament fixe en sòn valerós pair per s'un cas, en vier, hesse enlà ad aqueri e recuperèsse era dignitat reiau e eth domeni des sues riqueses. Taus causes meditaue, seigut entre es pretendents, quan vedec a Minerva. Ara seguida venguec dret entath vestibul, fòrça indignat ath sòn laguens per çò qu'un òste li calesse demorar pendent tant de temps ena pòrta, cuelhec dera man ara divessa, li cuelhec era bronzinada lança e li didec aguestes alades paraules:

“Planvengut, òste! Entre nosati receberàs ua amistosa acuelhuda e Dempús qu'ages minyat, mos dideràs se vòs bèra causa.”

Parlant atau, comencèc a caminar, e Palas Minerva l'anèc seguint. Ja en interior der excèls palai, Telemac emparèc era lança en ua colomna nauta, en tot botar-la en ua ornada lancèra a on i auie moltes lances deth pacient Ulisses; hec sèir ara divessa en un fautulh, Dempús d'esténer en solèr un tapís brodat e de plaçar er escabèl entàs pès; e se hec a vier entada eth ua hargada cagira; en tot botà'c tot a despàrt des pretendents entà qu'ar òste non li desagradèsse era parva, shordat peth revolum d'aqueri barons capinauts, e eth, ath sòn torn, lo podesse interrogar sus eth sòn pair absent. Ua esclaua les balhèc eth lauamans, qu'amiaue en ua magnifica gèrra d'aur e vessèc en ua plata d'argent, e les botèc ath dauant ua ornada taula. Era venerabla sirventa les hec a vier pan e deishèc sus era taula un bon nombre de minjars, en tot obsequiar-les damb aqueri qu'auie reservat. Eth mosso les servic plats de carn de tota sòrta e botèc ath sòn costat daurades copes. E un erald s'apressaue soent entà mestrar-les eth vin.

Mentretant, entrèren es orgulhosí pretendents. Tanlèu s'aueran seigut en orde en cagires e fautulhs, es eraldis les balhèren eth lauamans, es esclaves amolonèren eth pan enes tistèrs, es mossos aumpliren es vaishères e toti es convidadi agarrèren es parves que les auien mestrat. Satisfèti es talents de minjar e de béuer, tengueren eth sòn pensament en d'autas causes: eth cant e era dança, que son es ornaments dera taulejada. Er erald botèc era beròia citara enes mans de Femi, qu'obligauen a cantar dauant des pretendents. E mentre Femi començaue ath son dera citara un beròi cant, Telemac li didec aguestes rasons a Minerva, era des ludents uelhs, Dempús d'apressar eth sòn cap ara divessa entà qu'es auti non l'entenenissen:

“Estimat òste! T'anujaràs damb jo per çò que te vau a díder? Aguesti sonque s'estan pera citara e peth cant; e non les còste arren, donques que degalhen impunidament era riquesa de un aute, era d'un baron qu'es sòns blanqui uassi se poirissen en continent pera accion dera ploja o lo remenen es ondades en sen deth mar. Se lo vedessen arribar en Itaca, s'estimarien mès auer es pès leugèrs qu'ester rics d'aur e de vestits. Mès aqueth que ja se moric, victima deth crudèu destin, e non s'a de demorar era sua arribada, encara que beth un des òmes terrestres afirme qu'encara tornarà: qui ès e de quin país vies? A on se trape era tua ciutat e es tòns pairs? En quin vaishèth arribères?

Com te heren a vier es marinèrs en Itaca? Qui son? Donques que non me pensi qu'ages vengut caminant. Ditz-me tanben era vertat de tot aquerò entà que me'n sàpia. Vies ara per prumèr viatge o as estat ja òste deth mèn pair? Que son molti es que coneishen era nòsta casa, pr'amor qu'Ulisses acostumaue a visitar as auti òmes."

Li responec Minerva, era divessa des ludents uelhs: "De tot aquerò te vau a informar peth menut. Me vanti d'ester Mentes, hilh deth bellicós Anquiale, e de regnar sus es tafis, aimants de manejar es rems. Que sò vengut ena mia galèra, damb era mia gent, donques que navegui per esglumós mar entà uns òmes que parlen un aute lenguatge: que vau entà Temesa pr'amor d'amiar bronze, e ludent hèr. Ancorè era embarcacion près deth camp, abans d'arribar ena ciutat, en pòrt Retro qu'ei ath pè des seuvós Neio. Qu'em aunoradi de qué es nòsti ancessors s'autrejauen fòrça ospitalitat de tostemp, tau que l'ac pòs demanar ar eròi Laertes; eth quau, sivans m'an dit, ja non vie ena poblacion, senon que demore en camp, en tot tormentar-se pes penes, e a ua anciana esclaua que li premanís era parva e li balhe era beuenda quan se li cansen es membres d'arrossegar-se pera fertila vinha. Qu'è vengut pr'amor que m'assegurèren qu'eth tòn pair ère en tot tornar ena poblacion, mès solide qu'ac deuen empadir es divinitats, en tot botar obstacles ath sòn retorn; qu'eth divin Ulisses non a despareishut encara dera fertila terra, donques qu'ei viu e ei arturat en vast mar, en ua isla que ges entre onades, dès que queiguec en mans d'òmes crudèus e sauvatges que lo retien a maugrat sòn. Que vau ara a predíder çò que se passarà, sivans es dius m'ac inspiren en interior e jo pensi que s'a de verificar pr'amor que non sò endonviaire ne adreit interprèt de sòmis: *Aqueth non s'estará long temps dehòra dera sua pàtria, encara que lo subjecten ligams de hèr.* Abans traparà bèth mejan entà tornar, donques qu'ei fòrça engenhós. Au, parla e ditz-me damb sinceritat s'ès hilh d'Ulisses. Qu'ei extraordinària era tua retirada en ròstre e enes beròis uelhs d'Ulisses; e pro que m'en brembi, donques que mos amassàuem soent abans de qué s'embarquèsse entà Troia, a on anèren es princes aquèus enes concaves naus. D'alavetz ençà ne jo l'è vist, ne eth a jo."

Li responec eth prudent Telemac: "Te vau a parlar, ò òste, damb grana sinceritat. Era mia mair afirme que sò hilh d'aqueith, e sabi pas arren mès; qu'arrés artenhèc a conéisher per eth madeish eth sòn linhatge. Pro que siguessa descendant d'un òme erós qu'envielhesse ena sua casa, enrodat des sues riqueses!; mès ara diden que vengui, donques que m'ac demanes, deth mès malerós des mortaus òmes."

Li repliquec Minerva, era divessa des ludents uelhs: "Es dius que non deuen d'auer dispausat qu'eth tòn linhatge sigue escur, quan Penelope t'a amainadat tau qu'ès. Mès, au, parla e ditz-me damb sinceritat: quina taulejada, quina amassada ei aguesta, e quin besonh n'as d'autrejar-la? Qu'ei que se celebre un hestau o un maridatge?, donques que non mos trapam en un hestau a pagar truca truquet. Me sembla qu'es que mingén en palai damb tau arrogància otratgen a quauquarrés; pr'amor que quinsevolh òme senat s'indignarie en veir es sues pròpries pegaries."

Li responec eth prudent Telemac: "Òste! Donques que taus causes pregunes e demanes, te cau saber qu'aguesta casa siguec opulenta e respectada mentre aqueth baron demorèc

en pòble. Que cambièc Dempús era voluntat des dius, es quaus, maquinant maus, an hèt d'Ulisses eth mès ignorat de toti es òmes; que jo non m'aclaparia de tau sòrta, s'auesse acabat era vida entre es sòns companhs, en país de Troia, o en braça des sòns amics Dempús que s'acabèc era guèrra, pr'amor qu'alavetz toti es aquèus l'aurien bastit un tumulus e aurie legat ath sòn hilh ua glòria immensa. Ara que despareishec sense fama, agarrat pes Harpies; era sua mòrt siguec amagada e desconeishuda; e sonque me deishèc penes e plors. E non me planhi solet per eth, pr'amor qu'es dius m'an manat d'autas calamitats funèstes. Toti es illustres que govèrnен enes isles, en Duliqui, en Same e ena seuvosa Jacinta, e guairi govèrnен ena aspra Itaca, toti pretenen ara mia mair e arroïnen era nòsta casa. Era mia mair ne refuse es odioses nòces, ne sap botar punt e finau a taus causes; e aqueri mingén e agoten era mia paciència, e lèu acabaràn damb jo madeish."

Li responec Minerva plan indignada: "Ò dius! Quina manca te hè er absent Ulisses, entà que bote es sues mans sus aguesti desvergonhadi pretendents! Se tornèsse e campèsse dauant deth lumedan d'aguesta casa, damb eth sòn casco, eth sòn escut e es sues dues lances, coma eth prumèr viatge que lo vedí ena mia, beuent e divertint-se, quan tornèc d'Efira, deth palai d'Ilo Mermerida, (que anèc aquiu ena sua velèra nau per çò d'un podom mortau que podesse tintar es bronzinades flèches; mès Ilo, cranheit as sempitèrns dius, non l'ac autregèc e l'ac autregèc eth mèn pair que l'estimaue fòrça) se, donc, en mostrar-se atau, se trapèsse Ulisses damb es pretendents, que serie cuèrta era vida d'aguesti e fòrça amares es sues nòces. Mès qu'ei botat en mans des dius s'a de tornar e cuéller resvenja en sòn palai, e t'exòrti a que, plan que òc, medites se com haràs enlà d'aciu as pretendents. Escota-me, se te platz, e para atencion as mies paraules. Deman convòca ena agora as eròis aquèus, parla-les a toti e que ne siguen testimònies es pròpries divinitats. Ahisca as pretendents entà que se hèsquen enlà, vient entara sua casa; e s'ara tua mair er esperit la botge a maridar-se de nauèth, que torne entath palai deth sòn poderós pair e aquiu li premaniràn es nòces e l'apraiariàn ua dòt tant abondosa coma li cau amiar ua hilha estimada. Tanben a tu te balharè un conselh prudent, per s'un cas te decidisses a seguir-lo: Premanís era melhor embarcacion que trapes, damb vint remèrs; vè-te'n a preguntar peth tòn pair, qu'era sua absència se hè ja tan longa, e dilhèu bèth mortau te parlarà deth madeish o arribarà enes tues aurelhes era fama que vie de Zèus e ei era que mès esparg era glòria des òmes. Vè-te'n prumèrament entà Pilos e pregunta ath divin Nestòr; e d'aquiu estant fila es tòns passi entà Esparta, entath ròi Menelau, qu'a estat eth darrèr d'arribar, des aquèus de bronzinades armadures. S'entenessey díder qu'eth tòn pair viu encara e que pense entornar, tie-te pendent un an mès, encara que sigues aclapat; mès se te didessen qu'ei mòrt e que ja non existís, torna sense pòsa entara tua pàtria, bastis-li un tumulus, hè-li es funeralhas que se li deuen, e cerca-li ara tua mair un aute espòs. E tanlèu ages amiat en compliment totes aguestes causes, medita ena tua ment e en tòn còr se com auciràs as pretendents en palai: se damb enganya o ara descubèrta; donques que te cau non hèr pegaries, que ja non ès un mainatge. Dilhèu non te'n sabes de guaira glòria a guanhat dauant des òmes eth divin Orestes, dès qu'aucic ath parricida, ath fraudulós Egiste, que l'auie assassinat ath sòn illustre pair? Tanben tu, amic, donques que veigui qu'ès galhard e de nauta estatura, te cau èster fòrt entà qu'es qu'an de vier te lauden. E jo m'en vau entara velèra nau e entàs

mèns amics que ja deuen èster cansadi de demorar-me. Saja de hèr tot aquerò que t'è dit e bremba-te'n des mèns conselhs."

Li responec eth prudent Telemac: "Que me dides aguestes causes d'ua manèra tan benevòla, coma un pair ath sòn hilh, que jamès les poirè desbrembar. Mès, tè, demora un shinhau, encara qu'ages pressa entà anar-te'n, e Dempús que te banhes e deleites eth tòn còr, tornaràs alègrament ena tua nau, en tot hèr-te a vier un preciós present, fòrça beròi, entà sauvar-lo coma present mèn, que tau ei eth costum que se sòl seguir damb es òstes estimadi."

Li responec Minerva, era divessa de ludents uelhs: "Non m'artures, en opausar-te ath mèn desir de partir de seguit. Eth present qu'eth tòn còr me vò obsequiar, ja me lo balharàs quan torna entà que me lo hèска a vier ena mia casa: alista-lo plan beròi e serà just que jo te lo recompense damb un aute de semblable."

En díder aquerò, partic Minerva, era des ludents uelhs: se n'anèc era divessa, volant coma un audèth, Dempús de bohar en esperit de Telemac valor e audàcia, e d'ahiscar-li encara mès eth rebrembe deth sòn pair. Telemac, considerant ena sua ment çò que l'auie arribat, se demorec estonat, donques que ja sospechèc qu'auie parlat damb ua divinitat. E aqueth baron, que se retiraue a un diu, s'esdeguèc a amassar-se damb es pretendents.

Dauant d'aguesti, que l'escotauen seigudi e silenciosi, cantaue er illustre poèta era tornada deplorabla que Palas Minerva auie premanit as aquèus quan partiren de Troia. Era discrèta Penelope, hilha d'Icari, entenec de naut estant dera casa era divina cançon, que l'arribaue ena amna; e baishèc pera longa escala, mès non soleta, pr'amor que l'acompanhauen dues esclaves. Quan era divina entre es hemnes arribèc a on èren es pretendents, se posèc jos era colomna que tenguie eth tet solidament bastit, damb es cardòles caperades per un esplendid vel e ua aunèsta pincèla en cada costat. E damb lèrmes enes sòns uelhs, li parlèc atau ath divin poèta:

"Femi! Donques que te'n sabes de moltes autes hètes d'òmes e de dius, que divertissen as mortaus e son celebrades pes poètes, canta-les quauqu'ua d'eres seigut aquiu, en centre, e que l'escoten toti en silenci e beuent vin; mès dèisha aguest cant trist que me sarre eth còr en pièch, donques que me cuelh ua gran pena. Que tau ei era persona que d'era patisqui era sollitud, per çò de brembar-me'n tostemp d'aqueh baron qu'era sua fama ei grana ena Helade e en centre d'Argos".

Li repliquèc eth prudent Telemac: "Mair mia! Per qué li vòs enebir ar amable poèta que mos divertisque dera manèra que l'inspire era sua ment? Que non son es poètes es colpables, senon Zèus que distribuís es sòns presents as barons d'engenh dera manèra que vò. Que non s'a de repotegar a Femi perque cante era sòrt malerosa des danaus, donques qu'es òmes lauden damb preferéncia eth cant mès nau qu'arribe enes sues aurelhes. Resigna-te en tòn còr e en tòn esperit en enténer aguest cant, donques que non siguec Ulisses eth solet que perdec en Troia era esperança de tornar; que n'auec molti d'auti que tanben periren. Mès, torna ja entara tua cramba. Tie-te as tòns prèzhèts, eth telèr e era filosa, e ordena-les as esclaves que se tenguen ath sòn travalh; e de parlar ja

mo n'encargaram es òmes, e mès que mès jo, donques qu'ei mèn eth comandament d'aguesta casa.”

S'en tornèc Penelope, fòrça estonada, entara sua cramba, en tot remenar ath sòn laguens es discrètes paraules deth sòn hilh. E tanlèu avec pujat es escales damp es esclaves, s'estarnèc en somics per Ulisses, eth sòn estimat espós, enquia que Minerva, era des ludents uelhs, li bohèc enes sues paupetes eth doç saunei.

Es pretendents hègen sarabat ena escura sala e toti desirauen ajaçar-se damp Penelope en sòn madeish lhet. Mès eth prudent Telemac comencèc a dider-les:

“Pretendents dera mia mair, que vos comportatz damp orgulhosa insoléncia! Gaudim ara deth hestau e que cessen es vòsti crits; donques qu'ei plan beròi escotar a un poèta coma aguest, que se retire tant damp era sua votz as pròpries divinitats. En trincar eth dia, mos amassaram ena agora entà que jo vos diga sense trebucs que gescatz deth palai: premanitz-vos d'auti hestaus e minjatz-vos es vòsti bens, en tot convidar-vos successiu e reciprocament enes vòstes cases. Mès se vos sembla melhor e mès avient destruir impunidament es bens d'un solet òme, seguitz en tot consumir-les; que jo invocarè as sempitèrns dius per s'un cas bèth dia mos autrege Zèus qu'es vòstes òbres siguen castigades, e dilhèu morigatz en palai sense qu'arrés vos resvenge.”

Atau didec; e toti se sarrèren es pòts, en tot admirar-se de qué Telemac les parlèsse damp tanta audàcia.

Mès Antinoo, hilh d'Eupites, li responcec dident: “Telemac! Son dilhèu es madeishi dius es que t'ensenhen a èster grandiloquent e arengaire damp audàcia; mès pro que non volgue Zèus qu'arribes a èster rei d'Itaca, enrodada de mar, coma te correspon per çò deth linhatge deth tòn pair.”

Li responcec eth prudent Telemac: “Antinoo! T'anujaratz dilhèu per çò que vau a díder? Qu'ei vertat que m'agradarie èster-ne, se Zèus m'ac balhèsse. Te penses dilhèu qu'eth hèt de regnar ei eth pejor malastre entàs òmes? Que non ei dolent èster rei, pr'amor qu'era casa deth madeish s'enriquis rapidament e era sua persona se ve aunorada. Mès fòrça princes aquèus, entre joeni e ancians, demoren en Itaca, enrodada de mar: que regne quinsevolh d'eri, donques que moric eth divin Ulisses, e jo serè senhor dera mia casa e des esclaus qu'aguest aqueric entà jo coma butin de guèrra.”

Li responcec Eurimac, hilh de Polibe: “Telemac! Qu'ei botat enes mans des dius quin des aquèus a d'èster eth rei d'Itaca, enrodada de mar; mès tu seguís gaudint des tòns bens, govèrna en tòn palai, e jamès, mentre Itaca sigue abitada, arrive cap òme a trèir-te es tòns bens contra era tua volontat. E ara, brave Telemac, te voi preguntar per òste. D'a on venguec tau subjècte? De quina tèrra se vante d'èster? En quin país se trapen era sua familia e era sua pàtria? T'a dat naues sus era tornada deth tòn pair o a vengut damp eth solet prepaus de crubar bèth deute? Com ei que se lheuèc e partic tant ara prèssa, sense demorar que lo coneishéssem? Per çò dera sua portadura que non deu èster cap miserable.”

Responcec eth prudent Telemac: “Eurimac! Que ja s’ha acabat era esperança dera tornada deth mèn pair; e non me creigui es naues, venguen d’a on venguen, ne me’n hènsqui des prediccions que hè un endonviaire qu’era mia mair cride en sòn palai. Aguest òste mèn que ne siguec ja deth mèn pair e vie de Tafos: se vante d’èster Mentes, hilh deth bellicós Anquiale e regne sus es tafis, aimants de manejar rems.”

Atau parlèc Telemac, encara qu’ena sua ment auie arreconeishut ara divessa immortau. Tornèren es pretendents a divertir-se damb era dança e eth beròi cant, e atau demorauen qu’arribèsse era escura net. Que venguec aguesta quan encara se divertien, e alavetz se n’anèren e s’ajacèren enes sues cases. Telemac pugèc ena sua cramba de naut que s’auie bastit entada eth laguens deth beròi pati en un lòc visible de pertot; e se filèc dret entara sua jaça, en tot meditar ath sòn laguens fòrça causes. L’acompanhaue, damb tèdes alugades enes sues mans, Euriclèa, hilha d’Ops Pisenorida, era de casti pensaments; ara quau auie crompat Laertes en d’auti tempsi, a penes arribada ena pubertat, peth prètz de vint buèus; e en palai l’auenorèc coma a ua casta esposa, mès jamès s’ajacèc damb era pr’amar que non se shordèsse era sua hemna. Aquera, donc, illuminaua a Telemac damb tèdes alugades, per èster era esclaua que mès l’estimaue e era que l’auie elevat de mainatge; e, en tot arribar, dauric era pòrta dera cramba fòrtament bastida. Telemac se seiguec en lhet, se treiguec era delicada tunica e l’ac botèc enes mans ara prudenta anciana; que, Dempús d’apraiar es plecs, la pengèc en un clau que i auie en ornat lhet, e de seguit gessec dera cramba, barrèc era pòrta, en tot tirar der anèth d’argent, e passèc eth barrolh mejançant ua correja. E Telemac, ben caperat per un vel de oelha, pensèc pendent tota era net en viatge que Minerva l’auie conselhat.

CANT II

Agora des itacensi. Partença de Telemac.

Tanlèu se descurbic era hilha deth maitin, era Auròra de rosadi dits, er estimat hilh d'Ulisses se lheuèc deth lhet, se vestic, se pengèc ena espatla era agudenta espada, estaquèc as sòns beròis pès beròies sandales, e, semblable pera sua portadura a ua divinitat, gessec dera cramba. De seguit manèc qu'es eralds de votz sonora, cridèssen ena agora as aquèus de longa cabeladura. Se hec era crida e comencèren a amassar-se rapidament. E tanlèu aueren acodit e sigueren amassadi, Telemac venguec ena agora damb era bronzinada lança ena man e dus gossets de leugèrs pès que lo seguien, en tot ornar-lo Minerva damb tau gràcia divina qu'en veder-lo arribar tot eth pòble lo contemplaue damb estonament, e se seiguec ena cagira de sa pair donques qu'es ancians li heren lòc.

Que siguec eth prumèr en arengar-les er eròi Egipti, que ja ère acorbaishat pera vielhesa e se'n sabie de moltes causes. Un hilh sòn plan estimat, eth bellicós Antife, auie anat en Ilion, era de beròis shivaus, enes concaves naus deth divin Ulisses; e eth herotge Ciclòp l'aucic ena prigonda tuta e hec d'eth eth darrèr d'aqueri sopars. Que n'auie d'auti tres er ancian (un, Eurinome, que se trapaue entre es pretendents, e es auti cultivauen es camps deth sòn pair) mès non per aquerò s'auie desbrembat d'Antife e per eth ploraue e s'affligie. Egipti, donc, les arenguèc, vessant lèrmes, e les parlèc atau:

“Escotatz itacensi, çò que vos vau a díder. Ne un solet còp siguec convocada era nòsta agora, ne en era auérem cap session, dès qu'eth divin Ulisses partic enes concaves naus. Qui ei eth qu'ara mos amasse? Ei joen o ancian aqueth que lo prèsse un besonh tan gran? Recebec bëra naua de qué era armada torne e vò manifestar-mos publicament aquerò que sabec abans que nosati? O vò expausar e díder quauquarren qu'ei d'interès deth pòble? Ena mia pensada que deu èster un baron aunèst e profitós. Que l'autrege Zèus, en tot amiar-lo entà un erós finau, çò que se botge en sòn esperit.”

Atau les parlèc. Se vantèc deth presagi er estimat hilh d'Ulisses, que ja non s'estèc guaire temps seigut: damb er in d'arengar-les, se lheuèc ath miei dera agora e er erald Pisenor, que sabie dar prudents conselhs, li botèc eth scèptre ena man. Telemac, en tot dirigir-se prumèr ath vielh, s'exprimic d'aguesta sòrta:

“Ò ancian! Que non ei luenh aguest òme e ara te'n saberàs de qué aqueth qu'a amassat ath pòble sò jo, que me trapi fòrça aclapat. Cap naua è recebut dera tornada dera armada, entà que vos posca díder publicament aquerò qu'è sabut abans que d'auti, e tanpòc voi expausar ne díder cap causa que sigue d'interès deth pòble: que se tracte d'un ahèr particular mèn, dera dobla pena qu'entrèc ena mia casa. Era ua ei que perdí ath mèn excellent progenitor, que regnaue sus toti vosati damb era doçor d'un pair; era auta, era actuau, mès importanta encara, lèu esbauçarà era mia casa e acabarà damb era mia riquesa. Es pretendents dera mia mair, hilhs estimadi des barons mès importants d'aguest país, l'assètgen a maugrat sòn, e non causen filar-se entara casa d'Icarí, eth sòn

pair, entà que la dòte e l'autrege ad aqueth qu'eth volgue e ada era li plague; senon que, en vier cada dia ena nòsta casa, mos esgòrgen es buèus, es oelhes e es grasses crabes, celebren taulejades, beuen holament eth vin nere e atau se consumissen fòrça causes, pr'amor que non auem un òme coma Ulisses, que sigue capable de desliurar era nòsta casa de tau roïna. Que non sò jo capable de hè'c (solide deui èster feble e me manque valor marciau), que ja haria enlà ad aguesta gentada s'auessa pro vams, donques que s'an cometut accions intolerables e era mia casa se pèrd dera pejor manèra. Participatz vosati ena mia indignacion, cuelhetz vergonha dauant des vesins presents e cranhetz que vos perseguisque era colèra des dius, anujadi pes males òbres. Vos ac prègui per Zèus Olimpic e per Temis, era quau a dissolut e amasse es agores des òmes: non contunhetz, amics; deishatz que patisca solet era trista pena; se non ei qu'eth mèn pair, er excellent Ulisses, age volgut mau e costat maus as aquèus de beròies armadures e vosati ara, entà resvenjar-vos en jo, m'ajatz en òdi e me costetz maus, en tot ahiscar ad aguesti. Que serie melhor que toti amassa vos avaléssetz es mies proprietats e es mies vegades, pr'amor que se tau héssetz dilhèu bèth dia se pagaràn, donques que viera pera ciutat en tot repotegar-vos damb paraules e reclamar-vos es bens enquia que toti me siguessen entornadi. Mès ara es penes que costatz ath mèn còr son incurables."

Atau parlèc encolerit; e, vessant lèrmes, lancèc eth scèptre en solèr. Cuelhec pietat eth pòble, e toti carèren; sense qu'arrés gausèsse respóner a Telemac damb aspres paraules, exceptat d'Antinoo, que responec dident:

"Telemac, cridaire, incapable de moderar eth tòn in! Què as dit entà otratjar-mos? Tu que vòs caperar-mos d'opròbis. Mès eth tòrt non ei des aquèus que pretenen ara tua mair, senon d'era, qu'actue damb grana astúcia. Que ja hè tres ans, e arribarà eth quatau, que se burle dera animositat qu'es aquèus amien en sòn pièch. A toti les balhe esperances, e a cada un en particular li hè promeses e l'envie messatges; mès que son fòrça desparièrs es pensaments que se botgen ena sua ment. E enquia e tot s'endonvièc aguesta auta enganha: se metec a tèisher en palai ua gran tela subtila e interminabla, e alavetz mos parlèc d'aguesta sòrta: *Joeni, pretendents mèns! Donques que s'a mòrt eth divin Ulisses, demoratz, entà instar es mies nòces, qu'acaba aguesta tela, (non sigue que perda inutilament es hius), damb era fin de què age susari er eròi Laertes en moment fatau dera espauridora mòrt. Non se passe que s'indigne quauqu'ua des aquèus deth pòble, se ve acagar sense mortalha a un òme qu'a possedit tanti bens!* Atau didec, e eth nòste esperit generós se deishèc persuadir. Des d'aqueith moment s'estaue tot eth dia travalhant era gran tela, e pera net, tanlèu coma s'alugaue damb halhes, des.heiguie çò qu'auie teishut. D'aguesta sòrta artenhec amagar era enganha e qu'es sues paraules siguessen creigudes pes aquèus pendent tres ans; mès, en arribar eth quatau an, e tornèren a passar es sasons, mos ac revelèc ua des hemnes que se'n sabie pro ben de çò que se passaue, e descurbírem a Penelope en tot des.hèir era esplendida tela. Atau siguec coma, a maugrat sòn, li calèc acabar-la. Escota, donc, çò que te responen es pretendents, pr'amor de què te'n sàpies tu e tanben toti es aquèus. Hè qu'era tua mair entorne ena sua casa, e mana-li que cuelhe coma espós ad aqueth que li conselhe sa pair e ada era li plague. E se tormentèsse pendent long temps as aquèus, fidant enes dòts que

Minerva l'autregèc tant abondiuament (auer adretia enes labors fines, gaudir de bon sen, e valer-se d'astúcies que jamès auem entenut a díder qu'auessen es anteriores aquèes Tiro, Alemenà, Micene, era de beròia diadèma, pr'amor que deguna d'eres concebec pensaments semblables as de Penelope) non s'aurà decidit per çò mès convenient, donques qu'es tòns bens e riqueses seràn avalades mentre seguisque damb eth prepaus qu'es dius li bohèren en pièch. Era guanharà cèrtament fòrça fama, mès a tu te restarà solet er engüeg des abondosi bens qu'ages possedit; e nosati ne tornaram entàs nòsti negòcis, ne vieram entà nunlòc, enquia que Penelope non s'age maridat damb quauqu'un des aquèus."

Li responec eth prudent Telemac: "Antinoo! Que non è cap motiu entà hèr enlà dera mia casa, contra era sua voluntat, ara que me balhèc er èsser e m'elevèc. Eth mèn pair dilhèu encara ei viu en ua auta tèrra, o dilhèu ei mòrt; mès que me serà de mau hèr restituir a Icari moltes causes se de bon voler li mani ara mia mair. E alavetz non solet patirè malastres per çò dera absència deth mèn pair, senon qu'es dius m'en costarà d'auti; pr'amor qu'era mia mair, en gésser de casa, invocarà as odioses Furies, e queirà sus jo era indignacion des òmes. Jamès, per tant, balharè jo semblabla orde. Se vos anuge era animositat çò que se passe, premanitz d'auti hestaus e minjatz-vos es vòsti bens, en tot convidar-vos successiua e reciprocament enes vòstes cases. Mès se vos sembla melhor e mès avient destruir impunidament es bens d'un solet òme, seguitz en tot hè'c; jo invocarè as sempitèrns dius per s'un cas mos autrege un dia Zeùs qu'es vòstes òbres siguen castigades, e dilhèu morigatz en aguest palai sense qu'arrés vos resvenge."

Atau parlèc Telemac; e eth gran Zeùs li manèc dues agles que se meteren a volar des deth cim d'un monte. Ambdues volauen plan pròches, damb es ales estenudes, e tan rapides coma eth vent; e en trapar-se ath miei dera rambalhosa agora, virèren de seguit, en tot bàter es espesses ales, en tot guardar entà toti en cap, coma presagi de mòrt, en tot rosigar-se damb es unges eth cap e eth còth, e se filèren entara dreta per dessús des cases e a trauèrs dera ciutat. Se quedèren toti es presents fòrça estonadi de veir damb es sòns pròpris uelhs ad aguesti audèths, e meditauen ath sòn laguens qué se poirie passar; quan er ancian eròi Haliterses Mastorida, eth solet que destacaue ena sua edat per çò de coneïsher es auguris e explicar es causes fataus, les arenguèc damb benvolença, dident:

"Escotatz, itacensi, çò que vos vau a díder, encara que d'ua manèra especiau me vau a referir as pretendents. Qu'ei gran eth malastre qu'ad aguesti les menace, pr'amor qu'Ulisses non serà guaire temps luenh de nosati, senon que ja dilhèu se trape apròp e les menace a toti era mòrt e eth destin; e tanben les arribarà maus a molti des que demoren en Itaca, que se ve de luenh. Abans de qué arribe aquerò, pensem en com les poiríem hèr cessar des sòns excèssi, o qu'ac hèsquen de bon voler, que serie plan melhor entada eri. Donques que non ac vaticini sense sabèc, senon que m'en sai fòrça; e vos asseguri qu'ar eròi se l'a complit tot çò que jo l'è vaticinat, quan es aquèus s'embarquèren entà Ilion e partic damb eri er engenhós Ulisses. Li didí alavetz que, Dempús de passar fòrça maus e de pèrder as companhs, tornarie ena sua patria en vintau an sense qu'arrés lo coneishesse; e ara tot ei en tot complir-se."

Li responc Eurimac, hilh de Polibe: “Ò ancian! Torna entara tua casa e vaticina-les as tòns hilhs çò que volgues, pr’amar de qué en avier non patisquen cap de mau; mès en aguestes causes me’n sai jo de vaticinar fòrça melhor que tu madeish. Molti audèths se botgen dejós deth solei, mès non toti son malastrucs. Ulisses moric luenh de nosati, e tu auries d’auer perit damb eth, e d’aguesta manèra non haries tanti vaticinis ne ahiscaries ar irritat Telemac, demorant que mane bèth present ara tua casa. Aquerò qu’ara te vau a díder, se complirà: se tu, que te’n sabes de fòrça causes ancianes, enganhèsses damb es tues paraules ad aguest òme mès joen e l’ahisquèsses a que s’estongue anujat, prumèrament serà màger era sua afliccion pr’amar que non per çò des prediccions li serà aisit actuar de ua auta manèra; e a tu, ò ancian, te meteram ua multa entà que te sigue de mau hèr pagar-la e te còste grèu pena. Jo madeish, dauant de toti vosati, li darè a Telemac un conselh: que l’ordene ara sua mair qu’entorne ena casa pairau e aquiu li premaniràn es nòces e ua dòt tant abondiua coma a d’ester era d’ua hilha estimada. Non me pensi qu’enquia alavetz deishem de cornèr es joeni aquèus era nòsta laboriosa pretension, donques que non cranhem absolutament ad arrés, ne tansevolh a Telemac a maugrat dera sua facóndia; ne mos guarim dera vana profecia que mos hès e que per era mos ès encara mès odiós. Es sòns bens seràn avaladi dera pejor manèra, coma enquia ara, sense que jamès se l’imdemnize, mentre Penelope entretengue as aquèus entà arrecular era nòça. E nosati, demorant un dia darrèr der aute, competiram es uns damb es auti pera sua beresa e non mos dirigiram a d’autes hemnes que mos podessen convier entà maridar-mos.”

Li responc eth prudent Telemac: “Eurimac e guairi ètz illustres pretendents! Que non vos è de suplicar ne arengar mès sus aguest ahèr, pr’amar qu’ara ja se’n saben es dius e toti es aquèus. Mès, au, balhatz-me ua embarcacion velèra e vint companhs que me daurisquen camin aciu e enlà deth mar. Vierè en Esparta e ena sablosa Pilos entà preguntar pera tornada deth mèn pair, qu’era sua abséncia se hè ja tan longa; e dilhèu bèth mortau me parlarà d’eth o arribarà enes mies aurelhes era fama que vie de Zèus e ei era que mès esparg era glòria des òmes. S’entenessa díder qu’eth mèn pair ei viu e a de tornar, ac patirè pendent un an mès, encara que siga aclapat; mès se me didessen qu’a mòrt e que ja non existís, tornarè ara prèssa ena pàtria, li bastirè un tumulus, li harè es funeralhas que se li duen, e li cercarè un espós ara mia mair.”

Dempús de parlar atau, cuelhec sèti. Alavetz se lheuèc Mentor, er amic der illustre Ulisses (aguest, en embarcar-se l’auie encargat tota era sua casa entà qu’es sòns aubedissen ar ancian e eth l’ac sauvèsse tot e en bon estat), e benevòl les arenguèc d’aguesta sòrta:

“Escotatz, itacensi, çò que vos vau a díder. Degun rei qu’agarre eth scèptre, sigue brave, ne mofle, ne suau, ne se tengue en causes justes; senon ath cotrari, actue tostemp damb crudeutat e amie a tèrme accions nefastes; pr’amar que ja non se’n brembe arrés deth divin Ulisses entre es ciutadans que sus eri regnaue damb era doçor deth sòn pair. E non è en òdi as orgulhosí pretendents autant pera violéncia qu’actuen, possadi pes sòns maus prepausi, (pr’amar que se s’avalen era casa d’Ulisses, boten eth sòn cap ara ventura e cren qu’er eròi ja non a de tornar) coma m’anuji contra era rèsta dera poblacion, en

contemplar que vos estatz seigudi e en silenci, sense que sagetz, a maugrat d'èster tants, refrenar damb es vòstes paraules as pretendents que son pòqui.”

Li responec Leocrite Evenorida: “Mentor pervès e insensat! Qué dideres! Ahiscar-les a que mos hèsquen desistir! Que les serie de mau hère enquia e tot a un nombre màger d’òmes, lutar contra nosati pr’amor de privar-mos des taulejades. Donques que s’eth madeish Ulisses d’Itaca vient en persona, trapèsse as illustres pretendents minjant en palai e decidisse ath sòn laguens hèr-les enlà dera sua casa, non s’alegrarie era sua esposa de qué auesse tornat, encara qu’ac desirèsse fòrça, donques qu’ aquiu madeish receberie er eròi indigna mòrt se sagèsse de combàter damb tanti barons. De vertat que non as parlat coma ac auies de hèr. Mès, au, desseparatz-vos e tornatz enes vòsti ahèrs. Mentor e Haliterses, que tostemp an estat amics de Telemac per çò de sa pair, l’encoratjaràn entà que comence eth viatge; mès me semble que, en tot estar-se quiet pendent fòrça temps, entenerà en Itaca es naues que venguen e jamès realizarà eth sòn prepaus.”

Atau didec, e ara seguida dissolec era agora. S’escampilhèren toti entà tornar enes suas cases e es pretendents se filèren entara casa deth divin Ulisses.

Telemac s’aluenhèc entara plaja e, dempús de lauar-se es mans en esglumós mar, pregùec a Minerva dident:

“Escota-me, ò musa qu’ager vengueres ena mia casa e me manères que partissa en ua nau per escur mar ara cèrca de notícies sus era tornada deth mèn pair, qu’era sua absència se hè ja massa longa! A tot aquerò s’opausen es aquèus e mès que mès aqueri qu’en mala ora son es pretendents.”

Tau siguec era sua pregària. Se l’apressèc Minerva, qu’auie cuelhut er aspècte e era votz de Mentor, e li didec aguestes alades paraules:

“Telemac! Que non seràs en futur ne covard ne imprudent, s’ei qu’as eretat era bona animositat qu’auie eth tòn pair entà amiatar a tèrme es suas accions e paraules; se siguessa atau, eth viatge non serà en bades, ne demorarà sense hèr. Mès, se non ès hilh d’aqueith e de Penelope, non me pensi qu’arribes a realizar çò que desires. Que son pòqui es hilhs que se retiren as sòns pairs, era majoritat gessen pejors, e sonque quauqui uns les auantatgen. Mès tu, coma que non seràs en futur ne covard ne imprudent, ne te manque era inteligència d’Ulisses, pòs concéber era esperança d’acabar taus òbres. Non te’n hèsques, donc, de çò que decidisquen o mediten es insensats pretendents; aguesti que non an sen ne practiquen era justícia, e non saben que se les aprèssse era mòrt e eth nere fado entà que toti acaben eth madeish dia. Aguest viatge que desires començar, non se tardarà guaire temps: que sò tant amic tòn per çò deth tòn pair, apraiarè ua velèra nau e vierè damb tu. Torna ena tua casa, barreja-te entre es pretendents e ordena que premanisquen viures en vaishères avientes, en tot botar eth vin en anfòres e era haria, qu’ei era sustentacion des òmes, en fòrts odres; e mentretant, amassarè, en tot recórrer era poblacion, as que de bon voler te volguen acompanyhar. Que i a fòrça naus en Itaca,

entre vielhes e naues, enrodada deth mar: dempús de campar-les, alistarè entà tu aquera que sigue melhor, e dempús que sigue equipada la botaram en ample mar.”

Atau parlèc Minerva, hilha de Zèus; e Telemac non se demorèc guaire dempús qu'auc escotat era votz dera divessa. Venguec ena sua casa damb eth còr sarrat, e trapèc as capinauts pretendents qu'esgorjauen crabes e rostien porcèths ena encencha deth pati. Alavetz, Antinoo, arrint, gessec ar encontre de Telemac, lo cuelhec dera man e li didec aguestes paraules:

“Telemac blagaire, incapable de moderar era tua impetuositat! Non decidisques en tòn pièch males accions o paraules, e minja e beu damb jo coma ac as hèt enquia ara. E es aquèus te premaniràn totes aqueres causes, ua nau e remèrs escuelhudi, entà que plan lèu vages ena divina Pilos ara cèrca de naues sus eth tòn illustre pair.”

Li repliquec eth prudent Telemac: “Antinoo! Que non ei possible que jo m'estonga carat entre vosati, tan supèrbs, e minja e m'alègra tranquillament. Non ei pro qu'es pretendents m'ajatz destruit moltes e excellentes causes, mentre siguí gojat? Ara que ja sò òme e me'n sai de çò que se passe, escotant tot çò que diden es auti, e creish en mèn pièch era animositat, sajarè d'autrejar-vos males mòrts, ja sigue acodint en Pilos, ja sigue en aguesta poblacion. Partirè coma passatgèr (e non serà en bades eth mèn viatge), donques que non è ne naus ne remèrs, que solide vos semblèc melhor que siguesse atau.”

Didec, e deishèc anar era sua man dera d'Antinoo. Es pretendents, qu'anauen premanint era taulejada laguens dera casa, se burlauen de Telemac e l'insultauen damb es sues paraules. E un d'aqueri joeni supèrbs parlèc d'aguesta sòrta:

“Segurament pense Telemac se com hèr-mos morir: se harà a vier ajudants dera sablosa Pilos o d'Esparta, tan veement ei eth sòn desir!, o dilhèu se dispause a vier ena fertila tèrra d'Efira entà hèr-se a seguir drògues mortifères e botar-les dempús ena vaishèra, pr'amor d'acabar damb nosati”.

E un auti des joeni supèrbs didec ara seguida: “Qui sap se, dempús de partir ena concava nau, morirà luenh des sòns, en tot vagar coma Ulisses? Que serie màger alavetz eth nòstre trabalh, donques que repartiríem toti es sòns bens e l'autrejaríem aguesta casa ara sua mair e ad aqueth que se maridèsse damb era.”

Atau didien. Telemac baishèc ena ampla e nauta cramba deth sòn pair a on i auie molons d'aur e de bronze, vestits sauvadi en arques e ua grana quantitat de flairós òli. Aquiu èren es tenalhes deth doç vin vielh, plies de beuenda blossa e divina e emparades ordenadament ena paret, per s'un cas bèth dia entornèsse Ulisses ena sua casa, dempús d'auer patit nombroses penes. Era pòrta auie dues huelhes solidament adaptades e subjèctades pera clauadura; e ath sòn costat se trapaue dia e net, en tot susvelhà'c tot damb prevenguda ment, ua sirventa: Euriclèa, hilha d'Ops Pisenorida. Alavetz Telemac la cridèc ena cramba e li didec:

“Ostalèra! Au, bota-me en anfòres doç vin, aqueth que sigue mès suau dempús deth que sauvaues entad aqueth malerós; demorant tostemp que torne Ulisses, d’alègre linhatge, per auer-se desliurat dera mòrt e deth destin. Aumplís dotze anfòres e barra-les damb es sues cubertères. Separa tanben vint mesures de haria de horment e bota-les en odres ben cosudi. Que sonque te’n sàpies tu. Que sigue tot apraiat e amassa, donques que vierè a cuelher-lo en escurir, tanlèu era mia mair s’ajace. Que voi hèr un viatge entà Esparta e entara sablosa Pilos, pr’amor de veir s’artenhi saber quauquarren dera tornada deth mèn pair.”

Atau parlèc. S’estarnèc en somics era sua sirventa Euriclà, e, alendant, li didec aguestes alades paraules:

“Hilh estimat! Com se t’ha acodit tau causa? A on vòs anar per tèrres luenhanes, en èster hilh unigenit e fòrça estimat? Ulisses, eth d’alègre linhatge, moric luenh dera pàtria, en un pòble desconeishut. Tanlèu te’n vages, aguesti maquinàran causes dolentes entàaucir-te damb bèra enganha e repartir-se dempús tot çò de tòn. Demora-te aciu, apròp des tòns bens; qu’arren t’oblige a patir malastres vient per estèrle mar, ne a vagar d’un costat en aute.”

Li responec eth prudent Telemac: “Padega-te, ostalèra; qu’aguesta decision non s’ha cuelhut sense qu’un diu se’n sàpie. Mès jura-me que non li dideràs arren ara mia mair enquia que se passen onze o dotze dies, o enquia que li vengue eth desir de veder-me o age entenut qu’è partit; pr’amor d’evitar que plore e damnatge atau eth sòn beròi còs.”

Tau didec; e era anciana prestèc eth solemne jurament des dius. E en vier de jurar, era, sense pèrder temps, botèc eth vin enes anfòres e era haria enes odres ben cosudi; e Telemac tornèc a pujar e s’amassèc damb es pretendents.

Alavetz Minerva, era divessa des ludents uelhs, ordenèc ua auta causa. Cuelhec era figura de Telemac, recorrec era ciutat, parlèc damb diuèrsi barons e les encarguèc qu’en escurir s’amassèsssen ath costat deth vaishèth. Demanèc tanben ua velèra nau ath hilh illustre de Froni, a Noemon, e aguest l’ac autregèc de bon voler.

Se coguèc eth solei e es tenèbres ocupèren toti es camins. En aqueth moment era divessa botèc en mar era leugèra embarcacion e placèc en era guairi esturments amien es naus de molti bancs. L’amièc dempús entà un extrèm deth pòrt, s’amassèren molti e excellents companhs, e Minerva les ahisquèc a toti.

Alavetz Minerva, era divessa de ludents uelhs, ordenèc ua auta causa. Anèc en palai deth divin Ulisses, bohèc as pretendents un doç saunei, les empeguic era ment mentre beuien, e hec qu’es copies les queiguessen des mans. Toti s’esdeguèren a vier ena ciutat e ajaçar-se, donques que non sigueren guaire temps seigudi dès qu’eth saunei les queiguec sus es paupetes. E Minerva, era de ludents uelhs, qu’auie cuelhut era figura e era votz de Mentor, li didec a Telemac dempús de cridar-lo entà dehòra deth sòn palai:

“Telemac! Es tòns companhs, de beròies armadures, ja s'an seigut enes bancs entà remar, e solet demoren es tues ordes. Anem-mo'n e non demorem mès entà començar eth viatge”.

Quan atau avec parlat, Palas Minerva se metec a caminar ara prèssa, e Telemac anèc seguit es tralhes dera divessa. Arribèren ena nau e en mar, e trapèren ara vòra as companhs de longa cabeladura. E er esforçat e divin Telemac les parlèc dident:

“Vietz, amics, e treiguem es viures; que ja son premanidi a separadi en palai. Era mia mair non se'n sap d'arren, ne es sirventes tanpòc; exceptat d'ua, qu'ei era soleta persona que l'ac è dit.”

Quan atau avec parlat, comencèc a caminar e es auti lo seguiren. De seguit s'ac heren a vier tot e ac carguèren ena nau de molti bancs, coma er estimat hilh d'Ulisses ac auie manat. Ara seguida s'embarquèc Telemac, precedit per Minerva que cuelhec sèti ena popa e eth ath sòn costat, mentre es companhs treiguien es amarres e s'acomodauen enes bancs. Minerva, era des ludents uelhs, les manèc prospèr vent: eth fòrt Zefir, que ressonaue peth vinós mar. Telemac exortèc as sòns companhs, en tot ordenar-les qu'apraièssen es viures e era sua orde siguec complida. Issèren eth pau d'auet, lo meteren trauessèr, l'estaquèren damb còrdes, e de seguit despleguèren era blanca vela damb correges ben torçades. Holèc eth vent era vela, e es porporades ondades ressonauen ath torn dera quilha, tant qu'era nau corrie seguit eth sòn rumb. Tanlèu aueren estacat es aparelhs ara velòça nau nera, lheuèren vaishères ar arràs de vin e heren libacions as sempitèrns dius e mès que mès ara hilha de Zèus, era des ludents uelhs. E era nau seguic eth sòn rumb pendent tota era net e era auròra seguenta.

CANT III

Çò de Pilos.

Ja eth solei deishaue eth plan polit lac, en tot pujar entath bronzinat cèu pr'amor d'alugar as immortaus dius e as òmes sus era tèrra fertila; quan Telemac e es sòns arriberen en Pilos, era ben bastida ciutat de Nelèu, e trapèren ena arriba deth mar as abitants, qu'immolauen taures de peu nere ad aqueth que secodís era tèrra, ath diu dera cerulenca cabeladura. I auie nau sètis, e en cada un i auie seigudi cinc cents òmes e se sacrificauen nau taures. Mentre es pilis usclauen es cueishes entath diu, Dempús de tastar es entralhes, es d'Itaca atraquèren en pòrt, amainèren es veles dera ben proporcionada nau, l'ancorèren e sautèren en tèrra. Telemac desbarquèc, precedit de Minerva. E era divessa des ludents uelhs trinquèc eth silenci damb aguestes paraules:

“Telemac! Que ja non te cau mostrar vergonha per arren, en auer trauessat eth mar pr'amor de saber notícies sus eth tòn pair: en quin lòc ei amagat e quina sòrta l'a arribat. Au, vè-te'n dirèctament entà Nestòr, dondaire de shivaus, e veigam se qué se sauve en sòn pièch: demana-li, tu madeish, que sigue sincèr, e non mentirà donques qu'ei fòrça senat.”

Responec eth prudent Telemac: “Mentor! Com vòs que m'aprèssa ada eth, com posqui vier a saludar-lo? Qu'encara non sò adreit entà parlar discrètament e me hè vergonha qu'un joen interrògue a un ancian.”

Li didec Minerva, era divessa des ludents uelhs: “Telemac! Pensaràs ena tua ment quauques causes e ua musa te suggerirà era rèsta, pr'amor que non me pensi qu'eth tòn neishement e eth tòn elevatge s'agen hèt contra era voluntat des dius.”

Quan atau auec parlat, Palas Minerva pressèc eth sòn pas e Telemac l'anèc seguint. Arribèren a on ère era assemblada des barons pilis enes sètis: aquiu s'auie seigut Nestòr damb es sòns hilhs e ath sòn entorn es companhs premanien era taulejada, ja rostint era carn, ja botant-la enes rostdors. E tanlèu vederen as òstes, s'auancèren toti amassa, les saludèren damb es mans e les convidèren a sèir-se. Pisistrat Nestorida siguec eth prumèr que se les aprèssèc, e en tot cuelher-les es mans, les hec sèir ena taulejada en ues mofles pèths, sus eth sable deth mar, apròp deth sòn frair Trasimedes e deth sòn pròpri pair. De seguit les balhèc part des entralhes, vessèc vin en ua copa d'aur e, en tot aufrir-la a Palas Minerva, hilha de Zèus qu'amie era egida, li didec atau:

“Forastèr! Lhèua es tòns prècs ath sobeiran Neptun, donques qu'en vier aciu mos auetz trapat damb eth hestau que celebrem en aunor sòn. Mès, tanlèu hescatz era libacion e ajatz prenat coma ei just, balha-li ad aguest era copa de vin entà que lo libe tanben, donques que supausi que tanben prègue as dius; pr'amor que toti es òmes auem besonh des divinitats. Mès per çò d'èster eth mès joen (que deu auer es mèns ans) te balharè prumèr a tu era daurada copa.”

En díder aquerò, li botèc ena man era copa de doç vin. Minerva s'alegrèc de veir era prudència e era equitat deth baron que li daue era copa d'aur ada era abans qu'a Telemac. E de seguit li hec fòrça supliqueis ath sobreiran Neptun:

“Escota-me, Neptun, qu'enròdes era tèrra! Non te remisques a amiar a tèrme çò qu'ara te demanam. Mès que mès, aumplís de glòria a Nestòr e as sòn hilhs; autreja-les as pilis grata recompensa per tan gloriosa ecatòmba e autreja tanben que Telemac e jo non mo n'anem sense realizar aquerò que viem a hèr ena velòça nau.”

Tau siguec eth sòn prèc, e era madeisha complic çò que venguie de demanar. Autregèc de seguit era beròia copa dobla a Telemac, e er estimat hilh d'Ulisses preguèc de manèra semblabla. Rostidi ja es quarts deth dauant, les retirèren, les dividiren en parts e celebrèren ua gran taulejada. E quan aueren satisfèt eth desir de minjar e de bèuer, Nestòr, eth cavalièr gereni, comencèc a dider-les:

“Aguesta qu'ei era escadença mès avienta entà interrogar as òstes e preguntar se qui son, ara que ja s'an assadorat de minjar: *Forastèrs! Se qui ètz? D'a on arribéretz, navegant pes umidi camins? Vietz per çò de bèth negòci o vatz peth mar, ara ventura, coma es pirates que divaguen, expausant era sua vida e costant damnatge as òmes d'estranhes tèrres?*”

Li responec eth prudent Telemac, fòrça alugat, donques qu'era madeisha Minerva li bohèc audàcia en pièch pr'amor de qué preguntèsse peth sòn absent pair e aquerisse gloriosa fama entre es òmes:

“Nestòr Nelida, glòria insigna des aquèus! Preguntes d'a on èm. Donques jo t'ac vau a díder. Viem d'Itaca, plaçada ath pè de Neio, e er ahèr que mos posse non ei public, senon particular. Que vam darrèr dera gran fama deth mèn pair, per s'un cas enteneres a parlar deth divin e pacient Ulisses; eth quau, sivans diden, esbaucèc era ciutat troiana, en tot combàter amassa damb tu. De toti es que lutèren contra es teucri, mo'n sabem d'a on patiren era deploablà mòrt; mès Zèus a volut qu'era d'aqueuth sigue ignorada: arrés mos pòt indicar clarament a on peric, ne s'a perit en continent, a mans des sòns enemics, o en mar, entre es ondades d'Anfitrite. Plan per aquerò sò vengut a abraçar es tòns jolhs, per s'un cas volesses condar-me era trista mòrt d'aqueuth, ja sigue pr'amor qu'ac as vist damb es tòns uelhs, ja sigue perque te l'age condat bèth pelegrin, que sense ventura lo paric era sua mair. E non rebaishes arren per respècte o pietat que m'ages; ath contrari, ditz-me ben tot aquerò qu'ages vist. T'ac prègui: s'eth mèn pair, eth nòble Ulisses, te complic bèth dia era paraula que t'auesse autrejat, amièc a tèrme ua accion que t'auesse prometut, aquiu en pòble des troians a on tanti maus patíretz es aquèus, bremba-te'n d'querò e ditz-me era vertat de çò que te pregunti.”

Li responec Nestòr, eth cavalièr gereni: “Ò amic! Me hès a vier ena memòria es calamitats qu'en aqueth pòble patírem es aquèus, indomdables de valor, uns còps vagant enes naus per ombriu mar a on mos auie amiat Aquilles ara cèrca de butin e d'autas combatent ath torn dera gran ciutat deth rei Priam. Aquiu receberen era mòrt es milhors capitans: aquiu jatz eth bellicós Ajax; aquiu, Aquilles; aquiu, Patrocle, conselhèr parièr

as dius; aquiu eth mèn estimat hilh fòrt e illustre, Antiloc, plan velòç en córrer e bon guerrèr. Patírem, ath delà, fòrça malastres. Quin des mortaus òmes ac poirie referir peth menut? Encara que, en tot arturar-te aciu cinc o sies ans, te tenguesse a preguntar guairi maus patiren aquiu es divins aquèus, non te serie possible saber-te'n de toti; senon que, abans d'acabar, ja cansat, partiries entara tua pàtria. Nau ans siguérem tramant fòrça maus contra eri e botant ath sòn entorn assetjaments de tota sòrta, e a penes alavetz botèc fin Zèus as nòsti trabalhs. Aquiu non i auec arrés qu'en prudència se volesse egalar damb eth divin Ulisses, damb eth tòn pair, qu'entre toti subergessie pes sues astúcies de tota sòrta, se reaument ès tu eth sòn hilh, donques que me sò quedat estonat en contemplar-te. Que son semblables, atau madeish, es tues paraules as sues e non se crederie qu'un joen podesse parlar de forma tan parièra. Jamès Ulisses e jo siguérem en desacòrd en arengar ena agora o en conselh: senon que, en auer era madeisha animositat, conselhàuem damb intelligència e prudenta decision as aquèus entà que tot se passèsse dera melhor manèra. Mès, tanlèu coma, Dempús d'auer destruit era ciutat de Priam, mos embarquèrem enes naus e ua divinitat dispersèc as aquèus, Zèus ordic ena sua ment que siguesse luctuosa era tornada des aquèus; que non toti auien estat senadi e justi, e plan per aquerò les arribèc a molti ua funèsta sòrt pera pernicioss colèra dera divessa des ludents uelhs, hilha deth poderós pair, eth quau suscitèc entre es Atridas ua gran batalha. Cridèren ena agora as aquèus, mès temeraria e inoportunament (que siguec en cogar-se eth solei e toti vengueren ar arràs de vin), e les expausèren era rason d'auer congregat ath pòble. Menelau exortèc a toti es aquèus a pensar en tornar ena pàtria a trauèrs der ample mar; causa que non agradèc a Agamemnon, donques que volie arturar ath pòble e padegar damb granes ecatòmbes era terribla colèra de Minerva. Ò pèc! Non endonviaue que non la poirie convéncer, pr'amor que non càmbie còp sec era ment des dius! Atau, ambdús, Dempús de discutir damb dures paraules, seguien de pès; e es aquèus, de beròies armadures, se lheuèren costant un sarabat immens, pr'amor qu'autant er un coma er aute auien es sòns partidaris. Aquera net la passèrem en tot resòlver enes nòsti cervèths grèus prepausi des uns contra es auti, donques que ja Zèus mos premanie funèstes calamitats. En trincar eth dia, botèrem es naus en mar divin e embarquèrem es nòsti bens e es hemnes d'estreta cintura. Era mitat deth pòble se demorèc aquiu damb er Atrida Agamemnon, pastor d'òmes; e era rèsta mos calèrem en mar, pr'amor qu'ua Mosa caumèc eth mar, abondós en grani peishi. Tanlèu arribèrem en Tenedos, aufrírem sacrificis as dius damb eth desir d'entornar enes nòstes cases; mès Zèus encara non auie ordenat era tornada e suscitèc, ò crudèu!, ua naua e perniciosa peleja. E es qu'acompanhauen a Ulisses, rei prudent e sagaç, tornèren enes concaves naus entà complàder de nauèth a Agamemnon Atrida. Mès jo, damb es naus que me seguien amassa, seguí hugent, donques que comprení que quauqua divinitat pensaua hèr-mos mau. Hugec tanben eth bellicós hilh de Tidèu, damb es sòns, Dempús d'ahiscar-les a que lo seguissen, e se mos amassèc un shinhau mès tard eth ròi Menelau, que mos trapèc en Lesbos mentre discutíem sus era longa navegacion que mos demoraue, ei a díder, se passariem per dessús dera escalabrosa Quios, entara isla de Psiria pr'amor de deishar ad aguesta darrèra ena quèrra, o per dejós dera prumèra ath long deth ventós Mimant. Li supliquèrem ara divinitat que mos mostrèssse bèth senhau e mo'lo balhèc en tot ordenar-mos que trauesséssem eth mar entara Eubea, pr'amor de húger çò de mès lèu possible

deth malerós futur. Comencèc a bohar un sonor vent, e es naus, regant damb grana rapiditat eth camin abondós en peishi, arribèren de nets en Gereste; aquiu l'aufrírem a Neptun un gran nombre de cueishes de taure per çò d'auer hèt era trauessada deth dilatat mar. Que ja ère eth quatau dia quan es companhs de Diomedes Tidida, dondaire de shivaus, se posèrent en Argos damb es sues ben proporcionades naus; mès jo cuelhí era rota de Pilos e jamès me manquèc eth vent dès qu'un diu lo manèsse entà que bohèsse. Atau venguí, hilh mèn, sense saber arren, ignorant se guairi aquèus se sauvèren e guairi periren. Mès, tot aquerò qu'entení condar dès qu'arribè en mèn palai, ac saberàs ara, ei just; que non t'è d'amagar arren. Diden qu'an arribat ben es valerosi mirmidons, qu'amiaue eth hilh illustre deth magnanim Aquilles; qu'atau madeish amièc a pòrt erosament Filoctetes, hilh illustre de Peant; e qu'Idomenèu amièc entà Creta a toti es sòns companhs qu'escapèren des combats sense qu'eth mar l'en treiguesse ne un de solet. Der Atrida vosati madeish auratz entenut condar, encara que demoratz tan luenh, com venguec e com Egiste l'apraièc ua deplorabla mòrt. Mès qu'ac paguèc d'ua manèra lamentabla. Be n'ai de bon entath que morís deishar a un hilh! Atau Orestes s'a resvenjat der assassin de sa pair, deth dolós Egiste, qu'auie aucit ath sòn illustre progenitor. Tanben tu, amic, donques que veigui qu'ès galhard e de nauta estatura, as d'èster fòrt entà qu'es deth futur te lauden.”

Li responec eth prudent Telemac: “Nestòr Nelida, glòria insigna des aquèus! Aqueth cuelhec bona resvenja e es aquèus espargeràn era sua excèlsa glòria qu'arribarà en coneishement des òmes futurs. Pro que m'auessen autrejat es dius fòrça entà castigar era penibla supèrbia des pretendents, que m'insulten en tot maquinar orribles accions! Mès es dius non mos autregeren tau ventura ne ath mèn pair ne a jo, e ara mos cau tièc tot.”

Li responec Nestòr, eth cavalièr gereni: “Ò amic! Donques que me rebrembes aquerò qu'as condat, diden que son molti es que, prenenent ara tua mair, cometan a despiet tòn, accions marrides en palai. Ditz-me se te sometes de bon voler e t'a en òdi era gent deth pòble, per çò revelat per un diu. Qui se'n sap se bèth dia castigarà aguesti excèssi eth tòn pròpri pair vient solet o amassa damb toti es aquèus? Pro que Minerva, era des ludents uelhs, t'estimèsse coma en d'auti tempsi estimaue ath gloriós Ulisses en païs troian, a on es aquèus patírem tanti malastres (que jamès entení qu'es dius estiméssen tan manifestament a degun coma ada eth l'estimaue Palas Minerva), pr'amor que se d'aguesta sòrta t'estimèsse era divessa e te suenhesse en sòn còr, quauqu'un des pretendents s'aurie de desbrembar des nòces.”

Li repliquèc eth prudent Telemac: “Ò ancian! Ja non me pensi que se complisquen taus causes. Qu'ei molt gran aquerò que dideres e sò estonat, mès non demori que se realize encara qu'atau ac volessen es madeishi dius.”

Li didec Minerva, era divessa des ludents uelhs: “Telemac! Quines paraules deishères anar dera tua boca! Que l'ai aisit a ua divinitat, quan ac vò, sauvar a un òme enquia e tot de luenh estant. E jo m'estimaria mès restituir-me ena mia casa e veir lúder eth dia dera tornada, en tot auer passat fòrça maus, que perir tanlèu coma arribèssa ena mia casa; coma Agamemnon, que moric en param que li hèren Egiste e era sua pròpria esposa.

Mès ne tansevolh es dius pòden desliurar dera mòrt, parièra entà toti, a un òme que li sigue estimat, Dempús que s'a apoderat d'eth era Parca funèsta dera terribla mòrt.”

Li responc eth prudent Telemac: “Mentor! Non parlem mès de taus causes, encara que sigam aclapadi. Que ja era tornada d'aqueith non se pòt realizar; pr'amor qu'es immortaus deuen d'auer-li eniat era mòrt e eth nere destin. Mès ara voi interrogar a Nestòr e hèr-li ua auta pregunta, donques qu'en justícia e prudència depasse a toti e diden qu'a regnat pendent tres generacions d'òmes; de sòrta que, en contemplar-lo, me sembla un immortau. Ò Nestòr Nelida! Ditz-me era vertat. Com moric eth plan poderós Atrida Agamemnon? A on ère Menelau? Quina sòrta de mòrt siguec era que tramèc eth dolós Egiste, entà que perisse un baron que tant lo depassau? Siguec dilhèu eth hèt de non trapar-se Menelau en Argos, era d'Acaia, pr'amor que vierie pelegrin entre d'auta gent, era encausa de qué Egiste cuelhesse enventida e aucisse ad aqueith eròi?”

Li responc Nestòr, eth cavalièr gereni: “Te diderè, hilh mèn, era pura vertat. Que ja te pòs imaginar se com arribèc eth hèt. S'eth ròi Menelau Atrida, en tornar de Troia, auesse trapat en palai a Egiste, viu encara, ne tan solet aurie caperat de tèrra eth cadavre d'aguest; lançat ena planhèra, luenh dera ciutat, l'autien esbocinat es gosssets e es audèths rapinaires, sense que lo plorèsse cap des aquées, donques qu'auie cometut ua mauvestat plan grana. Pr'amor que mentre nosati mos estàuem aquiu, realizant fòrça hètes bellicoses, eth s'estaue tranquil en çò de mès prigond d'Argos, tèrra elevadoira de shivaus, e applicau tota era sua fòrça en sedusir damb es sues paraules ara esposa d'Agamemnon. Ara prumeria era divina Clitemnestra refusèc cométer eth infame hèt, pr'amor qu'auie boni sentiments e l'acompanhaue un poèta qu'er Atrida, en partir entà Troia, l'encarguèc tu per tu que la sauvèsse. Mès, quan arribèc eth moment que, complint-se eth fado des dius, auie de perir, Egiste amièc ath poèta entà ua isla desabitada a on l'abandonèc entà que siguesse presa e peishèu des audèths rapinaires; e se hec a vier de bon voler entara sua casa ara hemna, que tanben ac desiraue, en tot usclar Dempús grana quantitat de cueishes enes sagradi autars des dius e penjar moltes figures, teishuts e aur, per auer-se'n gessut ena sua empresa que jamès s'auie demorat poder amiar a tèrme. Venguíem, donc, de Troia er Atrida e jo, navegant amassa e damb bona amistat; mès, tanlèu arribèrem en sagrat monte de Suni, apròp d'Atenes, Febo Apòllo aucic damb es sues suaus flèches ath pilòt de Menelau, a Frontis Onetorida, qu'alavetz auie enes sues mans eth timon deth vaishèth, e depassau a toti en art de governar ua embarcation quan campauen es tempèstes. Atau siguec se com, a maugrat deth sòn desir de seguir eth camin, se vedec obligat a arturar-se entà acogar ath sòn companh e hèr-li es funeralhas. Dempùs, trauessant eth vinós mar enes concaves naus, podec arribar ara prèssa en naut ticò de Malea, e eth poderós Zèus li hec dificil eth camin en tot manar-li vents de sonora bohada e ondades holades, enòrmes, que semblauen montanhes. Alavetz eth diu dispersèc es naus e a quauques ues les amièc entà Creta a on demorauen es cidons, ath costat des corrents deth Iardan. Que i a en escur mar ua arròca escalabrosa e nauta que ges en mar près de Gortina: aquiu eth Noto lance es ondades contra eth ticò dera quèrra, contra Fest, e ua arròca petita trinque era gran ondada. En tau lòc anèren a parar e les costèc fòrça gésser damb vida; pr'amor que,

en auer lançat es ondades es naus contra es escuèlhs, naufraguèren. Menelau, damb cinc naus de cerulenca proa, amarrèc en Egipte, a on eth vent e eth mar l'auien amiat; e mentre damb es sues galères anaue romant per estranhs païsi, amassant riqueses e fòrça aur, Egiste tramèc en palai aqueres deplorables accions. Sèt ans regnèc aguest en Micenes, rica en aur, e tenguec dominat ath pòble, dempús dera mòrt der Atrida. Mès, malerosament, en ueitau an venguec d'Atenes eth divin Orestes que hec perir ar assassin de sa pair, ath dolós Egiste. Dempús d'aucir-lo, Orestes autregèc as aquèus ua taulejada funèbra enes funeralhas dera sua odiosa mair e eth coward Egiste; e aqueth dia arribèc Menelau, valent en combat damb fòrça riqueses, tantes coma eth vaishèth podie amiar. E tu, amic, non t'estongues massa temps dehòra dera tua casa, en auer deishat en era riqueses e uns òmes tan supèrbs; non sigue que se repartisquen es tòns bens e se les avalen e dempús eth viatge te sigue inutil. Mès jo t'exòrti e t'ahisqui a que files es tòns passi entà Menelau; eth quau hè pòc de temps que tornèc de lòcs d'a on era gent non demore tornar quan ei desviada pes tempèstes en un mar immens e òorre. Vè-te'n ara ena tua nau e damb es tòns amics entà trapar-lo, e se i vòs anar per tèrra, aciu qu'as un car e shivaus, e as mèns hilhs que t'acompanharàn enquiara divina Lacedemonia, a on se trape eth ròi Menelau, e, en arribar, demana-li tu madeish que sigue sincèr, e non mentirà donques qu'ei fòrça senat.”

Atau s'exprimic. Se coguèc eth solei e venguec era escurina. E alavetz parlèc Minerva, era des ludents uelhs:

“Ò ancian! Tot qu'ac as condat discrètament. Mès, au, barratz era lengua e barrejatz vin, entà que, dempús de hèr-li era libacion a Neptun a as auti dius immortaus, pensem en ajaçar-mos, donques que ja ei era ora. Era lum deth solei se n'anèc deth cèu e non conven estar-mos massa temps ena taulejada des dius, donques que mos cau retirar.”

Atau parlèc era hilha de Zèus, e toti l'aubediren. Es eraldis li balhèren lauamans; uns gojats aumpliren es vaishères e distribuiren eth vin as presents, dempús d'auer aufrit en copes es primicies; e dempús de lançar es lengües en huec, se meteren de pès e heren libacions. Aufrides aguestes e auent begut guaire desirauen, Minerva e eth deifòrme Telemac se retirèren ena concava nau. Mès Nestòr les arturèc, en tot repotegar-les damb aguestes paraules:

“Que Zèus e es auti dius immortaus mos desliuren de qué vosati vo n'anètz deth mèn costat e tornetz ena velèra nau, coma se vo n'anéssetz deth costat d'un baron mancat de ròba, deth costat d'un praube, qu'ena sua casa non i a mantèls ne linçòs entà qu'eth e es sòns òstes posquen repausar doçament. Que non me manquen mantèls ne linçòs. E er estimat hilh d'Ulisses non s'ajaçarà, plan, sus es hutes d'un vaishèth, tant que jo viua o demoren es mèns hilhs en palai entà lotjar es òstes que venguen ena mia casa.”

Li didec Minerva, era divessa des uelhs ludents: “Que parlères ben, ancian estimat, e ei convenient que Telemac t'aubedisque pr'amor qu'ei çò de melhor que pòt hèr. Vierà, donc, damb tu entà dormir en tòn palai, e jo tornarè en nere vaishèth pr'amor d'encoratjar as companhs e ordenar-les tot çò que sigue avient. Pr'amor que me vanti d'èster entre eri eth mès ancian, donques que toti es òmes qu'an vengut damb nosati per

amistat son joeni e an es madeishi ans qu'eth magnanim Telemac. Aquiu m'ajaçarè en concau e nere vaishèth, e en trincar eth dia, m'apressarè entàs magnanims caucons qu'en sòn país me cau crubar un deute non petit. E tu, donques que Telemac a vengut ena tua casa, mana-lo en companhia deth tòn hilh, e balha-li un car e es shivaus que siguen mès rapids corrent e milhors pera sua fòrça.”

Dit aquerò, partic Minerva, era des ludents uelhs, coma se siguesse ua agla; e toti s'estonèren en campà'c. S'admirèc tanben er ancian quan ac vedec damp es sòns pròprios uelhs e, sarrant-li era man a Telemac, prononcièc aguestes paraules:

“Amic! Non cranhi qu'en futur sigues covard o feble, donques que ja de tan joen t'acompanhen e guiden es madeishi dius. Pr'amor qu'aguesta divinitat non ei ua auta, d'aqueres que possedissen olimpics ostaus, qu'era hilha de Zèus, era plan gloriosa Tritogenia, era que tanben aunoraue ath tòn esforçat pair entre es aquèus. Mès tu, ò reina, sigues propícia e autreja-mos glòria illustra a jo, e as mèns hilhs, e ara mia venerabla hemna; e te sacrificarè ua vedèra cada an, que jamès cap òme age adondat ne junhut ara joata, en tot immolar-la en aunor tòn dempús de vessar aur ar entorn des sues còrnes.”

Tau siguec era sua pregària, qu'entenec Palas Minerva. Nestòr, eth cavalièr gereni, se botèc dauant des sòns hilhs e des sòns gendres, e damp eri s'endralhèc entath palai. Tanlèu coma arribèren ena illustra casa deth rei, se seigueren per orde en cagires e fautulhs. Ara seguida les aumplic eth vielh ua vaishèra de doç vin, qu'auie estat onze ans en ua tenalha que dauric era sirventa; lo barrejaue, donc, er ancian e, hènt libacions, li pregaue fervorosament ara hilha de Zèus, qu'amie era egida.

Hètes es libacions e auent begut toti guaire voleren, se n'anèren enes sues respectiues cases; mès Nestòr, eth cavalièr gereni, hec que Telemac, er estimat hilh deth divin Ulisses, s'ajacèsse aquiu, en un mofle lhet, dejós deth sonor portau, e qu'ath sòn costat dormisse eth bellicós Pisistrat, capitán d'òmes, qu'ère en palai eth solet hilh que se conservaue fradin. E Nestòr dormic, ath sòn torn, en interior dera excèlsa casa, a on se trapaue eth lhet qu'en eth, era sua esposa, era reina, l'apraièc era jaça.

Mès, a penes campèc era hilha deth maitin, era Auròra de rosadi dits, se lheuèc deth lhet Nestòr, eth cavalièr gereni, e anèc a sèir-se sus ues pèires plan polides, blanques, lustrades d'òli, qu'èren dauant deth portau e en eres se seiguie abans Nelèu, conselhèr parièr as dius; mès ja aguest, vençut pera Parca, se trapaue en Orto, e alavetz eth qu'occupaue aqueth lòc ère Nestòr, eth cavalièr gereni, eth protector des aquèus, qu'ena sua man agarraue eth scèptre. Ath sòn entorn s'amassèren es sòns hilhs, qu'anauen gessent des crambes (Equefron, Estrati, Persèu, Arete, Trasimedes, parièr a un diu, e er eròi Pisistrat qu'arribèc eth siesau), e toti amassa acompañhèren ath deiforme Telemac e lo heren sèir ath costat der ancian. Alavetz comencèc a dider-les Nestòr, eth cavalièr gereni:

“Hilhs estimadi! Complitz lèu eth mèn desir, entà que sense tardar-se me hèsca propícia a Minerva, qu'acodic visiblament en gran hestau que celebrèren en aunor deth diu. Au,

un de vosati que se'n vage en camp entà qu'eth vaquèr se hèisque a vier lèu lèu ua vedèra; que vage un aute entath nere vaishèth deth magnanim Telemac e se hèisque a vier aciu a toti es sòns companhs, en tot deishar-ne sonque a dus; e un aute que mane que vengue Laertes entà vessar er aur ar entorn des còrnes. Era rèsta estatz-vos aciu amassadi e didetz-les as esclaus que son laguens dera casa, que premanisquen ua taulejada e se hèsquen a vier sètis, lenha e aigua clara.”

Atau parlèc, e toti se pressèren a aubedir-lo. Venguec deth camp era vedèra; arribèren deth vaishèth es companhs deth ben proporcionat Telemac; se presentèc eth bronzinaire en tot hèr-se a vier ena man bronzinades herralhes (er enclutge, eth martèth e es ben bastides estialhes), utisi deth sòn mestìer que damb eri travalhaue er aur; venguec tanben Minerva entà assistir ath sacrifici; e Nestòr, er ancian cavalièr, autregèc er aur, e er artesan, dempùs de premanir-lo, lo vessèc ar entorn des còrnes dera vedèra entà qu'era divessa s'alegrèsse de veir tau ornement. Estrate e eth divin Equefron se heren a vier era vedèra agarrant-la pes còrnes; Arete gessec dera sua cramba damb un gibrelh florejat, plen d'aigua entà lauar-se, en ua man, e un tistèr damb es pèces ena auta. Er intrepid Trasimedes amiaue ua agudenta destrau entà herir ara vedèra; Persèu tenguie eth recipient entà recuélher era sang; e Nestòr, er ancian cavalièr, commencèc a vessar era aigua e a escampilhar es pèces, e, aufrint es primicies, pregaue damb gran fervor a Minerva e lançaue en huec es peus deth cap dera victima.

Hèta era pregària e esparjudes es pèces, aqueth hilh de Nestòr, eth magnanim Trasimedes, li fotèc d'apròp un còp ara vedèra e li braquèc damb era destrau es tendons deth còth, en tot deishar-la sense forces; e cridèren es hilhes e irèues de Nestòr, e tanben era sua venerabla esposa, Euricide, qu'ère era màger des hilhes de Climenè. Ara seguida quilhèren deth solèr ara vedèra, en tot tier-la nauta e l'esgorgèc Pisistrat, prince des òmes. Tanlèu coma era vedèra perdec tota era sang, es uassi quedèren sense fòrça, l'esbocinèren, li talhèren dempùs es cueishes en tot hè'c sivans eth rite, e, dempùs de onher-les damb grèish pes dus costats, e de caperar-les damb tròci de carn, er ancian les botèc sus era lenha alugada e les esposquèc damb vin nere. Près d'eth, uns gojats amiauen enes sues mans rostidors de cinc puntes. Usclades es cueishes, tastèren es entralhes, dividiren era rèsta en tròci plan petits, les traussèren damb ponchons e les rostiren, en tot tier damb es mans es agudentes verguetes.

Mentretant, lauaue a Telemac era beròia Policasta, hilha mendre de Nestòr Nelida. Dempùs de lauar-lo e onher-lo damb fòrça òli, li vestic un polit mantèl e ua tunica; e Telemac gessec deth banh, damb eth còs semblable ath des dius, e venguec a sèir-se ath costat de Nestòr, pastor de pòbles.

Rostidi es quarts deth dauant, les treigueren deth huec; e, en sèir-se toti, celebrèren era taulejada. Barons excellents se lheuauen entà abocar eth vin en daurades copies. E un còp assadorat eth desir de minjar e de béuer, Nestòr, eth cavalièr gereni, commencèc a dider-les:

“Au, hilhs mèns, atelatz es shivaus en car, entà que Telemac posque amiari a tèrme eth sòn viatge.”

De tau sòrta parlèc. Eri l'escotèren e aubediren, atelant rapidament ath car es velòci shivaus. Era sirventa les hec a vier eth pan, vin e era parva coma era que sòlen minjar es reis, escolans de Zèus. Pugèc Telemac en magnific car e ath sòn darrèr Pisistrat Nestorida, prince d'òmes, que cuelhec damb ua man es retnes e foetèc as shivaus entà qu'arrinquèssen. E aguesti volèren gaujosi entara planhèra, deishant ath sòn darrèr era excèlsa ciutat de Pilos e non cessant en tot eth dia d'agitar era joata.

Se cogaué eth solei e es tenèbres començauen a ocupar es camins, quan arribèren en Feras, ena casa de Diocles, hilh d'Orsiloc, qu'auie engendrat Alfèu. Aquiu dormiren aquera net, en tot acceptat era ospitalitat que Diocles se pressèc a aufrir-les.

Mès, a penes se descurbic era hilha deth maitin, era Auròra de rosadi dits, atelèren es shivaus, pugèren en hargat car e lo guidèren peth vestibul e portau sonor. Pisistrat foetèc as shivaus, entà qu'arrinquèssen, e aguesti volèren gaujosi. E en auer arribat ena planhèra per un semiat de horment, de seguit acabèren eth viatge: damb tau rapiditat les amièren es vigorosi shvaus! Eth solei se coguèc e es tenèbres ocupèren toti es camins.

CANT IV

Çò de Lacedemonia

A penes arribèren ena cavernosa e vasta Lacedemonia, se filèren drets de cap ath palai deth gloriós Menelau e lo trapèren damb molti amics celebrant era taulejada dera dobla nòça deth sòn hilh e dera sua illustra hilha. Ad aguesta la manaua ath hilh d'Aquilles, esbauçador d'esquadrons; pr'amor qu'aquiu en Troia prestèc eth sòn consentiment e li prometec autrejar-l'ac, e es dius heren que fin finau es nòces s'amièsssen a tèrme. La manaua, donc, damb shivaus e cars, ara gloriosa ciutat des mirmidons a on aqueth regnaue. E ath còp maridaue damb ua hilha d'Alectòr, venguda d'Esparta, ath sòn hilh, eth fòrt Megapentes, que ja en edat madura auie procreat damb ua esclaua; pr'amor qu'a Helena non l'autregeren es divinitats ua auta descendéncia qu'era amabla Hermione, qu'auie era beresa dera daurada Venus.

Atau se divertien hestejant era taulejada, laguens deth gran palai de nauti tets, es vesins e amics deth gloriós Menelau. Un divin poèta les cantaue ath sòn dera citara, e tanlèu coma tocaue eth preludi, dus dançaires hègen viroletes ath miei dera gent.

Alavetz siguec quan es dus joeni, er eròi Telemac e er illustre hilh de Nestòr, arturèren es shivaus en vestibul deth palai. Les vedec, en gésser deth madeish, eth nòble Eteonèu, diligent servidor der illustre Menelau, e anèc pera casa entà dar-li era naua ath pastor d'òmes. E, en tot arribar ena sua preséncia, les didec aguestes alades paraules:

“Dus òmes vien d'arribar, ò Menelau escolan de Zèus, dus barons que se retiren as descendants deth gran Zèus. Ditz-me se mos cau desatelar es sòns velòci shivaus o manar-les a quauqu'un que les autrege amistosa acuelhuda.”

Li repliquèc, cuelhut de veementa indignacion, er eròi Menelau: “Abans non ères tan pèc Eteonèu Boetida; ara dides pegaries coma un gojat. Tanben nosati, enquia qu'artenhérem arribar aciu, mingérem ospitalariament ena taula de d'auti barons; e pro que volgue Zèus desliurar-mos de taus malastres en futur. Desatela es shivaus des forastèrs e hètz-les entrar pr'amor de qué participen ena taulejada.”

Tau didec. Eteonèu gessec ath mès córrer deth palai e cridèc a d'auti diligents servidors entà que l'acompanhèsssen. De seguit desatelèren as shivaus, que sudauen dejós dera joata, les estaquèren enes sòns pessebres e les balhèren espelta, barrejada damb blanca civada; apropèren eth car enes reludentes parets, e heren passar as òstes en aquera divina casa. Eri caminauen estonadi en veir eth palai deth rei, escolan de Zèus; pr'amor que resplendie damb era ludentor deth solei o dera lua eth palai excellent deth gloriós Menelau. Dempús que s'assadorèren de contemplar-lo damb es sòns uelhs, anèren a lauar-se en uns banhs fòrça beròis. Un còp lauadi e onhudi d'òli pes esclaves, que les botèren tuniques e lanudi mantèls, s'acomodèren enes cagires ath costat der Atrida Menelau. Ua esclaua les balhèc eth lauamans, qu'amiaue ua magnifica gèrla d'aur e vessèc en ua plata de d'argent, e botèc ath sòn dauant ua ornada taula. Era venerabla sirventa les hec a vier pan e deishèc ena taula un bon nombre de parva, en tot obsequiar-

les damb aquera qu'auie reservat. Eth sirvent les mestrèc plats de carn de tota sòrta e botèc a posita d'eri daurades copes. Eth ròi Menelau, en tot saludar-les damb era man, les parlèc d'aguesta sòrta:

“Prenetz era parva, assadoratz-vos; e Dempús qu'ajatz minjat vos demanaram quini ètz des òmes. Pr'amor qu'eth linhatge des vòsti pairs non s'a percut ena escurina e deuetz èster hilhs de reis, escolans de Zèus, qu'amien scèptre; donques que de personnes viles non neisherien semblables barons.”

Atau didec; e les aufric damb es dues mans un gròs lomb de buèu rostit, que l'auien mestrat ada eth entà aunorar-lo. Aqueri cuelheren es parves qu'auien ath dauant. E quan aueren satisfèt es talents de minjar e de bèuer, Telemac li parlèc atau ath hilh de Nestòr, en tot apressar eth cap entà qu'es auti non se'n sabessen:

“Guarda, ò Nestorida estimat deth mèn còr, eth resplendor deth bronze en sonor palai; e tanben eth d'aur, der ambre, dera plata e der evòri. Atau deu èster peth laguens eth palai de Zèus Olimpic. Be se'n poirie condar de causes! Me demori estonat en tot contemplar-les.”

Eth ròi Menelau, en compréner çò qu'aqueth didie, les parlèc damb aguestes alades paraules:

“Hilhs estimadi! Cap mortau pòt competir damb Zèus, qu'es sòs palais e possessions son etèrns; mès entre es òmes n'aurà que rivalizen damb jo e d'auti que non m'egalen enes riqueses que me hi a vier enes mèns vaishèths, complidi eth ueitau an, Dempús d'auer patit e vagat fòrça, donques qu'enes mies peregrinacions siguí en Chipre, en Fenicia, enes tèrres egipcies, etiòpes, sidònies e erembes e en Libia, a on es anherèths trèn es còrnies plan lèu e es oelhes anhèren tres còps ar an. Aquiu jamès les manque, ne ath patron ne ath pastor, hormatge, carn o doça lèit, pr'amor qu'es oelhes son tostemp prèstes a èster rebastades en quinsevolh moment. Tant que jo anaua percut per aqueres tèrres e amassaua fòrça bens, un aute m'aucic ath mèn frair d'amagat, còp sec, damb enganha que deuec tramar era sua pèvèrsa esposa, e plan per aquerò viui ara sense alegria entre es riqueses que possedisqui. Plan que òc, auratz entenut condar causes as vòste pairs, qui que siguessen, donques que patí fòrça e arroïnè ua magnifica casa, plan bona entà èster abitada, que contengue abondosi e preciosi bens. Pro que demorèssa en aquest palai damb solet era tresau part de çò qu'è, e s'auessen sauvat es que periren ena vasta Troia, luenh d'Argos, era elevadoira de shivaus. Mès, encara que plori e è pietat de toti (fòrça còps, seigut ena sala, me vien es lèrmes o dèishi de plorar pr'amor que me cansen es terribles somics), per degun vèssi tantes lèrmes ne m'aclapi tant coma per un, e en brembar-me'n d'eth, aborrisqui eth dormir e eth minjar, donques que cap aquèu patic çò qu'Ulisses li calec patir e passar: entada eth auien d'èster es dolors e entà jo ua pena contunha e inoblidabla per tòrt dera sua prolongada absència e pera ignorància qu'auem de s'ei viu o ei mòrt. E solide lo deuen plorar eth vielh Laertes, era discrèta Penelope e Telemac, que deishèc ena sua casa nauèth amainadat.”

Atau parlèc, e hec que Telemac sentesse eth desir de plorar per sa pair: en enténer aquerò sus eth sòn progenitor, li venguec enes sòns uelhs ua lèrma que queiguec en solèr; e alavetz, lheuant damb es dues mans eth porporat mantèl, l'ac botèc dauant deth ròstre. Menelau se n'encuedèc e se demorèc trantalhant ena sua ment e en sòn còr entre demorar a qu'eth madeish hesse mencion deth sòn pair o interrogar-lo prumèr e hèr-lo a temptar en cada causa.

Mentre taus pensament romauen pera sua ment e peth sòn còr, gessec Helena dera sua perhumada cramba de naut tet, semblabla a Diana, era qu'amie er arc d'aur. Li botèc Adrasta un fautulh bastit de fòrma beròia, li treiguec Alcip un tapís de delicada lan e li hec a vier Filo eth petit tistèr de plata que l'auie dat Alcandra, hemna de Polibe, eth quau demoraue en Tebas, era d'Egipte, qu'enes sues cases i a fòrça riqueses. Polibe li regalèc a Menelau dus platejades banhères, dus trespès e dètz talents d'aur; e per un aute costat li balhèc era hemna a Helena aguesti beròis presents: ua filosa d'aur e un tistèr redon, d'argent, damb es cants d'aur. Era esclaua deishèc, donc, eth petit tistèr plen de hiu ja debanat; e botèc dessús era filosa damb lan de color violacèu. Se seiguec Helena en fautulh, qu'auie un escabèl entàs pès, e de seguit interroguèc ath sòn marit damb aguestes paraules:

“Mo'n sabem ja, ò Menelau, escolan de Zèus, qui se vantén d'èster aguesti òmes qu'an vengut ena nòsta casa? M'enganharè o serà vertat aquerò que vau a díder? Eth còr me mane parlar. Jamès vedí a cap persona, ne òme ne hemna, tan retirada a ua auta (que me demori estonada en contemplar-lo!) coma aqueth se retire ath hilh deth magnanim Ulisses, a Telemac, que deishè nauèth amainadat ena sua casa quan vo n'anèretz, per jo, cara de gosset, a hèr terribles combats damb es troians.”

Li responec eth ròi Menelau: “Que se m'auie acodit, ò hemna, çò que supauses; que taus èren es pès d'aqueth, e es mans, e era guardada, e eth cap, e eth peu que lo curbie. Ara madeish, en brembar-me'n d'Ulisses, les condaua es travalhs qu'auie patit pera mia causa, e aguest comencèc a vessar lèrmes amares e se botèc dauant des sòns uelhs eth porporat mantèl.”

Alavetz Pisistrat Nestorida parlèc dident: “Menelau Atrida, escolan de Zèus, prince d'òmes! Qu'ei vertat qu'ei hilh deth que dides, mès qu'ei discrèt e non crè avient, en auer vengut per prumèr viatge, díder paraules frivòles dauant tòn, qu'era tua votz escotèrem damb eth madeish plaser que se siguesse d'ua divinitat. Damb eth m'a enviat Nestòr, eth cavalièr gereni, entà que l'acompanha, pr'amor que desiraue veder-te entà que lo conselhesses çò que li cau hèr o a d'amar a tèrme; que patís fòrça maus ena sua casa eth hilh qu'eth sòn pair ei absent, se non a d'autes personnes que l'ajuden, coma ara li passe a Telemac: se n'anèc eth sòn pair e non i a arrés en tot eth pòble que lo posqui desliurar deth malastre.”

Li responec eth ròi Menelau: “Ò dius! Qu'a arribat ena mia casa eth hilh der estimat baron que per jo tenguec tantes e tan dures lutes e ath quau m'auia prepausat estimar, quan tornèsse, mès qu'a cap aute des aquèus, s'eth poderós Zèus Olímpic permetesse que mos trapèssem ena pàtria, en tot trauessar eth mar damb es velòces naus. E l'auria

assignat ua ciutat en Argos, entà que l'abitèsse, e l'auria bastit un palai, en tot hèr-li a vier d'Itaca ada eth damb es sues riqueses ath sòn hilh e a tot eth pòble, Dempús d'auer evacuat ua soleta des ciutats vesies que sus eres se tie eth mèn empèri. E mos auríem tractat soent e, tostemp amics e erosí, arren mos aurie separat enquia que s'estenesse sus nosati era ombriua broma dera mòrt. Mes d'aquerò ne deuc auer enveja eth diu qu'a privat ad aguest malerós, solet ada eth, de tornar ena pàtria.”

Atau didec, e a toti les ahisquèc eth desir de plorar. Ploraue era aquèa Helena, hilha de Zèus; plorauen Telemac e Menelau Atrida; e eth hilh de Nestòr non se demorèc damb es uelhs secs de lèrmes, donques que li venguie ena memòria er irreprochable Antiloc ath quau auie auctit eth hilh illustre dera resplendent Auròra. E, brembant-se deth madeish, prononcièc aguestes alades paraules:

“Atrida! Mos didie er ancian Nestòr, quan en palai se parlaue de tu, parlant es uns damb es auti, qu'en prudència depasses as auti mortaus. Ara, donc, bota en practica, s'ei possible, aqueth conselh mèn. Non m'agrade planher-me pendent eth sopar; quan trinque era Auròra, hilha deth maitin, non me serà desagradiu que se plore ad aqueth que s'a mòrt en compliment deth sòn destin, donques que solet aguest aunor les rèste as praubi mortaus: qu'es sòns se braquen era cabeladura e regolegen de lèrmes es caròles. Tanben moric eth mèn frair, que non ère, plan, eth pejor des aquèus; e tu lo deueres conéisher (jo ne siguí aquiu, ne artenhí veder-lo) e diden que subergessie entre toti, atau ena carrèra coma enes batalhes.”

Li responc eth ròi Menelau: “Amic! Qu'as parlat coma ac harie un baron senat qu'auesse mès edat. De pair ès hilh, e plan per aquerò t'exprimisses damb grana prudència. Qu'ei aosit conéisher era descendència deth baron que Zèus l'a destinat era felicitat, dès que se maride o dès qu'a neishut; dera madeisha manèra que'ara l'a autrejat a Nestòr de contunh, cada dia, que gaudisque dera agradiua vielhesa en palai e de qué es sòns hilhs siguen discrèts e fòrça adreits en manejamant dera lança. Acabem ja es somics qu'auem hèt, tornem a brembar-mos deth sopar, e que mos balhen aigua entàs mans.”

Atau parlèc. Les autregèc eth lauamans Asfalion, diligent servidor deth gloriós Menelau, e ara seguida se tengueren ara parva qu'auien ath dauant.

Alavetz Helena, hilha de Zèus, ordenèc ua auta causa. Botèc en vin que beuien ua dròga contra es plors e era colèra, que hège desbrembar toti es maus. Aqueth que la prenesse Dempús de barrejar-la ena vaishèra, non artenherà qu'en tot eth dia li queigue ua soleta lèrma enes caròles, encara que damb es sòns pròbris uelhs veigüe morir a sa pair o a sa mair o esgorjar damb eth bronze ath sòn frair o enquia e tot ath sòn hilh. Tant excellentes e ben premanides drògues sauvaue en sòn poder era hilha de Zèus per çò d'auer-les-ac autrejat era egipcia Polidamna, hemna de Ton, qu'era sua fertila tèrra ne produís moltes, e era barreja d'ues ei salutosa e era de d'autes damnatjosa. Aquiu cada individú ei un mètge que subergés pera sua sabença entre toti es òmes, donques que vien deth linhatge de Peon. E Helena, tanlèu avec botat era dròga, manèc abocar eth vin e tornèc a parlar-les d'aguesta sòrta:

“Atrida Menelau, escolan de Zèus, e vosati, hilhs de nòbles barons! De vertat qu’eth diu Zèus, qu’ac pòt tot, a viatges mos mane bens, a viatges mos mane maus; minjatz ara, seigudi en aguesta sala, e gauditz dera convèrsa, que jo vos vau a dider causes oportunes. Que non poiria condar ne referir toti es trabalhs deth pacient Ulisses e vau a condar solet aquerò, qu’eth fòrt baron realizèc e patic en pòble troian a on tanti maus patíretz es aquèus. Se costèc vergonhoses herides, se metec ena espatla vils liròts, coma se siguesse un servent, e entrèc ena ciutat d’amples carrèrs a on demorauen es sòns enemics. Atau, amagant era sua identitat, transfigurat en un aute òme que se retiraue a un vagabond, que non n’ère tau, plan que òc, près des naus aquèes, siguec coma entrèc ena ciutat de Troia. Toti se deishèren enganhar e jo soleta l’arreconeishí e l’interroguè, mès eth, damb es dues arts, s’escapaue. Mès quan l’auí lauat e onhut d’oli, e l’autregè un vestit, e li prometí damb fèrm jurament qu’a Ulisses non se lo descurbirie as troians enquia qu’arribèsse de nauèth enes tendes e enes velères naus, alavetz me referic tot çò qu’auien tramat es aquèus. E Dempús d’aucir damb eth bronze de longa punta a un bon nombre de troians, entornèc entàs aquèus, en tot hèr-se a vier eth coneisement de fòrça causes. S’estarnèren es troianes en grani somics, e a jo eth pièch se m’aumplie d’alegria pr’amar que ja sentia en mèn còr eth desir de tornar ena mia casa e deploraua er error que m’auie botat Venus quan m’amièc aquiu, luenh dera mia pàtria, e me calec abandonar ara mia hilha, eth talamus e a un marit qu’arrés lo depasse en intelligéncia ne en galhardia.”

Li responcec eth ròi Menelau: ”Òc, hemna, qu’ac as condat damb fòrça exactitud. M’en sabí dera manèra de pensar e de sénter de fòrça eròis, donques qu’è recorрут gran part dera terra; mès es mèns uelhs jamès poderen trapar a un òme qu’auesse eth còr d’Ulisses, d’esperit pacient. Be ne hec e ne patic de causes aqueth fòrt baron laguens deth shivau dera ornada husta, qu’eth sòn interior ocupàuem es milhors aquèus entà amiar as troians era carnisseria e era mòrt! Que vengueres tu en persona (pr’amar que te deuec botjar bèra musa que desiraue balhar glòria as troians) e te seguie Deifobo, semblable as dius. Tres còps passères, tocant era ueda emboscada e cridant peth sòn nòm as milhors aquèus que des dues hemnes simulaues era votz. Jo e eth Tidida, que damb eth divin Ulisses èren ath laguens, t’entenérem quan mos crideres e volíem gesser o respóner de laguens estant; mès Ulisses ac empedic e mos arturèc a maugrat deth nòste desir. Alavetz toti sauvèren silenci e solet Anticle desiraue contestar, mès Ulisses li tapèc era boca damb es dues robustes mans e sauvèc a toti es aquèus en tot tier-lo de contunh enquia que se n’anèc d’aqiu Palas Minerva.”

Li repliquèc eth prudent Telemac: “Atrida Menelau, escolan de Zèus, prince d’òmes! Mès dolorós ei que sigue atau, donques que cap, pr’amar que deguna d’aguestes causes lo desliurec d’ua mòrt deplorabla, ne l’aurie evitat a maugrat d’auer un còr de hèr. Mès, au, mana-mos entath lhets entà que, en tot ajaçar-mos, mos regalem en doç saunei.”

Didec. Era aquèa Helena manèc as esclaves que botèssen lhets dejós deth portau, les aprovedissen de beròies vanes de porpra, estenessen per dessús es mantèls e deishèssen en eri cotonejades tuniques entà abrigar-se. Es pincèles gesseren deth palai damb halhes alugades e apraièren es lhets, e un erald acompanhèc as òstes. Atau s’ajacèren en

vestibul dera casa er eròi Telemac e er illustre hilh de Nestòr; tant qu'er Atrida dormic en interior dera excèlsa casa e ath sòn costat Helena, era de longa tunica, era divina entre totes es hemnes.

Mès, a penes campèc era hilha deth maitin, era Auròra de rosadi dits, Menelau, valent en combat, se lheuèc deth lhet, se botèc es sòns vestits, se pengèc ena espatla era agudenta espada, caucèc es sòns blanqui pès damb beròies sandales, e, semblable a un diu, gessec dera cramba, se seiguec ath cant de Telemac, lo cridèc e li didec atau:

“Eròi Telemac! Qué t'a possat a vier aciu, ena divina Lacedemonia, a trauèrs der ample mar? Ei un ahèr deth pòble o un ahèr pròpi tòn? Ditz-m'ac sincerament.”

Li responec eth prudent Telemac: “Atrida Menelau. escolan de Zeùs, prince d'òmes! Que sò vengut per se me podesses dar bèra naua deth mèn pair. Se consumís tot çò dera mia casa e se pèrden es riques eréncies: eth palai ei plen d'òmes marridi que, en preténer ara mia mair e comportar-se damb grana insoléncia aucissen de contunh oelhes des mies abondoses vegades e es agils buèus de tornejadi còrnes. Plan per aquerò vengui a abraçar es tòns jolhs, per se me volesses condar era mòrt trista d'aqueth, autant se l'as vist damb es tòns pròprios uelhs, coma se l'as entenut condar a bèth pelegrin, que sense ventura l'amainadèc era sua mair. E non dèishes de dider-m'ac per mès respècte e pietat que m'ages; ath contrari, ditz-me tot çò qu'as vist. Jo t'ac prègui: s'eth mèn pair, eth nòble Ulisses, te complic bèth còp era sua paraula e amièc a tèrme bèra accion que t'auesse prometut, aquiu en pòble des troians a on tanti maus patíretz es aquèus, bremba-te'n dera madeisha e ditz-me era vertat de çò que te pregunti.”

E eth ròi Menelau li responec plan indignat: “Ò dius”! Qu'ei vertat que sagen de dormir en lhet d'un baron plan esforçat aqueri òmes tan covards. Atau coma ua cèrvia botèc as sòns hilhets nauèth neishudi ena tuta d'un valent leon e se n'anèc a pèisher pes bòsqui e e es erbosi vals, e eth leon tornèc ena tuta e balhet as dus petiti cèrvis indigna mòrt, dera madeisha manèra, tanben Ulisses les a de balhar ad aqueri vergonhosa mòrt. Pro que se mostrèssse, ò pair Zèus, Minerva, Apòllo!, tau coma ère quan era ben bastida Lesbos se lheuèc contra eth Filomelida, en ua discussión, e pelegec damb eth, e l'amorrèc en solèr, dera quau causa s'alegrèren toti es aquèus; se, en tot mostrar-se atau, se trapèsse Ulisses damb es pretendents, que serie cuerta era vida d'aguesti e es nòces les resultarien fòrça amargantes. Mès en aquerò que me preguntes e suplique que te conda, non voleria separar-me dera vertat ne enganhar-te; e de guaires causes me referic eth veraç ancian deth mar, non te cararè ne te n'amagarè ne ua de soleta.

“Es dius m'aien arturat en Egipte, a maugrat deth mèn desir de tornar entà casa, per çò de non auer-les sacrificat ecatòmbes perfèctes; qu'es divinitats vòlen que non se'n vagen dera nòsta memòria es sòns manaments. Que i a en rambalhós mar ua isla, dauant der arriu Egipte, que la criden Faro e se trape tan luenh d'eth coma eth camin que pòt hèr pendent un dia ua concava nau, se la posse un sonor vent. Qu'a era isla un magnific pòrt que d'eth se lancen en mar es ben proporcionades naus Dempús de cuèlher aigua en ua hònt prigonda. Aquiu me tengueren es dius pendent vint dies, sense que se quilhèsssen es vents favorables que bohen en mar e amien as vaishèths pera sua ampla

superfícia. Ja totes es resèrves se m'anauen agotant e tanben amendrie era animositat des òmes; mès me sauvèc ua divessa que cuelhec pietat de jo: Idotea, hilha deth fòrt Protèu, ancian des mars; era quau, en tot botjar-se-li eth còr, me venguec a trapar tant que romaua solet e luenh des mèns òmes que vagauen contunhament pera isla pescant damb corvadi ams, pr'amor qu'er arrat les romaua peth vrente. S'arturèc Idotea e me didec aguestes paraules:

“Forastèr! Ès atau, tan simple e descuedat? O t'abandones de bon voler e te ueges de passar penes, pr'amor qu'arturat ena isla, de hè fòrça temps, non sabes botar punt e finau ad aguesta situacion a maugrat de qué ja s'aflaquís era animositat des tòns amics?”

Tau parlèc, e jo li responí d'aguesta sòrta: “Te vau a díder, sigues quina sigues des divesses, que non sò arturat de bon voler, senon qu'aurè pecat contra es immortaus qu'abitén er ample cèu. Mès ditz-me, donques qu'es dius ac saben tot, quin des immortaus m'arture e me barre eth camin, e com poirè arribar ena mia pàtria, trauessant eth mar, abondós en peishi.”

“Atau li parlè. Me responec de seguit era divessa entre es divesses: “Ò forastèr! Te vau a informar damb grana sinceritat. Vie soent en aguest lòc eth veraç ancian deth mar, er immortau Protèu egipci, coneish es prigondors de tot eth mar e ei servidor de Neptun: diden qu'ei eth mèn pair, que siguec eth que m'engendrèc. Se, en tot èster ara demora, artenhesses agarrar-lo de quinsevolh manèra, te diderie eth camin que te cau seguir, quina serà era sua durada e com poiràs entornar ena pàtria, trauessant eth mar abondós en peishi. E tanben te diderie, ò escolan de Zèus, s'ac volesses saber, çò de mau o de bon que s'age passat ena tua casa dès que t'absentères entà her aguest viatge long e dificil.”

“Taus sigueren es sues paraules; e li responí dident: “Mòstra-me tu era forma d'èster ara demora entà trapar ath divin ancian; non se passe que me desnishe abans de temps o arribe a conéisher eth mèn prepaus, e s'escape; qu'ei plan dificil entà un òme mortau tier a un diu.”

“Atau li didí, e me responec era divina entre es divesses: “Ò forastèr! Te vau a instruir damb grana sinceritat. Quan eth solei, seguint eth sòn cors, arribe en centre deth cèu, eth veraç ancian des mars, amagat per neres e rambalholes ondades, saute en tèrra possat pera bohada deth Zefir. De seguit s'ajace ena prigonda tuta e ath sòn entorn se boten a dormir, totes amassa, es fòques de nudi pès, hilhes dera beròia Halosidne, que gessen der esglumós mar exalant era fòrta flaira deth mar plan prigond. Aquiu t'è d'amar, en trincar eth dia, pr'amor que te botes ajaçat e, amassa damb tu es tòns amics, en degut orde; entad aquerò alistaràs a tres companhs, es milhors qu'ages enes nauis de molti bancs. Te vau a díder totes es astúcies der ancian. Prumèr de tot compdarà es fòques, en tot passejar-se entre eres; e Dempús de compdar-les de cinc en cinc e de guardar-les a totes, s'ajaçarà en centre coma un pastor ath miei deth ramat. Tanlèu coma lo veigatz adormit, tietz compde d'auer fòrça e valor, subjectatz-lo aquiu madeish encara que desire e sage d'escapar-se. Alavetz sajarà de convertir-se en toti es èssers que roman pera tèrra, pera aigua e per ardent huec; mès vosati tietz-lo damb fòrça e sarratz-lo

encara mès. E quan t'interrògue damb paraules, en tot mostrar-se tau coma lo veiretz adormit, evita tier era violència: dèisha liure ar ancian, ò eròi, e pregunta-li quina des divinitats se t'opause e com poiràs tornar ena tua pàtria, trauessant eth mar abondós en peishi.”

Quan auec dit aquerò, se calèc en agitat mar. Jo me filè entàs nau que se trapauen sus eth sable deth litorau, mentre eth mèn còr remenaue diuèrsi prepausi. A penes arribè en mèn vaishèth e en mar, premanírem eth sopar; venguec de seguit era divina net e mos ajacèrem ena playa. E, tanlèu se desnishèc era hilha deth maitin, era Auròra de rosadi dits, me n'anè entara vòra deth mar, d'amples camins, en tot hèr ferventes supliqueas as dius; e me hi a vier as tres companhs qu'en eri auia mès confiança entà quinsevolh ahèr.

“Mentretant, era divessa, que s'auie submergit en vast sen deth mar, treiguec quate pèths de fòques recentament esgorjades, pr'amor que damb eres pensau tramar eth param contra sa pair e, en auer hotjat uns horats ena arena dera playa, mos demoraue seiguda. Tanlèu arribèrem, hec que mos estiréssem per orde laguens des horats e mos botèc ath dessús es pèths de fòca. Que siguec eth tau param fòrça molest, pr'amor qu'era mala flaira des fòques, elevades en mar, mos aclapaue terriblament. Qui poirie ajaçar-se ath cant d'un montre marin? Mès era mos sauvèc en tot endonviar un bon remèdi: mos botèc enes nassi un shinhau d'ambrosia, que, deishant anar ua flaira doça, treiguec era pudor d'aqueri monstres. Tot eth maitin siguérem demorant damb esperit pacient; enquia que fin finau es fòques gesseran amassa deth mar e s'estirèren per orde ena arriba. Qu'ère meddia quan arribèc er ancian deth mar: trapèc as grasses fòques e se passegèc entre eres e les compdèc. Eth compde des cetacèus lo comencèc per nosati sense qu'en sòn còr sospechèsse era enganha e s'ajacèc tanben. Alavetz l'escometèrem damb immensa cridadissa e toti li metérem man. Que desbrembèc eth vielh es sòns dolosi artificis: se transformèc successiuament en pelut leon, en dragon, en pantèra e en corporent sanglier; dempús se mos convertic en aigua liquida e enquia e tot en arbe d'excèls cimalh. Mès, coma que l'auíem fòrtament estacat, damb fèrma animositat, s'engüegèc fin finau aqueth astut vielh e me parlèc d'aguesta sòrta:

“Hilh d'Atrèu! Quin des dius te conselhèc entà que me tenguesses contra era mia volontat, en tot formar-me tau param? Se qué vòs?

“Atau s'exprimic; e li responí dident: “que ja ac sabes, ancian. Per qué parles d'aguesta manèra damb era intencion d'enganhar-me? Sabes que, arturat en aguesta isla de hè fòrça temps, non sai de cap des manères botar fin a tau situacion e ja eth mèn esperit s'aflaquís. Mès, revela-me (donques qu'es dius ac saben tot) quin des immortaus me retie e me barre eth camin, e com poirè arribar ena pàtria trauessant eth mar d'abondosi peishi.”

“Atau li didí. E de seguit me responèc d'aguesta manèra: “qu'auries d'auer aufrit, abans d'embarcar-te, beròis sacrificis a Zèus e as auti dius entà arribar sense demora ena tua pàtria, navegant peth vinós mar. Eth fado a dispausat que non veigues as tons amics, ne tornes ena tua casa ben bastida e ena terra pàtria, enquia que tornes enes aigües der

Egipte, arriu qu'es ploges neurissen, e sacrificues sagrades ecatòmbes as immortaus dius que tien er ample cèu: alavetz te permeteràn hèr eth camin que desires.”

“D'aguesta sòrta parlèc: se me trincae eth còr en pensar que m'ordenaue tornar entà Egipte per escur mar, viatge long e de mau hèr. Mès, totun aquerò, li responí dident:

“Harè, ò ancian, çò que me manes. Mès, au, ditz-me sincèrament, se tornèren sanes es galères des aquèus que Nestòr e jo deishèrem partir de Troia, o se bèth un peric de crudèu mòrt ena sua nau o enes braci des sòns amics, Dempús que s'acabèc era guèrra.”

“Atau li parlè; e me responec ara seguida: “Atrida! Per qué me preguntes taus causes? Que non te cau coneisher-les a tu, ne explorar eth mèn pensament; e m'imagini que non seràs guaira estona sense plorar tanlèu te'n sàpies de tot. Fòrça d'aqueri periren e molti se sauvèren. Solet dus capitans des aquèus, de bronzinades armadures, an perit ena tornada; pr'amor qu'es que periren enes batalhas tu madeish ac vederes. Un, encara viu, se trape arturat en ample mar. Ajax peric damb es dues naus de longui remps; e s'auturie desliurat dera mòrt, encara qu'aborrit per Minerva, se non auesse deishat anar ua expression supèrba que li costèc un gran mau: didec que, a despiet des dius, s'escaparie deth gran abisme deth mar. Neptun entenec es dues vantarioses paraules e, de seguit, agarrant damb es dues robustes mans eth trident, pataquegèc era arròca Girea e la partic en dues: un des tròci se quedèc aquiu, e er aute, qu'en eth li calec sèir-se a Ajax anteriorament entà recéber gran mau, queiguec en mar e se hec a vier ar eròi entar immens e prigond mar. E aquiu moric, Dempús d'auer begut era salada aigua deth mar. Eth tòn frair evitèc as fados enes concaves naus, pr'amor que lo sauvèc era venerabla Juno. Mès, quan anau a arribar en excèls monte de Malea, lo cuelhec ua tempèsta, que l'amièc peth mar, abondós en peishi, mentre gemegaue rambalhosamen, entà un extrèm deth camp a on antigament, avec Tiestes era casa qu'abitaue alavetz Egiste Tiestida. Ja des d'aquiu li semblèc era tornada segura e, coma qu'es dius li tornèren a enviar prospèr vent, arribèren lèu enes dues cases. Agamemnon cauishiguèc alègre eth solèr dera sua pàtria, que tocaue e punau, e des sòns uelhs regolejauen ardentes lèrmes en contemplar damb alegria aquera terra. Mès lo vedec des de naut un agachaire, botat aquiu peth dolós Egiste que l'auie prometut coma gratificacion dus talents d'aur, eth quau hège ja un an que susvelhaue (non siguesse qu'Agamemnon arribèsse sense èster avertit e mostrèssse eth sòn impetuós valor); e de seguit venguec en palai entà avisar ath pastor d'òmes. E Egiste tramèc de seguit un enganhós param: alistèc entre eth pòble a vint òmes valents e les placèc en emboscada, mentre que, per un aute costat, ordenau que se premanisse ua taulejada. Venguec Dempús a convidar a Agamemnon, pastor d'òmes, damb shivaus e cars, remenant en sòn cervèth indigni prepausi. E se hec a vier ar eròi, que non sospechaue arren dera mòrt que l'auien premanit, li balhèc eth minjar e li treiguec era vida coma s'aucís a un buèu dauant deth pessebre. Non restèc cap des sòns companhs que vengueren damb eth, ne s'escapèc cap des d'Egiste, senon que toti sigueren mòrts en palai.”

“Tau didec. Sentí esbauçar-se eth mèn còr e, seigut en sable, ploraua e non volia víuer ne contemplar ja era lum deth solei. Mès, quan m’assadorè de plorar e retortilhar-me peth solèr, me parlèc atau eth verai ancian des mars:

“Non plores, ò hilh d’Atréu, pendent massa temps e sense cuélher pòsa, donques que ja non i a cap remèdi. Mès hè per tornar çò de mès lèu possible ena pàtria e traparàs ad aqueth, encara viu; e, s’Orestes se t’auancèsse e l’aucisse, arribaràs entara taulejada funèbra.”

“Atau s’exprimic. M’alegrè ath mèn laguens, encara que me sentia afluxit, e li parlè ar ancian damb aguestes alades paraules:

“Que ja m’en sai d’aguesti. Menta-me ara ath tresau baron, aqueth que, viu encara, se trape arturat en ample mar o dilhèu ja ei mort. Pr’amar que, a maugrat de qué sò trist, voi auer naues d’eth.”

“Atau li didí, e me responec en un virament de uelhs: “Qu’ei eth hilh de Laertes, eth qu’a en Itaca era sua casa. Lo vedí en ua isla e ploraue abondosament: qu’ei en palai dera ninfa Calipso, que lo retie ara fòrça, e non l’ei possible arribar ena sua pàtria perque non dispause de naus aprovedides de rems ne de companhs que l’amien per ample lomb deth mar. Per çò que hè a tu, ò Menelau, escolan de Zèus, eth fado non ordene qu’acabes era vida e complisques eth tòn destin en Argos, país fertil en shivaus, senon qu’es immortaus d’amarirànt entàs camps Elisèus, en extrèm dera tèrra, a on se trape eth ròi Radamant (aqui se viu erosament, aqui jamès i a nhèu, ne long iuèrn, ne ploja, senon qu’er Ocean mane tostemp es brises deth Zefir, de sonora bohada, entà balhar as òmes mès frescura) pr’amar qu’en èster Helena era tua hemna, ès entà dius eth gendre de Zèus.”

“Quan acabèc de díder aquerò, se submergic en agitat mar. Jo m’endralhè entàs vaishèths, damb es mèns divins companhs, e eth mèn còr consideraua diuèrsi prepausi. Quan arribèrem ena mia embarcacion e en mar, premanírem eth sopar; lèu escuric e mos ajacèrem ena playa. E tanlèu gessec era hilha deth maitin, era Auròra de rosadi dits, hérem es ben proporcionades naus en mar divin e les botèrem es sòns paus e veles; dempús, se seigueren es mèns companhs ordenadament enes bancs e comencèren a herir damb es rems ar esglumós mar. Tornè a arturar es naus en Egipte, arriu qu’es celestiaus plages neurissen, e sacrificiè complides ecatòmbes. Padegada era ira des sempitèrns dius, bastí un tumulus a Agamemnon pr’amar de qu’era sua glòria siguesse inextinguibla. En acabar aguestes causes, cuelhí era tornada e es immortaus m’autregeren prospèr vent e m’amièren damb rapiditat entara mia estimada pàtria. Mès, au, demora-te en palai enquia qu’arribe era onzau o dètzau auròra e alavetz te diderè adiu, en tor hèr-te coma esplendid present tres shivaus e un car polidament hargat; e tanben te balharè ua magnifica copa entà que hèsques libacions as immortaus dius e t’en brembes de jo cada dia.”

Li responec eth prudent Telemac: “Atrida! Non m’artures mès temps. Que jo m’estaria un an ath tòn costat, sense trapar mens era casa des mèns pairs (donques que m’agrade

fòrça escotar es tues paraules e rasons); mès, que se deuen engüejar es mèns companhs ena divina Pilos e ja hè temps que me reties. Eth present que me balhes que sigue quauquarren que se posque sauvar. Es shivaus non pensi amiar-les entà Itaca, senon que te les vau a deishar entath tòn ornament, donques que regnes sus ua grana planhèra qu'en era i a fòrça lòtus, jonçara, horment, espelta e blanca civada plan frèscsa. Itaca non a lòcs espaciosi a on se posque córrer, ne cap prat, qu'ei tèrra entà poder pèisher es crabes e mès agradiua qu'era que neurissen as shivaus. Es isles, que s'inclinen entath mar, non son pròpries entara equitacion ne an beròis prats, e Itaca mens que cap auta.”

Atau didec. Arric Menelau, valent ena luta, e, en tot amorassar-lo damb era man, li parlèc d'aguesta sòrta:

“Hilh estimat! Pro se ve en aquerò que dides era nòbla sang que procedisses. Cambiarè eth present, donques qu'ac posqui hèr, e de guaires causes se sauven en mèn palai te balharè era mès preciosa e beròia. T'autrejarè eth present d'ua vaishèra hargada, tota de plata damb es cants d'aur, qu'ei òbra de Vulcan e me l'autregèc er eròi Fedime, rei des sinòdes, quan m'acuelhec ena sua casa mentre tornaua jo entara mia. Aquerò ei çò que te voi dar.”

Atau parlauen aguesti. Es convidadi anèren arribant ena casa deth divin rei: uns amiauen oelhes, d'auti vin; e es sues esposes, que ludien beròies cintes en cap, se heren a vier eth pan. D'aguesta sòrta se tenguien, laguens deth palai, a premanir era parva.

Mentretant s'esvagauen es pretendents en palai d'Ulisses, lancant disqui e javelines en hargat pasiment a on acostumauen a hèr es sues insolentes accions. Antinoo ère seigut e tanben eth deiforme Eurimac, qu'èren es principaus des pretendents e depassauen a toti en valentia. E venguec a trapar-se Noemon, hilh de Froni; eth quau, en tot dirigir-se a Antinoo, l'interroguèc damb aguestes paraules:

“Antinoo! Mo'n sabem, dilhèu, de quan Telemac tornarà dera arenosa Pilos? Partic ena mia nau e ara n'è besonh entà anar ena vasta Elide, qu'aquiu è dotze ègües de vrente e beròis muls encara sense adondar, e voleria hèr-me'n a vie quauqu'un entà adondar-lo”.

Atau les parlèc; e se demorèren estonadi, donques que non se'n sabien de qué Telemac auesse cuelhut era rota de Pilos, era ciutat de Nelèu; senon que se pensauen qu'ere en camp, vedent es oelhes, o ena cabana des porcèths.

Mès fin finau, Antinoo, hilh d'Eupites, li responcec dident: “parla damb sinceritat. Quan partic e quini joeni alistadi d'Itaca lo seguiren? O son dilhèu òmes damb sodada e esclaus sòns? Pr'amor que tanben ac podec hèr d'aguesta manèra. Ditz.me era vertat d'quierò, entà que jo m'en sàpia: te panèc era nera nau ara fòrça e a desgrat tòn, o l'ac autregeres de bon voler quan venguec a parlar-te.?

Noemon, hilh de Froni, li responcec d'aguesta sòrta: “l'ac autregè jo madeish e de bon voler. Qué aurie hèt bèth aute, se l'ac auesse demanat un baron tan illustre e plen de suenhs?. Qu'aurie estat plan dificil de remir-l'ac. Es joeni que l'acompanhen son es que mès subergessen en pòble, entre nosati, coma capitán vedí que s'embarcaue Mentor o a

beth diu parièr en tot ada eth. Mès, d'ua causa ne sò estonat; ager, quan trincae eth dia, vedí aquiu ath divin Mentor e alavetz s'embarquèc entà anar entà Pilos.”

Dit aquerò, se n'anèc Noemon ena casa deth sòn pair. S'indignèren en sòn còr supèrb Antinoo e Eurimac; e es auti pretendents se seigueren damp eri, deishant de jogar. E dauant de toti parlèc Antinoo, hilh d'Eupites, qu'ère aflict e auie es neres entralhes plies de colèra e es uelhs semblables ath reludent huec:

“Ò dius! Gran hèta a realizat orgulhosament Telemac damp aguest viatge! E mos pensàuem que non l'amiarie a tèrme! Contra era voluntat de molti se n'anèc eth gojat, en tot auer artenhut botar ua nau e alistar as milhors deth pòble. A compdar d'ara serà un perilh entà toti nosati; pro que Zèus l'aflaquissé es fòrces, abans qu'arribe ena flor dera joenessa. Mès, au, balhazt-me un leugèr vaishèth e vint companhs, e li formarè ua emboscada quan torne, susvelhant era sua tornada en estret que separe Itaca dera escalabrosa Samos, damp era fin de qué li sigue funèsta era navegacion qu'entamenèc entà saber naues deth sòn pair.”

Atau les didec. Toti ac aproverèn, en tot ahiscar-lo a botà'c en marcha; e, lheuant-se, partiren de seguit entath palai d'Ulisses.

Non se tardèc Penelope en saber-se'n des prepausi qu'es pretendents formauen en secret, donques que l'ac didec er erald Medont, qu'entenec çò que parlauen dès er exterior deth pati, mentre aquiu ordien era trama. Entrèc, donc, ena casa entà condar-l'ac a Penelope; e aguesta, en veder-lo en lumedan, li didec:

“Erald! Damp quina fin te manen es illustres pretendents? Dilhèu entà dider-les as esclaves deth divin Ulisses que dèishen eth trabalh e les premanisquen eth hestau? Pro que deishèssen de pretener-me e de frequentar aguesta casa, celebrant aué era sua darrèra taulejada. Ò vosati, es que, en tot amassar-vos soent, consumitz es molti bens que formen era eréncia deth prudent Telemac; qu'ei que non enteneres díder as vòsti pairs, quan encara èretz mainatges, de quina manèra les tractaue Ulisses que, ad arrés ofensèc ne deishèc anar en pòble paraules ofensiuas, coma acostumen a hèr es reis divins, qu'aborrissen a uns òmes e n'estimen a d'auti? Jamès cometec aqueth eth mendre mau contra cap òme; e ara son pro evidentes era vòsta animositat e es vòstes marrides accions, donques que non sentetz cap gratitud per çò des sòns beneficis.”

Alavetz li responec Medont, qu'auie senadi pensaments: “Pro que siguesse aguest, ò reina, eth màger mau. Mès es pretendents ne tramen ara un de mès gran e mès grèu, que volgue Zèus que non s'amie a tèrme. Se prepausen aucir a Telemac damp er agudent bronze, tanlèu arribe en aguest palai; donques que se n'a anat ena sagrada Pilos e ena divina Lacedemonia ara cèrca de naues sus eth sòn pair.”

Tau didec. Penelope sentec aflaquir-se es sòns jolhs e eth sòn còr, s'estèc ua bona estona sense poder parlar, se l'aumpliren de lèrmes es uelhs e era votz sonora se li braquèc. Mès, a tot darrèr li calec respóner damp aguestes paraules:

“Erald! Per qué partic eth mèn hilh? Que non auie cap besonh d’embarcar-se enes naus de leugèr cors, que servissen as òmes coma shivaus en mar e trauèssen era grana extension dera aigua. Dilhèu ac hec entà que non rèste cap memòria deth sòn nòm entre es mortaus?”

Li responec Medont, qu’auie senadi pensaments: “Sabi pas se l’ahisquèc quauqua divinitat o siguec solet eth sòn còr que lo possèc a vier en Pilos pr’amar de saber naues dera tornada deth sòn pair, e tanpòc sai quina sòrta l’a arribat.”

Dident aquerò, se n’anèc entara casa d’Ulisses. Siguec cuelhuda Penelope peth dolor, que destruís era animositat, e ja non podec estar-se seiguda ena cagira, encara que n’auie moltes ena casa; senon que se siguec en lumedan deth hargat recinte e se planhie de tau sòrta qu’inspiraue pietat. Ath sòn entorn se planhien totes es esclaves deth palai, atau es joenes coma es vielhes. E les didec Penelope, mentre vessau abondoses lèrmes: “Escotatz-me, amigues; pr’amar qu’er Olimp m’a dat mès penes qu’a cap auta que neishec damb jo e s’elevèren damb jo: abans perdía a un illustre espòs qu’auie un còr de leon e depassau a toti es danaus en tota sòrta d’excelléncies, baron illustre qu’era sua fama s’espargie pera Helade e per tot Argos; e ara es tempèstes s’auràn hèt a vier deth palai ath mèn hilh estimat, sense glòria e sense que ne tansevolh m’en sabessa dera sua partença. Crudèus! A deguna de vosates se l’acodic hèr-me lheuar deth lhet, se vo’n sabietz damb certitud qu’aqueuth s’embarcaue ena concava e nera nau! Pr’amar que se me n’auessa sabut de qué premanie aguest viatge, s’aurie demorat en casa, per desirós que siguesse de partir, o m’aurie deishat mòrta en palai. Que vage quauqu’ua a cridar ath mès córrer ar ancian Doli, eth mèn esclau, aqueuth que me balhèc eth mèn pair quan venguí aciu e suenhe eth mèn uart poblat de molti arbes, pr’amar de qué vage de seguit a trapar a Laertes e l’ac conde tot; a veir se Laertes, pensant bèra causa, ges a planher-se des ciutadans que vòlen exterminar-li eth linhatge, eth d’Ulisses, parièr a un diu.”

Li didec alavetz Euriclèa, era sua hilhuquèra estimada: “Mainada estimada! Ja m’aucisques damb eth crudèu bronze, ja me dèishes viua en palai, arren te voi amagar. Jo m’en sabí de tot e li balhè a Telemac tot çò que m’auie ordenat (pan e doç vin) mès me hec prestar jurament de qué non t’ac dideria enquiathe dotzau dia o enquia que te cuelhesse eth desir de veder-lo o entenesses díder qu’auie partit, damb era fin d’evitar que plorèsses, damnatjant atau eth tòn beròi còs. Mès ara, puja damb es tues esclaves naut de tot dera casa, laua-te, enròda eth tòn còs damb vestits purs, prèga a Minerva hilha de Zèus, qu’amie era egida, e era divessa sauvarà ath tòn hilh dera mòrt. Non angoishes mès a un ancian aclapat, pr’amar que jo non me pensi qu’eth linhatge der Arcesiada les sigue odiós enquia tau punt as dius; senon que tostemp demorarà quauquarrés qu’age eth palai de naut tet e es extensi e fertils camps.”

Atau li didec e li caumèc es plors, artenhent qu’es sòns uelhs deishèssen de plorar. Se lauèc Penelope, enrodèc eth sòn còs damb vestits purs, pugèc damb es esclaves naut de tot dera casa, botèc es teishudi en un tistèr, e preguèc d’aguesta manèra ara divessa Minerva:

“Escota-me, hilha de Zèus qu’amie era egida; indomdada divinitat! Se bèth còp er engenhós Ulisses usclèc en aunor tòn, laguens deth palai, grasses cueishes de buëus o de oelha; bremba-te’n d’aguesti, sauva-me ath hilh estimat e hè enlà as pervèrsi e orgulhosí pretendents.”

Tanlèu auec acabat de parlar hec un crit; e era divessa escotèc era sua pregària. Es pretendents formauen rambalh ena escura sala, e un des orgulhosí joeni didec d’aguesta sòrta:

“Era reina, que tanti pretenen, li cau premanir era nòça e ignore qu’eth sòn hilh ja a era mòrt premanida.”

Atau parlèc; mès que non se’n sabien de çò que se passaue laguens. E Antinoo les arenguèc dident:

“Malerosi! Deishatz toti de prononciar paraules insolentes; non se passe que bèth un l’ac vage a condar a Penelope. Mès, au, lheuem-mos e botem en òbra, silenciosament, eth projècte qu’a toti mos platz.”

Dit aquerò, alistèc es vint òmes mès esforçadi e partic damb eri ena arriba deth mar, a on i auie era velèra nau. Prumèr de tot meteren era nera embarcacion en mar prigond, dempús li botèren eth pau e es veles, ara seguida apraièren es rems damb correges de cuèr, en tot hè’c coma s’auie de hèr, despleguèren mès tard es blanques veles e es sòns valents servidors les heren a vier es armes. Anclèren era nau, dempús d’amar-la laguens deth mar; sautèren en tèrra e se meteren a minjar, demorant qu’arribèsse era tarde.

Mentretant, era prudenta Penelope jadie en pis superior e ère en dejun, sense auer minjat ne begut, pensant tostemp s’eth sòn irreprochable hilh s’escaparie dera mòrt o lo harien perir es orgulhosí pretendents. E tot aquerò que pense un leon en veder-se assetjat pera multitud d’òmes que formen ath sòn entorn un perilhós cercle, atau se remenaue Penelope ena sua ment quan la cuelhec eth saunei. Dormic estirada, e toti es sòns membres se relaxèren.

Alavetz Minerva, era des ludent uelhs, ordenèc ua auta causa. Hec un hantauma que se retiraue a ua hemna, a Iftima, hilha deth magnanim Icari, que damb era ère maridat Eumele, qu’auie era sua casa en Feras; e l’envièc ena casa deth divin Ulisses, pr’amor d’acabar de bèra manèra damb es plors e es gemiments de Penelope, que se planhie en tot somicar. Entrèc, donc, esguitant-se pera correja deth barrolh, se li botèc sus eth cap e li didec aguestes paraules:

“Dormisses, Penelope, damb eth còr sarrat? Es dius, que viuen erosament, non te permeten plorar ne aclapar-te; donques qu’eth tòn hilh encara a de tornar, pr’amor que jamès pequèc contra es divinitats.”

Li responc era prudenta Penelope dès es pòrtes deth saunei, a on ère doçament adormida: “Fraia! Tà qué as vengut? Enquia ara non solies frequentar eth palai, donques

que se trape fòrça luenh dera tua casa. Me dides qu'acaba era mia affliction e es moltes penes que trebolen era mia ment e eth mèn esperit! Abans auia percut a un illustre espòs qu'auie era animositat d'un leon e depassaua a toti es danaus en tota sòrta d'excelléncies, baron illustre qu'era sua fama s'espargie pera Helade e per tot Argos; e ara eth mèn hilh estimat partic en ua concava nau, encara mainatge, non experimentat en travalh e en parlar. Per aguest me planhi encara mès que per aqueth; per aguest tremoli, e cranhi que l'arribe bèth mau en país d'aqueri a on anèc o en mar. Que son molti es enemics que maquinen contra eth, desirosi d'aucir-lo abans de qué arribe ena sua pàtria tèrra.”

Er escur hantauma li responec dident: “Cuelh coratge e non sentes en tòn pièch cap temor. Eth tòn hilh va accompanhat per aqueri que volerien molti òmes que les protegissen ada eri coma cau, per Palas Minerva, que cuelh pietat de tu e me mane entà que te diga aguestes causes.”

Alavetz li parlèc d'aguesta manèra era prudenta Penelope: “Donques s'ès divessa e as entenut era votz d'ua divinitat, au, ditz-me s'aquerth malerós viu encara e gaudís dera lum deth solei, o s'a mòrt e se trape ena casa de Pluton.”

Er escur hantauma li responec dident: “Non te vau a díder clarament se viu o s'a mòrt, pr'amor qu'ei en bades parlar de causes vanes.”

Quan auec dit aquerò, se n'anèc pera sarralha dera pòrta coma ua bohada de vent. Se desvelhèc era hilha d'Icari e se l'alegrèc eth còr perque auie auut tan clar saunei ena escurina dera net.

Ja es pretendents s'auien embarcat e navegauen pera liquida planhèra, maquinant ath sòn laguens ua mòrt crudèu entà Telemac. Que i a en mar ua isla peiregosa, ath miei d'Itaca e dera aspra Same (Asteris) que non ei extensa, mès a pòrts de dobla entrada, excellents entà qu'atrauen es vaishèths. Aquiu es aquèus se meteren en emboscada entà demorar a Telemac.

CANT V

Era barca d'Ulisses

Era Auròra se lheuaue deth lhet, deishant ar illustre Titon, pr'amor d'amiar era lum as immortaus e as mortaus, quan es dius s'amassèren en assemblada, sense que manquèssse Zèus qu'eth sòn poder ei plan gran. E Minerva, en tot amiar ena memòria es molti malastres d'Ulisses, les ac referic as divinitats; en tot interessar-se per eròi, que se trapaue alavetz en palai dera ninfa:

“Pair Zèus, benauradi e sempitèrns dius! Degun rei, qu'amie eth scèptre, sigue benigne, mofle, doç, emplegue er enteniment en causes justes; abans, ath contrari, actue tostemp o damp crudeutat e amie a tèrme accions funèstes; donques qu'arrés se'n brembe deth divin Ulisses, entre es ciutadans que sus eri regnaue damp era doçor d'un pair. Se trape en ua isla tormentat per fòrtes penes: en palai dera ninfa Calipso, que lo retie ara fòrça; e non l'ei possible arribar ena pàtria perque li manquen naus aprovedides de rems e companhs que l'amien pera ampla esquia deth mar. E ara li vòlen aucir ath hilh estimat tanlèu torné ena sua casa, pr'amor qu'a anat ena sagrada Pilos e ena divina Lacedemonia ara cèrca de naues sus eth sòn pair.”

Li responec Zèus, qu'amolone es bromes: “Hilha mia! Quines paraules se t'escapèren dera boca! Qu'ei que non formères tu madeisha aguest projècte: qu'Ulisses, en tornar ena sua tèrra, se resvenjarie d'aqueri? Donques accompanha discrètament a Telemac, pr'amor qu'ac pòs hèr, entà que torné sauve e segur ena sua pàtria e es pretendents que siguen ena nau les calgue tornar.”

Didec; e, en tot dirigir-se a Mercuri, eth sòn hilh estimat, li parlèc d'aguesta sòrta: “Mercuri! Donques qu'en çò d'autre ès tu eth messatgèr, vè-te'n a dider-li ara ninfa de beròies trenes era nòsta fèrma decision (qu'Ulisses entorne ena sua pàtria) pr'amor de qu'er eròi comence eth camin de tornada sense èster accompanhat ne per dius ne per òmes mortaus: navegant en ua barca hèta damp gran nombre de ligams e hustes, arribarà en vint dies e patint fòrça travalhs ena fertila Esqueria, ena tèrra des feacis, que per çò deth sòn linhatge son pròches as dius; e eri l'aunoraràn coraument, coma a ua divinitat, e lo manaràn en un vaishèth entara sua pàtria, Dempús de regalar-li bronze, aur en abondància, vestits, e tantes causes coma jamès treiguec de Troia s'auesse arribat indemne e auent obtengut era part deth butin que li corresponesse. Qu'ei dispausat peth fado qu'Ulisses veigie as sòns companhs e arribe ena sua casa de naut tet e ena sua pàtria.”

Atau parlèc. Eth messatgèr Argicida non siguec desaubedient: còp sec, estaquèc enes sòns pès es daurades e divines ales, que l'amiauen sus eth mar e sus era tèrra immensa damp era rapiditat deth vent, e cuelhèc era verga que damp era adormís es uelhs des òmes que vò, o desvelhe as que dormissen. En tot amiar-la enes mans, eth poderós Argicida comencèc eth vol e, en arribar en Pieria, baishèc en mar e comencèc a volar rapidament, coma era gavèca que, pescant peishi enes granes extensions deth mar

estèrle, banhe ena aigua deth mar es sues espesses ales: tau semblaue Mercuri mentre volaue per dessús des ondades. Quan auec arribat en aquera isla tan luenhana, gessec deth violacèu mar, sautèc en tèrra, seguic eth sòn camin entara vasta tuta a on demoraue era ninfa de beròies trenes, e la trapèc ath laguens. Usclau ena casa un gran huec e era flaira deth cèdre e der arbe dera vida, qu'en eth s'usclauen, s'espargie pera isla enquia fòrça luenh; mentre era, cantan damb votz beròia, teishie en interior damb era filosa d'aur. Ar entorn der arbe dera vida auie creishut ua verda seuva de pibos, albars e cipresièrs flairosi, a on nidauen audèths de longues ales: chots, gavèques e cornièrs marins, d'ampla lengua, que se tien as causes deth mar. Aquiu madeish, ath costat dera madeisha tuta, s'estenie ua vinha florissenta, cargada d'arradims; e quate hònts gessien, plan près era ua dera auta, en tot deishar córrer en totes direccions es sues aigües cristallines. Se vedien enes entorns verds e divertidi prats de margarides e apis; e, en arribar aquiu, enquia e tot un immortau s'auesse admirat, en sénter que se l'alegraue eth còr. S'arturèc er Argicida entà contemplar aquerò; e Dempùs d'admirà'c, entrèc ena ampla tuta, e siguec arreconeishut per Calipso, era divina entre es divesses, dès que se l'auie presentat ada era (es dius immortaus se coneishen, encara que visquen separadi); mès non trapèc ath magnanim Ulisses, qu'ère en tot plorar ena arriba, a on tanti viatges, consumint eth sòn esperit damb lèrmes, gemiments e dolors, tachaue es sòns uelhs en mar estèrle e s'estarnaue en somics. E Calipso, era divina entre es divesses, hec sèir a Mercuri en un esplendid e magnific sèti, e l'interroguèc d'aguesta sòrta:

“Per qué, ò Mercuri, eth dera vergueta daurada, venerable e estimat, vies ena mia casa? Abans non la solies frequentar. Ditz-me çò que vòs, donques qu'era mia animositat m'ahisque a realizà'c, se posqui e se pòt hèr. Mès seguis-me, pr'amor que te posca aufrir es presents dera ospitalitat.”

En auer parlar d'aguesta manèra, era divessa li botèc dauant ua taula, qu'auie aumplit d'ambrosia, e barregèc eth ròi nectar. Aquiu mingèc e beuec eth messatgèr Argicida. E quan auec sopat e remetut era sua amna damb eth minjar, li responec a Calipso damb aguestes paraules:

“Me preguntes, ò divessa, a jo, que sò diu, entà qué sò vengut. T'ac vau a díder damb sinceritat, donques qu'atau ac vòs. Zèus m'ordenèc que venguessa, sense que jo ac desiressa: qui trauessarie de bon voler tanta aigua salada que non se pòt mesurar, mès que mès, sense que i age per aquiu cap ciutat qu'en era es mortaus hèsquen sacrificis as dius e les immolen selèctes ecatòmbes? Mès que non l'ei possible a cap diu ne desaubedir ne deishar sense efècte era voluntat de Zèus, qu'amie era egida. Ditz que i a damb tu un baron, qu'ei eth mès malerós de guairi combateren ath torn dera ciutat de Priam pendent nau ans e, en detzau, en auer-la esbauçat, tornèren entàs sues cases; mès ena tornada ofenseren a Minerva e era divessa hec que se lheuèsse un vent desfavorable e granes ondades. En aguestes trapèren era mòrt es sòns esforçadi companhs; e ada eth l'amièren aciu es vents e es ondades. E Zèus te mane qu'a tau baron li permetes que se'n vage çò de mès lèu possible; pr'amor que non ei eth sòn destin morir luenh des sòns, senon qu'eth fado a dispausat que les torne a veir, en tot arribar ena sua casa de naút tet e ena sua pàtria tèrra.”

Tau didec. S'estrementic Calipso, era divina entre es divesses, e responec damb aguestes alades paraules: "Qu'ètz, ò dius, marridi e gelosi coma arrés, donques qu'auetz enveja des divesses que non s'en hèn de dormir damb er òme qu'an cuelhut coma espós. Atau, quan era Auròra de rosadi dits agarrèc a Orion, l'auéretz enveja vosati es dius, que viuetz sense suenhs, enquia qu'era casta Diana, era deth tron d'aur, l'aucic en Ortigia en tot cuelher-lo damb es dues doces flèches. Atau madeish, quan Ceres, era de beròies trenes, cedint as impulsis deth sòn còr, s'amassèc en amor e ena jaça damb Iasion en ua tèrra naua laurada sonque tres còps, Zèus, que non se tardèc en saber-se'n, aucic ar eròi en tot herir-lo damb er ardent arrai. E atau tanben m'auetz enveja, ò dius, pr'amor qu'ei damb jo un òme mortau; que lo sauvè quan anaue vagant solet e montat en ua quilha, dempùs que Zèus li henesse era nau, ath miei deth vinós mar, en tot lançar contra era madeisha er ardent arrai. Aquiu acabèren era vida es sòns companhs; mès ada eth l'amièren enquia aciu es vents e es ondades. E l'acuelhí amigablament, lo tenguí e li didí soent que lo haria immortau e liure dera vielhesa entà tostemp. Mès, donques que non l'ei possible a cap diu ne desaubedir ne deishar sense efècte era voluntat de Zèus, qu'amie era egida, que se'n vage aqueth peth mar estèrle, s'aguest l'ahisque e l'ac mane, que jo non li è de díder adiu (donques que non è naus aprovedides de rems, ne li posqui dar companhs que l'amien pera ampla esquia deth mar), encara que lo vau a conselhar de bon voler, sense amagar-li arren, entà que posque arribar san e en bona santat ena sua pàtria."

Li repliquèc eth messatgèr Argicida: "Ditz-li adiu lèu e cranh era colèra de Zèus; non se passe qu'aguest diu, en irritar-se, se tengue contra tu en avier."

En auer dit aquerò, partic eth poderós Argicida; e era venerabla ninfa, entenut eth messatge de Zèus, anèc a trapar ath magnanim Ulisses. Lo trapèc seigut ena plaja, que s'estaue aquiu, sense qu'es sòns uelhs se sequèssen des contunhs plors, e consumie era sua doça existència alendant pera tornada; pr'amor qu'era ninfa ja non l'ère agradiua. Obligat a hèr jadilha ena escura tuta, dormint damb era ninfa que l'estimaue sense qu'eth l'estimèsse, passaue eth dia seigut enes arròques dera arriba deth mar e, consumint era sua amna en lèrmes, alendades e dolors, tachau es uelhs en mar estèrle e vessaue lèrmes abondiues. E, en arturar-se près d'eth, li didec d'aguesta sòrta era divina entre es divesses:

"Malerós! Non plores mès ne consumisques era tua vida, donques que de bon voler te deisharè partir. Au, braca granes hustes; en tot junher-les damb eth bronze, forma ua espandida barca e capèra-la damb solèr de husta, entà que t'amie per escur mar. Jo botarè en era pan, aigua e eth ròi vin, encoratjador dera animositat, que te desliuraràn de patir hame; te balharè vestits e te manarè prospèr vent, pr'amor de qu'arribes san e en bona santat ena tua pàtria, s'atau ac vòlen es dius qu'abitén er ample cèu; es quaus me depassen madeish en formar prepausi qu'en amiari-les a tèrme."

Tau didec. S'estrementic eth pacient Ulisses e responec damb aguestes alades paraules:

"Quauquarren remenes en tòn pensament, ò divessa, e non per cèrt era mia partença, en ordenar-me que trauèssa en ua barca de hustes eth gran abisme deth mar, tan terrible e

perilhós que non lo trauèssen aisidament naus de bones proporcions, velères, encoratjades per un vent favorable que les manèsse Zèus. Jo que non pujaria en ua barca de hustes, encara que te sigue desagradiu, se non me prèstes fèrm jurament de qué non maquines contra jo cap perniciós mau.”

De tau sòrta parlèc. Arric Calipso, era divina entre es divesses; e, amorassant-lo damb era man, li didec aguestes paraules:

“Qu’ès de vertat injust, encara que non sòles pensar causes leugères, quan taus paraules as gausat proferir. Que se’n sàpie era Tèrra e de naut er ample Cèu e era aigua dera Estigia (qu’ei eth jurament mès gran e terrible entàs benauradi dius): non maquinarè contra tu cap perniciós mau e pensi que me cau conselhar-te tot çò que entà jo madeisha pensaria se siguessa en tan gran besonh. Era mia intencion qu’ei justa, e en mèn pièch non s’amague ua animositat de hèr, senon de pietat.”

Quan atau auec parlat, era divina entre es divesses se metec a caminar ara prèssa e Ulisses anèc seguint es esclaus dera divinitat. Arribèren ena prigonda tuta era divessa e eth baron, aguest s’acomodèc ena cagira d’a on s’auie lheuat Mercuri e era ninfa li mestrèc tota sòrta d’aliments, atau de minjar coma de bèuer, d’ aqueri que se neurissen es mortaus òmes. Dempús se seiguec era dauant d’Ulisses, e li mestrèren es sirventes ambrosia e nectar. Cada un agarrèc era parva qu’auie ath dauant; e, tanlèu s’aueren assadorat de minjar e de bèuer, Calipso, era divina entre es divesses, trinquèc eth silenci e didec:

“Laertida d’alègre linhatge! Ulisses fecond en recorsi! Atau, donc, desires anar-te’n de seguit entara tua casa e entara tua pàtria? Que sigues, a maugrat de tot, erós. Mès, s’era tua intelligéncia sabesse es maus qu’auràs de patir abans d’arribar ena tua pàtria, te demoraries damb jo, susvelhant aguesta casa, e series immortau, encara que siguesses desirós de veir ara tua esposa que d’era patisses era sollitud cada dia. Jo me vanti de non èster inferiora ada era ne en còs ne en naturau, que non pòden es mortaus competir damb es divesses ne damb eth sòn còs ne damb era sua beresa.”

Li responec er engenhós Ulisses: “Non t’anuges damb jo, venerabla divinitat! Pro coneishi qu’era prudenta Penelope t’ei inferiora en beresa e estatura, en èster, era, mortau e tu immortau e exempta dera vielhesa. Ça que la, desiri de contunh vier ena mia casa e veir lúder eth dia dera mia tornada. E se bèth un des dius me volesse anequelir en vinós mar, ac patirè damb era animositat qu’aumplís eth mèn pièch que tan pacienta ei entàs dolors; donques qu’è patit fòrça, atau en mar coma ena guèrra, e que m’arribe aguest mau Dempús des auti.”

Atau parlèc. Se coguèc eth solei e venguec era escurina. Se retirèren alavetz en çò mès prigond dera tutu; e aquiu, plan amassa, trapèren en amor era alegria.

Mès, tanlèu arribèc era hilha deth maitin, era Auròra de rosadi dits, se vestic Ulisses era tunica e eth mantèl; e era se botèc ampla vestimenta, fina e beròia, cenhec era cintura damb un beròi cinturon d’aur, se botèc un vel en cap, e se tenguec a premanir era

partença deth magnanim Ulisses. Li balhèc ua gran destrau que podesse manejar, de bronze, ahilada des dus costats, damb un beròi mange d'olivèr ben ajustat; l'autregèc dempús ua aissa ben ornada; e se lo hec a vier en extrèm dera isla, a on auien creishut nauti arbes (pibos, ambars, e auets que pugen entath cèu) toti es quaus èren secs de hège fòrça temps e èren plan durs e a prepaus entà mantier-se enes aigües. E tanlèu coma l'auec ensenhat a on creishien aqueri grani arbes, Calipso, era divina entre es divesses, entornèc ena sua casa.

Ulisses se metec a bracar socs e lèu acabèc era sua faena. Ne hec quèir vint, que trinquèc damb eth bronze, polic damb abiletat e adretic mejançant un nivèu. Calipso, era divina entre divesses, li hec a vier ues barrines que damb eres trauquèc er eròi totes es pèces que junhec dempús, en tot assegurar-les damb claus e clauilles. Guaire ample ei eth redon hons d'un vaishèth de carga, qu'auesse bastit un adreit artesan, atau de gran hec Ulisses era sua barca. Harguèc dempús era cubèrta, en tot adaptar-la a espesses bigues e dar-li acabament damb ua capa de longues hustes; botèc en centre un pau damb era sua corresponenta vela, e fabriquèc un timon entà governar era barca. Ad aguesta la protegic pertot damb còiles entreteishudes, que siguessen defensa des ondades, e l'avitalhèc damb abondosa husta. Mentretant, Calipso, era divina entre es divesses, li hec a vier ròba entàs veles; e Ulisses les construic damb grana abiletat. E, estacant ena barca còrdes, cordilhs e bolines, la lancèc mejançant unes trauèsses de husta en divin mar.

Tath quatau dia ja ère tot acabat, e tath cincau li didec adiu dera isla era divina Calipso, dempús de lauar-lo e vestir-lo damb perhumades vestimentes. L'autregèc era divessa un oire de nere vin, un aute gran d'aigua, ua saca de viures e fòrça d'autes causes agradiuies ath paladar; e li manèc favorable e tranquil vent. Content despleguèc es veles eth divin Ulisses, e, en tot sèir-se, comencèc a governar abilament era barca damb eth timon, sense qu'eth dromilhon queiguesse enes sues paupetes, tant que contemplau es Pleiades, eth Bootes, que se cògue cada tarde, e era Ossa, cridada eth Car coma fausnòm, era quau vire tostemp en madeish lòc, agache a Orion e ei era soleta que non se banhe en Ocean; pr'amor que l'auei ordenat Calipso, era divina entre es divesses, qu'auesse ara Ossa ena man quèrra pendent era trauessada. Dètz-e-sèt dies naveguèc, trauessant eth mar, e tath dètz-e-setau podec veir es ombrius montes des feacis ena part mès pròcha, en tot campar coma un escut ath miei der ombriu mar.

Eth poderós Neptun, que secodís era tèrra, tornaue alavetz d'Etiopia e vedec a Ulisses de luenh, dès es montes Solimos, donques que se l'apareishec navegant peth mar. S'aluguèc de rabia era divinitat e, botjant eth cap, parlèc ath sòn laguens d'aguesta sòrta:

“A! Solide auràn cambiat es dius es sòns prepausi per çò que hè a Ulisses, mentre jo m'estaua entre es etiòps. Que ja ei ath costat dera tèrra des feacis a on ei fatau que se desliure deth volum de malastres que l'an artenhut. Me pensi, ça que la, qu'encara aurà de patir fòrça maus.”

Didec; e, agarrant eth trident damb era man, amassèc es bromes e trebolèc eth mar; suscitèc grani remolins de tota sòrta de vents; caperèc de bromes era tèrra e eth mar, e era net queiguec deth cèu. Bohèren ath còp er Euro, eth Noto, er impetuós Zefir e eth Borèsas, que, neishut en etèr, quilhe granes ondades. Alavetz s'aflaquiren es jolhs e eth còr d'Ulisses; e er eròi, gemegant, li parlaue atau ath sòn magnanim esperit:

“Ai de jo malerós! Qué m’arribarà fin finau? Cranhi que siguen vertadères es prediccions dera divessa, que m’asseguraue qu’auria de passar grani trebucs en mar abans d’arribar ena tèrra pàtria, pr’amar qu’ara tot se complís. Damb quines bromes a barrat Zèus er ample cèu! E a trebolat eth mar; e s’augmenten es remolins de tota sòrta de vents. Ara me demore, solide, ua crudèu mòrt. Ò, un e mil còps erosi es danaus que periren ena vasta Troia, lutant entà complàder as Atridas! Pro qu’auessa perit jo tanben, en tot complir-se eth mèn destin, eth dia que gran nombre de teucri me lançauen bronzinades lances ath costat deth cadavre deth Pelida! Aquiu auria obtengut funeralhas e es aquèus laudarien era mia glòria; mès que vò eth fado que jo perisca damb deplorabla mòrt.”

Mentre didie aquerò, venguec ua grana ondada que de naut de tot queiguec sus Ulisses e hec qu’era barca trasbastèsse. Siguec lançat er eròi luenh dera barca; es sues mans deishèren eth timon, arribèc un terrible remolin de barrejadi vents que trinquèc eth pau pera mitat, e era vela queiguec en mar a grana distància. Fòrça temps s’estèc Ulisses submergit, que non podec gésser a flotason de seguit pera grana fòrça des ondades e perque li shordauen es vestits que l’auie autrejat era divina Calipso. Emergic, fin finau, deishant anar dera boca era aigua que tanben li baishaue deth cap en sonors gisclets. Mès, encara que cansat, non se’n desbrembèc dera barca, senon que, botjant-se damb fòrça entre es ondades, l’agarrèc e se seiguec ath miei entà evitar era mòrt. Es granes ondades amiauen era barca d’un costat en aute, sivans eth corrent. Dera madeisha manèra qu’eth Borèsas dera tardor arrossègue pera planhèra a uns fruits, que se barregen entre eri espessi, atau es vents amiauen era barca peth mar, d’un costat en aute; uns còps eth Noto la lançaue entath Borèsas, entà que se lo hesse a vier, e d’auti er Euro la deishaua ath Zefir entà qu’aguest la perseguisse.

Mès lo vedec Ino Leucotea, hilha de Cadme, era de pès beròis, qu’abans auie estat mortau dotada de votz e alavetz, demorant enes prigondors deth mar, gaudie d’aunors divins. E coma que cuelhesse pietat d’Ulisses, en contemplar-lo perdit e aclapat pera fatiga, se transformèc en corbàs, gessec volant der abisme deth mar e, posant-se ena barca bastida damb moltes ligadures, li didec aguestes paraules:

“Malerós! Per qué Neptun, que secodís era tèrra, s’anugèc tan fèrament damb tu e te còste nombrosi maus? Que non poirà anequelir-te per mès qu’ac volgue. Hè çò que te vau a díder, donques que me pensi que non te manque prudència: trè-te es vestits, dèisha era barca entà que se la hesquen a vier es vents e, nadant damb es mans, saja d’arribar ena tèrra des feacis, a on eth fado a dispausat que te sauves. Cuelh, esten aguest vel immortau dejós deth tòn pièch e non cranhes patir, ne tanpòc morir. E tanlèu toques

damb es tues mans era tèrra fèrma, trè-te-lo e lança-lo en vinós mar, en tot virar-te entar aute costat.”

Dites aguestes paraules era divessa l'autregèc eth vel e, transfigurada en corbàs, tornèc a submergir-se en prigond mar e es neres ondades la caperèren. Mès eth pacient divin Ulisses ère trantalhant e, gemegant, li parlèc atau ath sòn magnanim còr:

“Ai de jo! Non sigue que bèth un des immortaus me pare un param, quan me balhe era orde de qué dèisha era barca. Non aubedirè encara, donques que veigui qu'ère plan luenhana era tèrra a on, sivans afirmen, è de trapar refugi; abans actuarè jo d'aguesta auta manèra per èster, ena mia pensada, çò de melhor: mentre es hustes siguen aganchades pes clauilhes, seguirè aquiu e patirè es maus que me calgue patir, e dempús qu'es ondades des. heiguen era barca me meterè a nadar; donques que non se m'acodís arren melhor.”

Taus causes remenaue ena sua ment e en sòn còr, quan Neptun, que secodís era tèrra, quilihèc ua gran ondada, de mau resistir, nauta coma un tet, e l'amièc contra er eròi. Dera madeisha manèra qu'er impetuós vent remene un molon de palha seca, en tot esparger-la per un costat e per aute, atau destrantalhèc era ondada es granes hustes dera barca. Mès Ulisses agarrèc ua des hustes e se botèc ath sòn dessús; se despoltèc des vestits que l'auie autrejat era divina Calipso, estenec rapidament eth vel dejós deth sòn pièch e se deishèc quèir ena aigua capenjós, damb es braci dubèrts, desirós de nadar. Lo vedec eth poderós diu que secodís era tèrra e, botjant eth cap, parlèc entada eth d'aguesta sòrta:

“Ara, qu'as patit tanti maus, vaga peth mar enquia qu'arribes a amassar-te damb aguesti òmes, escolans de Zèus. Me sembla qu'enquia e tot atau te semblaràn pòqui es tòns malastres.”

Dit aquerò, piquèc damb eth sorianc as shivaus e partic entà Egas, a on possedís era illustra casa.

Alavetz Minerva, hilha de Zèus, ordenèc ua auta causa. Barrèc eth camin as vents e les ordenèc que se padeguessen e dormissen; e, en hèr bohar ath rapid Borèas, trinquèc es ondades enquia qu'Ulisses, d'alègre linhatge, en tot desliurar-se dera mòrt e des Parcas, arribèsse enes feacis, aimants de manejar es rems.

Dus dies damb es dues nets caminèc percut er òme sus es denses ondades, e eth sòn còr li hec presentir era mòrt diuèrsi viatges. Mès, tanlèu coma era Auròra, de beròies trenes, hec arribar eth tresau dia, cessèren es vents, venguec ua cauma tranquilla e Ulisses podec veir, de naut de tot d'ua gran ondada e avedant era vista, qu'era tèrra se trapaue apròp. Coma agradiua se presente as hilhs era vida d'un pair qu'ère prostrat pera malautia e patie grani dolors, en tot consumir-se pendent fòrça temps per çò dera persecucion deth funèst fado, s'es dius lo desliuren deth mau; d'aguesta manèra apareishec entà Ulisses era tèrra e eth bòsc. Nadaue, donc, en tot esforçar-se per botar es pès en tèrra fèrma; mès, tanlèu auèc apròp era vòra qu'enquia e tot l'aurien arribat ada

era es sòns crits, entenec eth tarrabastalh que se trincauen es ondades enes pèires. Bramauen es immenses ondades, pataquejant de fòrma orribla era arida còsta, e tot ère caperat de salada esgluma; pr'amor qu'aquiu non i auie pòrts, a on es nauis s'acuelhessen, ne tansevolh cales seques, senon arribes escalabroses, arròques e malhs. Alavetz s'aflaquiren es jolhs e eth còr d'Ulisses, e er eròi, gemegant, li parlaue atau ath sòn magnanim esperit:

“Ai de jo! Dempús que Zèus m'autregèc que vedessa era inesperada tèrra, e acabè de regar aguest abisme, non desnishi cap lòc a on posca gésser d'aguest blanc mar. Per dehòra i a agudents malhs qu'ath sòn entorn bramen es ondades impetuositat, e era arròca se lhèue lisa; e aciu ei eth mar tan prigond que non posqui assegurar-me damb es pès entà desliurar-me deth mau. Non se passe que, quan siga prèst a gésser, ua gran ondada m'agarre e me lance contra eth peiregós malh, e era mia temptatiua sigue en bades. Mès, se vau nadant, ara cèrca d'ua plaja o d'un pòrt de mar, cranhi que de nauèth m'agarre era tempèsta e m'amie entath mar, abondós en peishi, en tot hèr-me proferir prigondes alendades; o qu'ua divinitat ahisque contra jo a bèth monstre marin, coma es qu'elève en gran abondor era illustra Anfitrite, donques que me'n sai de qué eth diu que bat era tèrra ei anujat damb jo.”

Mentre taus pensaments remenaue ena sua ment, ua ondada l'amièc enquira aspra arriba. Aquiu s'aurie esbocinat era pèth e trincat es uassi, se Minerva, era divinitat des ludents uelhs, non l'auesse suggerit en sòn pensament çò qu'amièc a tèrme: se lancèc entara arròca, l'agarrèc damb ambdues mans, e, gemegant, s'estèc agarrat ada era enquia qu'era enòrma ondada avec passat. D'aguesta sòrta l'evitèc; e en refluir, li fotèc tau escometuda, que lo lancèc en mar e fòrça entà laguens. Dera madeisha manèra qu'eth pofre quan lo trèn dera sua amagadera, amie pegades enes tentaculs moltes peiretes, atau era pèth des fòrtes mans d'Ulisses se desgarrèc e quedèc enes arròques, mentre lo caperaue ua immensa ondada. E aquiu aurie acabar eth malerós Ulisses, contra aquerò dispausat peth fado, se Minerva, era divinitat des ludents uelhs, non l'auesse inspirat prudència. Gessec en flotason, e en tot hèr-se enlà des ondades que se trinquen damb tarrabastalh era arriba, nadèc ath long dera vòra, guardant ara tèrra, per s'un cas vedie ua plaja o un pòrt de mar. Mès, coma arribèsse, nadant, ena desbocadura d'un arriu de beròi corrent, eth lòc li semblèc optimum per çò de non auer arròques e formar un refugi contra eth vent. E en veir qu'ère un arriu que desbocaue, li supliquèc atau en sòn còr:

“Escota-me, ò sobeiran, quinsevolh que sigues! Que vengui entà tu damb tant de desir, hugent deth mar e des menaces de Neptun. Qu'ei digne de respècte enquia e tot entàs immortaus dius er òme que se presente perdut, coma jo arribi ara ath tòn corrent e as tòns jolhs Dempús d'auer passat molti trebucs. Ò rei, ages pietat de jo, donques que me vanti d'èster eth tòn suplicant.”

Taus sigueren es dues paraules. De seguit suspenec er arriu eth sòn corrent, padeguèc es ondades, hec regnar era cauma ath sòn dauant e sauvèc a Ulisses ena desbocadura. Er eròi pleguèc alavetz es jolhs e es fòrts braci, pr'amor qu'eth sòn còr ère cansat de lutar

contra eth mar. Qu'auie Ulisses tot eth còs holat, dera sua boca e deth nas rajaue aigua deth mar en abondor; e, mancat d'alend e de votz se quedèc estirat e sense fòrces pr'amor qu'eth terrible cansament l'aclapau. Quan ja alendèc e se remetec, desliguèc eth vel dera divessa e lo lancèc en arriu que corrie entath mar. Se hec a vier eth vel ua ondada grana ena direcccion deth corrent e lèu Ino l'auec enes sues mans. Ulisses se separèc der arriu, se botèc as pès d'uns jons, punèc era fertila tèrra, e, gemegant, li parlaue atau ath sòn magnanim esperit:

“Ai de jo! Que non patisqui? Qué ei çò que fin finau m'arribarà? Se passi era shordaira net ath cant der arriu, dilhèu era gelada e era frèscia arrosada acaben damb jo; donques que sò tant aflaquit qu'a penes posqui respirar, e ua brisa glaciau vie der arriu abans dera auba. E se pugi en ticolet e m'esclipsi entre es espessi arbilhons dera ombria seuva, coma me dèishen eth hered e eth cansament e me cuelhe eth doç saunei, cranihi èster presa e peishèu des fères.”

Dempús de medità'c, li semblèc coma melhor eth darrèr pensament. Se n'anec, donc, entara seuva que trapèc apròp dera aigua, en un ticolet, e se metec dejós de dus arbilhons qu'auien neishut en madeish lòc e èren un olivastre e un olivèr. Ne era umida bohada deth vent passaue a trauèrs d'eri, ne eth reludent solei les herie damb es sòns arrais, ne era ploja les penetraue deth tot: tant espessi e entrelaçadi auien creishut. Ath sòn dejós se calèc Ulisses e de seguit s'apraièc damb es sues mans ua ampla jaça, pr'amor qu'auie tanta abondor de huelhes seques que n'auie pro entà abrigar a dus o tres òmes en çò de mès fòrt der iuèrn per mès rigorós que siguesse aguest. S'alegrèc fòrça eth pacient Ulisses de veder-les, s'ajacèc ath miei e se caperèc damb multitud d'eres. Atau coma eth que viu en un luenhant camp e non a vesins, amague un tidon ena nera cendra pr'amor de conservar eth huec e non auer d'anar a alugar-lo en un aute lòc, d'aguesta manèra se caperèc Ulisses damb era huelharasca. E Minerva li bohèc enes uelhs doç dromilhon e li barrèc es paupetes entà que, çò de mès lèu, se desliurèsse deth penible cansament.

CANT VI

Arribada d'Ulisses en país des feacis

Tant qu'atau dormie eth pacient e divin Ulisses, rendut peth dromilhon e eth cansament, Minerva se n'anec entath pòble e entara ciutat des feacis, es quaus abitèren ancianament ena espaciosa Hiperea, ath cant des Ciclòps, barons supèrbi que les costauen maus pr'amor qu'èren mès fòrts e robusti. D'aquiu les treiguec Nausitoo, semblable a un diu: les amièc entara Esqueria, luenh des òmes industriosi, a on s'establien; bastic un mur ar entorn dera ciutat, bastic cases, bastic temples entàs divinitats e repartic es camps. Mès ja alavetz, vençut pera Parca, auie baishat en Orto e regnaue Alcinoo, qu'es sòns conselhs èren inspiradi pes pròprios dius; e entath palai d'aguest se filèc Minerva, era divessa des ludents uelhs, pensant ena tornada deth magnanim Ulises. Entrèc era divesa ena cramba hargada damb gran finesa qu'en era dormie ua pincèla que se retiraue as immortaus per çò dera sua beresa e eth sòn anament: Nausicaa, hilha deth magnanim Alcinoo; ath cant d'era, en un e un uate costat dera entrada, se trapauen dues esclaves qu'es Gràcies auien dotat de beresa, e es magnificues huelhes dera pòrta èren miei barrades. Minerva se lancèc, coma ua bohada de vent, en lhet dera joena; se botèc sus eth sòn cap e comencèc a parlar-li, en tot cuéller er aspècte dera hilha de Dimant, eth celèbre marin, qu'auie era edat de Nausicaa e l'ère plan agradiua. D'aguesta sòrta transfigurada, didec Minerva, era des ludents uelhs:

“Nausicaa! Per qué era tua mair t'amainadèc tan mofla? Qu'amies descuedades es esplendides vestimentes e ja ei près eth tòn maridatge, qu'en eth te cau amiar polidi vestits, e les ac cau balhar tanben ad aqueri que t'amien; qu'atau s'artenh gran fama entre es òmes e s'alègren eth pair e era venerabla mair. Anem, donc, a lauar, tanlèu trinque eth dia, e t'acompanharè e t'ajudarè entà qu'ac ages tot de seguit apraiat; que non s'a de tardar guaire eth tòn celibat, donques que ja te pretenen es milhors de toti es feacis, qu'eth sòn linhatge ei tanben eth tòn. Au, ahisca ath tòn illustre pair entà qu'ordene premanir abans de trincar eth dia es mules e eth car qu'en eth amiaràs es cordons, es tuniques e es esplendidi cobrelhets. Qu'ei melhor anar d'aguesta manèra qu'a pè, pr'amor qu'es lauadèrs se trapen a grana distància dera ciutat.”

Quan atau auec parlat, Minerva, era des ludents uelhs, se n'anèc entar Olimp, a on diden qu'ei era casa perenna e segura des divinitats, qu'ada era ne l'agiten es vents, ne era ploja la banhe, ne era nhèu la capère (pr'amor qu'eth temps ei de contunh seren e sense bromes), e en cambi, l'enròde esplendorosa claretat: en era gaudissen de perdurable felicitat es benauradi dius. Entà aquiu se filèc, donc, era des ludents uelhs tanlèu coma auec conselhat ara pincèla.”

Lèu arribec era Auròra, de beròi tron, e desvelhèc a Nausicaa, era dera polida tunica; e era pincèla, admirada deth saunei, se n'anèc peth palai a condar-l'ac as sòns progenitors, ath pair estimat e ara mair, e a ambdús les trapèc laguens: ad aguesta, seiguda ath cant deth huec, damb es sirventes, hilant lan de color porprat; e ad aqueth, quan anaue a

gésser entà amassar-se en conselh damb es illustres princes, pr'amor qu'es mès nòbles feacis l'auien cridat. S'arturèc Nausicaa plan près de sa pair e atau li didec:

"Pair estimat! Non volerias apraiar-me un car naut, de fòrtes arròdes, qu'en eth posca transportar en arriu, entà lauar-les es beròis vestits qu'è lordi? A tu te conven amiari vestimenta neta quan delibères damb es barons importants en conselh. Qu'as, ath delà, cinc hilhs en palai: dus ja maridadi, e tres que son celibataris florissents e tostemp que van entath balh vòlen amiari vestits nets; e d'aguestes causes me n'encargui jo."

Atau didec; pr'amor que li hec vergonha mentar es florissentes nòces ath sòn pair. Mès eth, en comprenèc tot, li responce d'aguesta sòrta:

"Non te vau a remir, ò hilha, ne es mules ne cap auta causa. Vè-te'n, e es esclaus te premaniràn un car naut, de fòrtes arròdes, aproedit de taulatge."

Dites aguestes paraulas, dèc era orde as esclaus, que de seguit l'aubediren. Premaniren dehòra dera casa un car de fòrtes arròdes, pròpri entà mules; e, amiant ad aguestes, les junheren ena joata. Mentretant, era pincèla treiguie dera cramba es esplendids vestits e les plaçaue en polit car. Era sua mair li botèc en un tistèr tota sòrta de parves agradiuves; li botèc vin en cuèr de craba; e quan aquera pugèc en car, l'autregèc òli liquid en ua botelha d'aur pr'amor de qué s'onhesse damb es sues esclaves. Nausicaa cuelhec eth soriac e, agarrant es lustrades retnes, foetèc es mules entà que corresssen. Arrinquèren aguestes damb tarrabastalh e trotèren agilament, amiant es vestits e era pincèla, que non anaue soleta senon acompanhada des sues sirventes.

Tanlèu arribèren en plan beròi corrent der arriu, a on i auie uns lauadèrs perennes damb abondosa aigua cristallina entà lauar enquia e tot aquerò mès lord, desateleren es mules e les amièren entath rambalhós arriu entà que peishèssen era doça grama. Cuelheren es vestits deth car, les amièren ena aigua prigonda e les cauishiguèren enes piles, en tot competir es ues damb es autes damb adretia. Dempús que les aueren netejat, en tot treir-les eth lorditge, les esteneren en orde enes arròques dera còsta, qu'eth mar lauaue soent. Ara seguida se banhèren, se onheren damb greishós òli e se meteren a minjar ara vòra der arriu, mentre es vestits se secauen jos es arrais deth solei. A penes es esclaves e Nasicaa s'aueren assadorat de minjar, se treigueren es vels e hèren ara pilòta; e entre eres, Nausicaa, era des blanqui braci, comencèc a cantar. Tau qu'ua Diana, que se complatz en lançar flèches, va peth plan naut monte Taigeto o per Erimanto, a on se deleite perseguint as sangliers o as velòci cèrvirs, e enes sòns jòcs cuelhen partida es ninfes agrèstes, hilhes de Zèus, qu'amie era egida, en tot gaudir Latona contemplant-ac; e aquera lhèue eth cap e eth front per dessús des autes e ei aisit distinguir-la, encara que totes son beròies; dera madeisha manèra era pincèla, celibatària encara, subergessie entre es esclaves.

Mès quan ère a mand de tornar ena sua casa atelant es mules e plegant es beròis vestits, Minerva, era des ludents uelhs, ordenèc ua auta causa entà qu'Ulisses gessesse deth saunei e vedesse ad aquera pincèla de beròis uelhs, que l'auie d'amiar ena ciutat des feacis. Era princesa lancèc era pilòta a ua des esclaves e manquèc era balestada; en tot

lançar-la ath hons d'un remolin; e totes cridèren fòrtament. Se desvelhèc alavetz eth divin Ulisses e, en sèir-se, remenaue ena sua ment e en sòn còr aguesti pensaments:

“Ai de jo! Quini òmes deuen abitar aguesta tèrra que sò arribat? Seràn violents, sauvatges e injusti, o ospitalaris e temerosi des dius? D'aquiu estant s'enten eth sarabat des joenes ninfes que demoren enes nauti cims des montanhes, enes hònts des arrius e enes lòcs restancosi caperadi d'èrba. Me trapi, dilhèu, apròp d'òmes de votz articulada? Au, jo madeish sajarè de gésser e de vedè’c.”

Parlant atau, eth divin Ulisses gessec d'entre es arbilhons e ena poblada seuva trinquèc damp era sua man ua arrama huelhuda que damp era podesse caperar-se es vergonhes. Se metc en marcha madeish qu'un sauvatge leon, fidat enes sues fòrces, va caminant a maugrat dera ploja o deth vent, e l'usclen es uelhs, e se lance sus es buèus, es oelhes o es agrèsti cèrvis, pr'amor qu'eth vrente l'ahisque a anar en ua solida casa entà escométer ath bestiar; dera madeisha manèra s'auie de presentar Ulisses as pincèles de beròies trenes, encara qu'anaue despolhat, donques qu'eth besonh lo possaue. E campèc orrible, lèg pera hanga deth mar; e totes hugeren, en tot escampilhar-se pes prominentes arribes. Mès se quedèc solet e quieta era hilha d'Alcinoo, pr'amor que Minerva li balhèc animositat e desliurèc deth temor as sòns membres. S'estèc, donc, dauant der eròi, sense húger; e Ulisses meditaue se convenie pregar-li ara pincèla de beròis uelhs, en tot abraçar-la pes jolhs, o suplicar-li de luenh estant e damp doces paraules, que li mostrèsse era ciutat e li balhèsse quauquarren entà vestir-se. A tot darrèr li semblèc que çò de melhor serie pregar-li de luenh estant, damp doces frases: non se passèsse que s'irritèsse era pincèla se l'abraçaue es jolhs. E ath madeish temps prononcièc aguestes doces e insinuantes paraules:

“Jo te prègui, ò reina, sigues divessa o mortau! S'ès ua des divinitats que possedissen er ample céu, te retires fòrça a Diana, hilha de Zèus, per çò dera tua beresa, granesa e anament; e se neisheres des òmes qu'abitén era tèrra, erós mil còps eth tòn pair, era tua venerabla mair e es tòns frairs, pr'amor qu'eth sòn esperit se deu alegrar fòrça quan ven a tau descendant gésser enes dances. E plan erós en sòn còr, mès que cap aute, aqueth qu'artenhe, destacant pera esplendor des sues donacions noviaus, hèr-te a vier ena sua casa coma espresa. Que jamès s'aufric as mèns uelhs un mortau semblable, ne òme ne hemna, e me sò demorat estonat en contemplar-te. Solet un còp vedí quauquarren que se podesse comparar, en un joen plançard de palmèra, que creishec en Delos, ath cant der autar d'Apòllo (que siguí aquiu damp nombrós pòble, en aqueth viatge que d'eth s'auien de seguir funèsti maus entà jo): de sòrta qu'en campar ath plançard me demorè estonat fòrça temps, donques que jamès auie brotoat dera tèrra ua tija coma aguesta; dera madeisha manèra te contempli damp admiracion, ò hemna, e me ties embadoquit e me cau pòur abraçar es tòns jolhs, encara que siga aclapat per ua gran pena. Ager podí gésser deth vinós mar, Dempús de vint dies d'estar-me en eth, e qu'en eth me vedía a posita des ondades e des velòci remolins dès que deishè era isla de Oigia; e bèth immortau m'a lançar aciu, entà que patisca naui malastres, que non demori qu'aguesti s'agen acabat, senon qu'es dius m'en deuen premanir fòrça mès encara. Mès tu, ò reina, quelh pietat de jo, donques qu'ès era prumèra persona que m'apròchi Dempús de

suportar tanti maus e me son desconeishudi es òmes que demoren ena ciutat e en aguest parçan. Mòstra-me era poblacion e balha-me un liròt entà estacar-lo-me ath torn deth còs, s'ei que n'as bèth un que t'ages hèt a vier entà estropar era ròba. E qu'es dius t'autregen tot aquerò que desire eth tòn còr: espós, familia e erosa concòrdia, pr'amor que non i a arren melhor ne mès util qu'eth hèt de qué govèrn ena casa eth marit e era hemna damp animositat concordanta, qu'aquerò còste ua gran pena as enemies e alegria as que vos estimen, e son eri es que mès aprècien es sòns auantatges.”

Li responec Nausicaa, era des blanqui braci: “Forastèr! Donques que non me sembles ne vil ne insensat, te cau saber qu'eth madeish Zèus distribuís era felicitat as bravi e as dolents, e se te manèc aguestes penes te les cau patir pacientament; mès ara, qu'as arribat ena nòsta ciutat e en nòste país, non te mancarà ne vestit ne cap auta causa que per dignitat li cau obtier un miserable suplicant. Te mostrarè era poblacion e te diderè eth nòm des sòns abitants: es feacis possedissen era ciutat e eth parçan, e jo sò era hilha deth magnanim Alcinoo, que d'eth ei er empèri e eth poder d'aguest pòble.”

Didec, e balhèc aguesta orde as esclaves, de beròies trenes: “Posatz-vos, esclaves! Entà on hugetz, per çò de veir a un òme? Dilhèu vos pensatz qu'ei un enemic? Que non existís ne existirà jamès un mortau terrible que vengue a atacar era tèrra des feacis, donques qu'ad aguesti les estimen fòrça es immortaus. Que viuem separadament e mos enròde eth rambalhós mar; èm es darrers des òmes, e cap aute mortau a comèrç damp nosati. Aguest qu'ei un malerós que vie percut e mos cau ajudar-lo, pr'amor que toti es forastèrs e praudi son de Zèus e un petit don que se les hèisque l'ei agradiu. Atau, donc, esclaves, balhatz-li minjar e bèuer e lauatz-lo en arriu, en un lòc que sigue amagat deth vent.”

De tau sòrta parlèc. S'arturèren es esclaves e, en tot encoratjar-se mutuaument, hèren sèir a Ulisses en un lòc abrigat, sivans aquerò dispausat per Nausicaa, hilha deth magnanim Alcinoo; deishèren apròp d'eth un mantèl e ua tunica entà que se vestisse; l'autregeren en botelha d'aur, òli liquid, e l'ahisquèren a lauar-se en corrent der arriu. E alavetz eth divin Ulisses les parlèc dident:

“Esclaves! . Aluenhatz-vos un shinhau pr'amor de qué me laua era hanga deth mar enes mies espatles e me onha Dempús damp deth mar er òli, que d'eth hè fòrça temps qu'eth mèn còs n'ei mancat. Jo non posqui cuéller eth banh dauant de vosates, donques que me harie vergonha despolhar-me entre joenes de beròies trenes”.

Atau s'exprimic. Eres se heren enllà e l'ac anèren a condar a Nausicaa. Mentretenent, eth divin Ulisses se lauau en arriu, en tot trèir deth sòn còs era hanga deth mar que li caperaue era esquia e es amples espatles, e se netejaue eth cap dera esgluma qu'en eth l'auie deishat er mar estèrle. Mès Dempús que, ja lauat, se onhec damp eth greishós òli e se botèc es vestits qu'era pincèla, liura encara, l'autregesse, Minerva, hilha de Zèus, hec que campesse mès naut e mès gròs, e que deth sòn cap pengèsssen entortilhadi peus que se retirauen a flors de jacint. E dera madeisha manèra qu'er òme expèrt, ath quau Vulcan e Palas Minerva l'an ensenhat arts de tota sòrta, sus er aur e era plata que d'eri ne hè beròis travalhs, atau Minerva difonec era gràcia peth cap e pes espatles d'Ulisses.

Aguest, en hèr-se enlà un shinhau, se seiguec era arriba deth mar e ludie per çò dera sua gràcia e beresa. S'admirèc era pincèla e les didec as esclaves de beròies trenes:

“Escotatz, esclaves de blanqui braci, çò que vos vau a díder: non sense era voluntat des dius qu'abitén en Olimp, vie aguest òme entàs deiformes feacis. Ara prumeria se m'aufric coma un èsser mespredable, mès ara se retire as dius que possedissen er ample céu. Pro qu'a tau baron se lo podesse cridar marit mèn, demorant aciu; pro que volesse demorar-se damp nosati! Mès, ò esclaves, balhatz-li minjar e bèuer ath forastèr.”

Atau parlèc. Eres l'escotèren e l'aubediren, en tot hèr-li a vier ar eròi aliments e beuenda. E eth pacient Ulisses beuec e mingèc damp aviditat, donques que hège temps qu'ère en dejun.

Alavetz Nausicaa, era des blanqui braci, ordenèc d'autas causes: botèc en beròi car era ròba ben plegada, junhec es mules de fòrtes bates, montèc era maddisha e, cridan a Ulisses, l'exortèc d'aguesta manèra:

“Lheua-te ja, ò forastèr. e partim entara poblacion; pr'amor de que t'acompanha entara casa deth mès discrèt pair, a on te posqui assegurar que veiràs as mès illustres de toti es feacis. Mès actua d'aguesta manèra, donques que me semble que non ès mancat de sen: mentre anem peth camp, per terrens cultivadi per òme, camina de forma leugèra damp es esclaves darrèr deth car e jo te mostrarè eth camin que puge entara ciutat, qu'ei enrodada per un naut mur damp tors e a en un e un aute costat un beròi pòrt d'estreta entrada a on son amiades es concaves embarcations, pr'amor que i a lòc segur entà totes. Ara vòra d'un magnific temple de Neptun se trape era agora, hargada damp pèires carrejades, prigondament en. honsades: aquiu sauven es esturmens des neris naus, es ancores e es cables, e agusen es remis; pr'amor qu'es feacis non se tien as arcs e as carcais, senon as paus e remis e as vaishèths proporcionadi que damp eri reguen es mars. Ara que voi evitar es sòns amargantes dites; non se passe que Dempús me repotegue bèth un (pr'amor que i a ena poblacion òmes plan insolents) o dilhèu bèth aute parle d'aguesta manèra en trapar-mos: “Qui ei aguest forastèr tan naut e tan beròi que seguís a Nausicaa? A on l'a trapat? Que deu èster eth sòn espós. Dilhèu age recuelhut a un òme de luenhanes tèrres qu'anarie errant per çò d'auer-se percut dera sua nau, pr'amor que non n'a en aguesti entorns; o dilhèu ei un diu que, en tot accedir as sues moltes demanes, baishèc deth céu e lo tierà damp era cada dia. Qu'ei melhor qu'era age anat a cercar marit en un aute endret e mesprède eth pòble des feacis, qu'en eth la pretenen molti e illustres barons.” Atau dideràn e me calerà patir semblables otatges. E jo tanben m'anujaria contra aquera qu'atau hèsse; contra era que, a despièt de sa pair e de sa mair encara vius, s'amassèsse damp òmes abans d'auer contreigut public maridatge. Ò forastèr, compren ben aquerò que te vau a díder, entà que lèu obtengues deth mèn pair que t'autrege companhs e t'amien entara tua pàtria. Traparàs en camin un beròi bosc d'albars, consagrat a Minerva, qu'en eth i a ua hònt e ath sòn entorn s'esten un prat: aquiu qu'a eth men pair un camp e ua vinha floressenta, tan pròcha ara ciutat que se pòt enténer eth crit que se balhe en era. Sè-te en aqueth lòc e demora que nosates, entrant ena poblacion, arribem en palai deth mèn pair. E quan penses que ja deuem èster en

casa, endralha-te tanben tu entara ciutat e pregunta pera casa deth mèn pair, deth magnanim Alcinoo; era quau ei aisit d'arreconéisher e entada era t'amiarie enquia e tot un mainatge, pr'amor qu'es autes cases des feacis son plan desparières dera der eròi Alcinoo. Dempús qu'entres en palai e en pati deth madeish, traussa era sala ath mès córrer enquia qu'arribes a on era mia mair, seiguda ara lum deth huec, d'esquia en ua colomna, hile lan porpra, causa admirabla de veir, e a, ath sòn darrèr, as esclaves. Aquiu apressat ena madeisha colomna, se lhèue eth tron qu'en eth se sè eth mèn pair e beau vin coma un immortau. Passa per dauant d'eth e esten es tòns braci entàs jolhs dera mia mair, entà que lèu comence eth dia dera tua tornada ena pàtria, encara que se trape luenh. Pr'amor que s'era mia mair te siguesse benevòla, pòs tier era esperança de veir as tòns amics e d'arribar ena tua casa ben hargada e ara tua tèrra pàtria.”

Dident aquerò, heric damb eth lustrat sorianc es mules, que deishèren de seguit eth cors der arriu, donques que trotauen fòrça ben e alongauen eth pas ena carrèra. Nausicaa amiaue es retnes, entà que la podessen seguir a pè es esclaves e Ulisses, e ahiscaue damb grana discrecion as mules. Se cogau ja eth solei quan arribèren en magnific bòsc consagrat a Minerva. Ulisses se seiguec en eth e ara seguida supliquèc d'aguesta sòrta ara hilha deth gran Zèus:

“Escota-me, hilha de Zèus, qu'amie era egida! Indomdabla divinitat! Escota-me ara, donques que jamès ac heres quan me mastractaue eth gloriós diu que bat era tèrra. Autreja-me que, en arribar enes feacis, me receben aguesti coma amic e cuelhen pietat de jo.”

Tau siguec era sua pregària, qu'escotèc Palas Minerva. Mès era divessa non se l'apareishec encara, pr'amor que cranhie ath sòn oncle pairau, que siguec viuament irritat contra Ulisses, mentre er eròi non arribèc ena sua pàtria.

CANT VII

Entrada d'Ulisses en palai d'Alcinoo

Mentre atau pregaue eth pacient divin Ulisses, era pincèla ère amiada entara ciutat pes vigoroses mules. A penes avec arribat ena gloriosa casa deth sòn pair, s'arturèc en lumedan; es sòns frairs, semblables as dius, se meteren ath sòn entorn, desatelèren es mules e se heren a vier es vestits laguens dera casa. E era se filèc de cap ara sua cramba a on alugaue eth huec era anciana Eurimedusa d'Apira, era sua sirventa, qu'en d'auti tempsi auien amiat d'aquiu enes cancaves naus e alistar entà aufrir-l'ac coma present a Alcinoo, que regnaue sus toti es feacis e ère escotat peth pòble coma se siguesse un diu. Aguesta siguec era qu'elevèc a Nausicaa en palai; e alavetz l'alugaue eth huec e li premanie eth sopar.

En aqueth moment se lheuaue Ulisses, entà vier ena ciutat; e Minerva, que l'estimaue fòrça, l'enrodèc en abondosa broma: non siguese que bèth un des magnanims feacis, en trapar-lo en camin, lo repoteguèsse damb paraules e li preguntèsse se qui ère. Mès, en entrar er eròi ena agradiua poblacion, gessec a trapar-lo Minerva, era divessa des ludents uelhs, transfigurada en ua joena pincèla qu'amiaue un cantre, e se posèc ath sòn dauant. E eth divin Ulisses li hec aguesta pregunta:

“Ò hilha! Pòs amiar-me en palai d'Alcinoo, que regne sus aguesti òmes? Que sò un malerós forastèr que, dempús d'auer patit fòrça, sò arribat aciu, vient de luenh, d'ua tèrra luenhana; e non coneishi a degun des qu'abitén ena ciutat ne des que demoren en camp.”

Li reponec Minerva, era divessa des ludents uelhs: “”Jo te mostrarè, forastèr venerable, eth palai que parles, donques qu'ei près dera casa deth mèn illustre pair. Camina sense badar boca, e jo te mostrarè eth camin; mès non guardes as òmes ne les hèsques preguntes, pr'amor que ne son massa tolerants damb es forastèrs ne acuelhen amistosament ad aqueri que vien de un aute país. Aqueri, fidant enes sòns rapids vaishèths, trauèssen eth gran abisme deth mar per autrejament de Neptun, que secodís era tèrra; e es sues embarcacions son tan leugères coma es ales deth pensament.”

Quan atau avec parlat, Palas Minerva caminèc a longues camalhardades e Ulisses anèc seguit es passi dera divessa. E es feacis, illustres navegants, non se n'encuedèren de qué caminèsse pera ciutat entre eri, donques que non ac permetec Minerva, era terribla divinitat des trenes beròies, era quau, en tot tier era benvolencça, lo caperèc damb ua broma divina. Estonat contemplaue Ulisses es pòrts, es naus ben proporcionades, es agoras d'aqueri eròis e es murs grani, nauti, aprovedidi de barralhes, qu'ère causa admirabla de veir. Mès, tanlèu arribèren en magnific palai deth rei, Minerva, era divessa des ludents uelhs, comencèc a parlar-li d'aguesta sòrta:

“Qu'ei aguest, ò forastèr venerable, eth palai que m'ordenères que te mostrèssa: traparàs en eth as reis, escolans de Zèus, celebrant ua taulejada; mès, vè-te'n entà laguens e non se trebole eth tòn esperit, donques qu'er òme, s'ei audaç, ei mès afortunat en aquerò que

comence, encara qu'age vengut de ua auta tèrra. Ja ena sala, traparàs prumèr ara reina, qu'eth sòn nòm ei Arete e procedís des madeishi ancestors qu'engendrèren ath rei Alcinoo. En un principi, engendrèren a Nausitoo eth diu Neptun, que secodís era tèrra, e Peribea, era mès beròia des hemnes, hilha mendre deth magnanim Euridemont, qu'en d'auti tempsi auie regnat sus orgulhosí Gegants. Mès aguest perdec ath sòn pòble marrit e eth madeish peric; e Neptun avec d'aquera un hilh, eth magnanim Nausitoo, que Dempús governèc sus es feacis. Nausitoo engendrèc a Rexenor e a Alcinoo: mès, en èster eth prumèr nauèth maridat e sense hilhs barons, siguec aucit per Apòllo, eth der arc de plata, e deishèc en palai ua soleta hilha, Arete, qu'Alcinoo cuelhec coma esposa e ei aunorada per eth coma deguna des hemnes dera tèrra que govèrnén era sua casa e viuen sometudes as sòns marits. Atau, tan coraument, a estat e ei aunorada pes sòs hilhs, peth madeish Alcinoo e pes ciutadans, que la contemplen coma a ua divessa e la saluden damb coraus paraules quan va pera ciutat. Qu'ei fòrça intelligenta e apraie es litigis des hemnes que per eres sent benvolencça, e enquia e tot es litigis des òmes. S'era te siguesse benevòla, cuelh esperança de veir as tòns amics e d'arribar ena tua casa de naut tet e ena tua tèrra pàtria.”

Quan Minerva, era des ludents uelhs, avec dit aquerò, se n'anèc per dessús deth mar; e, en tot gésser dera encantadora Esqueria, arribèc en Maraton e en Atenes, era d'amples carrèrs, e entrèc ena tan solidament bastida ciutat d'Erecteu. Ja Ulisses filaue es sòns passi entara gloriosa casa d'Alcinoo e, en arribar dauant deth bronzinat lumedan, meditèc ath sòn laguens fòrça causes; pr'amor qu'era casa gloriosa deth magnanim Alcinoo ludie damb era lum deth solei o dera lua. A dreta e quèrra corrien dus murs de bronze, dès eth lumedan enquiat hons; naut de tot d'aguesti i auie ua cornissa de materiau bluenc; pòrtes d'aur barrauen peth laguens era casa solidament bastida; es dus montants èren d'argent e començauen en bronzinat lumedan; s'emparaue en eres un lindau de plata, e er anèth dera pòrta ère d'aur. I auie en ambdús costats uns gossets de plata e d'aur, immortaus e exempti entà tostemp dera vielhesa, que Vulcan auie fabricat damb grana intelligéncia entà que sauvèssen era casa deth magnanim Alcinoo. I auie fautulhs apressadi en ua e un auta des parets, qu'era sua seguida arribaue sense pòsa dès eth lumedan enquia çò de mès hons, e les caperauen delidadi tapissi abilament teshudi, òbra des hemnes. Se seiguien aciu es princes des feacis entà béuer e minjar, donques que soent celebrauen taulejades. Sus pedestaus plan ben hèti se trapauen de pès uns mainatges d'aur, qu'alugauen de nets, damb halhes alugades enes mans, as convidadi que i auie ena casa. Qu'a cinquanta esclaves Alcinoo en sòn palai: ues trincauen damb era mòla eth ròi horment; d'autas tèishien teles e, seigudes, hènt virar era fusada, en tot botjar es mans coma se siguessen huelhes d'excèls bananèr, e es ben hargades teles ludien coma se destillessen òli liguid. Dera madeisha manèra qu'es feacis son experts sus toti es òmes en amiar ua velèra nau peth mar, atau es hemnes subergessen en gran manèra en fabricar ròba, pr'amor que Minerva les a autrejat eth saber hèr plan beròis trabalhs e possedissen un gran engenh. En exterior deth pati, apròp des pòrtes, i a un gran jardin de quate jornaus, e ath sòn entorn s'esten un romegàs pes dus costats. Aquiu a creishut arbes grani e florissentts: perèrs, miugranèrs, pomèrs d'esplendides pomes, doces higuères everts olivèrs. Es fruits d'aguesti arbes non se pèrden ne manquen, ne

en iuèrn ne en ostiu: que son perennes; e eth Zefir, bohant de contunh, en un madeish temps ne hè madurar a quauqui uns e ne hè créisher a d'auti. Era pera envielhís sus era pera, era poma sus era poma, er arradim sus er arradim e era higa sus era higa. Aquiu an plantat ua vinha fòrça fructifèra e ua part des sòns arradims se sequen ath solei en un lòc abrigat e planèr, a d'auti les verenhen, a d'auti les cauishiguen, e dauant son es verds, que dèishen quèir era flor, e aqueri que comencen a ennerir-se. Aquiu, ath hons deth uart, creishen rengs de legums de tota sòrta, tostemp ufanosi. Que i a en eth dus hònts: ua cor per tot eth uart; era auta va entar excèls ostau e ges dejós deth lumedan, a on vien a cercar era aigua es ciutadans. Taus èren es esplendidi presents des dius en palai d'Alcinoo.

S'arturèc eth pacient e divin Ulisses entà contemplar tot aquerò; e dempús d'admirà'c, passèc rapidament eth lumedan, entrèc ena casa e trapèc as dirigents e princes des feacis aufrint damb es sues copes libacions ath susvelhant Argicida, qu'ère eth darrèr que l'ac hègen quan ja auien decidit ajaçar-se; mès eth pacient e divin Ulisses caminèc peth palai, enrodat ena espessa broma que lo caperèc Minerva, enquia arribar aquiu a on èren Arete e eth rei Alcinoo. Alavetz estirèc Ulisses es sòns braci entàs jolhs d'Arete, se dissipèc era divina broma, amudiren toti es dera casa en veir ad aqueth òme que contemplauen admiradi, e Ulisses comencèc era sua pregària d'aguesta sòrta:

“Arete, hilha de Rexenor, que se retiraue a un diu! Dempús d'auer patit fòrça, vengui entath tòn espós, entàs tòns jolhs e entà toti aguesti convidadi, as quaus volguen es dius autrejar-les víuer erosament e poder legar es sòns bens as hilhs que dèishen enes sòns palais atau coma tanben es aunors qu'eth pòble les age autrejat. Mès, pressatz-vos a dar-me òmes que m'amien, entà que lèu arriba ena pàtria, pr'amor que hè fòrça temps que sò luenh des amics, patint malastres.”

Dit aquerò, se seiguec ath cant deth huec deth larèr, en cendre; e toti amudiren e demorèren en silenci. Mès, fin finau, er ancian eròi Equenèu qu'ère eth de mès edat entre es barons feacis e destacaue per çò dera sua eloquència, en saber-se'n de moltes e plan ancianes causes, les arenguèc benevolament e les didec:

“Alcinoo! Que non ei bon ne digne entà tu, qu'er òste sigue seigut en solèr, sus eth cendre deth larèr; e aguesti se trapen intimidadi demorant que parles. Au, donc, lhèuate, hè-li seir en ua cagira de claus d'argent, e ordena as eralds que barregen vin entà aufrir libacions a Zèus, que se vante damb er arrai, diu qu'acompanhe as venerables suplicants. E qu'era sirventa li hèisque a vier eth sopar, d'aqueres causes que se sauven aquiu laguens.”

Quan entenec aquerò era sagrada potestat d'Alcinoo, agarrant damb era sua man ath prudent e sagaç Ulisses, lo lheuèc deth costat deth huec e lo hec sèir en ua cagira esplendida, en tot ordenar que l'ac deishèsse un hilh sòn, eth valerós Laodament, que se seiguie ath sòn costat e l'ère fòrça estimat. Ua esclaua li balhèc eth lauamans, qu'amiaue ua magnifica gèrra d'aur e vessèc ena plata d'argent, e botèc dauant d'Ulisses ua apolidida taula. Era venerabla sirventa li hec a vier pan e deishèc sus era taula un bon nombre d'aliments, en tot obsequiar-lo damb aqueri qu'auien reservadi.

Eth pacient e divin Ulisses comencèc a béuer e a minjar; e alavetz eth poderós Alcinoo li didec ar erald:

“Pontonoo! Aboca vin ena vaishèra e distribuis-lo entre toti es que son en palai, pr’amor de qué hescam libacions a Zèus, que se vante damp er arrai, diu qu’acompanhe as venerables suplicants.”

Atau s’exprimic. Pontonoo aboquèc eth doç vin e lo distribuic a toti es presents, dempús d’auer aufrit en copes es primicies. E quan aueren hèt era libacion e begut tot çò que poderen, Alcinoo les arenguèc d’aguesta sòrta:

“Escotatz, capitans e princes des feacis, e vos diderè çò qu’en pièch me dicte eth mèn còr! Ara qu’auetz sopat, anatz-vo’n toti a ajaçar-vos enes vòstes cases: deman, en trincar eth dia, cridaram a un màger nombre d’ancians, tractaram ath forastèr coma òste en palai, aufriram as divinitats beròis sacrificis, e parlaram dera partença d’aqueuth entà que posque, sense fatigues ne trebucs, en tot acompanhar-lo nosati, arribar rapida e alègrament ena sua pàtria, encara que sigue plan luenh, e non age de patir cap mau abans d’entornar en sòn país; pr’amor que, ja ena sua casa, patirà çò qu’eth fado e es grèus Parcas dispausèren en hilar es hius quan sa mair l’emainadèc. E se siguesse un des immortaus, qu’a baishat deth cèu, mos deuen premanir bèra causa es dius; pr’amor qu’enquia ara, totemp se mos an apareishut clarament quan les aufrim sacrificis, e mingue, seigudi damp nosati, aquiu a on minjam es auti. E se bèth solitari caminant se trape entre eri, non se l’amaguen; donques qu’èm tan pròchi ada eri per çò deth nòste linhatge coma es Ciclòps e era sauvatja raça des Gegants.”

Li responec er engenhós Ulises: “Alcinoo! Pensa ua auta causa, donques que non sò semblable ne en còs ne en amna as immortaus que possedissen er ample cèu, senon as mortaus òmes: que me posqui semblar damp es mies penes as barons que d’eri vo’n sapiatz qu’an tengut malastres per volontat des dius. Mès deishatz-me sopar, encara que me senta aclapat; que non i a causa tant importanta coma eth vrente, que mos obligue a pensar en eth, encara que mos trapem fòrça afigidi o damp er esperit plen de penes coma me trapi en aguesti moments, mos ahisque totemp a minjar e a béuer, e en aguesti moments me hè desbrembar toti es mèns trabalhs, ordenant-me que l’assadora. E vosati, pressatz-vos, tanlèu arribe era Auròra, e hètz que jo, ò malerós, torna ena mia pàtria, encara qu’aja patit fòrça. Que non se m’acabe era vida sense veir es mies possessions, es mèns esclaus e era mia gran casa de naut tet.”

Atau didec. Toti aproverèn es sues paraules e conselhèren qu’er òste siguesse amiata entara sua pàtria, donques que tot aquerò que didie ère pro rasonable. Hètes es libacions e en auer begut toti çò que volèren, se n’anèren enes sues respectiues cases; mès eth divin Ulisses se demorèc en palai e ath sòn costat se seigueren Arete e eth deifòrme Alcinoo, mentre es esclaves retirauen çò qu’auien servit entara taulejada. Arete, era des blanqui braci, siguec era prumèra en parlar, pr’amor que, en contemplar es beròis vestits d’Ulisses, arreconeishèc eth mantèl e era tunica qu’auie hargat amassa damp es sues sirventes. E de seguit li didec ar eròi aguestes alades paraules:

“Òste! Prumèr de tot te voi preguntar jo madeisha. Qui ès e de quin país vies? Qui te balhèc aguesti vestits? Non dides qu’arribères vagant peth mar?”

Li responec er engenhós Ulisses: “Que serie de mau hèr, ò reina, condar peth menut es mèns malastres, donques que me les manèren en abondor es dius celestiaus; mès te vau a parlar d’quierò que me pregunes e m’interrogues. I a en mar ua isla luenhana, Ogigia, a on demore era hilha d’Atlant, era dolosa Calipso, de beròies trenes, divessa poderosa que non se hèt damb degun des dius ne des mortaus òmes; mès a jo, ò malerós, me hec a vier ena sua casa bèra musa, dempús que Zèus henesse era mia velòça nau ath miei deth vinós mar, en tot lançar contra era er ardent arrai. Periren es mèns esforçadi companhs, mès jo m’agarrè ena quilha deth vaishèth, anè errant pendent nau dies e ena dètzau e escura net m’amièren es dius ena isla Ogigia a on s’està Calipso, de beròies trenes, terribla divessa: aguesta me cuelhec, me tractèc sollicita e amorosament, me tenguec e me didec soent que me harie immortau e exemptat dera vielhesa entà tostemp, sense que jamès auesse artenhut persuadir-me. Aquiu siguí pendent sèt ans, e adaigüè de contunh damb lèrmes es divines vestimentes que me balhèc Calipso. Mès quan arribèc eth ueitau an, m’ahisquèc e me convidèc a partir; ja sigue per bèth messatge de Zèus, ja sigue perque eth sòn pensament auie cambiati. Me manèc en ua barca de husta damb fòrça estacades, me dèc abondós pan e vin doç, me botèc vestits divins e me manèc favorable e tranquil vent. Naveguè pendent dètz-e-sèt dies, trauessant eth mar; tath dètz-e-ueitau podí veir es ombrius montes dera vòsta tèrra e a jo, ò malerós, se m’alegrèc eth còr. Mès encara auia de trapar fòrça trebucs que m’amiarie Neptun, que secodís era tèrra: eth diu lheuèc vents contraris, en tot empedir-me eth camin, e botgèc eth mar immens; de tau sòrta qu’es ondades non me permetien a jo, que daua prigondes alendades, demorar ena barca, e aguesta siguec esbauçada lèu lèu pera tempèsta. Alavetz nadè, trauessant er abisme, enquia qu’eth vent e era aigua m’amièren en vòste país. En gésser deth mar, era ondada m’aurie clauat contra era tèrra fèrma, en tot lançar-me contra un malh en un lòc funèst; mès arreculè nadant e arribè en un arriu, qu’eth sòn endret me semblèc fòrça bon per non auer arròques e formar coma un refugi contra es vents. Me deishè quèir sus era tèrra, en tot recuperar er alend; mès arribèc era divina net e m’aluenhè der arriu, que neurissen es celestiaus plages, me calè a dormir entre uns arbilhons, dempús d’auer amolonat huelhes ath mèn entorn, e me bohèc un diu un saunei plan prigond. Aquiu, entre es huelhes e damb eth còr trist, dormí pendent tota era net, tot eth maitin e eth meddia; e en cogar-se eth solei me deishèc eth doç saunei. Vedí alavetz as sirventes dera tua hilha jogant ena plaja amassa damb era, que se retiraue a ua divessa. Li supliquè e non li manquèc eth bon sen, coma non se demorarie que demostrèsse enes sues accions ua persona joena que se trapèsse en aguesta situacion, donques qu’es joeni tostemp hèn inconscientament. M’autregèc abondós pan e vin nere, ordenèc que me lauèssen en arriu e me balhèssen aguesti vestits. Aquerò ei çò que, encara qu’aclapat, desiraua condar-te, cossent damb era vertat de çò que se passèc.”

Li responec Alcinoo en tot díder: “Òste! De vertat qu’era mia hilha non cuelhec er acòrd mès convenient; donques que non te hec a vier en mèn palai, damb es esclaves, en auer estat era prumèra persona que li supliquères.”

Li responec er engenhós Ulisses: “Ò erò! Non repotegues ara tua hilha, que ja me convidèc a seguir-la amassa damb es esclaves; mès que jo non volì per pòur e respècte: non siguesse qu’era mia vista t’irritèsse, pr’amar qu’èm fòrça suspicaci es òmes que demoram ena tèrra.”

Li responec Alcinoo dident: “Òste! Que non i a en mèn pièch un còr de tau sòrta que s’irrite sense motiu, e çò de melhor ei tostemp çò mès just. Pro que, peth pair Zèus, Minerva e Apòllo!, en èster eth qu’èss, auesses cuelhut ara mia hilha coma esposa e siguesse cridat gendre mèn, en tot demorar-te damb nosati. Te balharia casa e riqueses, se de bon voler te demorèsses; que contra era tua voluntat cap feaci t’a d’arturar, donques qu’quierò non agradarie ath pair Zèus. E a compdar d’ara decidisqui, entà que te’n sàpies, qu’era tua partença se harà deman: mentre dormisques, vençut peth dromilhon, es companhs remaràn per mar en cauma enquia qu’arribes ena tua pàtria e ena tua casa, o entà aquiu a on volguesses, encara que sigue plan mès luenh qu’Eubea; era quau diden que se trape fòrça luenh es ciutadans que la vederen quan amièren ath ròi Radamant a visitar Tici, hilh dera tèrra; arribèren aquiu en un solet dia e sense cansar-se acabèren eth viatge e entornèren enes sues cases. Tu madeish veiràs se guaire excellentes son es mies naus e guaire adreits es joeni en lutar contra eth mar damb es remss.”

Tau didec; s’alegrèc eth pacient e divin Ulisses e, pregant, parlèc d’aguesta manèra:

“Pair Zèus! Pro qu’Alcinoo amie a tèrme tot çò qu’a dit; qu’era sua glòria jamès s’acabe sus era fertila tèrra e qu’artenha jo arribar ena mia pàtria.”

Atau aguesti conversauen. Arete, era des blanqui braci, manèc as esclaves que botèssen un lhet dejós deth portau, l’aprovedissen de beròies vanes de porpra, estenessen per dessús tapissi, e deishèssen cotonejades tuniques entà abrigar-se. Es pincèles gesseren deth palai damb halhes alugades, e en acabar de premanir diligentament eth lhet, se presentèren a Ulisses e lo cridèren damb aguestes paraules:

“Lheua-te, òste, e vé-te’n a ajaçar-te, que ja ei premanit eth lhet”. Atau dideren, e li semblèc agradiu dormir. D’aguesta sòrta eth pacient Ulisses dormic aquiu, en mofle lhet, dejós deth sonor portau. E Alcinoo s’ajacèc en interior dera excèlsa casa, e ath sòn costat era reina, Dempús de premanir-li lhet e jaça.

CANT VIII

Presentacion d'Ulisses as feacis

Tanlèu campèc era hilha deth maitin, era Auròra de rosadi dits, se lheuèren deth lhet Alcinoo e Ulisses, eth d'alègre linhatge, assolador de ciutats. Era sagrada potestat d'Alcinoo se botèc dauant de toti es auti, e amassa se filèren entara agora, qu'es feacis auien bastit apròp des naus. Quan arribèren se seigueren en ues pèires trabalhades, es uns ath costat des auti; mentretant, Palas Minerva, transfigurada en erald deth prudent Alcinoo, recorrie era ciutat e pensaue ena tornada deth magnanim Ulisses ena sua pàtria. E era divessa, apressant-se a cada baron, les dirigie aguestes paraules:

“Au, capitans e princes des feacis! Anatz entara agora pr'amor de qu'éntenatz parlar deth forastèr que non hè guaire arribèc ena casa d'Alcinoo, Dempús d'anar errant peth mar, e ei un baron que se retire, per çò deth sòn còs, as immortaus.”

Dident aquerò, les possaue eth còr e era animositat. Era agora e es sòns sètis s'aumpliren lèu de barons que s'anauen amassant, e èren en gran nombre es que contemplauen damb admiracion ath prudent hilh de Laertes, pr'amor que Minerva difonec era gràcia peth cap e pes espatles d'Ulisses e hec que semblèsse mès naut e mès gròs entà qu'a toti es feacis les siguesse agradiu, temible e venerable, e amièsse a tèrme es molti jòcs que damb eri l'auien de provar. E tanlèu coma acodiren es ciutadans, un còp amassadi toti, Alcinoo les arenguèc d'aguesta sòrta:

“Escotatz-me, capitans e princes des feacis, e vos diderè çò qu'en mèn pièch eth còr me dicte! Aguest forastèr, que sabi pas se qui ei, arribèc perdu en mèn palai (ja vengue des òmes d'Orient o d'Occident), e mos suplique tu per tu que cuelhem era decision d'amiar-lo entara sua pàtria. Esdeguem-mos, donc, entà amiar-lo, coma ac auem hèt anteriorament damb fòrça d'auti; pr'amor que degun des que vengueren ena mia casa, li calec estar-se massa temps alendant pera tornada. Au, donc, botem en mar divin ua nera nau sense estrear e alistem d'entre eth pòble es cinquanta dus joeni qu'agen estat mès excellents enquia ara. E, estacant ben es remes enes bancs, gesquen dera embaracion e premanisquen de seguit ua taulejada en mèn palai; qu'a toti les vau a balhar en abondor. Aquerò ordeni as joeni; mès, a vosati reis qu'amiatz eth scèptre, vietz ena mia beròia casa entà que hestegem ena sala ath nòste òste. Qu'arrés se remisque. E cridatz a Demodc, eth divin poèta qu'es dius autregèren gran adretia en cant entà alegrar as òmes, tostemp qu'a cantar les ahisque era sua animositat.”

Quan atau avec parlat, se metec en marcha; lo seguiren es reis, qu'amiauen eth scèptre, e er erald anèc a cridar ath divin poèta. Es cinquanta dus joeni alistadi, complint era orde deth rei, se filèren entara arriba der estèrle mar; e, quan arribèren a on ère era nera embaracion, la lancèren en prigond mar, botèren eth pau e es veles, e estaquèren es remes damb correges, en tot hè'c tot de manèra avienta. Despleguèren Dempús es blanques veles, anclèren era nau ena prigonda aigua, e ara seguida se n'anèren entara gran casa deth prudent Alcinoo. S'aumpliren es portaus, eth recinte des patis e es sales

damb es òmes qu'aquiu se congreguèren; donques qu'èren molti entre joeni e ancians. Entada eri immolèc Alcinoo dotze oelhes, ueit porcèths de blanqui dents e dus flexibles buèus: toti sigueren esbocinadi e premanidi, e se premanic un agradiu repais.

Campèc er erald damb er amable poèta qu'era Musa estimaue fòrça e l'auie dat un ben e un mau: lo privèc dera vista e l'autregèc eth doç cant. Pontonoo lo botèc ath miei des convidadi en ua cagira de claus de plata, en tot apropar-la ena excèlsa colomna; e er erald li pengèc en un clau era sonora citara, mès amont deth cap, l'ensenhèc a agarrar-la damb es mans e l'apressèc un petit tistèr, ua polida taula e ua copa de vin entà que beuesse tostemp que volesse. Toti agarrèren era parva qu'auien ath dauant. E, a penes assadorat eth desir de minjar e de béuer, era Musa ahisquèc ath poèta tà que celebrèsse era glòria des guerrèrs damb un cant qu'era sua fama arribaue alavetz en ample cèu: era disputa d'Ulisses e deth Pelida Aquilles, qu'aueren ena esplendida taulejada en aunor des dius damb orribles paraules, mentre eth rei d'òmes Agamemnon s'alegraue ath sòn laguens en veir que pelejauen es milhors des aquèus; donques que Febo Apòllo l'ac auie pronosticat ena divina Pito, quan er eròi passèc eth lumedan de pèira e anèc a consultar-lo en tot dider-li qu'a compdar d'aqueth moment començarie a resolver-se era calamitat entre teucri e danaus per çò dera decision deth gran Zèus.

Tau ère çò que cantaue eth gloriós poèta. Ulisses cuelhec damb era sua robusta man eth gran mantèl de color porpra e se lo botèc per dessús deth cap, caperant eth sòn ròstre beròi, donques que li hège vergonha que gessessen lèrmes des sòns uelhs dauant des feacis; E quan eth divin poèta deishèc de cantar, se shuguèc es lèrmes, se treiguec eth mantèl deth cap, e, cuelhent ua copa dobla, hec libacions as divinitats. Mès, quan aqueith tornèc a començar, Ulisses se caperèc de nauèth eth cap e tornèc a plorar. Arrés se n'encuedèc que vessaue lèrmes, exceptat d'Alcinoo; eth quau, seigut ath sòn cstat, lo vedec e se n'encuedèc, entenen tanben qu'alendaue prigondament. E alavetz didec eth rei as feacis, aimants de manejar es rem:

“Escotatz-me, capitans e princes des feacis! Coma que ja auem gaudit dera comuna taulejada e dera citara, qu'ei era companha der esplendid hestau, gessem a hèr tota sòrta de jòcs; entà qu'er òste posque dider-les as sòns amics, Dempús qu'age entornat ena pàtria, guaire depassam as auti òmes ena bòxa, era luta, eth saut e era carrèra.”

Quan atau auec parlat se metec en marcha, e es auti lo seguiren. Er erald pengèc deth clau era sonora citara e, cuelhent dera man a Demodòc, lo treiguec dera casa e l'anèc guidant, peth madeish camin qu'auien anat es nòbles feacis, entà admirar es jòcs. Se filèren toti entara agora, seguidi d'un revolum de gent; e aquiu se meteren de pès molti e vigorosi joeni. Se lheuèren Acreonèu, Ociale, Elatrèu, Nautèu, Primnèu, Anquiale, Eretmèu, Pontèu, Toon, Anabesinèu e Anfiale, hilh de Polinèu Tectonida; se lheuèc tanben Euriale, parièr a Mart, funèst entàs mortaus, e Naubolides, eth mès excellent en còs e beresa de toti es feacis Dempús der irreproachable Laodamant; e se lheuèren, a tot darrèr, es tres hilhs der illustre Alcinoo: Laodamant, Halie e Clitonèu, semblable a un diu. Comencèren en tot provar-se ena corsa. Partiren ath madeish temps dera rega, e volauen leugèrs e quilhauen povàs pera planhèra. Entre eri destacaue fòrça en córrer eth

gloriós Clitonèu, e coma de long ei eth soc que hèn dues mules en un camp èrm, autant s'auancèc as auti que lo seguien arreculadi. Se provèren d'auti ena fatigosa luta, e Euriale vencec a guairi en era subbergessien. En saut, que siguec Anfiale superior as auti; en lancament deth disc subergessec Elatrèu sus toti; e ena bòxa, Laodamant, eth brave hilh d'Alcinoo. E quan toti s'aueren divertit damb es jòcs, Laodamant, hilh d'Alcinoo, les parlèc atau:

“Vietz, amics, e preguntrem ar òste se coneish o a aprenut bèth jòc. Que non a mala portadura, per çò deth sòn desenvolapament, des sòns muscles, cames e braci, peth sòn robust cogòt e per çò deth sòn gran vigor; ne l'a deishat encara era joenessa; encara que sigue aflaquit per molti maus, pr'amor que non me pensi que i a age arren que se posque comparar damb eth mar entà aflaquir a un òme per fòrt que sigue.”

Euriale li responec de seguit: “Laodamant! Que son fòrça avientes es tues rasons. Vè-te'n tu madeish e ahisca-lo en tot repetir-les-ac.”

A penes ac entenec, s'auancèc eth brave hilh d'Alcinoo, se botèc ath miei de toti e li didec a Ulisses:

“Au, pair òste, vene tu tanben a provar-te enes jòcs, s'ei que n'as aprenut bèth un; e pro que les deues de conéisher, donques que non i a glòria mès illustra entath baron d'aguesta vida, pr'amor qu'eth tòn jòc non serà cap guaire desparièr: que ja era nau a estat botada e aqueri que t'an d'acompanhar son prèsti”.

Li responec er engenhós Ulisses: “Laodamant! Per qué m'ordenatz taus causes entà hèr-me burla? Mès qu'enes jòcs era mia amna se tier as sues penes, que son moltes es qu'è patit e tengut. E ara cuelhi sèti ena vòsta agora, en tot desirar tornar ena patria, damb er in de suplicar ath rei e a tot eth pòble.”

Mès Euriale li responec, en tot repotegar-lo, d'aguesta sòrta: “Òste! Non me pensi, de vertat, que sigues un baron instruit enes molti jòcs que se tien entre es òmes; mèsalèu te retires a un capitan de marinèrs traficants, que s'està assiduament ena nau de molti bancs entà brembar-se'n dera carga e susvelhar es mèrces e es guanhs degudi as rapines. Non, que non te retires a un atlèta.”

En tot guardar-lo damb treble ròstre, li repliquèc er engenhós Ulisses: “Òste! Que parlères mau e me sembles un insensat. Es dius non an repartit dera madeisha manèra a toti es òmes es sòn amables presents: beresa, engenh e eloquència. Un òme, inferior peth sòn aspècte, receb d'ua divinitat er ornament dera eloquència e ja toti se compladen en guardar-lo, quan les arengue damb fèrma votz e doça modèstia, e lo contemplen coma a un musa se va caminant pera ciutat; mentre que, ath contrari, un aute se retire as immortaus pera sua portadura e non a cap gràcia ena forma de parlar. Atau eth tòn aspècte ei irreproachable e un diu non t'aurie configurat de ua auta manèra; mès era tua intelligència qu'ei ruda. M'as ahiscat er in en pièch en dider-me causes inconvenentes. Que non sò ignorant enes jòc, coma tu dides, mèsalèu me pensi que me poirien compdar entre es prumèrs mentre auí confiança ena mia joenessa e enes mies mans. Ara me trapi

aclapat pera desgràcia e pera fatiga, donques qu'è patit fòrça, ja combatent damb es òmes, ja regant es terribles ondades. Mès enquia e tot atau, encara qu'è patit fòrça maus, me vau a provar enes jòcs: es tues paraules sigueren mordaces e m'ahisquères en tot prononciar-les.”

Didec; e, lheuant-se impetuositatament sense deishar eth mantèl, cuelhec un disc màger, mès o plan mès pesant qu'es que solien lançar es feacis. Lo hec virar un shinhau, e lo lancèc deth robust braç, e era pèira gessec fiulant e damb tanta fòrça qu'es feacis, illustres navegants que tien longui rems, s'inclinèren en solèr. Eth disc, corrent velòç dèst que lo deishèc anar era man, depassèc es senhaus de toti es lançaments. E Minerva, transfigurada en baron, botèc eth senhau convenient e les didec atau:

“Enquia e tot un cèc, ò òste, distinguirie a paupes eth senhau deth tòn còp, donques que non ei barrejat damb era multitud des auti, senon fòrça mès enllà. En aguest jòc que pòs èster tranquil, que cap des feacis arribarà en tòn còp e plan mens artenherà depassar-lo.”

Atau parlèc. S'alegrèc eth divin Ulisses, en tot padegar-se per trapar laguens deth circ, a un companh benevòl. E alavetz les didec as feacis, damb votz mès doça:

“Arribatz en aguest senhau, ò joeni, e demori que lèu manarè un aute disc tan luenh o mès encara. E ena rèsta des jòcs, aqueth que li posse eth sòn còr a provar-se damb jo, que vengue aciu (donques que m'auetz emmaliciat fòrtament) pr'amor qu'enes còps de punh, ena luta o ena corsa, ad arrés refusi d'entre toti es feacis, exceptat de Laodamant, qu'ei eth mèn lotjaire: qui lutarie damb aqueth que l'acuelh amistosament? Insensat e miserable ei aqueth que provòque enes jòcs ath que l'a recebut coma òste en terra estranha, donques que damb aquerò se damnatge ada eth madeish. Des auti non ne refusi a degun ne les mesprèdi; senon que me prepausi coneisher-les e provar-me damb toti cara a cara; donques que non sò totafèt inèpte en quinsevolh jòc que se trape en usatge entre es òmes. Sai manejar ben er ornat arc, e seria eth que prumèr heririe a un òme se lo lancèsse contra un revolum d'enemics, encara qu'un gran nombre de companhs siguessen ath mèn costat lançant flèches. Eth solet que solie vencer-me quan es aquèus mos servíem der arc aquiu en pòble des troians, qu'ère Filoctetes; mès vos asseguri que depassi amplament a toti es auti, a guairi mortaus viuen actuaument e mingèn pan en mon, pr'amor que damb es ancians barons non gausaria competir (ne damb Hercules, ne damb Eurite ecalense) qu'enquia e tot competien damb es immortaus. Plan per aquerò moric eth gran Eurite en edat joena e non podec arribar a vielh en sòn palai: que l'aucic Apòllo, irritat de qué lo desfisèsse a tirar damb er arc. Damb era lança arribi a on un aute non arribarà damb ua flècha. Sonque ena corsa cranheria que quauqu'un des feacis me depassèsse, donques que me destrantalhèren de manèra deplorabla es fòrtes ondades, non tostemp auí viures ena nau, e es mèns membres son aflaquidi.”

Atau s'exprimic. Toti amudiren e quedèren silenciosi. E solet Alcinoo li parlèc d'aguesta sòrta:

“Òste! Que non mos desagradèren es tues paraules donques que damb eres te prepausères mostrar eth valor qu’as, anujat de qué aguest òme te repoteguèsse laguens deth circ, en èster atau que cap mortau que pensèsse rasonablament botarie cap repotec ara tua bravesa. Mès ara, cuelh atencion as mies paraules entà que, quan sigues ena tua casa e, minjant damb era tua esposa e es tòns hilhs, t’en brembes dera nòsta adretia, li posques condar a bèth eròi quines òbres mos assignèc Zèus a compdar des nòsti ancessors. Que non èm irreprochables ena bòxa ne ena luta, senon fòrça rapids en córrer e excellents en governar naus, e tostemp mos agraden es taulejades, era citara, es balhs, es vestits nets, es banhs cauds e eth lhet. Mès, au, dançaires feacis, gessetz es mès abils a dançar; pr’amor de qué er òste les digue as sòns amics, en tornar ena sua casa, guaire depassam as auti òmes ena navegacion, ena corsa, en balh e en cant. E que quauqu’un vage ara cèrca dera citara, que se quedèc en nòste palai, e que l’ac hèisque a vier rapid a Demodòc.”

Tau didec eth deifòrme Alcinoo. Se lheuèc er erald e anèc a hèr-se a vier deth palai deth rei era citara. Se lheuèren tanben nau jutges, qu’auien estat alistadi entre es ciutadans e s’encargauen de tot aquerò que hè as jòcs; e de seguit aplanèren eth solèr e formèren un ample e beròi rondèu. Tornèc er erald e se hec a vier era citara entà Demodòc; aguest se metec ath miei, e es adolescents adreits ena dança, en botar-se ath sòn entorn, heriren damb es pès eth divin circ. E Ulisses contemplaue damb grana admiracion es rapids cambiaments que hègen damb es pès.

Mès eth poèta, pulsant era citara, comencèc a cantar de forma beròia es amors de Mart e Venus, era dera beròia corona: se com se junhèren d’amagat e per prumèr viatge ena casa de Vulcan, e com aqueth li hec presents e fama ara jaça maridau deth sobeiran diu. Eth Solei, que vedec era amorosa copulacion, anèc de seguit a condar-l’ac a Vulcan; e aguest, en enténer era agudenta naua, se filèc de cap ara sua harga, en tot agitar ath sòn laguens prepausi sinistres, botèc dessús deth talh era enòrma enclusa, e fabriquèc uns laci intrincables entà que s’estèssen fèrms aquiu a on les auie deishat. Dempùs que, cuelhut de colèra contra Mart, basic aguesta enganha, partic entara cramba qu’auie eth lhet e estenec es laci en cercle e pertot ar entorn des pès deth lhet e penjant des bigues ua sòrta de hius de tarantèla qu’arrés aurie pogut veir, encara que siguesse un des benauradi dius, per çò d’auer-les hargat eth, damb grana astúcia. E tanlèu venguec de subjectar era enganha ar entorn deth lhet, hèc veir que s’endralhaue entà Lemnos, ciutat ben bastida, qu’ei entada eth era mès agradiua des tèrres. Non en bades ère Mart ara demora, e quan vedec que Vulcan, er illustre artesan, s’aluenhaue, se n’anèc entath palai d’aguest gloriós diu, avid der amor de Citerèa, era de beròia corona. Venus, nauèth venguda deth costat de sa pair, eth poderós Saturn, se trapaue seiguda; e Mart, entrant ena casa, la cuelhec dera man e li didec atau:

“Vene entath lhèc, estimada mia, e ajacem-mos; que ja Vulcan non ei entre nosati, donques que partic entà Lemnos e entàs sintis de barbar lenguatge.”

Atau s’exprimic; e ada era li siguec agradiu ajaçar-se. Se calèren es dus en lhet, e s’esteneren ath sòn entorn es laci artificiosi deth prudent Vulcan, de tau sòrta qu’ aqueri

non podien botjar ne quilhar cap des sòns membres; e alavetz compreneren que non i auie cap manèra de húger. Non se tardèc a presentar-se eth gloriós Coish d'ambdús pès, que tornèc abans d'arribar ena tèrra de Lemnos, pr'amor qu'eth Solei ère ja ara demora e l'avisièc. Venguec ena sua casa damb eth còr trist, s'arturèc en lumedan e, cuelhut de herotja colèra, cridèc d'ua manèra tant orribla, que l'enteneren toti es dius:

“Pair Zèus, benauradi e sempitèrns dius! Vietz a presenciar aguestes causes ridicules e intolerables: Venus, hilha de Zèus, m'escarnís de contunh, a jo, que sò coish, en tot estimar ath perniciós Mart pr'amor qu'ei galhard e a es pès sans, tant que jo neishí feble; mès d'aquerò arrés n'a eth tòrt senon es mèns pairs que non m'aurien d'auer engendrat. Veiratz se com s'an ajaçat en mèn lhet e dormissen, amorosament junhudi, e jo m'aclapi en contemplà'c. Mès non demori que les dure eth jàder d'aguesta sòrta ne tansevolh pendent brèus instants, encara que s'estimen fòrça: lèu voleràn es dus non dormir, mès es enganhosi laci les subjectaràn enquia qu'eth pair me restituïsque integrament era dòt que l'autregè pera sua hilha desvergonhada. Qu'aguesta ei beròia mès non se sap tier.”

Tau didec; e es dius s'amassèren ena casa de pasiment de bronze. Campèc Neptun, que sarre era tèrra; se presentèc tanben en brave Mercuri; arribèc atau madeish eth sobeirant flechaire Apòllo. Es divesses se demorèren, per pudor, cada ua ena sua casa. S'arturèren es dius, autrejadors de bens, en lumedan; e un arridolet inacabable se lheuèc entre es benauradi dius en veir er artifici der engenhós Vulcan. E un d'eri li didec ath qu'auie mès apròp:

“Que non prospèren es males accions, e eth mès lent cuelh ath mès rapid; coma Vulcan, qu'ei coish e lent, agarrèc damb eth sòn param a Mart, eth mès velòç des dius que possedissen er Olimp; aguest li calerà pagar era multa der adultèri.”

Atau aguesti conversauen. Mès eth sobeiran Apòllo, hilh de Zèus, li parlèc a Mercuri d'aguesta manèra:

“Mercuri, hilh de Zèus, messatgèr, autrejador de bens! Voleries, cuelhut per fòrts laci, dormir en lhet damb era daurada Venus?”

Li responec eth messatgèr Argicida: “Pro que se passèsse aquerò qu'as dit, ò sobeiran flechaire Apòllo! Encara que m'estropèssen triple número d'intrencables laci, e vosati es dius e enquia e tot totes es divesses me siguéssetz guardant, se jo podessa dormir damb era daurada Venus!”.

Atau s'exprimic; e se lheuèc un nau arridolet entre es immortaus dius. Mès Neptun non arrie, senon que li suplicaue de contunh a Vulcan, er illustre artesan, que deishèsse en libertat ath diu Mart. E, en tot parlar-li, li didie aguestes alades paraules:

“Desliga-lo, que jo te prometi que pagarà, coma tu vòs, tot çò que sigue just entre es immortaus dius.”

Li repliquèc alavetz eth gloriós Coish d'ambdús pès: “Non me manes tau causa, ò Neptun, que sarres era tèrra, donques que non ei bona era caucion que se prèste pes dolents. Com te poiria apressar jo, dauant des immortaus dius, se Mart se n'anèsse liure, e, liure ja des laci, refusèsse satisfèr eth deute?”

Li responec Neptun, que secodís era tèrra: “Se Mart hugesse, refusant satisfèr eth deute, serè jo eth que te lo pague.”

Li responec eth gloriós Coish d'ambdús pès: “Que non ei possible ne serie convenient remir-te çò que me demanes.”

Dit aquerò, era fòrça de Vulcan les treiguec es laci. Eri, en veder-se liures d'eri, qu'èren tan fòrts, se lheuèren sense demora e partiren, eth entà Tracia e era alègra Venus entà Chipre e Pafos, a on a un bòsc e un perhumat autar: aquiu es Gràcies la lauèren, l'onheren damb er òli divin qu'emberís as sempitèrns dius e li botèren beròis vestits que deishauen admirat ad aqueth que les contemplaue.

Tau ère çò que cantaue eth gloriós poèta, e s'alegrauen d'entener-lo Ulisses e es feacis, que tien rems longui e son illustres navegants.

Alcinoo ordenèc alavetz que Halie e Laodamant dancèssen solets, donques que damb eri non competie arrés. De seguit cuelheren enes sues mans ua polida pilòta de color porpra, que les auie het er engenhós Polibe; e er un, en meter-se entà darrèr, la lançaue entàs ombriues bromes, e er aute, hènt un bot, l'agarraue aisidament abans de tornar a tocar damb es sòns pès en solèr. Tanlèu coma se provèren en lançar era pilòta dretament, se meteren a dançar ena fertila tèrra, en tot alternar soent. Aplaudiren es auti joeni qu'èren en circ, e se formèc ua gran cridadissa. E alavetz eth divin Ulisses li parlèc a Alcinoo d'aguesta sòrta:

“Rei Alcinoo, eth mès illustre de toti es ciutadans! Prometeres demostrar qu'es vòsti dançaires son excellents e ac as complit. Que sò estonat en tot contemplar-les”

Tau didec. S'alegrèc era sagrada potestat d'Alcinoo e de seguit les parlèc atau as feacis, aimants de manejar es rems:

“Escotatz, capitans e princes des feacis! Que me semble er òste plan senat. Au, donc, aufrim-li es dons dera ospitalitat, qu'ei aquerò que mos cau hèr. Dotze illustres reis governatz coma princes ara poblacion e jo sò eth tretzau: que se hesque a vier cada un un mantèl ben lauat, ua tunica e un talent d'aur; e anem toti amassa a autrejar-les ar òste entà que, en veder-les enes sues mans, assistisque ath sopar damb eth còr alègre. E que lo padegue Euriale damb paraules e damb un present, donques que non parlèc de manèra avienta.”

Atau les arenguèc. Toti l'aplaudiren e, metent es mans ara òbra, li manèren as sòns respectius eraldis entà que li hessen a vier es presents. E Euriale responec d'aguesta sòrta:

“Rei Alcinoo, eth mès illustre de toti es ciutadans! Jo padegarè ar òste, tau que m’ordenes, e li balharè aguesta espada de bronze, qu’a eth punh de plata e ath sòn entorn ua gaina d’evòri nauèth rebracat. Que serà un present plan digne d’aguesta persona.”

En díder aquerò, botèc enes mans d’Ulisses era espada ornada de claus de plata e prononcièc aguestes alades paraules:

“Salut, pair òste! Se bèra des mies paraules t’a shordat, que se la hèisque a vier çò mès lèu possible es impetuosi remolins. e qu’es divinitats te permeten veir de nauèth ara tua esposa e arribar ena tua pàtria, donques que ja hè tant de temps que patisses trebucs luenh des tòns.”

Li responec er engenhós Ulisses: “Fòrça salutacions te balhi jo tanben, amic! Qu’es dius t’autregen felicitats e pro que jamès trapes mens aguesta espada que hès coma present, dempús de padegar-me damb es tues paraules.”

Didec; e se calèc ena espatla aquera espada ornada de claus de plata. En cogar-se eth solei, ja Ulisses auie ath sòn dauant polidi presents. Les introduiren ena casa d’Alcinoo es esdegadi eralds e s’encarguèren d’eri es hilhs der illustre rei, que transportèrent es plan beròis presents entà on ère era sua venerabla mair. Tornèren toti en palai, precedidi pera sagrada potestat d’Alcinoo, e se seigueren en nautes cagires. e alavetz era potestat d’Alcinoo li didec a Arete:

“Hè-te a vier, hemna, ua arca plan beròia, era que sigue melhor; e bota en era un mantèl ben lauat e ua tunica. Calatz en huec un caudèr de bronze e escauhatz aigua entà que se laue er òste e en veir plaçadi en orde toti es presents que vien d’amar-li es gloriosi feacis, s’alègre damb era taulejada e eth cant deth poèta. E jo l’autrejarè era mèn polida copa d’aur, pr’amor de que se’n brembe de jo toti es dies quan aufrisque ena sua casa libacions a Zèus e as auti dius.”

Atau didec. Arete manèc as esclaves que botèssen un gran trespès en huec. Eres amièren en ardent huec un trespès que se tengue entàs banhs, meteren aigua en caudèr e, recuelhent era lenha, l’aluguèren dejós. Es ahlames enrodèren eth vrente deth caudèr e s’escauhèc era aigua. Mentretant treiguec Arete dera sua cramba ua arca plan beròia e botèc en era es beròis dons (vestits e aur) que s’auien hèt a vier es feacis, e ath delà un mantèl e ua beròia tunica. E ara seguida li parlèc ar eròi damb aguestes alades paraules:

“Examina tu madeish era tapa e hè-li lèu lèu un nud: non sigue que te panen bèra causa en camin, quan ena nera nau sigues autrejat ath doç saunei.”

A penes entenec aguestes paraules eth pacient divin Ulisses, ajustèc era tapa e li hec un complicat nud que l’auie ensenhat a hèr era venerabla Circe. Ara seguida lo convidèc era sirventa a banhar-se en ua pila; e Ulisses vedec de bon grad eth banh caud, perque non suenhaue ara sua persona dès que partic dera casa de Calipso, era de beròis peus; qu’en era siguec atengut tostemp coma un diu. E ja lauat e onhut d’òli pes esclaves, que li botèren ua tunica e un beròi mantèl, gessec e se n’anèc entàs òmes, beuedors de vin,

que se trapauen aquiu; mès Nausicaa, ara quau es divinitats auien dotat de beresa, se posèc duant dera colomna que sostenguei eth tet solidament bastit, s'admirèc en tachar es uelhs en Ulisses e li didec aguestes alades paraules:

“Salutacions, òste, entà que bèth còp, quan sigues ena tua pàtria, t'en brembes de jo; que me deues abans qu'arrés eth rescat dera tua vida.”

Li responec er engenhós Ulisses: “Nausicaa, hilha deth magnanim Alcinoo! Que m'autrege Zèus, eth tonant espós de Juno, qu'arriba ena mia casa e que veiga eth dia dera mia tornada, qu'aquiu t'invocarè cada dia, coma a ua divessa, pr'amor que sigueres tu, ò pincèla, era que me sauvèc era vida.”

Didec, e venguec a sèir-se ath costat deth rei Alcinoo, quan se se distribuien es porcions e se mestraue eth vin. Campèc er erald damp er amable poèta Demodòc, tant aunerat pera gent, e lo hec sèir ath miei des convidadi, en tot apressar-lo ena excèlsa colomna. E alavetz, er engenhós Ulisses, bracant un tròç dera esquia d'un porcèth de blanqui dents, que d'eth restaua encara era màger part e ère caperat d'abondós greish, li parlèc ar erald d'aguesta sòrta:

“Erald! Amia-li aguesta carn a Demodòc entà que minge e atau l'obsequiarè, encara que sò afflit; pr'amor qu'as poètes pertot les tributen aunors e reveréncies es òmes terrestres, pr'amor qu'era Musa les a ensenhat eth cant e les estime a toti.”

Atau didec; e er erald botèc era carn enes mans der eròi Demodòc, que, en receber-la, sentec que se l'alegraue era amna. Toti agarrèren es parves qu'auien ath dauant. E quan aueren satisfèc es talents de minjar e de béuer, er engenhós Ulisses li parlèc a Demodòc d'aguesta sòrta:

“Demodòc! Jo te laudi mès qu'a cap aute mortau, donques que t'aurà ensenhat era Musa, hilha de Zèus, o eth madeish Apòllo, per çò dera beresa deth tòn cant er edart des aquèus e tot aquerò qu'amièren a tèrme, patiren e suportèren, coma se tu en persona ac auesses vist o l'ac auesses entenut referir a quauqu'un d'eri. Mès, au, passem en un aute ahèr e canta se com ère dispausat eth shivau de husta bastit per Epèu damp era ajuda de Minerva; maquina enganhosa qu'eth divin Ulisses amièc ena acropòlis, dempús d'aumplir-la damp guerrers qu'arroïnèren a Troia. S'quierò ac condes coma ei degut, jo les diderè a toti es òmes qu'ua divinitat benevòla t'autregèc eth divin cant.”

Atau parlèc; e eth poèta, botjat per divin impuls, entonèc un cant qu'eth sòn començament ère qu'es aquèus se heren ena mar enes sues naus de molti bancs, dempús d'auer alugat eth campament, mentre quauqui uns ja se trapauen damp eth plan celèbre Ulisses ena agora des teucri, amagadi peth shivau qu'eri madeishi amièren arrossegant-lo entara acropòlis. Eth shivau ère de pès e es teucri, seigudi ath sòn entorn, parlauen plan confuses rasons e trantalhauen ena adopcion d'ua d'aguestes tres opinions: héner era ueda husta damp eth crudèu bronze, quilhar-lo a ua cèrta nautada e desbauçar-lo, o deishar eth gran simulacre coma ofrenda propiciatòria entàs dius; aguesta darrèra decision auie de prevaler, perque ère fatau entara ciutat que s'arroïnèsse quan auesse ath

laguens aqueth enòrme shivau de husta a on èren amagadi es mès valents aquèus qu'amièren as teucri entath malastre e era mòrt. Cantèc se com es aquèus, gessent deth shivau, assolèren era ciutat; cantèc, tanben, se com, escampilhadi es uns per un costat e es auti per aute, anauen esbauçant era excèlsa ciutat, mentre qu'Ulisses, coma se siguesse Mart, agarraue eth camin dera casa de Deifobe, amassa damb eth deifòrme Menelau. E referic se com aqueth auie gausat sostier un terrible combat, que d'eth artenhèc era victòria peth favor dera magnanima Minerva.

Tau siguec çò que cantèc er gloriós poèta; e mentretant, se consumie Ulisses, e es lèrmes vessauen des sòns uelhs e regolejauen pes sues cardòles; dera madeisha manèra que plore ua hemna, abraçada ath sòn marit que queiguec dauant dera sua poblacion e dera sua gent entà que desliessen deth dia crudèu dera ciuat e des hilhs (en veder-lo moribund e palpitant se li cale ath dessús e s'estarne en crits, es contraris la pataquegen damb es piques ena esquia en tot hèr-li a vier era esclavitud pr'amor de que patisque travalhs e malastres, e eth dolor des.hè es sues maishères), atau Ulisses vessaue des sòns uelhs tantes lèrmes que botjaue a compasion. A toti les passèc sense avertir que vessaue lèrmes, mens a Alcinoo; et quau, seigut ath sòn costat, se n'encuedèc e notèc, entenen ath delà que alendaue prigondament. E de seguit les didec as feacis, aimants de manejar es rem:

“Escotatz-me, capitans e princes des feacis! Que dèishe Democòc de tocar era melodiosa citara, pr'amor que dilhèu aquerò que cante non ei agradiu a toti es auditors. Dès que comencèrem eth sopar e se lheuèc eth divin poèta, er òste non a deishat de vessar doloroses lèrmes: solide li venguec ena amna bèra pena. Mès, au, qu'acabe aqueth entà que mos alegrem toti, atau es lotjaires der òste coma eth madeish òste; qu'ei çò de melhor que se pòt hèr, donques qu'aguestes causes s'an premanti entath venerable òste, era sua amiada a tèrme e es presents que l'auem hèt coma mòstra d'estimacion. Que cau tractar coma a un frair ar òste e ath suplicant, s'auem un shinhau de sen. E atau, non as d'amagar tanpòc damb astut designi çò que vau a preguntar-te, senon que serà plan melhor qu'ac manifèstes. Ditz-me eth nòm que te cridauen ena tua poblacion eth tòn pair e era tua mair, es habitants dera ciutat e es vesins des entorns; que toti es òmes bravi o dolents les cau auer eth sòn, dès qu'an neishut, pr'amor qu'es pairs ac impausen a toti aqueri qu'amainaden. Nomenta-me tanben eth tòn país, eth tòn pòble e era tua ciutat, pr'amor qu'es nòsti vaishèths, en voler complir eth tòn prepaus damb era sua intelligéncia, t'amien aquiu; pr'amor qu'entre es feacis non i a pilòts, ne es sues naus son aprovedides de timons coma era rèsta de vaishèths, senon que ja saben eres es pensaments e eth voler des òmes, coneishen es ciutats e es fertils camps de toti es païsi, trauèssen rapidament er abisme deth mar, encara que quinsevolh bugàs o broma baisha les capère, e non cranhen recéber cap mau o perder-se; encara que l'è entenut a díder ath mèn pair Nausitoo que Neptun mos guarde damb maus uelhs pr'amor qu'amiam sense recéber cap mau a toti es òmes, e afirmaue qu'eth diu harie naufragar en escur mar un ben bastit vaishèth des feacis, en tornar d'amiar a quauquarrés, e caperarie era vista dera ciutat damb ua grana montanha. Atau s'exprimie er ancian, mès eth diu ac complirà o non, sivans volgue. Au, parla e conda-me sincèrament per a on sigueres perdut e en

quines regions arribères, en tot especificar quin tipe de gent e quines ciutats i auie en eres; atau coma tanben quini òmes èren crudèus, sauvatges e injusti e quini ospitalaris e temerosi des dius. Ditz-me per qué plores e te planhes ath tòn laguens quan entenes referir er edart des aquèus, des danaus e d'Ilion. Que l'ac dèren es divinitats, que decidiren era mòrt d'aqueri òmes entà que servissen as deth futur coma argument des sòns cants. Dilhèu perderes dauant d'Ilion a bèth estimat, coma ath tòn gendre o ath tòn soèr, que son es personnes mès estimades dempús des estacades damb nosati pera sang e eth linhatge? O siguec, dilhèu, un esforçat e agradiu companh, donques que non ei inferior a un frair eth companh dotat de prudéncia?"

CANT IX

Relats a Alcinoo. Ciclopèa.

Li responc er engenhós Ulisses: “Rei Alcinoo, eth mès illustre de toti es ciutadans! De vertat qu’ei beròi enténer a un pòeta coma aguest, qu’era sua votz se retire ara d’ua musa. Non pensi que i age ua causa tant agradiua coma veir qu’era alegria regne en pòble e entre es convidadi, seigudi ordenadament en palai dauant des taules aprovedides de pan e de carn, escoten ath poeta, tant qu’eth servidor trè eth vin dera vaishèra e va aumplint es copes. Tau espectacle me semble plan beròi. Mès t’ahisquèc er in a preguntar-me es mèns luctuosi malastres, entà que plora encara mès e m’estarna en somics. Quina serà era causa que condarè prumèr, quina darrèr, en èster tanti es malastres que me manèren es celestiaus dius? Prumèr de tot, voi dider-vos eth mèn nòm entà que vo’n sapiatz e, a compdar d’ara, Dempús que m’aja desliurat deth dia crudèu, siga jo eth vòste òste, a maugrat de demorar en ua casa qu’ei plan luenh. Que sò Ulisses Laertiada, tan coneishut des òmes pera mia astúcia de tota sòrta; e era mia glòria arribe enquiat hòrt. Demori en Itaca, que se ve de luenh: en era i a eth monte Nerite, frondós e esplendid, e ath sòn entorn i a nombroses isles pròches entre eres coma Duliqui, Same e era seuiosa Jacinte. Itaca non se lhèue guaire sus eth mar, ei plaçada mès luenhana, entar Occident (es autes, un shinhau desseparades, s’inclinen entar Orient e eth Meddia), ei aspra, mès bona elevaira de joeni; e jo non posqui trapar arren que sigue mès doç qu’era mia pàtria. Calipso, era divina entre es divinitats, m’arturèc aquiu, en uedes tutes, en tot voler que siguessa eth sòn espòs; e dera madeisha manèra era dolosa Circe d’Eea m’acuelhec anteriorament en sòn palai, desirant tanben cuelher-me coma marit; ne aquera ne aguesta artenheren convencer-me. Que non i arren mès doç qu’era pàtria e qu’es pairs, encara que se demore en ua casa opulenta, mès luenhana, en un país estranh, desseparat d’queri. Mès te vau a condar era mia tornada, plia de trebucs, era quau m’ordenèc Zèus dès que gessí de Troia.

“En auer partit d’Ilion, m’amièc eth vent entath país des cicons, entà Ismare: entrè enventit ena ciutat, aucí as sòns òmes e, agarrant as hemnes e es abondoses riqueses, mos ac repartírem tot entà qu’arrés se n’anèsse sense era sua part deth butin. Exortè ara mia gent tà que mos retirèsssem ara prèssa, e es plan pècs non se deishèren persuadir. Beueren fòrça, e tant que esgorjauen ena plaja gran nombre de oelhes e de buèus, de retorçadi còrnes, es cicons anèren a cridar a d’auti cicons vesins sòns; aguesti èren mès nombrosi e mès fòrts, e demorauen en interior deth país e sabien pelejar a shivau damb es òmes e enquia e tot a pè aquiu a on siguesse de besonh. Arribèren autants peth maitin, coma son es huelhes e flors que pèishen ena primauèra; e ja se mos formèc a nosati, ò malerosi!, eth funèst destin que mos auie ordenat Zèus damb era fin de què patíssem multitud de maus. Se meteren en orde de batalha, mos ataquèren ath costat des velòces naus, e mos heríem recipròcament damb es bronzinades lances. Tant que s’estèc eth maitin e anèc augmentant era lum deth sagrat dia, podérem resistir eth sòn atac, encara qu’èren superiors en nombre. Mès Dempús, quan eth solei se filèc de cap ara còga, es cicons derrotèren as aquèus, en tot hèr-les húger. Periren sies companhs, de

beròies armadures, de cada embarcacion, e era resta mos desliurèrem dera mòrt e deth destin.

“D'aquiu seguírem entà dauant damb eth còr trist, escapant contents dera mòrt encara qu'auém percut a quauqui companhs. Mès non comencèrem a botjar-se es concaves naus enquia auer cridat tres còps a cada un des malerosi companhs qu'acabèren era sua vida ena planhèra, heridi pes cicons. Zèus, qu'amolone es bromes, suscitèc contra es vaishèths eth vent Borès e ua tempèsta des. hèita caperèc de bromes era tèrra e eth mar, e era net queiguec deth cèu. Es naus anauen de trauèrs, hent cabuçades; e eth fòrt vent esquincèc es veles en tres o quate tròci. Alavetz amainèrem es naus, donques que cranhíem era nòsta perdicion; e ath mès córrer, a fòrça de rems, amièrem ad aqueres ena tèrra fèrma. Aquiu siguérem ajaçadi dus dies damb es sues respectives nets, en tot rosigar-mos era animositat era fatiga e es penes. Mès, quan era Auròra, de polides trenes, mos hec a vier eth tresau dia, quilhèrem es paus, despengèrem es blanques veles e mos seiguérem enes naus, qu'èren amiades peth vent e pes pilòts. E auria arribat sauve e segur ena tèrra pàtria, s'eth corrent des ondades e eth Borès, que me desvièren en doblar eth cap de Malea, non m'auessen obligat a vagar luenh de Citera.

“Des d'aquiu fòrts vents m'amièren nau dies peth mar, abondós en peishi; e ath dusau arribèrem ena tèrra des lotogagi, que se neurissen d'un florit minjar. Sautèrem en tèrra, cuelhérem aigua, e lèu es companhs comencèrem a minjar amassa, enes veleres naus. E Dempús d'auer tastat es aliments e era beuenda, manè a quauqui companhs (dus barons qu'aliste e hi que les accompanhèssse un tresau qu'ère erald) entà que se'n sabessen de qui èren es òmes que minjauen eth pan en aquera tèrra. Partiren de seguit e s'amassèren damb latofagi, que non tramèren, plan que òc, era perdicion des nòsti amics; mès les balhèren entà minjar, lòtus, e guairi tastèren eth fruit deth madeish, doç coma era mèu, ja non volien balhar notícies ne tornar-se'n; mèsalèu desirauen estar-se damb es lotofagi, minjant lòtus, sense brembar-se'n de tornar entara pàtria. Mès les amiè ara fòrça entàs concaves naus, e, encara que plorauen, les arrossegùe e les estaquè dejós des bancs. E ordenè qu'era rèsta de fidèus companhs s'esdeguessen a entrar enes velòces embarcacion: non siguesse que bèth un mingèsse lòtus e non pensèsse ena tornada. Ac heren de seguit, e, en tot sèir-se enes bancs, comencèrem a herir damb es rems er esglumós mar.

“Des d'aquiu seguírem era navegacion damb animositat afigida, e arribèrem ena tèrra des Ciclòps supèrbi e sense lei; es quaus, fidadi enes dius immortaus, non planten arbes, ne lauren es camps, senon que tot les neish sense seme e sense arair (horment, civada e vinhes, que produissen vin d'ues granes carrollhes) e les ac hè creísher era ploja manada per Zèus. Que non an agoras entà amassar-se entà deliberar, ne tanpòc leis, senon que demoren enes cims des nauti montes, laguens d'hotjades tutes; cada un mane sus es sòns hilhs e es sues hemnes, e non se hèn es uns damb es auti.

“Dauant deth pòrt, non massa apròp ne tanpòc massa luenh dera region des Ciclòps, i a ua petita isla poblada de bòsc, damb ua grana quantitat de crabes, pr'amor que non les espaurís eth pas de cap òme ne van aquiu es caçaires, que se fatiguen recorrent es

seuves enes cims des montanhes. Non se ven en era ne vegades ne camps lauradi, senon qu'eth terren ei tostemp èrm e sense laurar, non i a òmes, e i a fòrça crabes. Pr'amor qu'es Ciclòps non an naus de ròies proes, ne an artesants que les bastisquen naus de molti bancs (coma es naus que transpòrtent mèrces a diuèrses poblacions enes freqüents viatges qu'es òmes hèn peth mar, en tot trapar-se es uns as auti), es quaus aurien pogut hèr qu'aquera isla siguisse fòrça poblada, que non ei dolenta e balharie ath sòn temps fruits de tota sòrta, donques qu'a ath costat der esglumós mar prats umidi e trendes e aquiu era vinha jamès se perderie. Era part der interior ei plana e se pòt laurar; e se poirie segar, ena sason oportuna, semiats fòrta nauti per èster eth solèr plan ric. Possedís era isla un comòde pòrt, a on non son de besonh es amarres, ne cau lançar es ancores, ne estacar còrdes; pr'amor que, en abordar aquiu, un ei sauve de tot, enquia qu'era animositat des marinèrs les ahisque a partir e eth vent bohe. Nau de tot deth pòrt rage ua hònt d'aigua neta, ath dejós d'ua tuta qu'ath sòn entorn an creishut arbes. Aquiu, donc, mos amièren es naus e bèth diu mos deuec guidar en aquera net escura qu'en era non vedíem arren, pr'amor qu'era broma ère abondosa ar entorn des vaishèths e era lua non ludie en cèu, que caperauen es bromes. Arrés vedec damp es sòns uelhs era isla ne es granes ondades que se trincauen ena tèrra, enquia qu'es naus de molti bancs aueren abordat. Alavetz pleguèrem totes es veles, sautèrem ena arriba deth mar e, en autrejar-mos ath saunei, demorèrem que campèsse era divina Auròra.

“Tanlèu se descurbic era hilha deth maitin, era Auròra de rosadi dits, caminèrem pera isla fòrça estonadi. Alavetz es ninfes, hilhes de Zèus qu'amie era egida, lheuèren crabes entà que podessen minjar es mèns companhs. Ara seguida cuelhérem des vaishèths es corvadi arcs e es flèches de longa punta, mos distribuirem en tres grops, tirèrem, e lèu ua divinitat mos aprovedic d'abondosa caça. Qu'èren dotze es naus que me seguien e a cada ua li corresponeren nau crabes, en tot desseparar-ne dètz, entà jo solet. E ja tot eth dia, enquiara còga deth solei, siguérem seigudi, minjant carn en abondor e beuent vin doç; qu'eth ròi liquid encara non mancaue enes naus, pr'amor que n'auíem hèt un gran aprovediment en cuéller era gran ciutat des cicons. D'aquiu estant, tachàuem es uelhs ena tèrra des Ciclòps, qu'èren apròp, e vedíem eth hum e enteníem es votzes que balhauen, e es belecs des oelhes e des crabes. Quan eth solei se coguèc e arribèc era net, mos ajacèrem ena vòra deth mar. Mès, tanlèu se descurbic era hilha deth maitin, era Auròra des rosadi dits, les cridè en assemblada e les didí aguestes rasons:

“Demoratz-vos aciu, estimats amics mèns, e jo damp era mia nau e es mèns companhs vierè aquiu e sajarè de saber-me'n de quina sòrta d'òmes son aqueri: se son violents, sauvatges o injusti, o mèsalèu ospitalaris e temerosi des divinitats.”

“Quan atau auí parlat, pugè ena nau e ordenè as companhs que me seguissen e deishèsssen anar es amarres. Eri s'embarquèren de seguit e, en seir-se per orde enes bancs, comencèren a herir damp es rems er esglumós mar. E tanlèu arribèrem en aquera tèrra, qu'ère pròcha, vedérem en un des extrèms e lèu tocant ath mar, ua excèlsa tuta, qu'ada era balhauen ombra quauqui laurèrs. en era repausauen fòrça grops de oelhes e de crabes, e en entorn i auie ua nauta barralha damp pèires prigondament en. honsades, grani pins e ausines de nauta copa. Aquiu s'estaue un baron gigantesc, solitari, que se

tenguie a hèr a pèisher vegades luenh des auti òmes, sense hér-se damb arrés; e, separat de toti, tenguie era sua animositat en causes marrides. Qu'ère un monstre orrible e non se retireua as òmes que viuen de pan, senon a un seuvós cim qu'entre nauti montes campèsse isolat des auti cims.

“Alavetz ordenè as mèns fidèus companhs que se demorèssen a sauvar era nau; alistè as dotze milhors e mos metérem en marcha, damb ua cofa de nere e doç vin que m'auie balhat Maron, hilh d'Evantes e prèire d'Apòllo, eth diu tutelar d'Ismare; pr'amor que, en tot respectar-lo, lo sauvèrem, amassa damb era sua hemna e hilhs que s'estauen en un espés bosc consagrat a Febo Apòllo. Que me hec Maron esplendidi presents, donques que me regalèc sèt talents d'aur ben hargat, ua vaishèra de plata e dotze anfòres d'un vin doç e blos, beuenda de dius, que non coneishien es sòns sirvents ne es sues esclaves senon sonque eth, era sua esposa e ua codinèra. Quan beuien aguest ròi licor, doç coma era mèu, metien ua copa deth madeish damb vint copies d'aigua; e dera vaishèra gessie ua flaira tan doça e divina, que non sense pena s'aurie renonciat a tastar-lo. D'aguest vin amiaua un gran oire complètement plen e ath delà parves en un morralet; donques que ja d'eth prumèr moment s'imaginèc era mia animositat generosa que se mos presentarie un òme dotat d'extraordinària fòrça, sauvatge, e desconeishedor dera justícia e des leis.

“Lèu arribèrem ena tuta; mès non lo trapèrem, pr'amor qu'ère en tot hèr a pèisher es oelhes. Entrèrem e mos metérem a contemplar damb admiracion, e ua a ua, totes es causes: qu'auie superficies cargades de hormatges; es estables rebossauen d'an hèths e crabòts, en tot trapar-se embarradi a despart des grani, es mejans e es nauèth neishudi; e regolejaue eth serum de totes es vaishères, gèrres e gibrelhs, que li servien entà rebastar. Es companhs comencèren a suplicar-me que mos héssem a vier quauqui hormatges e que partísssem; e que Dempús, en trèir rapidament es crabòts e es an hèths des estables, e amiar-les ena velèra nau, reguéssem de nauèth eth salat mar. Mès jo non me deishé convéncer (qu'aurie estat fòrça milhor cuéller eth sòn conselh) damb eth prepaus de veir ad aqueth e veir se m'aufrie es dons dera ospitalitat. Mès era sua aparicion non auie d'èster agradiua as mèns companhs.

“Aluguèrem eth huec, aufrírem un sacrifici as dius, cuelhérem quauqui hormatges, mingèrem e lo demorèrem, seigudi ena tuta, enquia que tornèc damb eth bestiar. Amiaue ua gran carga de lenha seca entà premanir eth sòn repais, e la descarguèc laguens dera tuta damb tau tarrabastalh que nosati, cuelhudi pera pòur, mos refugièrem ara prèssa en çò mès interior dera tuta. Dempús botèc ena espaciosa tuta totes es oelhes qu'auie de rebastar, deishant ena pòrta, laguens deth recinte de nautes parets, es mardans e es bocs. Dempús barrèc era pòrta damb ua gran pèira que quilhèc damb fòrça e que non l'aurien pogut botjar vint-e-dus cars de quate arròdes. Autant de gran ère era pèira que botèc ena pòrta d'entrada! Se seiguec de seguit, rebastèc as oelhes e as belegaires crabes, tot coma cau, e a cada ua li botèc eth sòn hilhet. Mentretant, en tot calhar era mitat dera blanca lèit, l'amolonèc en petits tistèrs de vime, e vessèc era rèsta en uns veires entà beuer-la-se quan volesse sopar. Acabadi lèu lèu taus travalhs, aluguèc eth huec e, en veder-mos, mos hec aguestes pregunes:

“Forastèrs! Se qui ètz? D'a on auetz vengut navegant per umidi camins? Vietz per çò de bèth negòci o vatz peth mar ara aventura, coma es pirates que divaguen, expausant era sua vida costant maus as òmes d'estranhes tèrres?”

“Atau didec. Mos trincae eth còr eth temor que mos produic era sua grèu votz e eth sòn aspècte monstruós. Mès, ça que la, responí d'aguesta sòrta:

“Qu'èm aquèus que mos an hèt horaviar, en gésser de Troia, vents de tota sòrta que mos amien peth gran abisme deth mar: desirosi de tornar ena nòsta pàtria, arribèrem aciu per d'auti camins pr'amor que d'aguesta sòrta ac deuec ordenar Zèus. Mos vantam d'èster guerrèrs d'Agamemnon Atrida qu'era sua glòria ei immensa dejós deth cèu (tan grana ciutat a esbauçat e a tanti òmes a hèt perir!) e auem vengut a abraçar es tòns jolhs per se volesses prestar-mos es dons dera ospitalitat o hèr-mos bèth aute present coma ei costum entre es òstes. Respècta, donc, as dius, baron excellent; que nosati èm ara es tòns suplicants. E as suplicants e forastèrs les arribe Zèus ospitalari, eth quau accompanhe as venerables òstes.”

“Atau li parlè, e me responec de seguit damb animositat crudèu: “Forastèr! Qu'ès un pèc o vies de luenhanes tèrres quan m'exòrtas a crànher as dius e a sauvar-me dera sua colèra; qu'es Ciclòps non ne hèn cabau de Zèus, qu'amie era egida, ne des benauradi dius, pr'amor qu'èm mès poderosi qu'eri; e jo non te perdonaria ne a tu ne as tòns companhs per temor ara enemistat de Zèus, s'eth mèn in non m'ac manèsse. Mès ditz-me en quin lòc, en vier, deishères era ben bastida embarcacion: se siguec, per edart, en çò mès luenhant dera plaja o en un endret pròche, damb era fin de que jo m'en sàpia.”

“Atau didec entà hèr-me a temptar. Mès era sua intencion non me passèc inavertida a jo, que sai tantes causes e de nauèth li parlè damb enganhoses paraules:

“Neptun, que secodís era tèrra, trinquèc era mia nau en tot amiatar-la contra un malh e lançar-la contra es arròques, enes confunhs dera vòsta tèrra; eth vent que bohaue deth mar se la hec a vier e podí desliurar-me, amassa damb aguesti, d'ua mort terribla.”

“Atau li didí. Eth Ciclòp, damb animositat crudèu, non me responec; mès, en tot lheuar-se còp sec, estenec era man entàs companhs, n'agarrèc a dus e, coma se siguessen cadèls, les lancèc en solèr damb tanta violéncia qu'eth cervèth gessec entath solèr e banhèc eth tèrra. Ara seguida les esbocinèc es membres, se premanic un sopar e se metec a minjar coma un ahimat leon, non deishant ne es intestins, ne era carn, ne es uassi. Nosati contemplàuem aqueth òrra espectacle damb lèrmes enes uelhs, lheuant es nòstes mans entà Zèus, pr'amor qu'era desesperacion s'auie calat ath nòste laguens. Eth Ciclòp, tanlèu auec aumplit eth sòn enòrme vrente, avalant carn umana e beuent lèit soleta, s'ajacèc ena tuta estirant-se ath miei des oelhes. Alavetz cuelhí en mèn còr eth prepaus d'apressar-me ada eth e, treiguent era agudenta espada que penjaue dera mia cueisha, herir-lo en pièch a on es entralhes enròden eth hitge, en tot paupar-lo abans; mès m'arturèc ua auta consideracion. Qu'auríem, plan que òc, perit aquiu d'espaventosa mort, per çò de non poder trèir damb es nòstes mans era gran pèira qu'eth Ciclòp placèc ena entrada. E atau, alendant, demorèrem que campèsse era divina Auròra.

“Quan se descurbic era hilha deth maitin, era Aurora de rosadi dits, eth Ciclòp aluguèc eth huec e rebastèc es gròsses oelhes, tot coma s'a de hèr, e a cada ua li botèc eth sòn hilhet. Acabades lèu taus trabalhs, metec man a dus mès des mèns companhs, e damb eri se premanic er esdejoar. E en acabar de minjar, treiguec dera tuta eth bestiar, en tot remòir damb facilitat era arròca enòrma dera pòrta; mès de seguit la tornèc a plaçar, dera madeisha manèra que se bote en un carcais era tapa. Mentre eth Ciclòp ahiscaue damb gran tarrabastalh as sues vegades entath monte, jo me demorè pensant en sinistres prepausi, pr'amor de veir se de bèra manèra me podia resvenjar e Minerva m'autregesse era victòria. Fin finau me semblèc qu'era melhor solucion serie aguesta. Estirada en solèr der estable se vedie ua gran branca d'olivèr verd, qu'eth Ciclòp auie bracat entà hér-la-se a vier quan se sequèsse. Nosati, en campar-la, la comparàuem damb eth pau d'un nere e ample vaishèth de transpòrt, de vint rems, que trauèsse er abisme deth mar: tan longa e tan gròssa se mos presentèc ara vista. M'apresè ada era e braquè ua estaca coma d'ua braça de longada, que l'autregè as companhs en tot ordenar-les que la polissen. Tanlèu la deishèren lisa, amolè ua des sues puntes, l'enduresí, en tot passar-la per ardent huec, e l'amaguè suenhosament dejós des abondius hièms qu'auie escampilahdi pera tuta. Ordenè alavetz que s'alistèsssen per sòrts as que, amassant-se damb jo, gausarien quilhar era estaca e clauar-la en uelh deth Ciclòp quan eth doç saunei lo vencesse. Les queiguec era sòrt as quate que jo madeish auria alistar entà tau ocasió, e m'amassè damb eri en tot formar jo eth cincau deth grop. Pera tarde tornèc eth Ciclòp damb eth bestiar de beròies lanes, que venguie de pèisher, e hec entrar ena espaciosa tuta a totes es grasses bèsties, sense deishar-ne a cap laguens dera encencha; ja sigue perque sospechèsse de jo, ja sigue perque beth diu l'ac auesse manat. Barrèc era pòrta damb era gran pèira; se seiguec, rebastèc as oelhes e as belegaires crabes, tot coma cau, e a cada un li botèc eth sòn hilhet. Acabades rapidament aguestes causes, agarrèc a d'auti dus amics mèns e damb eri se premanic eth sopar. Ath cap d'ua ora m'apressè ath Ciclòp e, amiant ena man ua copa de vin nere, li parlè d'aguesta sòrta:

“Cuelh, Ciclòp, beu vin, donques que mingères carn umana, pr'amor de que t'en sàpies de quina beuenda se sauvaue en nòste vaishèth. Te l'amiaua entà hèr ua libacion en cas de cuelhesses pietat de jo e me manèsses entà casa, mès tu t'anuges de mala manèra. Crudèu! Com vierà en futur cap des molti òmes qu'existissem, se non te pòrtes coma cau?”

Atau li didí. Cuelhec eth vin e se lo beuèc. E l'agradèc tant eth divin licor que m'en demanèc mès.

“Balha-me de bon voler mès vin e ditz-me de seguit eth tòn nòm entà que t'aufrisca un don ospitalari que damb eth passes eth temps. Pr'amor que tanben as Ciclòps era fertila tèrra les balhe vin de gròssi arradims, que creishen damb era ploja enviada per Zèus, mès aquerò se compause d'ambrosia e nectar.”

“De tau sòrta parlèc, e li tornè a mestrar eth nere vin: tres còp l'ac presentè e tres còps beuèc ingenuament. E quan es bugassi deth vin enrodèren era ment deth Ciclòp, li didí damb doces paraules: “Ciclòp! Preguntes quin ei eth mèn nòm illustre, e te lo vau a

díder; mès, balha-me eth present d'ospitalitat que m'as prometut. Eth mèn nòm ei *Arrés*; e *Arrés* me cride era mia mair, eth mèn pair e toti es mèns companhs”.

“Atau li parlè; e de seguit me responec, damb crudèu aninositat: “Ad *Arrés* me lo minjarè eth darrèr, Dempús des sòns companhs, e a toti es auti abans qu'ada eth: que tau serà eth don ospitalari que t'aufrisca.”

“Didec, s'estirèc entà darrèr e queiguec d'esquia. Atau estirat, pleguèc eth sòn còth e lo vencec eth dromilhon, que tot ac venc: li gessie dera gòrja eth vin damb tròci de carn umana, e eructaue per çò d'èster cargat de beuenda. Alavetz metí era estaca dejós der abondós brasèr, entà escauhar-la, e encoratgè damb es mies paraules as companhs, non siguesse que quauqu'un, cuelhut pera pòur se retirèsse. Mès quan era estaca d'olivèr, per èster verda, ère a mand d'usclar e reludie intensament, venguí e la treiguí deth huec; m'enrodèren es mèns amics, e ua divinitat mos bohèc grana audàcia. Eri, cuelhent era estaca d'olivèr, la clauèren per agudenta punta en uelh deth Ciclòp; e jo, en tot lheuar-me la hèja virar per aute costat. Dera manèra qu'un òme trauque damb era barrina eth pau d'un vaishèth, d'auti lo botgen per dejós damb ua correja, qu'agarren pes dues extremitats, e aqueth vire contunhament, atau nosati, agarrant era estaca d'alugada punta, la hègem virar en uelh deth Ciclòp e era sang gessie ath torn deth pau caud. L'usclèc eth caud bugàs paupetes e celhes, e es sòns vistons èren usclant e es sues arraïcs crepitauen pera accion deth huec. Atau coma eth bronzinaire, entà balhar eth trempatge qu'ei era fòrça deth hèr, submergís en aigua hereda ua gran fauç o ua destrau que carrinclaue eth uelh deth Ciclòp ath torn dera estaca d'olivèr. Hec eth Ciclòp un fòrt e òrra sorriscle, resonèc era arròca e nosati, espauridi, hugérem ara prèssa; mès eth s'arrinquèc era estaca, tota tacada de sang, la lancèc furiós luenh d'eth e se metec a cridar damb nauti crits as Ciclòps que demorauen enes entorns, laguens de tutes, enes ventosi ticolets. En enténer es sues votzes acodiren molti, es uns per un costat e es auti per aute, e s'arturèren dauant dera tuta e li preguntèren se qué l'angoishaue.

“Per qué, tant anujat, ò Polifeme, crides d'aguesta sòrta pendent era divina net, en tot desvelhar-mos a toti? Dilhèu bèth òme se hè a vier es tues oelhes contra eth tòn desir? O, dilhèu, t'aucissen damb enganha o damb fòrça?

“Les responec dera tuta estant eth robust Polifeme: “Ò amics, *Arrés* m'aucís damb enganha, non damb fòrça”.

“E eri li responeren damb aguestes alades paraules: “Donques s'arrés te hè fòrça, donques qu'ès solet, non ei possible evitar era malautia que mane eth gran Zèus; mès, prega ath tòn pair, eth sobeiran Neptun.”

“A penes aueren acabat de parlar, se n'anèren toti; e jo arrí en mèn còr de com eth mèn nòm e era mia excellenta astúcia les auie enganhat. Eth Ciclòp, gemegant per çò des grani dolors que patie, caminèc a paupes, treiguec era pèira dera pòrta e se seiguec ena entrada, estirant es sòns braci per s'un cas artenbie agarrar a quauquarrés que gessesse damb es oelhes: tan pèc demoraue que jo siguessa! Mès meditaua se com poirie aqueth

eveniment acabar melhor, e se traparia beth recors entà desliurar dera mort as mens companhs e a jo madeish. Pensè en tota sorta d'enganhos e d'artificis, donques que se tractaua dera vida e un gran mau ère imminent, e fin finau me semblèc era melhor decision era que vau a dider. Qu'auie uns mardans ben neuridi, beròis, grani, d'espessa e escura lan; e, sense badar boca, les estaquè de tres en tres, en tot entrelaçar vimes d'aqueri que sus eri dormie eth mostruós e injust Ciclòp: e atau, eth deth centre amiaue a un òme e es auti dus anauen en ambdús costats entà que sauvèssen as mens companhs. Tres mardans amiauen, per tant, a cada baron; mès jo, en veir qu'auie un aute mardan que subgeressie entre totes es bèsties, lo monti pera esquia, m'èsguitli enquiath lanut vrente e me demori agarrat damb es dues mans ena plan abondosa lan, en tot estar-me en aguesta postura damb pacienta animositat. Atau, alendant, demorèrem era aparicion dera divina Auròra.

“Quan se descurbic era hilha deth maitin, era Auròra de rosadi dits, es mascles gesseran ara prèssa a pèisher e es femèles, coma que non les auien rebastat, belegauen en corrau damb eth braguèr tibat. Eth sòn patron, aclapat pes dolors, paupaua era esquia de totes es bèsties, qu'èren de pès, e eth pèc non se n'encuedèc qu'es mens companhs anauen estacadi enes pitraus des lanuts animaus. Eth darrèr en cuéller eth camin dera pòrta siguec eth mèn mardan, cargat dera sua lan e de jo madeish que pensaua en moltes causes. E eth robust Polifeme lo paupèc e atau li didec:

“Mardan estimat! Per qué gesses dera tuta eth darrèr de toti? Jamès te demorères darrèr des oelhes, senon que, caminant a pas seguit, peishies eth prumèr es trendes flors dera èrba, arribaues eth prumèr enes corrents des arrius e ères eth que prumèr desiraues tornar en estable en escurir. Mès, ara vies, peth contrari, eth darrèr de toti. Plan que òc traparàs mens eth uelh deth tòn patron, qu'avuglèc un òme marrit amassa damb es sòns perniciosi companhs, en tot pertorbar-li era ment damb eth vin, *Arrés*, mès me pensi qu'encara non s'aurà desliurat d'ua terribla mort. S'auesses es mèns sentiments e podesses parlar, entà indicar-me a on s'està entà evitar era mia ràbia! Lèu eth sòn cervèth, molut a còps, s'espargerà aquiu e delà peth solèr dera tuta, e eth mèn còr se padegarà des maus que m'a costat aguest mespredable *Arrés*. ”

“En díder aquerò, deishèc ath mardan e lo hec entà dehòra. Quan siguérem un shinhau desseparadi dera tuta e deth corrau, baishè deth mardan e desliguè as amics. De seguit agarrèrem aqueres gròsses bèsties de pautes leugères e, hent torns, arribèrem ena nau. Es nòsti companhs s'alegrèren de veder-mos a nosati, que mos auíem desliurat dera mort, e comencèren a somicar e gemegar pes auti. Mès jo, en hèr-les un senhau damb era celha, les enebí es plors e les manè que carguèssen de seguit ena nau moltes d'aqueres bèsties de beròia lan e tornèsssem a regar era aigua salada. S'embarquèren de seguit, e, en tot sèir-se per orde enes bancs, tornèren a herir damb es remes er esglumós mar. E, en trapar-se tan luenh coma quan se dèishe d'enténer a un òme que cride, li parlè ath Ciclòp damb aguestes mordentes paraules:

“Ciclòp! Non auies de tier era tua gran fòrça entà minjar-te ena prigonda tuta as amics d'un baron sense defensa. Es conseqüéncies des tues males accions t'auien d'agarrar, ò

crudèu, donques que non cranhères avalar-te as tòns òstes ena tua pròpria casa: plan per aquerò Zèus e es auti dius t'an castigat.”

“Atau li didí; e eth, en tot anujar-se encara mès en sòn còr, arrinquèc eth cim d'ua grana montanha, lo lancèc dauant dera nòsta embarcacion de bluenca proa, e manquèc pòc entà que non artenhesse er extrèm deth govèrn dera nau. S'agitèc eth mar per çò dera queiguda dera gran pèira e es ondades, en refluir des deth mar, possèren era nau entath continent e l'amièren en tèrra fèrma. Mès jo, agarrant damb es dues mans un plan long gancho, lo lancè en mar e ordenè as mèns companhs, en tot hér-les damb eth cap un senhau silenciós, que sarrésem damb es rems pr'amor de desliurar-mos d'aqueth perilh. S'acorbaishèren toti e comencèren a remar. Mès, quan siguérem laguens deth mar, a ua distància dobla qu'era d'abans, li parlè ath Ciclòp, a maugrat qu'es companhs m'enrodauen e sajauen de dissuadir-me damb doces paraules es uns per un costat e es auti per opausat.

“Malerós! Per qué vòs irritar ad aguest òme herotge que damb aquerò que lancèc en mar hec tornar era nau en tèrra fèrma a on mos pensàuem trapar era mórt? S'entenesse que quauquarrés cride o parle, mos esbauçarie eth cap e eth hustam dera nau, en tot lançarmos un aspre blòc. Que tan luenh arriben es sòns traits!”

“Atau s'exprimien. Mès non artenheren trincar era fermetat dera mia decision, e, damb eth còr irritat, li parlè un aute còp damb aguestes paraules:

“Ciclòp! Se bèth un des mortaus òmes te pregunte era encausa dera tua vergonhosa ceguetat, ditz-li qu'eth que te privèc deth uelh siguec Ulisses, er assolador de ciutats, hilh de Laertes, qu'a eth sòn ostau en Itaca.”

“Tau didí; e eth, alendant, responec: “Ò dius! Se compliren es ancians pronostics. Que i auec aciu un endonviaire excellent e gran, Teleme Eurimida, eth quau destacaue en art endonviaire e arribèc ena sua veilhesa profetizant entre es Ciclòps: aguest, donc, me vaticinèc çò que se passe aué: que seria privat dera vista pera man d'Ulisses. Mès demoraua jo qu'arribèsse un baron de grana estatura, galhard, de molta fòrça; e ei un òme petit, mespredable e amendrit eth que m'avuglèc eth uelh, en tot dominar-me damb eth vin. Mès, au, torna, Ulisses, entà que t'aufrisca es dons dera ospitalitat e exòrta ath gloriós diu que bat era tèrra, a que t'amie entara pàtria; que sò eth sòn hilh e eth se vante d'ester eth mèn pair. E serà eth, se li platz, eth que me guarirà e non cap aute des benauradi dius ne des mortaus òmes.”

“Parlèc, donc, d'aguesta sòrta, e li responí dident: “Dera madeisha manèra que non te posqui treir era amna e era vida, e manar-te entara casa de Pluton, tanpòc a tu eth madeish diu que secodís era tèrra te guarirà eth uelh!”

“Didí. E eth Ciclòp preguèc de seguit ath sobeiran Neptun, lheuant es mans entar estelat cèu:

“Escota-me, Neptun, que sarres era tèrra, diu dera cerulèa cabeladura! Se de vertat sò tòn e tu te vantes d'ester eth mèn pair, autreja-me qu'Ulisses, er assolador de ciutats,

hilh de Laertes, qu'a era sua casa en Itaca, non torne jamès en sòn palai. Mès s'eth destin vò que torne a veir as sòns e ara sua ben bastida casa e ara sua pàtria, que sigue tard e mau, en nau d'autrú, dempús de pèrder a toti es companhs, e que trape nauí problèmes ena sua casa”.

“Tau siguec era sua pregària e l'escotèc eth diu de cerulèua cabeladura. Ara seguida cuelhec eth Ciclòp ua grana pèira, encara mès grana qu'era auta, la lancèc, en tot hè'c damb grana fòrça, darrèr deth nòste vaishèth de bluenca proa, e manquèc pòc entà que non artenhesse ena extremitat deth govèrn dera nau. S'agitèc eth mar pera queiguda dera pèira e es ondades, amiant era embarcation entà dauant, la heren arribar en tèrra fèrma.”

“Atau arribèrem ena isla a on èren era rèsta de vaishèths, de molti bancs, e enes sòns entorns, es companhs que mos demorauen plorant, sautèrem ena arriba deth mar e treiguérem era nau ena arena. E cuelhent dera concava embarcation es bèsties deth Ciclòp, mo'les repartírem de sòrta qu'arrés se demorèsse sense era sua part. E en aguest repartiment que hec deth bestiar, es mèns companhs, de beròies armadures, m'assignèren eth mardan, ath delà de çò d'autre que me corresponie; e jo lo sacrificuè ena plaja en aunor de Zèus, qu'amolone es bromes, e regne sus toti, en tot usclar en aunor sòn ambdúes espatles. Mès eth diu, sense hèr-ne cabau des sacrificis, meditaue se com poirien arribar a perder-se totes es mies naus, de molti bancs, amassa damb es fidèus companhs. E ja tot eth dia, enquiara còga deth solei, siguérem seigudi, minjant carn en abondor e beuent vin doç. Quan eth solei se coguèc e venguec era net, mos ajacèrem ena arriba deth mar. Mès, a penes se descurbic era hilha deth maitin, era Auròra de rosadi dits, ordenè as mèns companhs que pugèssen ena nau e desliguèssen es amarres. S'embarquèrem de seguit e, en sèir-se per orde enes bancs, tornèrem a herir damb es rems er esglumós mar.

“D'aquiu seguírem entà dauant, damb eth còr trist, en tot escapar gostosi dera mòrt encara que perdérem a quauqui companhs.”

CANT X

Çò restacat a Èolo, as lestrigons e a Circe

“Qu’arribèrem ena isla Eolia, a on demoraue Eolo Hipotada, estimat des immortaus dius; isla flotanta, qu’enròde un bronzinat e intrencable mur, en tot lheuar-se en interior ua escalabrosa arròca. A Eolo li neisheren dotze hilhs en palai: sies hilhes e sies hilhs florissents; e autregèc aqueres ad aguesti entà que siguessen es suas esposes. Toti amassa, ath costat der estimat pair e dera sua venerabla mair, gaudissen d’ua contunha taulejada qu’en era se mèstren moltes parves. Pendent eth dia se flaire ena casa era aulor der aguisat e ressone tota damb era flaüta; e pera net dormís cada un damb era sua pudica hemna, sus tapissi, en emberit lhet. Arribèrem, donc, ena ciutat e enes suas magnifiques cases, e Eolo me tractèc coma a un amic pendent un mes e me hec preguntes sus moltes causes (sus Ilion, sus es naus aquèes, sus era tornada des aquèus) e de tot aquerò l’informè degudament. Quan volí partir e li demanè que me didesse adiu, non se remic e premanic eth mèn viatge. M’autregèc alavetz, embarradi en un cuèr d’un buèu de nau ans qu’abans auie esgorjat, es bohades des bramaires vents; pr’amor que Saturn l’auie hèt arbitre d’eri, damb era facultat d’apasimar o d’ahiscar ath que volesse. E estaquèc aguest cuèr ena concava nau damb un reludent hiu de plata, de sòrta que non gessie ne eth mendre fiulet; en tot manar-me eth Zefir entà que, bohant, amièsse es nostes naus e a nosati en eres. Mès, en sòrta de succendir atau, mos auie de pèrder era nòsta pròpria imprudència.

“Naveguèrem de seguit pendent nau dies damb es suas nets. e en dètzau se mos mostrèc era tèrra pàtria, a on vedérem as qu’alugauen huec apròp deth mar. Alavetz me sentí fatigat e me rendec eth doç saunei; pr’amor qu’auia governat sense pòsa eth timon dera nau, que non volí fidar ad arrés des amics entà qu’arribéssem mès lèu. Es companhs parlauen es uns damb es auti sus aquerò que jo amiaua en mèn palai, en tot imaginar-se qu’ère aur e plata, recebudi coma present deth magnanim Eolo Hipotada. E quauqu’un d’eri didec d’aguesta sòrta ad aqueth qu’auie mès pròche:

“Ò dius! Guaire estimat e aunorat ei aguest baron, de toti es òmes que demoren enes ciutats e tèrres a on arribe! Que s’ha het a vier molti e valuosi objèctes deth butin de Troia, mentre qu’es auti, enquia e tot auent hèt eth madeish viatge, tornaram en casa damb es mans uedes. E ara Èolo, en tot obsequiar-lo coma a un amic, acabe d’autrejar-li aguestes causes. Au, vam a veir se qué ei e guaire aur e plata i a en cuèr.”

“Atau rasonauen. Prevalec aguest mau conselh e, desligant es mèns amics eth cuèr, s’escapèren damb grana fòrça toti es vents. De seguit cuelhec as naus ua tempèsta e les amièc entath mar: eri plorauen, en veder-se luenh dera pàtria; e jo, rebrembant, meditè en mèn irreproachable esperit, se m’auia de lançar deth vaishèth e morir en mar, o patí’c tot en silenci e demorar-me entre es vius. Qu’ac patí, me demorè en vaishèth e, caperant-me, m’ajacè de nauèth. Es naus tornèren a èster amiades entara isla Eolia pera funèsta tempèsta que prebotgèc eth vent, mentre que gemegauen toti es que m’acompanhauen.

“Arribadi aquiu, sautèrem en terra, cuelhérem aigua, e ath cap d’ua ora comencèrem a minjar ath cant des veleres aus. Mès, tanlèu auérem tastat eth minjar e era beuenda, cuelhí a un erald e a un companh e, en tot filar-mos de cap ath palai d’Eòlo, trapèrem ad aguest, que celebraue ua taulejada damb era sua esposa e es sòns hilhs. Ja ena casa, mos seiguérem en lumedan, apròp des pòrtes, e eri s’estonèren en veder-mos e mos heren aguestes preguntes:

“Com ei qu’èss aciu, Ulisses? Quin funèst diu t’acace? Nosati te manèrem damb fòrça suenh entà qu’arribesses ena tua casa e ena tua pàtria, o entà quinsevolh lòc que volesses.”

“Atau parlèren. E jo, damb eth còr sarrat, les didí: “Es mèns imprudents companhs e un saunei perniciós me costèren aguest mau; mès botatz-i remèdi vosati, ò amics, donques qu’ac podetz hèr.”

“Atau m’exprimí, en tot vantar-lo damb doces paraules. Toti amudiren e, fin finau, eth pair me responcet:

“Ges dera isla ath mès córrer, marrit mès que degun des qu’aué viuen! Que non m’ei permetut cuélher ath mèn suenh e assegurar-li era vida a un baron que s’ha hét odiós as benauradi dius. Vè-te’n en mala ora; donques que se vengueres ara, ei perque es immortaus t’an en òdi.”

“Parlant d’aguesta manèra me didec adiu deth palai, a jo, qu’alendaua prigondament. Dempús seguírem entà dauant, damb eth còr sarrat. E ja anaue agotant era animositat des òmes aqueth shordaire remar, degut ara nòsta peguesa, donques que non vedíem cap mejan de tornar ena nòsta pàtria.

“Naveguèrem sense pòsa pendent sèt dies damb es dues nets, e tath setau arribèrem en Telepile de Lamos, era excèlsa ciutat dera Lestrigonia, a on eth pastor, en recuélher era sua vegada, ne cride a un aute que ges de seguit damb era sua. Aquiu un òme que non dormisse, poirie guanhar dues sodades: ua sauvant buèus; e era auta hènt a pèisher nombroses oelhes. Autant abondius son es peishèus de dia e de nets! Tanlèu arribèrem en magnific pòrt, qu’ère enrodat pes dus costats per escalabroses arròques e auie enes sòns extrèms arribes granes e opausades que deishauen un estret pas, toti amièren ad aguest es concaves aus e les amarrèren en concau pòrt, plan amassa, pr’amar qu’aqiu non se quilhen ondades ne granes ne petites e ua tranquilla cauma regne ath sòn entorn; mès jo deishè era mia nera embaracion dehòra deth pòrt, ath costat d’un des extrèms e manè estascar es amarres en ua arròca. Pugè Dempús en un aspre guardadèr e d’aqiu estant non aubirè labors de buèus ne d’òmes, senon sonque eth hum que se lheuaue dera terra. Volí enviar a quauqui companhs entà que se’n sabessen de quini òmes minjauen pan en aqueth parçan, e n’alistè a dus, en tot hèr-les acompanhar per un erald que siguec eth tresau. Partiren e, seguint un camin planèr per a on es cars amiauen era lenha des nauti montes dera ciutat, pòc abans d’arribar ena poblacion trapèren a ua pincèla, era gloriosa hilha deth lestrigon Antifates, que baishaue ena hònt Artacia, de beròi corrent, pr’amar qu’aqiu anauen a aprovedir-se d’aigua es ciutadans. S’arturèren e li parlèren

ara joena, en tot preguntar-li se qui ère eth rei e qui èren aqueri que sus es quaus regnaue; e era les mostrèc de seguit era nauta casa deth sòn pair. Anèren Dempús ena magnifica casa, trapèren laguens ara esposa, qu'ère nauta coma eth cim d'un monte, e cuelheren pòur. Era hemna cridèc ath sòn marit, er illustre Antifates qu'ère ena agora, e aguest maquinèc contra es mèns companhs ua crudèu mòrt: en tot agarrear-ne rapidament a un, se premanic damb eth eth sopar, tant qu'es auti dus tornauen ath mès córrer entàs vaishèths. Antifates cridèc pera ciutat e, en entener-lo, acodiren de pertot molti e fòrts lestrigons, que non semblauen òmes senon gegants, e de naut estant lançauen pèires fòrça pesantes: lèu formèc enes naus un terrible tarrabastalh costat ath còp pes crits des que morien e pera trincadissa des vaishèths; e es lestrigons, trauessant as òmes coma se siguessen peishi, se les hegen a vier entà celebrar un òrre hestau. Mentre atau les aucien en prigond pòrt, treiguí era agudenta espada qu'amiua ath costat dera cama e braquè es amarres deth mèn vaishèth de bluenga proa. Ara seguida exortè as mèns companhs, en tot ordenar-les que batessen es remes entà desliurar-mos d'aqueth perilh; e toti foetèren eth mar per pòur dera mòrt. Damb satisfaccion hugérem ena mia nau dès es granes aròques enquiat mar; mès era rèsta de naus se perderen en aqueth lòc, totes ath còp.

“D'aquiu seguírem entà dauant, damb eth còr trist, en tot escapar contents dera mòrt encara que perdérem a quauqui companhs. Arribèrem Dempús ena isla d'Eea, a on demoraue Circe, era de beròies trenes, divessa poderosa, dotada de votz, fraia carnau deth terrible Eetes; pr'amor qu'ambdús sigueren engendradi peth Solei, qu'alugue as mortaus, e an per mair a Perse, hilha der Ocean. Apressèrem silenciosament eth vaishèth ena arriba, en tot hèr-lo entrar en un ample pòrt, e quauqua divinitat mos deuec amiari. Sautèrem en tèrra, mos estèrem estiradi dus dies damb es sues nets, e mos rosigauen era animositat eth cansament e es penes. Mès, tanlèu era Auròra, de beròies trenes, mos hec a vier eth tresau dia, agarrè era mia lança e era mia agudenta espada e partí de seguit entà un guardadèr, a veir s'artenhia veir labors d'òmes mortaus o percéber era votz des madeishi. E, en auer pujat en ua nautada escalabrosa, me posè e se m'apareishec eth hum que se quilhaue dera espaciosa tèrra, en palai de Circe, entre ua espèssa euseda e ua seuva. En moment qu'aubirè eth nere hum, me venguec ena ment eth desir de vier jo madeish a saber-me'n; mès, en pensà'c melhor, decidí tornar ena arriba, a on se trapaue era velèra nau, dispausar que mingèssen es companhs e manar-ne a quauqui uns entà que s'informèssen. Comencè era tornada, e ja èra a pòca distància deth corvat vaishèth, quan bèth diu cuelhec pietat de veder-me solet, e hec gésser en camin un cèrvi de nauti còrnies; que dès es peishèus dera seuva baishaue entar arriu pr'amor de béuer, donques que l'auie cuelhut era calor deth solei. A penes se presentèc, l'acertè damb era lança ena esquia, de tau sòrta qu'eth bronze lo trauessèc complètament. Queiguec eth cèrvi, demorant estirat en povàs, e perdec era vida. M'apressè ada eth e li treiguí era bronzinada lança, en tot botar-la en solèr. Arrinquè Dempús arrametes e vimes, e formè ua còrda coma d'ua braça, ben entortilhada pes dus costats, que damb era podí estacar amassa es pès dera enòrma béstia. Me la pengè en còth e endralhè es mèns passi entara nera nau, en tot emparar-me ena pica; donques que non l'auria pogut sostier ena esquia sonque damb era auta man, per çò d'èster tan grana aquera pèça. Fin finau la deishè en

térra, ath cant dera embarcacion; e comencè a encoratjar as mèns companhs, apressant-me ada eri e parlant-les damp doces paraules:

“Amics! Que non baisharam ena casa de Pluton, encara que sigam aclapadi, enquia que mos arribe eth dia fatau. Mès, au, mentre ajam viures e beuenda ena embarcacion, pensem en minjar e non mos deishem consumir pera hame.”

“Atau les parlè; e, aubedint de seguit es mies paraules, se treigueren era ròba que s’auien tapat aquiu, ena plaja deth mar estèrle, e admirèren eth cèrvi, pr’amar qu’ère fòrça grana aquera pèça. Dempús que s’aueren deleitat en contemplar-lo damp es sòns pròpris uelhs, se lauèren es mans e premaniren ua taulejada esplendida. E ja tot eth dia, enquiara còga deth solei, siguérem seigudi, minjant carn en abondor e beuent doç vin. Quan se coguèc eth solei e arribèc era net, mos ajacèrem ara vòra deth mar. Mès, tanlèu se descurbic era hilha deth maitin, era Auròra de rosadi dits, amassè en assemblada as mèns amics e les parlè d’aguesta sòrta:

“Escotatz es mies paraules, companhs, encara que patigatz tanti maus. Ò amics! Donques que non sabem a on ei eth cogant e eth lòc qu’apareish era Auròra, per a on eth Solei, qu’alugue as mortaus, baishe dejós dera térra, e per a on torne a gésser, pensem s’ei possible cuéller bèra decision, encara que jo non m’ac pensi; mès, dera escalabrosa nautada contemplè aguesta isla, qu’ei baisha e ath sòn entorn forme eth mar ua corona, e damp es mèns pròpris uelhs vedí gésser hum deth miei d’era, a trauèrs des espesses eusedes e dera seuva.”

“Tau didí. A toti se les trincae eth còr, en brembar-se’n des hèts deth lestrigon Antifates e des violéncies deth herotge Ciclòp, que se minjaue as òmes, e s’estarnèren en somics rambalhosament, e vessant abondoses lèrmes, encara qu’entad arren les serviren es sòns plors.

“Formè damp es companhs de beròies armadures, dues seccions, as quaus les balhè a dus capitans; donques que jo me botè ath cap d’ua e eth deiforme Eurilòc manauera auta. Hérem sòrts en un bronzinat casco e, coma gessesse era deth magnanim Eurilòc, partic damp vint-e-dus companhs que plorauen; e mos deishèren a nosati, que tanben somicauem. Laguens d’ua val e en un lòc visible vederen eth palai de Circe, bastit de pèira travalhada. Ath sòn entorn i auie lops de montanya e leons, que Circe les auie encantat, autrejant-les funèstes drògues; mès aguesti animaus non escometèren as mèns òmes, senon que, en lheuar-se, vengueren a amorassar-les damp es sues coes plan longues. Dera manèra qu’es gossets amorassen ath sòn patron quan torne deth hestau, pr’amar que les hè a vier quauquarren que satisfè eth sòn apetís, atau es lops, de fòrtes ungles, e es leons vengueren a amorassar as mèns amics, que s’espauriren de veir tan espaventosi monstres. En arribar ena casa dera divessa de beròies trenes, s’arturèren en vestibul e enteneren a Circe que damp votz clara cantaue en interior, mentre travalhaue ua tela grana, divina e tan fina, eleganta e esplendida, coma son es labors des divesses. E Polites, capitán d’òmes, qu’ère entà jo eth mès estimat e respectable des companhs, comencè a parlar-les d’aguesta sòrta:

“Ò amics! En interior ei en tot cantar polidament bèra divessa o hemna que travalhe ua gran tela, e hè ressonar tot eth pasiment. Cridem-la çò de mès lèu possible.”

“Atau les didec, e eri la cridèren a granes votzes. Circe se lheuèc de seguit, dauric era magnifica pòrta, les cridèc e la seguiren toti imprudentament; a excepcion d'Eurilòc, que se demorèc dehòra per pòur d'ester enganhat. Quan les auec ath laguens, les hec sèir en cagires e fautulhs, apraièc un brolhon de hormatge, haria e mèu frèscs damb vin de Pramnio, e metec en eth drògues perniciose entà qu'es mèns desbrembèssen totafèt era tèrra pàtria. Les ac balhèc, lo beueren, e, ara seguida, les toquèc damb ua vergueta e les embarrèc en porcarias. E auien eth cap, era votz, es peus e eth còs coma es porcèths, mès era sua ment demorèc tan sancera coma abans. Atau sigueren embarradi e toti plorauen; e Circe les autregèc entà minjar, haves, aglas e eth fruit deth cornèr, qu'ei çò que mingén es porcèths, que se meten ena tèrra.

“Eurilòc tornèc de seguit ath nere e leugèr vaisheth, pr'amor de dider-mos era malerosa sòrt que les auie tocat as companhs. Mès que non l'ère possible díder arren, a maugrat deth sòn desir, pr'amor qu'auie eth sòn còr en un grèu dolor; es uelhs se l'aumpliren de lèrmes e era sua animositat solet pensaue en somicar. Toti lo contemplauem estonadi e li hègem preguntes, enquia que fin finau mos condèc era pèrta des auti companhs:

“Mos aluenhèrem a trauèrs dera euseda coma ordenères, illustre Ulisses, e laguens d'ua val e en un lòc visible desnishèrem un beròi palai, hèt de pèira travalhada. Aquiu, quauqua divessa o hemna cantaue damb votz sonora, en tot travalhar ua gran tela. La cridèrem a votzes. Se lheuèc de seguit, dauric era magnifica pòrta, les cridèc, e la seguiren toti imprudentament; mès jo me demorè dehòra, cranheit que i auesse ua enganha. Toti ath còp despareisheren e degun s'a tornat a presentar, encara que sò estat ara demora pendent ua bona estona.”

“De tau sòrta s'exprimic. Jo alavetz, en tot penjar-me ena espatla era grana e bronzinada espada, de punh de plata, e cuelhent er arc, l'ordenè que sense demora m'amièsse peth camin qu'auien seguit. Mès eth comencèc a suplicar-me, abraçant damb es dues mans es mèns jolhs; e entre somics me didie aguestes alades paraules:

“Ò, escolan de Zèus! Non me hèsques a vier aquiu, sense voler; dèisha-me aciu, pr'amor que me'n sai de qué non tornaràs ne te haràs a vier a cap des tons companhs. Hugem de seguit damb es presents, donques qu'encara mos poiram desliurar deth dia crudèu.”

“Atau me parlèc; e li responí dident: “Eurilòc! Demora-te tu en aguest lòc, entà minjar e bèuer ath cant dera concava e nera embarcacion; mès jo i anarè, pr'amor qu'era dura necessitat m'ac exigís.”

“Dit aquerò, m'aluenhè dera nau e deth mar. Mès quan, en vier pera ampla val, èra a mand d'arribar en gran palai de Circe, coneishedora de moltes drògues, e ja m'endralhaua entada eth, me gessec ar encontre Mercuri, eth dera daurada verga, ena

figura d'un gojat qu'auie començat a gésser deth adolescència e s'està plan graciós ena flor dera joenessa. E, cuelhent-me dera man, me parlèc dident:

“A, malerós! Entà on vas per aguestes nautades, solet e sense conéisher eth parçan? Es tòns amics an estat embarradi en palai de Circe, coma porcèths, e se trapen en porcarias solidament bastides. Dilhèu les vòs desliurar? Donques non me pensi que tornes, mèsalèu te demoraràs aquiu a on son es auti. Au, que te voi evitar quinsevolh mau, te voi sauvar: cuelh aguest excellent remèdi, que harà enlà deth tòn cap eth crudèu dia, e vé-te'n entara casa de Circe qu'es sues males intencions te vau a condar integraument. Te premanirà ua barreja e te botarà drògues en minjar; mès, totun aquerò, non te poirà encantar donques qu'ac empêdirà eth remèdi que vas a recéber. Te vau a díder ara çò qu'arribarà Dempús. Quan Circe te herisque damb era sua plan longa verga, trè era agudenta espada qu'amies ath costat, e ataca-la coma se la volesses aucir. Alavetz, cuelhent bëth temor entà tu, te convidarà a que t'ajaces damb era: tu non te remisques a compartir eth lhet dera divessa, entà que desliure as tòns amics e t'acuelhe benignament, mès hè-li jurar solemnament que non maquinarà contra tu cap aute funèst mau: non sigue que, quan te despolhes des armes, te trèigue eth valor e era fòrça”.

“Quan atau auec parlat, er Argicida m'autregèc eth remèdi, arrincant ua planta qu'era sua natura me mostrèc. Qu'auie nera era arraïc e ère blanca coma era lèit era sua flor, la criden *moly* es dius, e ei fòrça dificil d'arrincar entà un mortau; mès es divinitats ac pòden tot.

“Mercuri se n'anèc entath vast Olimp, a trauèrs dera seuiosa isla; e jo m'endralhè entara casa de Circe, meditant ath mèn laguens molti prepausi. Arribat en palai dera divessa de polides trenes, m'arturè en lumedan e comencè a cridar; era divessa entenec era mia votz e, lheuant-se còp sec, dauric era magnifica pòrta e me cridèc; e jo, damb eth còr angoishat, anè ath sòn darrèr. Quan m'auec hèt passar, me hec sèir en ua cagira d'argentadi claus, beròia, hargada, damb un escabèl entàs pès; e en ua copa d'aur me premanic era barreja entà que beuessa, metent en era cèrta dròga e maquinant ena sua ment causes pervèrses. Mès, tanlèu coma me la balhèc e me la beuí, sense qu'artenhesse encantar-me, me toquèc damb era verga tant que me didie aguestes paraules:

“Vè-te'n ara entara porcaria e estira-te damb es tòns companhs”. Atau parlèc. Desgainè alavetz era espada qu'amiaua ath costat e ataquè a Circe, coma desirant aucir-la. Era deishèc anar òrres crits, se lancèc en solèr, m'abracèc es jolhs e me dirigic entre somics aguestes alades paraules:

“Qui ès e de quin país vies? A on se trapen era tua ciutat e es tòns pairs? Que sò estonada qu'ages begut es mies drògues sense quedar encantat, donques que cap aute les podec resistir, tanlèu coma les preneren e passeren era barralha des dents. Que i a en tòn pièch ua animositat indomdabla. Qu'èss solide aqueth Ulisses de moltifòrme engenh, que m'en parlaue tostemp er Argicida, qu'amie daurada verga, en tot assegurar-me que vieries quan tornèsses de Troia ena nera e velèra nau. Mès, au, engaina era tua espada, e anem-mo'n entath lhet entà que, amassadi peth lhet e er amor, creishe entre nosati era confiança.”

“Atau s’exprimic; e li repliquè dident: “Ò Circe! Com ei que me demanes que siga benevòl, Dempús de qué en aguest madeish palai convertires as mens amics en porcèths e ara me deties a jo, maquines enganhes e m’ordenes qu’entra ena tua cramba e me cala en tòn lhet entà privar-me deth valor e dera fòrça, tanlèu dèisha es armes? Jo non voleria pujar en tòn lhet, se non gausèsses, ò divessa, prestar jurament de qué non maquinaràs contra jo cap aute perniciós mau.”

“Atau li didí. Jurèc de seguit, tau que l’ac demanaua. E dempus qu’auc prestat eth jurament, pugè en magnific lhet de Circe.

“Apraiauen eth palai quate sirventes, que son es mosses de Circe e an neishut des hònts, des bòsqui o des sagrats arrius que corren entath mar. Ua se tenguie a caperar es fautulhs damb beròis tapissi de porpra, en tot deishar enes pès un teishut de lin; ua auta plaçaue dauant des sètis, argentades taules, botant ath dessús petits tistèrs d’aur; ua tresau barrejaue eth doç e suau vin en ua vaishèra de plata e lo distribuien en daurades copes; e era quatau se hège a vier aigua e alugaue un gran huec dejós deth trespès a on aquera se cauhaue. E quan era aigua boric laguens deth reludent bronze, m’amièc entara banhèra e aquiu me lauèc, en tot lançar-me era deliciosa aigua deth gran trespès en cap e enes espates enquia trèir-me des membres era fatiga que rosigue era animositat. Dempús que m’auc lauat e onhut damb abondós òli, me vestic un beròi mantèl e ua tunica, e m’amièc, entà que me seiguessa, entà ua cagira d’argentadi claus, beròia, hargada e aprovedida d’un escabèl entàs pès. Ua esclaua me balhèc lauamans que se hège a vier en ua magnifica gèrra d’aur e vessèc ena plata d’aurgen e me botèc dauant ua apolidida taula. Era venerabla codinèra se hec a vier eth pan, e deishèc ena taula ua gran quantitat de parva, en tot obsequiar-me damb aquera qu’auie reservada. Circe me convidèc a minjar, mès que non volec era ara mia animositat e me demorè quiet, pensant en d’autes causes, pr’amar qu’eth men còr auie era presentida de malastres.

“Quan Circe se n’encuedèc que jo seguia quiet, sense agarrar eth minjar, e aclapat per fortes penes, venguec en mèn costat e me parlèc damb aguestes alades paraules:

“Per qué, Ulisses, t’estàs atau, coma un mut, e consumisses era tua animositat, sense tocar ne eth minjar ne era beuenda? Sospeches que i age bèra enganha e te cau deishar de cornèr quinsevolh temor, donques que ja te prestè eth solemne jurament.”

“Atau s’exprimic; e li responí dident: “Ò Circe! Quin baron, que siguessa rasonable, gausarie tastar eth minjar e era beuenda abans de desliurar as sòns amics e contemplarles damb es sòns pròpris uelhs? Se me convides de bon voler a béuer e a minjar, dèisha anar as mens fidèus amics entà que posca veder-les damb es mèns uelhs.”

“De tau sòrta parlè. Circe gessec deth palai damb era verga ena man, dauric es pòrtes dera porcaria e treiguec as mèns companhs en figura de porcèths de nau ans. Se placèren dauant e era caminèc entre eri, en tot onher-les damb ua naua dròga: ara seguida queigueren des sòns membres es peus de porcèth qu’abans les auie hèt créisher era perniciosa dròga administrada pera venerabla Circe, e es mèns amics tornèren a èster òmes, mès encara mès joeni e plan mès beròis, e mès nauti. M’arreconeisheren e un a un

me sarrèren era man. Se formèc entre toti eri un doç plor, era casa ressonaua fòrtament e era madeisha divessa li calèc cuéller pietat. E arturant-se dauant de jo, didec d'aguesta sòrta era divina entre es divesses:

“Laertida d'alègre linhatge! Ulisses, fecond en recorsi! Vè-te'n ara a on as era velèra nau ara vòra deth mar e tré-la en tèrra fèrma; amiatz entàs tutes es riqueses e toti es esturments, e hè-te a vier de seguit as tòns fidèus companhs.”

“Taus sigueren es dues paraules e era mia amna generosa se deishèc convéncer. Cuelhí eth camin entara velèra nau entara vòra deth mar, e trapè en aquera as mèns fidèus companhs, que se planhien tristament e vessauen abondoses lèrmes. Atau coma es vederes qu'an eth sòn estable en camp, sauten e van amassa ar encontre des gregales vaques que tornen en estable dempús d'assadorar-se d'èrba; e ja es barralhes non les arturen, senon que, bramant sense pòsa, corren ar entorn des mairs: dera madeisha manèra, en veder-me damb es sòns pròprios uelhs, m'enrodèren plorant, donques qu'era sua animositat les costèc lèu eth madeish efècte que s'auessen arribat ena sua pàtria e ena sua ciutat, ena aspra Itaca a on neisheren e s'elevèren. E, somicant, me didien aguestes alades paraules:

“Era tua tornada, ò escolan de Zèus, mos alègre tant coma s'auéssem arribat en Itaca, era nòsta tèrra pàtria. Mès, tè, conda-mos era pèrta des auti companhs.”

“De tau sòrta s'exprimiren. Alavetz les didí damb doces paraules: “Prumèr de tot treiguem era nau entà tèrra fèrma e amiem enes tutes es nòstres riqueses e toti es esturments; e dempús pressatz-vos a seguir-me amassa entà que veigatz se com es amics mingèn e beuen ena sagrada casa de Circe, donques que tot ei aquiu en grana abundància.”

“Atau les parlè; e de seguit aubediren eth men mandat. Eurilòc siguec eth solet que sagèc arturar as sòns companhs, en tot dider-les aguestes alades paraules:

“A malerosi! Entà on vam? Per qué cercatz eth vòste mau, vient en palai de Circe qu'a toti transformarà en porcèths, lops o leons entà que li suvelhem, a desgrat nòste, era sua espaciosa casa? Que se repetirà çò qu'arribèc damb eth Ciclòp quan es nòsti arribèren ena sua tuta damb er audaç Ulisses e periren per çò dera hòla temeritat deth madeish.”

“De tau manèra parlèc. Jo remenaua ena mia ment desgainar era espada de longa punta, qu'amiaua en costat e foter-li d'un còp eth cap peth solèr, encara qu'Eurilòc ère parent mèn plan pròche; mès me tengueren es amics, es uns per un costat e es auti per opausat, en tot dider-me damb doces paraules:

“Escolan de Zèus! Ad aguest lo vam a deishar aciu, se tu ac ordenes, e se demorarà a susvelhar era nau; mès a nosati amia-mos ena sagrada casa de Circe.”

“Parlant atau, s'aluenhèren dera nau e deth mar. E Eurilòc non se demorèc près deth concau vaishèth, pr'amor que mos anèc seguint, espaurit pera mia terribla menaça.

“Tanol Circe lauèc suenhosament ena sua casa as auti companhs, les onhec damb abondós òli, les botèc mantèls de lan e tuniques; e ja se trapèrem celebrant ua taulejada en palai. Dempús que se vederen es uns as auti e condèren çò que s’auie passat, comencèren a somicar e era casa ressonaue ath sòn entorn. Era divina entre es divesses se posèc alavetz ath mèn costat e me parlèc d’aguesta manèra:

“Laertiada, d’alègre linhatge! Ulisses, fecond en recorsi! Ara arturatz es abondosi plors: que ja me’n sai de guaires fatigues auetz passat en mar, abondós en peishi, e guairi enemics vos heren mau ena tèrra. Mès, au, minjatz parves e beuetz vin enquia que remetatz era vòsta animositat qu’auíetz en pièch quan deishèretz era vòsta pàtria, era escalabrosa Itaca. Ara qu’ètz aflaquidi e estavanidi, en tot hèr-vos a vier de contunh ena vòsta memoria era shordaira peregrimacion, e non cap ena vòsta amna era alegria per çò de molt qu’auetz patit.”

“Taus sigueren es dues paraules e era nòsta animositat generosa se deishèc persuadir. Aquiu mos demorèrem dia darrèr dia pendent un an cancer e tostemp auérem enes taulejades carn en abondància e doç vin. Mès quan passèc er an e tornèren a succedir-se es sasons, dempús de passar es mesi e de passar molti dies, me cridèren es fidèus companhs e me parlèren d’aguesta sòrta:

“Illustre! Bremba-te’n ja dera tèrra pàtria, s’ei qu’eth destin a decretat que te sauves e arribes ena tua casa, de naut tet, e ena tèrra pàtria.”

“Atau dideren e era mia animositat generosa se deishèc persuadir. E tot aqueth dia enquiara còga deth solei, siguérem seigudi, minjant carn en abondància e beuent doç vin. Quan eth solei se coguèc e arribèc era net, s’ajacèren es companhs enes escures sales.

“Mès jo pugè en magnific lhet de Circe e li comencè a suplicar ara divinitat, qu’entenec era mia votz e ara quau abracè es jolhs. E, en tot parlar-li, li didia aguestes alades paraules:

“Ò Circe! Complis-me era tua promesa de manar-me entà casa. Que ja eth mèn esperit m’ahisque a partir e tanben eth des companhs, qu’aclapen eth mèn còr, en tot enrodarme plorosi, quan tu ès luenh.”

“Atau li parlè. E era divina entre es divesses me responec ara seguida: “Laertida, d’alègre linhatge! Ulisses, fecond en recorsi! Non vos demoretz pendent mès temps en aguesta casa, a desplasença vòsta. Mès abans vos cau partir entara casa de Pluton e dera venerabla Preserpina, pr’amor de consultar era amna deth teban Tiresies, endonviaire cèc, qu’es dues paraules se sauven saceres. Sonque ada eth, dempús de mòrt, l’autregèc Proserpina intelligència e sabença; pr’amor qu’es auti revolegen coma ombres.”

“Tau didec. Sentí que se me trincae eth còr e, seigut en lhet, ploraua e non volia víuer ne tornar a veir era lum deth solei. Mès quan me cansè de plorar e de botjar-me peth lhet, li responí damb aguestes paraules:

“Ò Circe! Qui mos guidarà en aguest viatge, donques que cap òme a arribat jamès en Orco en nere vaishèth?”

“Atau li parlè. Me responc de seguit era divina entre es divesses: “Laertiada, d’alègre linhatge! Ulisses fecond en recorsi! Non te’n hèsques deth desir d’auer qui guide eth nere vaishèth: issa eth pau dera vela, desliga es amples veles e demora-te seigut, qu’era bohada deth Borès amiarà era nau. E quan ages trauessat er Ocean e arribes aquiu a on i a ua plaja estreta e bòsqui consagradi a Proserpina e nauti albars e estèrles saücs, artura era nau en Ocean, de prigondi remolins, e endralha-te entara casa de Pluton. Aquiu eth Piriflegeton e eth Cocite, qu’ei un arriuet d’aigua dera Estigia, amien es sues aigües entar Aqueront; e i a ua arròca en aqueth lòc a on confluissen aqueri rambalhosí arrius. En apressa-te, donc, en aguest endret, coma t’ac mani, ò eròi, daurís un horat qu’age un code per cada costat; hè ath sòn entorn ua libacion a toti es mòrts, prumèr damb aiguamèu, Dempús damb doç vin e eth tresau còp damb aigua; e esposca-lo damb blanca haria. Amia moltes supliqueas as inutils caps des mòrts e vòta que, en arribar en Itaca, les sacrificaràs en palai ua vaca que non a parit, era melhor que i age, e aumpliràs eth lenhèr de causes excellentes, coma present sòn; e tanben qu’a Tiresies l’immolaràs a despart un mardan complètament nere que subbergesque enes vòstes vegades. Tanlèu ages invocat damb es tues pregàries ath gloriós pòble des defuntats, sacrificia un mardan e ua oelha nera, virant eth ròstre entar Erebo, e dessepara-te un shinhau deth corrent der ariu: aquiu acodiràn moltes amnes d’ aqueri que moriren. Exòrta de seguit as tòns companhs e ordena-les qu’espelhen es bèsties, en tot agarrar-les deth solèr a on jaderàn esgorjades peth crudèu bronze, e que les usclen rapidament, en tot hèr-li vòts ath poderós Pluton e ara venerable Preserpina. E tu, desgaina era tua espada, sè-te e non permetes qu’es estèrles caps des mòrts s’aprèssen ara sang enquia qu’ages interrogat a Tiresies. Lèu camparà er endonviaire, prince d’òmes, e te diderà eth camin que te cau cuéller, quina serà era sua durada e com poiràs tornar ena pàtria, trauessant eth mar, abondós en peishi.”

“Tau didec, e de seguit arribèc era Auròra, de daurat tron. Circe me vestic un mantèl e ua tunica; e se botèc ampla vestimenta blanca, fina e beròia, cenhec era cintura damb polit cinturon d’aur e velèc eth sòn cap. Jo caminè pera casa e ahisquè as mèns companhs, en tot apressar-me ada eri e parlar-les damb doces paraules:

“Non vos estetz ajaçadi, gaudint deth doç saunei. Partim ja, pr’ amor qu’era venerabla Circe m’ac conselhe.”

“Atau les didí; e era sua amna generosa se deishèc persuadir. Mès ne d’ aquiu me podí hèr a vier indemnes a toti es companhs. Un tau Elpenor, eth mès joen de toti, que ne ère massa valent enes combats, ne ère guaire senat, en vier a cercar era frèscia Dempús que se carguèsse de vin, s’auie ajaçat a despart des sòns companhs ena sagrada casa de Circe; e en enténer era cridadissa e eth sarabat des camarades que començauen a botjar-se, se lheuèc còp sec, se li desbrembèc hèr repè pr’ amor de baishar pera longa escala, queiguec deth solèr de naut, se li trinquèren es uassi rodet deth còth e era sua amna baishèc en Orto.

“Quan ja toti s’auien amassat, les didí aguestes paraules: “Vos pensatz, plan que òc, que anam entà casa, entara nòsta estimada tèrra pàtria; plan, donc, Circe mos a indicat que mos cau hèr un viatge entara casa de Pluton e dera venerabla Preserpina, pr’amor de consultar era amna deth teban Tiresies.”

“Atau les parlè. A toti se les trincae eth còr e, en sèir-se aquiu madeish, plorauen e se chinauen es peus. Mès, que non ne treigueren cap profit des sues lamentacions.

“Tanolèu coma mos endralhèrem, afluxidi, entara velèra nau e entara vòra deth mar, vessant abondoses lèrmes, acodic Circe e estaquèc ar escur vaishèth un mardan e ua oelha nera. E en hè’c, artenhèc passar inavertida plan aisidament, donques que qui poirie veir damp es sòns pròpris uelhs a ua divessa que va o ven, s’ada era non li platz?

CANT XI

Evocation des mòrts

“En arribar ena nau e en divin mar, botèrem ena aigua era nera embarcacion, issèrem eth pau e despleguèrem es veles; carguèrem dempus es bèsties, e fin finau mos embarquèrem nosati, plan tristi e vessant abondoses lèrmes. Per darrèr dera nau de bluenca proa bohaue favorable eth vent, que holaue es veles; brave companh que mos manèc Circe, era de polides trenes, divinitat poderosa dotada de votz. Plaçadi cada un des aparelhs en sòn lòc avient, mos seiguérem ena nau. Ad aguesta l’amiaue eth vent e eth pilòt, e pendent eth dia anèc caminant a veles desplegades, enquia que se coguèc eth solei e es tenèbres ocupèren toti es camins.

“Alavetz arribèrem enes confunhs der Ocean, de prigond corrent. Aquiu que i a eth pòble e era ciutat de Cimeries entre bromes, sense que jamès eth Solei resplendent les illumine damb es sòns arrais, ne quan puge entath cèu estelat, ne quan torne deth cèu entara tèrra, pr’amor qu’ua net perniciosa s’esten entre miserables mortaus. En tau endret arribèc eth nòste vaishèth, que treiguérem ena plaja; e nosati, agarrant es oelhes, caminèrem ath long deth corrent der Ocean enquia arribar en lòc que mos indiquèc Circe.

“AQUIU Perimedes e Eurilòc tengueren es víctimes e jo, desgainant era espada agudenta, daurí un horat d’un code per cada costat; hi ath torn deth madeish ua libacion a toti es mòrts, prumèr damb aiguamèu, Dempús damb doç vin e ena tresau damb aigua; e ac esposquè tot damb blanca haria. Ara seguida les supliquè damb fervor as inutils caps des mòrts, e votè que, quan arribèssa en Itaca, les sacrificaria en palai ua vaca sense parir, era melhor que i auesse, e coma present aumpliria eth lenhèr de causes excellentes, e tanben qu’a Tiresias l’immolaria a despart un mardan complètement nere que subergessesse entre es nòstes vegades. Dempús d’auer prenat damb vòts e supliques ath pòble des defuntats, cuelhí es bèsties, les esgorgè ath dessús deth horat, correc era sang nera e de seguit se congreguèren, gessent der Erebo, es amnes des defuntadi: hemnes joenes, gojats, ancians qu’en d’auti tempsi patiren fòrça maus, trendes pincèles damb er in angoishat per penes recentes, e fòrça barons qu’auien perit ena guèrra, heridi per bronzinades lances, e mostrauen sagnoses armadures: se botjauen toti damb plan grana cridadissa ar entorn deth horat, uns per un costat e es auti per aute; e, en veder-les, se senhoregèc de jo eth palle terror. Exortè as companhs e les balhè era orde de qué espelhèssen as bèsties, en tot agarrar-les deth solèr a on jadien esgorjadess peth crudèu bronze, e les usclèssen de seguit, hènt vòts ath poderós Pluton e ara venerabla Preserpina; e jo, desgainant era espada qu’amiaua ath costat, me seiguí e non permetí qu’es inutils caps des mòrts s’apressèssen ena sang abans qu’auessa interrogat a Tiresies.

“Era prumèra amna que venguec siguec era d’Elpenor, eth quau encara non auie estat acogat ena immensa tèrra; donques que deishèrem eth sòn còs ena casa de Circe sense

acogar-lo ne plorar-lo perque mos pressauen d'auti travalhs. En veder-lo, plorè, cuelhí pietat d'eth en mèn còr, e, parlant-li, li didí aguestes alades paraules:

“Ò Elpenor! Com ei que vengueres enes tenèbres caliginoses? Tu qu'as arribat a pè, abans que jo ena nau nera.”

“Atau li parlè; e eth, alendant, me responec damb aguestes paraules: “Laertiada, d'alègre linhatge! Ulisses, fecond en recorsi! Me hec mau era voluntat de bèth diu e er excès de vin. En auer-me ajaçat ena casa de Circe, non pensè en hèr repè, pr'amor de baishar pera longa escala, e queiguí deth tet de naut; se me trinquèren es uassi rodet deth còth, e era mia amna baishèc entar Orco. Ara te supliqui en nòm des que demorèren ena tua casa e non son presents, (dera tua esposa, deth tòn pair, que t'elevèc quan ères mainatge, e de Telemac, eth solet hilh que deishères en palai): sai que, en partir d'aciu, dera casa de Pluton, arturaràs era ben bastida nau, ena isla Eea; donques jo te prègui, ò rei, qu'en arribar en era te'n brembes de jo. Non te'n vages deishant eth mèn còs sense plorar-lo ne acogar-lo, pr'amor de que non excite contra tu era colèra des dius; ath contrari, uscla eth mèn cadavre amassa damb es armes que tengua e bastis-me un tumulus era arriba der esglumós mar, pr'amor que d'aguest òme malerós n'agen notícia en futur. Hè'c atau e claua en tumulus aqueth rem que damb eth, en èster viu, remaua jo damb es mèns companhs.”

“Taus sigueren es sues paraules; e li responí dident.”Qu'ac harè tot, ò malerós, tot ac vau a complir.”

“De tau sòrta, seigudi ambdús, mos dèrem aguestes tristes rasons: jo auia era espada quilhada sus era sang; e eth mèn companh, des dera part opausada, parlaue longament.

“Venguec Dempús era amna dera mia defuntada mair Anticlèa, hilha deth magnanim Autolice; qu'ada era auia deishat jo viua quan partí entara sagrada Ilion. Plorè en veder-la, en tot cuéller pietat en mèn còr; mès damb tot aquerò, a maugrat de senter-me fòrça aclapat, non permetí que s'apressèsse ara sang abans d'interrogar a Tiresies.

“Venguec Dempús era amna de Tiresies, eth teban, qu'amiau un daurat scèptre. M'arreconeishec, e me parlèc d'aguesta manèra:

“Laertiada, d'alègre linhatge! Ulisses, fecond en recorsi! Per qué, ò malerós, as deishat era lum deth solei e vies a veir as mòrts en aguesta region desagradiua? Hè-te enlà deth horat e retira era agudenta espada, entà que, beuent sang, te revela era vertat de tot çò que volgues.”

“Tau didec. Me hi enlà e botè ena gaina era espada d'argentadi claus. Eth gloriós endonviaire beuec era nera sang, e me parlèc de seguit damb aguestes paraules:

“Que cèrques era doça tornada, illustre Ulisses, e un diu te la harà de mau hèr; pr'amor que non me pensi que li passes sense encuedar-se'n ath que secodís era tèrra, que te sauve rancura en sòn còr, pr'amor que s'irritec quan l'avuglères ath hilh. Mès encara arribaríetz ena pàtria, Dempús de patir trebucs, se volettes contier era tua animositat e

era des tòns amics tanlèu ancoretz era ben bastida embarcacion ena isla Trinacia, en tot escapar deth bluenc mar, e trapetz peishent es vaques e es oelhes deth Solei, que tot ac ve e ac enten. Se les deishèsses indemnes, en tier-te solet a premanir era tua tornada, encara arribaríetz en Itaca, dempús de patir fòrça fatigues; mès, se les costèsses maus, dès aguest moment t'anòncii era pèrta dera nau e era des tòns amics. E encara que tu te desliures, arribaràs tard e mau, en auer percut a toti es tòns companhs, en ua nau autrú, e traparàs en tòn palai ua auta plaga: uns òmes supèrbs, que se mingén es tòns bens e pretenen ara tua divina esposa, ara quau l'aufrissen presents de nòces. Tu, en arribar, resvenjaràs es sòns excèssi, mès après auer dat mòrt ena tua casa as pretendents, ja damb astúcia, ja cara a cara damb er agudent bronze, cuelh un maneitable rem e camina enquia que trapes ad aqueri òmes que jamès vederen eth mar, ne mingén parves premanides damb sau, ne coneishen es naus de ròies proes, ne se'n saben des manejables remes que son coma es ales des vaishèths. Entad aquerò te diderè un senhau plan clar, que non te passarà inadvertit. Quan trapes a bèth aute caminant e te digue qu'amies un ventador sus era galharda espatla, claua en solèr eth maneitable rem, hè-li ath sobeiran Neptun beròis sacrificis d'un mardan, un taure e un porcèth, e torna entà casa, a on sacrificaràs sagrades ecatòmbes as divinitats que possedissen er ample cèu, a totes sivans eth sòn orde. T'arribarà mès endauant e luenh deth mar, ua plan doça mòrt, que te treirà era vida quan sigues aclapat pera agradiua vielhesa; e ath tòn entorn es ciutadans serà erosi. Tot çò que te digui qu'ei cèrt.”

“Atau s'exprimic; e jo li responí: “Tiresies! Aguestes causes solide les decretèren es pròpris dius. Mès, au, parla e respon sincèrament. Que veigui era amna dera mia defuntada mair, que s'està silenciosa dauant dera sang, sense que gause guardar cara a cara ath sòn hilh ne dirigir-li era votz. Ditz-me, ò rei, se com me poirà arreconéisher”.

“Atau li parlè; e de seguit me responec dident: “damb ues simples paraules que diga ac compreneràs. Aqueth des defuntadi que les permetesses que s'aprèssen ara sang, te darà notícies cèrtes; aqueth que l'ac remisques, se'n tornarà de seguit.”

“Dident atau, era amna deth rei Tiresies se n'anèc entara casa de Pluton, a penes avec proferit es oraculs. Mès m'estè quiet enquia que venguec era mia mair e beuèc era sang nera. M'arreconeishec de seguit e me didec entre somics aguestes alades paraules:

“Hilh mèn! Com as baishat en vida en aguesta escurina tenebrosa? Qu'ei de mau hèr qu'es èssers viui posquen contemplar aguesti lòcs, separadi coma son per grani arrius, per impetuosi corrents e, sustot, per Ocean, que non se pòt trauessar a pè senon en ua nau ben bastida. Vies dilhèu de Troia, dempús de vagar fòrça temps damb era nau e es amics? Encara non as arribat en Itaca, ne as vist ara tua hemna en palai?”

“Tau didec; e jo li responí d'aguesta sòrta: “Mair mia! Eth besonh m'apressèc ena casa de Pluton, pr'amor de consultar era amna de Tiresies eth teban; mès encara non me sò apropat ena Acaia, ne entrè ena mia tèrra, donques que vau errant e patint malastres dès que seguí ath divin Agamemnon enquia Ilion, era de beròis shivaus, pr'amor de combàter damb es troians. Mès, au, parla e respon sincèrament: quin fado dera espauridora mòrt te hec perir? Siguec ua longa malautia, o Diana, que se complatz en

lançar flèches, t'aucic damb es sòns suaus traits? Parla-me deth mèn pair e deth hilh que deishè, e ditz-me s'era mia dignitat reiau la sauven eri o l'a bèth aute baron, perque se pensen que ja non è de tornar. Revela-me tanben era voluntat e eth pensament dera mia legitima esposa: se s'està damb eth mèn hilh e tot ac sauve e mantie en condicions, o ja se maridèc damb eth melhor des aquèus.”

“Atau li parlè; e me responec de seguit era mia venerabla mair: “Aquera seguís en tòn palai, damb eth còr sarrat, e passe es dies e es nets tristament, plorant de contunh. Arrés possessedís encara era tua beròia autoritat reiau: Telemac cultive en patz eth tòn eretatge e va a dignes taulejades, coma l'ac cau hèr eth baron qu'administre justícia, donques que toti lo conviden. Eth tòn pair se demore en camp, sense baishar ena ciutat, e non a lhet, ne jaça, ne hlaçades, ne vanes esplendides: senon qu'en iuèrn dormís entre es esclaus dera casa, en cendre, ath cant det larèr, amiant miserables vestits; e, tanlèu arribe er ostiu e era fructifèra tardor, se li boten pertot, ena fertila vinha umils lhets de huelhes seques, a on jatz affligit e aumente es sues penes deplorant era tua sòrt, ath delà de patir es trebucs dera vielhesa que ja l'a arribat. Atau morí jo tanben, en tot complir eth mèn destin: ne aquera que damb certèra vista se complatz lançant flèches, me heric damb es sòns suaus traits en palai, ne m'escometec cap malautia d'aqueres que se hèn a vier era fòrça des membres per çò d'ua odiosa consompcion; mèsalèu era sollitud que de tu sentia e eth rebrembe des tòns suenhs e dera tua trendesa, gloriós Ulisses, me privèren dera doça vida.”

“D'aguesta sòrta s'exprimic. Volí alavetz realizar eth prepaus, qu'auia format en mèn esperit, d'abraçar era amna dera mia defuntada mair. Tres còps m'apressè ada era, donques qu'er in m'ahiscaue a abraçar-la; tres còps se n'anèc volant d'entre es mies mans coma ua ombrá o un sòmi. Alavetz sentí en mèn còr un dolor qu'anaue augmentant, e li didí ara mia mair aguestes alades paraules:

“Mair mia! Per qué Hughes quan m'aprèssi a tu, desirós d'agorra-te, damb era fin de qué ena madeisha casa de Pluton mos lancem enes braci er un der aute e mos assadorem de tristi plors? Dilhèu me manèc aguesta vana imatge era illustra Preserpina, entà que s'aumenten es mèns planhs e alends?”

“Atau li didí; e de seguit me responec era venerabla mair: “Ai de jo, hilh mèn, eth mès malerós de toti es òmes! Que non t'enganhe Proserpina, hilha de Zèus, senon qu'aquesta ei era condicion des mortaus quan se morissen: es nèrvis ja non tien junhudi era carn e es uassi, pr'amor que les consumís era viua fòrça des ardentes ahlames tanlèu coma era vida dèishe era blanca ossamenta; e era amna se'n va volant, coma un saunei. Mès, saja de tornar çò mès lèu possible ena lum e rebremba-te'n de totes aguestes causes entà que dempús les referisques ara tua esposa.”

“Mentre atau parlàuem, vengueren (manadi pera illustra Preserpina) guaire hemnes sigueren esposes o hilhes d'illustres barons. S'amassèrent en revolum ar entorn dera nera sang, e jo pensaua de quina manèra les poiria interrogar separadament. A tot darrèr me semblèc qu'era melhor decision serie era següenta: desgainè era espada de longa punta qu'amiaua ath costat e non permetí que beuessen, ath madeish temps, era ennerida sang.

Alavetz s'anèren apressant successiuament, me declarèren eth sòn respectiu linhatge, e a totes les hi preguntes.

“Era prumèra que vedí siguec Tiro, d'illustre neishement, era quau manifestèc qu'ère hilha deth gloriós Salmonèu e esposa de Cretèu Eolida. S'auie encamardat d'un arriu qu'ère eth mès beròi des que corren peth mon, eth divin Enipèu, e frequentau es lòcs pròches ath sòn beròi corrent; mès Neptun, que cenh e bat era tèrra, cuelhent era figura d'Enipèu, s'ajacèc damp era ena desbocadura deth rambalhós arriu. Era ondada porprada, grana coma ua montanha, s'enrodèc ath torn d'ambdús, e amaguèc ath diu e ara hemna mortau. Neptun li desliguèc ara pincèla eth virginau cinturon e li bohèc dromilhon. Mès, tanlèu coma auec realizat es sòns amorosi desirs, li cuelhec era man e li didec aguestes paraules: “Vanta-te, hemna, damp aguest amor. Ath long der an amainadaràs hilhs illustres, donques que jamès son estèrles es unions des immortaus. Suenha-les e eleva-les. Ara torna ena tua casa e non sages de nomentar-me, donques que solet entà tu sò Neptun, que secodís era tèrra”. Quan auec dit aquerò, se submergic en agitat mar. Tiro quedèc prenhs e amainadèc a Pelias e a Nelèu, que serien esforçadi servidors deth gran Zèus, e viueren Pelias, ric en bestiar, ena extensa Iaolco, e Nelèu, ena sablosa Pilos. Ath delà, era reina des hemnes auec de Cretèu d'auti hilhs: Eson, Feres e Amitaon, que combatie en car.

“Dempús vedí a Antiope, hilha d'Asopo, que se vantaue d'auer dormit en braça de Zèus. Amainadèc a dus hilhs, Anfion e Zeto, es prumèrs que fondèren e bastiren es tors de Tebas, era des sèt pòrtes; pr'amor que non aurien pogut abitar aquera vasta ciutat sense cap tor, a maugrat d'èster eri plan esforçadi.

“Dempús vedí a Alemena, esposa d'Anfitrion, era quau, dera abraçada de Zèus, auec ath forçut Hercules, de còr de leon; e Dempús amainadèc a Megara, hilha deth coratjós Creonte, que siguec era hemna der Anfitrionida, de valor indomitable.

“Vedí tanben ara mair d'Edipo, era beròia Epicasta, que cometec sense voler ua gran fauta, en maridar-se damp eth sòn hilh; pr'amor qu'aguest, dempús d'aucir ath sòn pròpri pair, la cuelhec coma esposa: Que non se tarderen es dius a revelar as òmes çò que s'auie passat: e, totun, Edipo seguic regnant sus es cadmèus ena agradiua Tebas, per çò des funèsti designis des dius; mès era, aclapada peth dolor, baishèc ena casa de Pluton, de solides pòrtes, estacant un laç en naut tet, e li deishèc tanti dolors coma còsten es Furies d'ua mair.

“Vedí tanben ara plan beròia Cloris (que per çò dera sua beresa auie cuelhut Nelèu coma esposa, en tot autrejar-li ua dòt immensa) hilha mendre d'Anfion Iasida, eth que governau en Orcomene Minieu: aguesta regnèc en Pilos e auec de Nelèu hilhs illustres: Nestòr, Cromi e er orgulhós Periclimene. Amainadèc dempús ara illustra Pere, encantament des mortaus, que siguec pretenuda per toti es sòns vesins; mès Nelèu s'entestèc en non dar-la senon ad aqueth que l'amièsse de Filace es vaques de retortilhadi còrnes e espaciós front deth robust Ifiele: prètz'hèth dificil d'amiar a tèrme. Sonque un gloriós poèta prometec amiari-les; mès eth fado funèst des dius, amassa damp ues fòrtes cadies e es boërs deth camp, l'ac empêdiren. Mès, dempús que passèrent

dies e mesi e, passant un an, tornèren a succedir-se es sasons, eth robust Ifiele deishèc anar ar endonviaire, que l'auie revelat toti es oraculs, e se complic alavetz era voluntat de Zèus.

“Que vedí tanben a Leda, era esposa de Tindaro, que li paric dus hilhs d'animositat esforçada: Castor, dondaire de shivaus, e Polux, excellent lutador. Ad aguesti les mantie vius era amna tèrra, e son aunoradi per Zèus dejós dera madeisha; de sòrta que viuen e morissen alternatiuament, donques qu'eth dia que viu un, se morís er aute e vicevèrsa. Ambdús gaudissen des madeishi aunors qu'es dius.

“Dempús vedí a Ifimedia, esposa d'Aloeo, que se vantaue d'auer-se junhut damb Neptun. Qu'auie amainadat a dus hilhs de cuerta vida: Oto, parièr a un diu, e eth plan celèbre Efialtes; que sigueren es màger òmes qu'elevèc era fertila tèrra e es mès galhards, s'exceptuam er illustre Orion, pr'amor qu'as nau ans auie ja nau codes d'ample e nau braces de nautada. Oto e Efialtes menacèren as immortaus der Olimp damb hèr-les arribar eth revolum dera impetuosa guèrra. Que voleren botar era Osa sus er Olimp, e ath dessús dera Osa eth huelhós Pelion, pr'amor de qu'eth cèu les siguesse accessible. E aurien artenhut eth sòn prepaus, s'auessen arribat ena flor dera joenessa, mès eth hilh de Zèus, qu'amainadèc Latona, era de beròia cabeladura, les aucic a ambdús abans qu'eth pelhasson florisse dejós des sòns possi e qu'era sua barba se caperèsse de peus.

“Vedí a Fedra, a Procris e ara beròia Ariadna, hilha deth prudent Minos, que Tesèu se hec a vier de Creta entath fertil territòri dera sagrada Atenes; mès que no la podec artenher, perque Diana l'aucic en Dia, plaçada ath miei des ondades, per çò dera acusacion de Baco.

“Vedí a Mera, a Climene e ara divessa Erifile qu'acceptèc eth preciat aur entà tradir ath sòn marit. E non poiria díder ne nomenyar a totes es hemnes e hilhes d'eròis que vedí dempús, pr'amor qu'abans arribarie ath són finau era net divina. Mès que ja ei ora de dormir, autant s'èm ena velèra nau a on son es companhs, coma se mos estam aciu. E sajaràn d'acompanhar-me ena mia pàtria es dius e tanben vosati.”

Tau siguec çò que condèc Ulisses. Amudiren es auditors en escur palai, e se demorèren en silenci, cuelhudi peth plaser d'entener-lo. Mès Arete, era des blanqui braci, trinquèc eth silenci e les didec:

“Feacis! Qué vos sembla aguest òme per çò dera sua portadura, estatura e sen? Qu'ei eth mèn òste, mès d'aguest aunor n'ètz participants toti. Per tant, non pressetz era sua partença; ne l'estauvietz es presents, donques que se trape en besonhs e i a enes nòsti palais granes riqueses, pera volontat des dius.”

Alavetz er ancian eròi Equenèu, qu'ère eth de mès edat des feacis, les parlèc d'aguesta sòrta:

“Amics! Arren mos a dit era senada reina que non sigue avient e convenient. Aubeditz-la, donc; encara qu'Alcinoo ei eth que pòt, damb es sues paraules e òbres, dar exemple.”

Alcinoo li responc d'aguesta manèra: "Que se complirà çò que didetz tant que viua e regna entre es feacis, aimants de manejar es remes. Er òste, encara que sigue desirós d'entornar ena sua pàtria, que se resigne a estar-se aciu enquia deman, damb era fin de premanir-li toti es presents. E dera sua partença se n'encargaràn toti es barons e mès que mès jo, qu'è eth comandament d'aguest pòble."

Er engenhós Ulisses responc dident: "Rei Alcinoo, eth mès illustre de toti es ciutadans! Se m'ordenéssetz estar-me aciu un an cancer e pendent aguest an dispausèssetz era mia tornada e héssetz presents esplendidi, me demoraria de bon voler; donques que serie mihor arribar ena patria damb es mans plies e veder-me atau mès auorat e estimat de guairi òmes presencièssen era mia tornada en Itaca."

Alavetz Alcinoo li responc, en tot parlar-li d'aguesta sòrta: "Ò Ulisses! En veder-te non sospecham que sigues un impostor ne un mentidèr, coma fòrça d'auti qu'elève era escura tèrra; es quaus, escampilhadi pertot, formen mentides qu'arrés artenh desnishar: tu que das beresa as paraules, as un excellent engenh e heres eth raconde damb tanta abiletat coma un poèta, en tot condar-mos es deplorables trebucs de toti es aquèus e de tu madeish. Mès, au, parla e ditz-me sincerament se vederes a quauqui uns des deifòrmes amics que t'acompanhèren entà Ilion e aquiu receberen era fatau mòrt. Era net qu'ei longa, immensa, e encara non a arribat era ora de recuelher-se en palai. Conda-me, donc, aguestes hètes admirables; que jo me demoraria enquiarà divina Auròra, se te decidisses a condar-me, en aguesta sala, es tòns malastres."

Li responc er engenhós Ulisses: "Rei Alcinoo!, eth mès illustre de toti es ciutadans! Que i a ores avientes entà longui relats e ores destinades ath saunei; mès s'encara as era voluntat d'escotar-me, non me remisqui a referir-te d'auti hèts encara mès miserables: es malastres des mèns companhs que, dempús d'auer escapat dera luctuosa guèrra contra es teucri, moriren quan tornauen ena sua pàtria pr'amor qu'atau ac volec ua hemna pervèrsa.

"Dempús qu'era casta Proserpina avec esparjut aquiu e delà es amnes des hemnes, se presentèc plan aclapada era d'Agamemnon Atrida; qu'ath sòn entorn s'amassauen es de guairi en territori d'Egipte periren damb er eròi, en tot complir-se eth sòn destin. M'arreconeishec tanlèu beuec era nera sang e de seguit se metec a plorar damb totes es lèrmes des sòns uelhs: que vessaue abondoses lèrmes e m'aufrie es mans damb er in d'abraçar-me; mès que ja non gaudie deth fèrm vigor, ne dera fòrça qu'abans auie enes flexibles membres. En vedè'c, plorè, e, cuelhent pietat ath mèn laguens, li didí aguestes alades paraules:

"Atrida plan gloriós, rei d'òmes Agamemnon! Quina fatau espècia dera espauridora mòrt t'a hèt perir? Dilhèu Neptun t'aucic enes sues naus, costant era bohada d'un fòrt vent, o uns òmes enemies acabèren damb tu ena tèrra fèrma, pr'amor que te hèges a vier es sòns buèus e es sues beròies vegades de oelhes o perque combaties entà apoderar-te dera sua ciutat e des sues hemnes?"

“Atau li didí; e me responec de seguit: “Laertida, d’alègre linhatge! Ulisses, fecond en recorsi! Ne Neptun m’aucic enes naus, en tot costar eth fòrt vent, ne òmes enemics acabèren damb jo ena tèrra fèrma; que siguec Egiste que me premanic era mòrt e eth fado, donc, cossent damb era mia esposa funèsta, me cridèc ena sua casa, me balhèc minjar e me treiguec era vida coma s’aucís a un buèu ath costat deth pessebre. Que morí d’aguesta manera, patint ua deplorabla mòrt, e ath mèn entorn sigueren assassinadi es mèns companhs, uns darrèr des auti, coma ena casa d’un òme ric e poderós son esgorjadi es porcèths de blanqui dents entà ua taulejada de nòces, un hestau de divertiment, o ua taulejada esplendida. Que ja as vist eth mortalatge d’un revolum d’òmes que son aucidi isoladament en dur combat, mès qu’auries cuelhut era màger pietat s’auesses contemplat aqueth spectacle, en veir se com jadíem ena sala ar entorn dera vaishèra e des taules plies; e com eth solèr manaue sang de pertot. Entení era miserabla votz de Casandra, hilha de Priam, ara quau aucie, ath mèn costat, era dolosa Clitemnestra; e jo, en solèr, e moribond, lheuaua es braci entà agarrar-li era espada. Mès era pògavergonha se n’anèc Dempús, sense que se dignèsse baishar-me es paupetes ne badar-me era boca, encara que me vedie baishar entara casa de Pluton. Atau, donc, que non i a arren tant òrre ne vergnhós coma era hemna que concebís en sòn esperit prepausi coma es d’aquera, que cometec era orribla accion de tramar era mòrt contra eth sòn espòs legitim. Me pensaua que, en tornar en casa, s’alegrarien de veder-me es mèns hilhs e es mèns esclaus; mès aquera, abila mès que cap auta en cométer mauvestats, se caperèc d’infamia ada era madeisha e enquia e tot as hemnes qu’an de néisher, per virtuoses que siguen.”

“Atau s’exprimic; e li responí dident: “Ò dius! De vertat qu’eth poderós Zèus aborric d’extraordinària manèra era descendència d’Atréu, ja dès era sua origina, per çò dera perfídia des hemnes: per tòrt de Helena mos perdérem multi, e Clitemnestra te premanic un param metre ères absent.”

“Atau li parlè; e de seguit me responec: “Per tant, jamès sigues benevòl damb era tua hemna ne li desnishes tot aquerò que penses; mèsalèu ditz-li quauques causes e amaga-li es autes. Mès a tu, ò Ulisses, non t’arribarà era mòrt per tòrt dera tua hemna, donques qu’era prudenta Penelope, hilha d’Icari, ei fòrça senada e es sòns prepausi son rasonables. La deishèrem nauèth maridada quan partírem entara guèrra e daue era popa ath sòn hilh, mainatjon encara, eth quau se deu trapar ara erós e content, en nombre des òmes. E eth sòn pair, tornant entara pàtria, lo veirà; e eth abraçarà a sa pair, coma ei just. Mès era mia esposa non deishèc que m’assadorèssa contemplant damb aguesti uelhs ath mèn, donques que premanic era mia mòrt. Ua auta causa te vau a díder que botaràs en tòn còr: en cuéller pòrt ena tèrra pàtria, hètz-ac d’amagat e non ara descubèrta, pr’amar que ja non mos auem de fidar des hemnes. Mès, au, parla e ditz-me sincèrament s’enteneres díder qu’eth mèn hilh demore en Orcomeno, o ena sablosa Pilos o dilhèu damb Menelau ena extensa Esparta; pr’amar qu’eth divin Orestes ara non a despareishut dera tèrra.”

“D’aguesta sòrta parlèc; e li responí dident: “Ò Atrida! Per qué me hès aguesta pregunta? Que non sai s’aqueuth viu o s’ha mòrt, e non ei bon parlar inutilament.”

“Tant que nosati èrem afluxidí, en tot dider-mos tan tristes rasons e vessar tant abondoses lèrmes, vengueren es amnes d’Aquilles, hilh de Pelèu, de Patrocle, der irreprochable Antilòc e d’Ajax, que siguec eth mès excellent de toti es danaus en còs e beresa, Dempús der illustre Pelida. M’arreconeishec era amna der Eacida, eth de pès leugèrs, e planhent-se me didec aguestes alades paraules:

“Laertida, d’alègre linhatge! Ulisses, fecond en recorsi! Malerós! Quina auta hèta màger qu’es passades remenes en tòn interior? Com gauses baishar en Orto a on demoren es mòrts, que son privadi de sens e son imatges d’òmes que ja moriren?”

“Atau s’exprimic; e li responí dident: “Ò Aquilles, hilh de Pelèu, eth mès valent des aquèus! Qu’è vengut per çò der oracle de Tiresies, per s’un cas me balhèsse bèth conselh entà arribar ena escalabrosa Itaca; qu’encara non me sò apressat ena Acaia, ne è entrat ena mia terra, senon que patisqui malastres de contunh. Mès tu, ò Aquiles, ès eth mès erós des òmes que neisheren e an de néisher, pr’amar qu’abans, quan viuies, es aqueus t’auroràuem coma a ua divinitat, e ara, en èster aciu, governes poderosament sus es defuntats. Per çò que, ò Aquilles, non t’as d’entristar per èster mòrt.”

“Atau li didí; e me responec de seguit: “ non sages de consolar-me dera mòrt, illustre Ulisses: que m’stimaria mès èster laurador e servir a un aute, a un òme praube qu’auesse pòqui recorsi entà víuer, abans que regnar sus es mòrts. Mès, au, parla-me deth mèn illustre hilh: ditz-me s’anèc ena guèrra entà èster eth prumèr enes batalhes, o se demorèc en casa. Conda-me tanben s’enteneres quauquarren deth gloriós Pelèu e se sauve era dignitat reiau entre nombrosi mirmidons, o lo mesprèden ena Helade e en Ptia pr’amar qu’era vielhesa l’aflaquic es sòns pès e es sues mans. Pro que lo podessa veir, ara lum deth solei, en èster jo coma èra ena vasta Troia, quan aucia guerrèrs plan fòrts, en tot combàter pes Aquèus! Se, siguent atau, arribèssa, encara que siguesse per brèu temps, ena casa deth mèn pair, les autrejaria bona pròva deth mèn valor e des mies invictes mans a guairi li hèsquen violència o sagen de trèir-li era dignitat reiau.”

“Atau parlèc; e li responí dident: “Arren cèrtament è sabut der irreprochable Pelèu; mès sus eth tòn hilh Neoptoleme te diderè tota era vertat, coma m’ac manes, pr’amar que jo madeish l’amiè, en ua concava e ben proporcionada nau, des d’Esciro entath campament des aquèus, de beròies armadures. Quan auíem assemblada enes entorns de Troia, parlaue tostemp abans qu’arrés e sense enganhar-se; e normaument solet eth divin Nestòr e jo lo depassàuem. Mès, quan lutàuem damb es bronzinades armes ena planhèra des troians, jamès se demoraue entre molti guerrèrs ne entre eth revolum de gent; senon que s’auançaue ara prèssa un bon tròç, sense cedir ad arrés en valor, e aucie a gran nombre d’òmes en terrible combat. Que non poiria díder ne nomenyar a guairi guerrèrs aucic, lutant pes aquèus, mes te diderè qu’aucic damb eth bronze a un baron coma er eròi Euripil Telefida, qu’ath sòn entorn sigueren aucits molti des sòns companhs cetèus per çò des presents que s’auien enviat a ua hemna. Encara non è vist a un òme mès galhard, exceptat deth divin Memnon. E quan es mès valents aquèus entrèrem en shivau que fabriquèc Epèu e a jo se me fidèc tot (autant eth daurir coma eth barrar era solida emboscada), es capitans e princes des danaus se secauen es lèrmes e les tremolauen es

membres; mès jamès vedí damb aguesti uelhs qu'ada eth se li mudèsse eth color deth beròi ròstre, ne que se sequèsse es lermes des caroles: senon que me suplicaue tu per tu que lo deishèssa gesser deth shivau, e amorassaue eth punh dera espada e dera lança qu'eth bronze hège poderosa, en tot meditar maus contra es teucri. e tanlèu esbaucèrem era ciutat de Priam e auec recebut era sua part deth butin e ath delà ua senhalada recompensa, s'embarquèc san e en bona santat, sense que l'auessen herit damb er agudent bronze ne d'apròp ne de luenh, coma se passe soent enes batalhes, donques que Mart s'emmaliçie contra toti sense cap distincion.”

“Atau li didí; e era amna der Eacida, eth de pès leugèrs, se n'anèc a pas seguit pera pradèra d'asfadòls, contenta de qué l'auessa dit qu'eth sòn hilh ère illustre.

“Es autes amnes des mòrts se demorèren encara e mos condèren, plan tristes, es dues respectiues penes. Sonque era amna d'Aiax Telamoni s'estaue un sinhau aluenhada, anujada perque l'auia vençut en judici que se celebraue près des nauis enta adjudicar es armes d'Aquilles; judici prepausat pera venerabla mair der eròi e acceptat pes teucri e Palas Minerva. Pro que non l'auessa vençut en aguest judici! Per taus armes sauve era tèrra en sòn sen un cap coma eth d'Aiax; que, per çò dera sua galhardia e des dues hètes, subergessie entre es danaus dempús der irreproachable Pelida. Mès alavetz li didí damb doces paraules:

“Ò, Aiax, hilh der illustre Telamon! Non auries, ne enquia e tot dempús de mòrt, de depausar era colèra que contra jo cuelheres per çò des perniciose armes? Es dius les convertiren en ua plaga contra es aquèus, donques que perires tu que tau baloard ères entà toti. As aquèus mos a deishat era tua mòrt totafèt afigidi, autant coma era deth Pelida Aquilles. Mès qu'arrés n'auec eth tort, senon Zèus que, en sòn gran òdi contra es bellicosi danaus, t'impausèc semblable destin. Tè, vene, ò rei, a escotar es dues paraules; e dèisha era tua ira e tie eth tòm còr valerós.”

“Atau li parlè; mès arren me responèc e se n'anec entar Erebe entà amassar-se damb es autes amnes des defuntadi. Deilhèu d'aquiu m'aurie dit bèra causa, encara que siguisse irritat, o aumens l'ac auria dit jo ada eth, mès en mèn pièch m'ahiscaue eth men còr a veir es amnes des auti mòrts.

“Aquiu vedí a Minos, illustre hilh de Zèus, seigut e empunhant un daurat scèptre, pr'amor qu'administraue era justícia as defuntats. Aquesti, es uns seigudi e es auti de pès ath sòn entorn, expausauen es dues causes ath soberiran ena casa d'amples pòrtes de Pluton.

“Vedí dempús ath gegant Orion, eth quau acaçaue pera pradèra d'asfadòls es fères qu'abans aucie enes solitàries montanhes, en tot manejar un intrencable baston tot de bronze.

“Que vedí tanben a Tici, eth hilh dera augusta Tèrra, estirat en solèr, a on occupaue er espaci de nau parelhs de buèus. Dus voltors, un en cada costat, li rosigauen eth hitge, en tot calar eth bèc enes dues entràlhes, sense que les podesse refusar damb es dues mans;

pr'amor que sagèc de forçar a Lacona, era gloriosa esposa de Zèus, que se filaue entà Pito a trauers dera divertida Panopèa.

“Vedí tanben a Tantal, que patie crudèus torment, de pès en un lac qu'era sua aigua l'arribaue ena barba. Auie set e non artenhi cuéller era aigua entà bèuer: guairi còps baishaue eth cap er ancian damb era intencion de béuer, autrestanti despareishie era aigua shurlada pera tèrra; era quau se mostraue nera ath torn des sòns pès e un diu la secaue. Ath dessús d'eth penjauen es fruits de nauti arbes (perèrs, pomèrs d'esplendides pomes, higuères e verds olivèrs); e quan eth vielh lheuaue es braci entà agarrar-les, eth vent se les hège a vier entàs ombriues bromes.

“Vedí tanben a Sisife, que patie durs trabalhs possant damb ambdues mans ua enòrma pèira. Hège fòrça damb es pès e damb es mans e anaue conduit era pèira entath cim d'un monte; mès, quan ja li mancaue pòc entà doblegar-la, ua fòrça poderosa hège arrecular era orgulhosa pèira que queiguie redolant entara planhèra. Tornaue alavetz a possar-la, hènt fòrça, e era sudor li regolejaue es membres e eth povàs se lheuaue sus eth sòn cap.

“Vedí Dempús ath forçut Hercules o, entà didè'c atau, era sua imatge; pr'amor qu'eth ei damb es immortaus dius, se deleite enes sues taulejades, e a coma esposa a Hebe, era de beròis pès, hilha de Zèus e de Juno, era des daurades sandales. Ath sòn entorn s'entenie era cridadissa des mòrts (coma se siguessen audèths) que hugien espauridi entà pertot; e Hercules, parièr ara tenebrosa net, amiaue despolhat er arc damb era flècha sus era còrda, e viraue es uelhs coma s'anèsse a tirar. Amiaue ath torn deth pièch un baudrièr d'aur, d'òrra vision, qu'en eth s'auien hargat òbres admirables: ossi, sauvatges sangliers, leons de reludents uelhs, lutes, combats, mortalatges e omicidis. Ne eth madeish que damb era sua adretia basic aqueth baudrièr, n'aurie pogut hèr cap aute de parièr. M'arreconeishec Hercules, a penes me vedec damb es sòns uelhs, e planhent-se me didec aguestes alades paraules:

“Laertida, d'alegre linhatge! Ulisses, fecond en recorsi! A malerós! Plan que òc te deu perseguir bèth fado funèst, coma eth que jo patia quan m'alugauen es arrais deth solei. Encara qu'era hilh de Zèus, me calèc patir fòrça maus per çò de trapar-me sometut a un òme plan inferior que me manaua penibles trabalhs. Un viatge me manèc aciu entà que treigussa eth gosset, en tot imaginar-se que non i aurie cap aute travalh mès de mau hèr; e jo me lo hi a vier e lo treiguì der Orco, guidat per Mercuri e per Minerva, era de ludents uelhs.”

“Quan atau avec parlat, se tornèc a calar ena casa de Pluton; e jo me demorè quiet, per s'un cas venguessa bèth eròi des que moriren anteriorament. E auria vist as òmes ancians que desiraua conèisher (a Tesèu e a Peritoo, hilhs gloriosi des divinitats); mès se congreguèc, abans qu'arribèsssen, un gran nombre de defuntats damb grana cridadissa e eth palle temor me cuelhec, cranheit qu'era illustra Preserpina non me manèsse der Orco eth cap dera Gorgona, monstre òrre. Tornè de seguit entath vaishèth e ordenè as mèns companhs que pugèssen e que desliguèssen es amarres. S'embarquèren ara seguida e se seigueren enes bancs. E era ondada deth corrent amiaue era nòsta

embarcacion per arriu Ocean, possada ath principi pes remis e mès tard peth prospèr vent.

CANT XII

Es sirenes, Escila, Caribdis, es vaques deth Solei

“Tanlèu coma era nau, deishant eth corrent der arriu Ocean, arribèc enes onades deth vast mar e dera isla Eea (a on son era casa e es dances dera Auròra, hilha deth maitin, e era gessuda deth Solei); la treiguérem ena arena, Dempús de sautar ena plaja, mos autregèrem ath saunei, e demorèrem era aparicion dera divina Auròra.

“Quan se descurbic era hilha deth maitin, era Auròra de rosadi dits, enviè a quauqui companhs ena casa de Circe entà que se hèssen a vier eth cadavre deth defuntat Elpenor. Ara seguida braquèrem troncs e, afigidi, e vessant lèrmes, celebrèrem es funeralhas en lòc mès naut dera arriba. E tanlèu auérem usclat eth cadavre e es armes deth defuntat, li bastírem un tumulus, damb era sua corresponenta cibla, e clauèrem ena part mès nauta eth manejable rem.

“Mentre mos tenguíem a taus causes, non se l'amaguèc a Circe era nòsta arribada der Orco, e se vestic e venguec lèu lèu damb es sirventes qu'amien pan, fòrça carn e vin ròi, de color de huec. E botada ath miei de nosati, didec atau era divina entre es divesses:

“Ò, malerosi, qu'enquia e tot viuent, baishèretz ena casa de Pluton, e auratz mòrt dus còps quan es auti òmes sonque se morissen un còp! Au, demoratz-vos aciu, e minjatz e beuetz vin pendent tot eth dia d'aué; pr'amor que tanlèu hèisque dia tornaratz a navegar, e jo vos mostrarè eth camin e vos diderè tot çò que calgue entà que non patigatz, per tòrt d'ua maquinacion funèsta, cap malastre ne en mar ne ena tèrra fèrma.”

“Taus sigueren es sues paraules, e eth nòste esperit generós se deishèc persuadir. E ja tot eth dia, enquiara còga deth solei, siguérem seigudi, minjant carn en adondància e beuent doç vin. Tanlèu se coguèc eth solei e arribèc era net, es auti s'ajacèren apròp des amarres deth vaishèth. A jo Circe me cuelhec dera man, me hec entrar separadament des mèns amics e, en tot acomodar-se ath mèn costat, me preguntèc tot çò que m'auie arribat; e jo l'ac condè tot ordenadament. Alavetz me didec aguestes paraules era venerabla Circe:

“Atau donc, s'an amiat a compliment totes aguestes causes. Escota ara çò que te vau a díder e un diu en persona t'ac rebrembarà mès tard. Qu'arribaràs prumèr enes Sirenes, qu'encanten a guairi òmes van a trapar-les. Aqueth qu'imprudentament s'aprèsse ada eres e enten era sua votz, ja non torne a veir ara sua esposa ne as sòns hilhs petits que l'enròden d'alegria quan torne ena sua casa; senon que l'embriuшен es Sirenes damb eth sonor cant, seigudes en ua pradèra e auent ath sòn entorn un molon de uassi d'òmes poiridi qu'era sua pèth se va consumint. Passa de long e tapa-les es aurelhes as tòns companhs damb cera blanca, pr'amor de qu'arrés les entene; mès se tu desirèsses entener-les, hè que t'estaqueren ena velèra embarcacion de pès e mans, dret e apressat ath pau dera vela e qu'es còrdes siguen estacades ath pau; e atau te poiràs deleitar en tot escotar as Sirenes. E en cas de qué suplique o manes as tòns companhs que te dèishen anar, que t'estaqueren damb mès ligams encara.

“Dempús de qué es tòns companhs agen artenhut amiar-vos mès enlà des Sirenes, non t’indicarè damb precision quin des dus camins te cau recórrer, decidis-ac tu solet, donques que jo te vau a díder se qué i a en ambdús costats. En un se quilhen arròques enòrmes, que contra eres bramen es immenses ondades dera bluenca de uelhs Anfitrite: les criden Erratiques es benauradi dius. Per aquiu non passen es audèths sense perilh, ne enquia e tot es timides palomes qu’amien era ambrosia ath pair Zèus; pr’amor que cada còp era lisa arròca n’agarre a quauqu’ua e eth pair ne mane ua auta entà completar eth nombre. Cap embarcacion, en arribar aquiu, pòt escapar sauva; pr’amor qu’es ondades deth mar e es tempèstes, cargades de perniciós huec, se hèn a vier eth hustatge deth vaishèth e es còssi des òmes. Sonque artenhèc passar aqueres aròques ua nau, que regaue eth mar, Argos, per toti tan celebrada, en tornar deth país d’Eetes; e tanben ad aguesta l’aurien escalabrat es ondades contra era grana arròca, se Juno non l’auesse hèt passar, per çò dera sua afeccion a Jason.

“En aute costat i a dus escuèlhs. Er un artenh er ample arriu damb eth sòn agudent pic, coronat pera grisa bromassa que jamès l’abandone; de sòrta qu’eth cim non s’arriba a aclarir jamès, ne tansevolh en ostiu, ne ena tardor. Cap òme mortau, encara qu’auesse vint mans e madeish nombre de pès, poirie pujar en tau escuèlh ne baishar d’eth, pr’amor qu’era arròca ei ta lisa que sembla brunida. Ath miei der escuèlh i a ua tuta ombriua que guarde entà cogant, entar Erebo, e entada eth meteratz eth rumb dera concava nau, illustre Ulisses. Ne tansevolh un òme joen, que tirèsse er arc des dera concava nau, poirie arribar damb es sòns traits ena prigonda tuta. Aquiu demore Escila, que ganhòle terriblament, damb votz que se retire a ua gosseta nauèth neishuda, e ei un monstre pèvèrs qu’arrés s’alègre de veir, encara que siguesse un diu eth que se trapèsse damb era. Qu’a dotze pès, toti difòrmes, e sies còthi plan longs, cada un damb un orrible cap qu’ena sua boca i a tres hilères d’abondosi e sarradi dents, plei de nera mòrt. Qu’ei en honsada enquiara mitat deth còs ena prigonda tuta, trè es caps dehòra d’aqueith òorre lunfèrn, e, remenant ar entorn der escuèlh pesque daufins, gossets de mar, e tanben, s’ac pòt arténher, quauqu’un des monstres majors qu’elève en grana quantitat era rambalhosa Anfitrite. Per aquiu jamès passèc ua embarcacion qu’es sòns marinèrs podessen vantar-se d’auer escapat indemnes; pr’amor qu’Escila agarre damb es sòns caps a toti es òmes dera bluenca proa dera nau.

“Er aute escuèlh ei mès baish e lo veiràs, Ulisses, apròp deth prumèr; pr’amor que se trape a un trait de flècha. Que i a aquiu ua higuèra bòrda grana e ramuda; e ath sòn pè era divina Caribdis shurle era teba aigua. Tres còps ath dia la lance dehòra e tres còps la torne a shurlar d’ua manèra orribla. Que non sigues aquiu quan la shurle, donques que ne Neptun, que secodís era tèrra, poirie desliurar-te dera perdition. Te cau, peth contrari, apressar-te fòrça ar escuèlh d’Escila e hèr qu’era tua nau passe rapidament; pr’amor qu’ei melhor que trapes mens a sies companhs qu’a toti amassa.”

“Atau s’exprimic; e li responí dident: “Au, ò divessa, parla-me sincèrament: se per bèra causa artenhessa escapar dera funèsta Caribdis, poirè refusar a Escila quan volgue damnatjar as mèns companhs?”

“Atau li didí, e de seguit me responec era divina entre es divesses: “Ò, maledic! Encara penses en òbres e trabalhs bellics, e non vòs cedir ne enquia e tot dauant des immortaus dius? Escila que non ei mortau, senon ua plaga imperibla, grèu, terribla, crudèu e invencibla. Contra era que non i a defensa: húger deth sòn costat ei çò de melhor. Se, en tot armar-te, demorèsses ath cant dera arròca, cranhi que se lançarà e t’agarrarà damb es sòns caps a autrestanti barons. Te cau hèr, per tant, qu’eth tòn vaishèth passe leugèr e invocar, en crits, a Crateis, mair d’Escila, que les amainadèc tau plaga as mortaus; e aguesta la tierà, entà que non vos escomete de nauèth.

“Arribaràs mès tard ena isla de Trinacia, a on pèishen fòrça vaques e grasses oelhes deth Solei. Que son sèt es vacades, autrestantes es beròies vegades de oelhes, e cada ua ei formada per cinquanta caps. Aguest bestiar non se reproduís ne se morís, e es sues pastores son dues divinitats, dues ninfes de beròies trenes: Faetusa e Lampetia; es quaus paric deth Solei era divina Neera. Era venerabla mair, dempús que les amainadèc e les auec elevat, se les hec a vier ena isla de Trinacia, fòrça luenh, entà que sauvèssen es oelhes deth sòn pair e es vaques de retortilhadi còrnes. S’ad aguestes les deishèsses indemnes, en tot tier-te solet a premanir era tua tornada, encara arribaríetz en Itaca, dempús de passar molti trebucs. Mès, se les costèsses bèth mau, ja te digui qu’era nau e es tòns amics periràn. E encara que tu t’escapes, arribaràs tard e mau ena pàtria, dempús d’auer perdut a toti es tòns companhs.”

“Atau didec; e de seguit campèc era Auròra, de daurat tron. Era divina entre es divesses se calèc ena isla, e jo, en tot filar-me de cap ath vaishèth, ordenè as mèns companhs que pugèssen ena nau e desliguèssen es amarres. S’embarquèren de seguit e, en seir-se per orde enes bancs, comencèren a herir damb es remes er esglumós mar. Per darrèr dera nau de bluenga proa bohaue prospèr vent que holaue es veles; un bon companh que mos manèc Circe, era de beròies trenes, divinitat poderosa, qu’ère amiada peth vent e peth pilòt. Alavetz les dirigi era paraula as companhs, damb eth còr trist, e les parlè d’aguesta sòrta:

“Ò amics! Que non ei bon que siguen solet un o dus es que coneishen es vaticinis que me revelèc Circe, era divina entre es divesses; e vos ac vau a condar, pr’amar que, en saber-vo’n d’eri, o morigam o mos sauvem, en tot desliurar-mos dera mòrt e deth destin. Que mos ordene mès que mès ignorar es votzes des Sirenes e eth florit prat qu’en eth se trapen. Me manifestèc que sonque jo me cau entener-les; mès estacatz-me damb fòrti laci, de pès e serrat ena part inferiora deth pau dera vela (entà que m’estonga aquiu sense poder botjar-me) e qu’es còrdes s’estaquen ath pau. E en cas que vos demana o vos ordene que me deishetz anar, estacatz-me damb mès laci encara.”

“Mentre parlaua, declarant aguestes causes as mèns companhs, era nau ben bastida arribèc rapidament ena isla des Sirenes, pr’amar que la possaue un vent favorable. Alavetz cessèc eth vent, regnèc ua cauma tranquilla e bèra divinitat adormic es ondades. Se lheuèren es mèns companhs, amainèren es veles e les botèren ena concava nau; e, en auer-se seigut de nauèth enes bancs, emblanquien era aigua, en tot agitar-la damb es remes de punta polida. Cuelhí de seguit un gran pan de cera e lo braquè a trocetz, que

dempús sarrè damb es mies robustes mans. Lèu s'escauhèc era cera, donques que li calec cedir ara gran fòrça e as arrais deth sobeiran Solei Hiperionida, e anè tapant damb era es aurelhes de toti es companhs. M'estaquèren aquesti ena nau, de pès e mans, dret e cachat ena part inferiora deth pau dera vela; estaquèren es còrdes ad aguest; e, en sèir-se enes bancs, tornèren a herir damb es remes er esglumós mar. Hèrem auançar era nau rapidament e, en trapar-mos plan près dera arriba qu'aquiu aurien arribat moltes votzes, non se les amaguèc as Sirenes qu'era leugèra embarcacion navegaue a pòca distància e comencèren un sonor cant:

“Au, celèbre Ulisses, glòria insigna des aquèus! Aprèssa-te e artura era nau entà qu'entenes era nòsta votz. Arrés a passat damb eth sòn nere vaishèth sense qu'entenesse era doça votz que ges dera nòsta boca; senon que toti se'n van dempús de recrear-se damb era e d'apréner fòrça causes; donques que mo'n sabem des fatigues que patíren ena vasta Troia aquèus e teucri, per çò dera voluntat des dius, e mo'n sabem tanben de tot çò que se passe ena fertila tèrra.”

“Aquerò dideren damb era sua beròia votz. Se sentec eth mèn cor damb talents d'entener-les, e botgè es celhes, ordenant as mèns companhs que me desliguèssen; mès toti s'inclinèren e se meteren a remar. E, en lheuar-se de pic Perimedes e Eurilòc, m'estaquèren damb naui laci, que me tenguien mès fòrtament. Quan deishèrem darrèr es Sirenes e ja non s'entenien ne era sua votz ne eth sòn cant, se treigueren es mèns fidèus companhs era cera des aurelhes e me desliguèren.

“Ath cap d'ua estona d'auer deishat darrèr era isla des Sirenes, vedí hum e granes ondades e percebí un fòrt tarrabastalh. Es mèns, espauridi, heren volar es remes que queigueren damb gran sarabat en corrent; e era nau s'arturèc pr'amor que ja es mans non batien es longui remes. Ua ora dempús amonestè as companhs, en tot apropar-me ada eri e parlar-les damb doces paraules:

“Amics! Que non èm nauvengudi en patir malastres e aguest que se mos presente non ei màger qu'eth patit quan eth Ciclòp, damb era sua poderosa fòrça, mos embarrèc ena aquera tuta. Mès d'aquiu mos escapèrem tanben peth mèn valor, decision e prudència que m'imagini que toti rebrembaratz. Au, hescam tot çò que vos vau a díder. Vosati, seigudi enes bancs, batetz damb es remes es granes ondades deth mar; a veir se Zèus mos autrege escapar-mos d'aguesta, en tot desliurar-mos dera mòrt. E a tu, pilòt, te vau a balhar ua orde que sauvaràs ena tua memòria, donques que govèrnes eth timon dera concava nau. Dessepara-la d'aguest hum e d'aguestes ondades, e saja d'apropar-la en escuèlh: non sigue qu'era nau se lance aquiu, sense que tu t'en sàpies, e a toti mos amies ena roïna.”

“Atau les didí, e aubediren de seguit eth mèn mandat. Que non les parlè d'Escila, plaga inevitabla, pr'amor qu'es companhs non deishèssen de remar, amagant-se laguens deth vaishèth. Desbrembè alavetz era penibla recomandacion de Circe de qué non m'armèssa de cap manèra; e, botant-me era magnifica armadura, cuelhí dues lances e pugè en taulatge dera proa, lòc d'a on demoraua veir eth prumèr ara peirenca Escila qu'anaue a

costar tau tarrabastalh as mens companhs. Mès, que non la podí veir en nunlòc e es mèns uelhs se cansèren de guardar pertot, escorcolhant era escura arròca.

“Passèrem er estret plorant, donques qu’en un costat se trapaue Escila e en aute Caribdis, que shurlaue de mala manèra era salada aigua deth mar. En vomegar-la deishaua un sord mormolh, en tot remenar-se tota coma en un caudèr qu’ei sus un gran huec, e era esgluma queiguie des cims d’ambús escuèlhs. Mès, a penes shurlaue era aigua deth mar, se mostraue agitada interiorament, era malheda sonaue enes entorns damb espaventós rambalh e ath hons se descurbie era tèrra barrejada damb cerulèa arena. Eth palle temor se senhoregèc des mèns, e mentre contemplàuem a Caribdis, temerosi dera mòrt, Escila m’agarrèc dera cocava nau as sies companhs que mès subergessien pera sua fòrça e pes sues mans. Quan volí virar es uelhs entara velèra nau e entàs amics, ja vedí en aire es pès e es mans des qu’èren agarradi naut de tot e me cridauen damb eth còr afluxit, prononciant eth mèn nòm per darrèr viatge. Dera madeisha manèra qu’eth pescador, en lançar deth promontòri era esca as peishi mejançant era sua longa lata, e tanlèu agarre un peish lo trè rapidament; d’aguesta manèra, es mèns companhs, tremolant tanben, èren amiadi entàs arròques e aquiu, ena entrada dera tuta, se les avalaue Escila, mentre cridauen e estirauen es braci en aquera luta orribla. De tot çò que patí, peregrinant peth mar, aguest espectacle siguec eth mès maledicents que vederen es mèns uelhs.

“Dempús qu’auérem escapat d’akeres arròques, dera orribla Caribdis e d’Escila, arribèrem lèu ena irreprochabla isla deth diu, a on èren es beròies vaques d’ample front, e moltes grasses oelhes deth Solei, hilh de Hiperion. Deth mar estant, ena nera nau, entení es brams des vaques embarrassades enes estables e es belecs des oelhes, e m’en brembe des paraules der endonviaire cèc Tiresies, eth teban, e de Circe d’Eea, era quau m’encarguèc molt que hugessa dera isla deth Solei, qu’alègre as mortaus, dident qu’aqiu mos demore eth mès terrible des malastres. Plan per aquerò, endralhatz eth nere vaishèth entà dehòra dera isla.”

“Atau les didí. A toti se les trincaue eh còr e Eurilòc me responec de seguit damb aguestes odioses paraules:

“Qu’èss crudèu, Ulisses, gaudisses de grana fòrça, e es tòns membres non se cansen, e deues èster de hèr, donques que non les permetes as tòns, aclapadi de fatiga e de dromilhon, cuélher tèrra en aguesta isla foetada pes ondades, a on premaniríem un agradiu sopar; senon que les ordenes que s’aluenhen e pendent era rapida net vaguen ara ventura per ombriu mar. Pera net se lhèuen fòrts vents, perilh des naus. Entà on anaram, pr’amar de desliurar-mos d’ua mòrt crudèu, se de pic arribe un tempèri suscitat per Noto o per impetuós Zefir, que son es prumèrs en destruir ua nau enquia e tot contra era voluntat des sobeirans dius? Aubedim ara, ara escura net e premanim eth sopar ath costat dera velèra nau; e a punta de dia mos embarcaram de nauèth enta lançar-mos en ample mar.”

“Taus rasons proferic Eurilòc e es auti companhs les aproverèn. Me n’encuedè alavetz que bèth diu meditaue costar-mos mau e, en tot dirigir-me ad aqueth, li didí aguestes alades paraules:

“Eurilòc! Que me pressatz fòrça, donques que sò solet. Mès, au, prometetz toti damb fèrm jurament que se trapèssem ua vegada de vaques o un beròi ramat de oelhes, degun de vosati aucirà, cedint ara funèsta holia, ne ua soleta vaca ne ua soleta oelha; senon que minjaratz tranquils es parves que mos balhèc era immortau Circe.”

”Atau les parlè; e de seguit jurèren, coma les ac ordenaua. Tanlèu coma acabèren de prestar eth jurament, arturèrem era ben bastida nau ath hons deth pòrt, ath costat d’ua hònt d’aigua doça; e es companhs desembarquèren, e Dempús premaniren plan abilament era parva. Ja satisfèt eth desir de minjar e de béuer, plorèren, en rebrembar-se’n des sòns amics que s’auie avalat Escila Dempús d’agarrar-les dera concava embarcation; e mentre plorauen les arribèc un doç dromilhon. Quan era net avec arribat en sòn tèrc darrèr e ja es esteles declinauen, Zèus, qu’amolone es bromes, suscitèc un vent impetuós e ua tempèsta des.hèta, caperèc de bromes era tèrra e eth mar, e era net queiguec deth cèu. A penes se desnishèc era hilha deth maitin, era Auròra de rosadi dits, metérem era nau en un lòc segur, en tot amiar-la entà ua prigonda tuta, a on es Ninfes auien sètis e beròis lòcs entara dança. Ara seguida les amassè a toti en assemblada e les parlè d’aguesta manèra:

“Ò amics! Donques que i a ena velèra nau aliments e beuenda, non toquetz ad aguestes vaques, pr’amar de que non mos arribe bèth mau, donques qu’autant es vaques coma es grasses oelhes son d’un diu terrible, deth Solei, qu’ac ve tot e ac enten tot.”

”Atau les didí e era sua animositat generosa se deishèc convéncer. Pendent un mes sancer bohèc de contunh eth Noto, sense que se lheuèssen d’auti vents dehòra der Euro e eth Noto; e mentre non les manquèc pan e ròi vin, s’abstengueren de tocar es vaques per çò deth desir de sauvar era vida. Mès tanlèu coma s’agotèren toti es viures dera nau, se vederen obligadi a caminar errants darrèr de bèra presa (peishi o audèths, quan les arribèsse enes mans), pescant damb corvadi ams, pr’amar qu’er arrat les romaua peth vrente; jo me filè entara isla damb era fin de pregar as dius qu’abitén en Olimp, es quaus bohèren enes mies paupetes doç saunei. E mentretant, Eurilòc comencèc a parlar damb es amics, pr’amar de dar-les aguest perniciós conselh:

“Escotatz es mies paraules, companhs, encara que patigatz tanti malastres. Totes es mòrts son odioses as malerosi mortaus, mès cap auta ei tan miserabla coma morir de hame e complir d’aguesta sòrta eth pròpri destin. Au, agarrem es mès excellentes vaques deth Solei e aufrim un sacrifici as dius que possedissen er ample cèu. S’artenhéssem entornar en Itaca, era tèrra pàtria, li bastiríem un ric temple ath Solei, hilh de Hiperion, botant en eth moltes e valuoses ofrendes. E se, irritat per çò des vaques de nauti còrnes, volesse eth Solei hèr pèrder era nòsta nau e es auti dius ac consentissen, m’estimi mès morir d’un còp, avalant era aigua des ondades, que consumir-me damb lensor, en ua isla desabitada.”

“Taus paraules proferic Eurilòc e es auti companhs les aproveren. Ara seguida, en auer agarrat es mès excellentes entre es vaques deth Solei, qu’èren près d’aquiu (pr’amor qu’es beròies vaques de retortilhadi còrnes e ample front peishien a pòca distància dera nau de bluenca proa) se meteren ath sòn entorn e preguèren as dius, dempùs d’arrincar trendes huelhes d’ua nauta ausina pr’amor que ja non auien guaira civada ena nau de molti bancs. Acabada era pregària, esgorgèren e espelhèren as bèsties; dempùs les braquèren es cueishes, les onheren abondosament per un costat e per aute e les caperèren de tròci de carn; e, coma qu’èren mancadí de vin entà vessar-lo en sagrat huec, heren libacions damb aigua mentre rostien es intestins. Rostides es cueishes, tastèren es entralhes, e, dividint era rèsta en tròci plan petiti, la placèren enes rostidores.

“Alavetz hugec des mies paupetes eth doç saunei e entornè entara velèra nau ena arriba deth mar. En apressar-me en corvat vaishèth, arribèc entà jo era doça flaira deth greish usclat e, alendant, cridè d’aguesta sòrta as immortaus dius:

“Pair Zèus, benauradi e sempitèrns dius! Entath mèn malaste, plan que òc, m’adormíretz damb eth crudèu saunei; e mentretant, es companhs, demorant-se aciu, an consumat un gran delicte.”

¡Lampetia, era d’ampla tunica, anèc coma velòça messatgèra a dider-li ath Solei, hilh de Hiperion, qu’auíem aucit es dues vaques. De seguit eth Solei, damb eth cor irritat, parlèc d’aguesta sòrta as immortaus:

“Pair Zèus, benauradi e sempitèrns dius! Castigatz as companhs d’Ulisses Laertidada, pr’amor que, orgulhosí, an aucit es mies vaques; e jo me compladìa en veder-les autan quan pujaua en estelat cèu, coma quan tornaua de nauèth deth cèu ena tèrra. Que se non se me balhèsse era digna compensacion per aguestes vaques, baisharè ena casa de Pluton e alugarè as mòrts.”

“E Zèus, qu’amolone es bromes, li responec diden: “Ò Solei! Seguís alugant as immortaus e as òmes mortaus que demoren ena fertila tèrra; pr’amor que jo lançarè er ardent arrai contra era sua velèra nau, e la harè a tròci en vinós mar.”

“Aquerò m’ac didec Calipso, era de beròia cabeladura, e afirmaue que l’ac auie entenut condar a Mercuri, eth messatgèr.

“Tanlèu arribè ena nau e en mar, repoteguè as companhs (en tot apressar-me, ara ad aguest, ara ar aute), mès que non trapèrem cap remèdi, pr’amor qu’es vaques ja èren mòrtes. Lèu es dius mostrèren prodigis: es cuèrs serpejauen, es carns rostides e es crues bramauen enes rostideres, e s’entenien votzes coma de vaques.

“Pendent sies dies es mèns fidèus companhs celebrèren taulejades, e entada eres agarrauen es milhores vaques deth Solei; mès, tanlèu Zèus Saturn mos hec a vier eth setau dia, cessèc era violéncia deth vent que costaua era tempèsta e mos embarquèrem, endralhant era nau entath vast mar dempùs d’issar eth pau e de desplegar es blanques veles.

“Quan auérem deishat aquera isla darrèr e ja non s’aubiraue cap tèrra, senon solet eth cèu e eth mar, Zèus placèc per dessús dera concava nau ua broma grisa qu’ath sòn dejós s’escuric er mar. Que non naveguèc era embarcacion guaira estona, pr’amor que bohèc de seguit er estrident Zefir, e, en tot desligar-se, costèc ua grana tempèsta: un remolin trinquèc es dus cables deth pau, que queiguec entà darrèr, e toti es aparelhs s’amassèren ena sentina. Eth pau, en quèir ena popa, heric eth cap deth pilòt, en tot estronhar-li toti es uassi; queiguec eth pilòt des d’eth taulatge, coma saute un cabusaire, e era sua amna generosa se separèc des membres. Zèus lancèc un tron e ath còp un arrai contra era nòsta nau; aguesta s’estrementic, en èster herida per arrai de Zèus, en tot aumplir-se de flaira de sofre; e es mèns òmes queigueren ena aigua. Es ondades se les heren a vier ar entorn deth nere vaishèth e un diu les privèc dera tornada ena sua pàtria.

“Seguí caminant pera nau, enquia qu’era fòrça deth mar separèc es costats dera quilha, que flotèc soleta sus era aigua, e eth pau se triquèc ena juntura damb era madeisha. Sus eth pau se trapaua ua còrda de cuèr de buèu: estaquè damb era eth pau e era quilha e, seigut entre es dues, me deishè amiar pes perniciosi vents.

“Lèu cessèc eth vent deth Zefir, que costaua era tempèsta, e còp sec arribèc eth Noto, eth quau m’aflicig era animositat en amiar-me de nauèth ena perniciosa Caribdis. Tota era net siguí a posita des ondades, e en gésser eth solei arribè en escuèlh d’Escila e ena òrra Caribdis qu’ère en tot shurlar era salada aigua deth mar; mès jo me lancè ena higuèra bòrda e m’agarrè coma ua arrata-cauda, sense que podessa assegurar es pès en cap lòc ne pujar en arbe, pr’amor qu’èren luenh es arraïcs e a ua grana nautada es longues e gròsses arrames que hègen ombra a Caribdis. Me tenguí, donc, fòrtament agarrat, demorant que Caribdis entornèsse eth pau e era quilha; e aguesti campèren, fin finau, en tot complir-se eth mèn desir. Ara ora qu’eth jutge se lhèue ena agora, dempùs d’auer decidit moltes causes de joeni litigants, se deishèren veir es hustatges dehòra ja de Caribdis. Me deishè anar de pès e mans e queiguí damb gran sarabat ath miei dera aigua, ath costat des plan longues hustes; e, seiguent-me sus eres, me metí a remar damb es braci. E non permetec eth pair des dius e des òmes que me vedesse Escila; donques que non m’auria desliurat d’ua terribla mòrt.

“Dès aqueth lòc anè errant pendent nau dies e ena net deth dètzau m’amièren es dius entara isla Ogigia a on demore Calipso, era de beròies trenes, divessa poderosa, dotada de votz; era quau m’acuelhec amistosament e me balhèc es sòns suenh. Mès, entà qué condar era rèsta? Vos ac condè ager en aguesta casa a tu e ara tua illustra esposa, e m’ei anujós repetir çò que ja s’a explicat clarament.”

CANT XIII

Partença d'Ulisses deth país des feacis e era sua arribada en Itaca

Tau siguec çò qu'Ulisses condèc. Amudiren es auditors e, cuelhudi peth plaser d'escotar-lo, se quedèren silenciosi en escur palai. Mès Alcinoo li responec dident:

“Ò Ulisses! Donques qu'arribères ena mia casa, de pasiment de bronze e naut tet, me pensi que tornaràs ena tua patria sense auer de vagar mès, encara que siguen tan nombrosi es maus qu'enquia ara as patit. E en tot dirigir-me a toti vosati, es que tostemp beuetz en mèn palai eth nere vin der aunor e entenetz ath poëta, vaquí çò que vos encomani: que ja a er òste en polida arca vestits e aur hargat e es auti presents qu'es conselhèrs feacis l'an hèt a vier; au, autrejem-li uns trespès grani e caudèrs, e amassemmos Dempús entà hèr ua collècta ena poblacion, pr'amor que mos serie de mau hèr a cada un de nosati obsequiar-lo damb tau present, en to hèr servir solet es nosti recorsi.”

De tau sòrta les exortèc Alcinoo, e a toti les agradèc aquerò qu'auie dit. Gesseren alavetz entà ajaçar-se enes sues respectives cases, e tanlèu se descurbic era hilha deth maitin, era Auròra de rosadi dits, se filèren ara prèssa entara nau, en tot hèr-se a vier en era eth viril bronze. Era sagrada potestat d'Alcinoo venguec tanben, e eth madeish placèc es presents dejós des bancs: non siguesse que se hèsse mau quauqu'un des òmes quan, entà botjar era embarcation, sarréssen damb es rem. Ara seguida se filèren entath palai d'Alcinoo e se tngueren a premanir era taulejada.

Entada eri era sagrada potestat d'Alcinoo sacrificuèc un buèu ath Saturn Zèus, eth diu des ombriues bromes, que regne sus toti. Usclades es cueishes celebrèren un esplendid hestau, e cantèc eth divin poëta, Demodòc, tant aunorat peth pòble. Mès Ulisses viraue soent eth cap entath solei reludent, damb grana afogadura de qué se coguèsse, donques que ja desiraue anar entara sua pàtria. Dera madeisha manèra qu'eth laurador l'apetís eth sopar Dempús de passar eth dia trincant, damb era parelha de neri buèus e eth solid arair, ua tèrra èrma, e se li cògue eth solei plan ath sòn gust entà anar-se'n a minjar, e, en caminar, sent eth cansament des sòns jolhs, atau, tant agradiuament, vedec Ulisses que se coguae eth solei. E de seguit, en tot dirigir-se as feacis, aimants de manejar rem, e mès que mès a Alcinoo, les parlèc d'aguesa sòrta:

“Rei Alcinoo, eth mès illustre de toti es ciutadans! Aufritz es libacions, didetz-me adiu san e en bona santat, e vosati demoratz-vos damb alegria. Que ja s'a complit tot çò qu'eth mèn in desiraue: era mia partença e es amistosi presents; que volguen es dius qu'aguesti siguen entà jo felicitat e que trapa en mèn palai ara mia irreprochabla esposa, e en bona santat as mèns amics. E vosati, que vos demoratz, sigatz eth góti des vòstes legitimes esposes e des vòsti hilhs; qu'es dius vos autregen tota sòrta de bens, e jamès ad aguesta poblacion l'arribe cap mau.”

Atau s'exprimic. Toti aplaudiren es sues paraules e conselhèren que se hèssen a vier ar òste ena sua pàtria donques que parlaue rasonablament. E alavetz era potestat d'Alcinoo li didec ar erald:

“Pontonoo! Barreja eth vin ena vaishèra e destribuis-lo a guairi se trapen ena sala, pr’amor de qué, Dempús de pregar a Zèus, enviem ar òste entara sua patria.”

Atau parlèc. Pontonoo barregèc eth vin doç coma era mèu e lo mestrèc a toti, en tot aufrir-lo successiuament: eri lo libauen, dès es sòns respectius sètis, as benauradi dius que possedissen er ample cèu; e eth divin Ulisses, lheuant-se, botèc enes mans d’Arete ua copa dobla, tant que li didie aguestes alades paraules:

“Que sigues tostemp erosa, ò reina, enquia que t’arriba era vielhesa e era mòrt, que d’eres non se’n desliuren es umans. Jo m’en vau. Tu seguís gaudint en aguesta casa damb es tòns hilhs, eth pòble e eth rei Alcino.”

Dit aquerò, eth divin Ulisses passèc eth lumedian. Era potestat d’Alcino lo hec acompanyhar per un erald entà que l’amièsse ena velèra nau, ena arriba deth mar. E Arete li manèc tanben quauques esclaves: ua l’amiaue eth mantèl plan net e ua tunica; ua auta, era solida arca; e era tresau, pan e ròi vin.

Quan aueren arribat ena nau e en mar, es illustres marinèrs, agarrant aguestes causes amassa damb era beuendas e es viures, ac placèren tot ena concava embaracion e esteneren ua tela de lin enes hustes dera popa pr’amor qu’Ulisses podesse dormir prigondament. Pugèc aguest e s’ajacèc en silenci. Es auti se seigueren en orde enes bancs, desliguèren dera pèira era amarra deth vaishèth e en tot inclinar-se, foetèren eth mar damb es remes; mentre queiguie enes paupetes d’Ulisses un prigond saunei, leugèr, doç, plan semblable ara mòrt. Dera madeisha manèra qu’es shivaus d’ua quadriga se lancen a córrer en un camp, foetadi peth soriac e, lheuant es pès, acaben lèu lèu era sua carrèra, atau se lheuaue era popa deth vaishèth e deishaue ath sòn darrèr, fòrça agitades, es ondades deth rambalhós mar. Corrie eth vaishèth damb un caminar segur e parièr, e ne en esparvèr, qu’ei er audèth mès leugèr, l’aurie acompanyhat atau, corrent damb tanta velocitat, talhaue es ondades deth mar e amiaue a un baron qu’en conselh se retiraue as dius; eth quau uec era animositat aclapada fòrça còps, ja combatent damb es òmes, ja regant es temibles ondades, mès alavetz dormie placidament, desbrembat de tot patiment.

Quan gessie era mès rutilanta estela, era que de manèra especiau anòncie era lum dera Auròra, hilha deth maitin, alavetz era nau, regadora deth mar, arribèc ena isla.

Que i a en país d’Itaca eth pòrt de Forcis, er ancian deth mar, format per dus costats proeminentes e escalabrosi que se junhen enes puntes e protegissen exteriorament es granes ondades contra es vents de funèsta bohada; e en interior es concaves naus, de molti bancs, s’estan sense amarres tanlèu arriben en ancoratge. Ath finau deth pòrt i a un olivèr de longues huelhes e plan apròp ua tuta agradiua, ombriua, consagrada as ninfes que se criden Naiades. Aquiu i a vaishères e anfòres de pèira a on es abelhes fabriquen es sues bresques. Aquiu se pòt veir uns telèrs tanben de pèira, plan longs, a on tèishen es ninfes mantèls de color de porpra. Aquiu era aigua neish sense pòsa. Era tuta qu’a dues pòrtes: ua guarde entath Borès e ei accessibla as òmes; era auta, plaçada

dauant deth Noto, ei mès divina, pr'amor que per era non entren es umans, en èster eth camin des immortaus.

En aguest lòc, que ja anteriorament coneishíen, vengueren a posar-se; e era embarcacion anaue rapida e encalèc ena plaja, gessent dera aigua enquiarat mitat. Taus èren es remàrs que pes sues mans ère amiada! A penes aueren sautat dera nau de beròis bancs en tèrra fèrma, comencèren treiguent dera concava nau a Ulisses damb era esplendida vana e era tela de lin, e lo botèren ena arena, autrejat encara ath saunei; e ara seguida, desembarcant es riqueses qu'es feacis l'aien autrejat en tornar ena sua pàtria, gràcies ara magnanima Minerva, les amolonèren totes ath pè der olivèr, un shinhau desseparades deth camin: non siguesse que bèth caminant s'apressèsse ada eres mentre dormie Ulisses e l'en panèsse bèra ua. Dempús d'aquerò, entornèren es feacis entath sòn país. Mès Neptun, que secodís era tèrra, non desbrembèc es menaces qu'en un principi l'auie hèt a Ulisses, semblable a un diu, e volet explorar era voluntat de Zèus.

“Pair Zèus! Que ja non serè aunorat mès entre es immortaus dius, donques que non m'aunoren bric ne tansevolh es mortaus, es feacis, que son deth mèn pròpri linhatge. Non deishaua de pensar qu'Ulisses tornarie ena sua pàtria, encara que patint fòrça malastres, mès jamès li treiguí deth tot que tornèsse per çò de considerar que damb eth tòn assentiment l'ac auies permetut; mès es feacis, en tot amiar-lo peth mar ena velèra nau, l'an deishat en Itaca, esclipsat, Dempús d'auer-li hèt fòrça presents: bronze, aur en adondància, vestits teishudi, e tantes causes coma jamès auie trèt de Troia se tornèsse indemne e auent obtengut era part deth butin que li corresponesse.”

Li responcec Zèus, qu'amolone es bromes: “A, poderós diu que bat era tèrra! Què dideres! Non te mesprèden es dius, donques que serie de mau hèr herir damb eth mesprètz ath mès ancian e mès illustre. Mès se dèishe d'aunorar-te bèth un des òmes, per çò de fidar enes sues fòrces e en sòn poder, qu'ei ena tua man era resvenja. Hè, donc, çò que plague ara tua amna.”

Li responcec Neptun, que secodís era tèrra: “Que ja auria obrat coma me conselhes, ò diu des ombruias bromes, mès m'espaurís era tua colèra e sagi d'evitar-la. Ara voi hèr naufragar en escur mar era plan beròia nau des feacis que tornen d'amiar ad aqueuth (pr'amor de què en avier s'abstenguen e dèishen d'amiar òmes) e caperar Dempús era vista dera ciutat damb ua grana montanha.”

Repliquèc Zèus, qu'amolone es bromes: “Ò estimat! Jo sò que çò de melhor serà que, quan toti es ciutadans guarden dera poblacion estant se com arribe eth vaishèth, lo convertisques en ua gran arròca, ath cant dera còsta, de sòrta que sauve era retirada d'ua velèra nau entà que toti es òmes s'admiren, e capères Dempús era vista dera ciutat damb ua grana montanha.”

A penes ac entenec Neptun, que secodís era tèrra, partic entà Esqueria a on demoren es feacis, e aquiu s'arturèc. Era nau, regant eth mar, s'apressèc damb rapid impuls e eth diu que secodís era tèrra, en gesser-li ar encontre, la convertic en ua gran arròca e damb un

còp dera sua man inclinada hec que calèsse arraïcs en solèr, e Dempùs d'aquerò se n'anèc entà un aute lòc.

Mentretant, es feacis, que tien longui remes e son illustres navegants, parlauen entre eri damb alades paraules. E un d'eri s'exprimic d'aguesta sòrta en tot dirigir-se ath sòn vesin:

“Ai! Qui encadenèc en mar era velèra nau que tornaue ena patria e ja se desnishaue tota”?

Taus sigueren es sues paraules, pr'amor que non sabien se qué s'auie passat. Alavetz Alcinoo les arenguèc d'aguesta sòrta:

“Ò dius! Que s'an complit es ancianes prediccions deth mèn pair, que didie que Neptun mos guardaue de reuèlh pr'amor que amiàuem sense recéber cap mau a toti es òmes; e asseguraue qu'eth diu harie naufragar en escur mar ua plan beròia nau des feacis, quan tornèssen d'amiar a quauqu'un, e caperarie era vista dera ciutat damb ua grana montanha. Atau ac afirmaue er ancian e ara tot se complís. Au, hèm tot çò que vos vau a díder. Abstietz-vos d'amiar as mortaus qu'arriben ena nòsta poblacion e sacrificuem dotze taures alistadi a Neptun, entà veir se cuelh pietat de nosati e non mos capère era vista dera ciutat damb era enòrma montanha.”

Atau parlèc. Cuelheren pòur e premaniren es taures. E mentretant, es capitans e princes deth pòble feaci pregauen ath sobeiran Neptun, en tot estar-se de pès ar entorn deth sòn autar. Ulisses se desvelhèc deth sòn saunei ena tèrra pàtria, que d'era auie estat absent fòrça temps, e non podec arreconeisher-la pr'amor qu'ua divessa (Palas Minerva, era hilha de Zèus) l'enrodèc damb ua broma pr'amor de hèr-la inconeishabla e hèr-lo sabedor de tot: non siguesse qu'era sua esposa, es ciutadans e es amics l'arreconeishessen abans qu'es pretendents paguèssen totafèt es sòns excèssi. Plan per aquerò tot se li presentaue ath rei en ua auta forma, atau es longui camins, coma es pòrts comòdes entà ancorar, es arròques escalabroses e es arbes florissents. Er eròi se metec de pès e contemplèc era pàtria tèrra, mès de seguit gemeguèc e, baishant es braci, se pataquegèc es cueishes tant qu'alendaue e didie d'aguesta sòrta:

“Ai de jo! Quini òmes deuen abitar aguesta tèrra que vengui d'arribar? Seràn violents, sauvatges e injusti, o ospitalaris e temerosi des dius? A on poirè amiar tantes riqueses? Entà on anarè perdut? Pro que m'auessa demorat aquiu, damb es feacis, pr'amor qu'alavetz m'aurie arribat un aute des magnanims reis, que, en receber-me amistosament, m'aurie enviat entara mia pàtria. Ara que non sai ne a on botar aguestes causes, ne hè de deishar-les aciu: no sigue causa que se les hèsquen a vier d'auti òmes. Ò dius! Que non èren, donc, senadi ne justi deth tot es capitans e princes feacis, donques que m'an amiat en aguesta auta tèrra; dideren que m'amiarien entà Itaca, que se ve de luenh, e non ac an complit. Que les castigue Zèus, eth diu des suplicants, que susvelhe as òmes e impause castigs as que pequen. Mès, au, vau a compdar e a examinar aguestes riqueses: non sigue que s'agen hèt a vier bèra causa ena concava nau quan partiren d'aciu.”

Parlant atau, compdèc es plan beròis trespès, es caudèrs, er aur e es beròies vestidures teishudes; e, encara qu'arren trapèc mens, ploraue pera sua pàtria tèrra, en tot arrossegar-se ena arriba deth rambalhós mar e alendar fòrça. Se l'apressèc alavetz Minerva, ena figura d'un joen pastor de oelhes, tan delicat coma eth hilh d'un rei; amiaue enes espatles un mantèl doble, plan beròi; enes nets pès, sandales; e ena man, ua lança. Ulisses s'alegrèc de veder-la, gessec ath sòn encontre e li didec aguestes alades paraules:

“Amic! Donques qu’ès eth prumèr òme que me trapi en aguest lòc, salut!, e pro que non vengues damb mala intencion contra jo; mèsalèu, sauva aguestes causes, e sauva-me a jo, que t’ac pregui coma a un diu e m’ajolhi ath tòn dauant. Mès ditz-me damb vertat entà que jo m’en sàpia: Quina tèrra ei aguesta? Quin pòble? Quini òmes i a en parçan? Sò en ua isla que se ve a distància o ena arriba d’un fertil continent que s’incline entath mar?”

Minerva, era divinitat de ludents uelhs, li responec dident: “Forastèr! Qu’ès un pèc o vies de luenh quan me demanes per aguesta tèrra, qu’eth sòn nòm non ei tant escur, donques que la coneishen plan molti autant des que viuen en costat per a on ges era Aurora e eth Solei, coma des que demoren en aute costat, entath tenebrós occident. Qu’ei, de vertat, aspra e impròpria entara equitacion; mès non complètament estèrla, encara que petita, donques que produís horment en abondància e tanben vin; jamès li manque era ploja ne era feonda arrosada; qu’ei plan avienta entà pèisher crabes e buèus; i a bòsqui de tota sòrta, e a beuradèrs que jamès s’agoten. Per çò que, ò forastèr, eth nòm d’Itaca arribèc enquia Troia, que, sivans diden, ei fòrça luenh dera tèrra aquèa.”

D’aguesta sòrta parlèc. S’alegrèc eth pacient divin Ulisses, en tot vantar-se dera sua patria que nomentaue Palas Minerva, hilha de Zèus qu’amie era egida. E prononcièc de seguit aguestes alades paraules, en tot amagar-li era vertat, hènt-li un relat simulat, pr’amar que tostemp remenaue ena sua ment idies plan astutes:

“Qu’entení parlar d’Itaca aquiu ena espaciosa Troia, plan luenh, en aute costat deth mar, e sò arribat ara damb aguestes riqueses. D’autrestantes ne deishè as mèns hilhs e vau en tot húger pr’amar qu’aucí ath hilh estimat d’Idomenèu, a Orsilòc, eth de pès leugèrs, que depassau ena leugeresa des sòns pès as òmes industriosi dera vasta Creta; eth quau volec privar-me deth butin de Troia que per eth tantes fatigues auia patit, ja combatent damb es òmes, ja regant es terribles ondades, per çò de non auer-me prestat a complàder ath sòn pair, en tot servir-lo en pòble des troians, a on jo èra capitán de d’auti companhs. Coma en cèrta escadença eth tornaue deth camp, li clauè era bronzinada lança, en tot auer estat ara demora damb un amic ath costat d’un camin: ua escura net caperaue eth cèu, cap òme tachèc era sua atencion en nosati e atau quedèc amagat que se l’auesse dat mòrt. Dempús d’aucir-lo damb er agudent bronze, partí entara nau d’uns illustres fenicis que les supliquè e demanè, en tot autrejar-les bona part deth butin, que m’amièsssen entà Pilos o entara divina Elide, a on exercissen eth sòn domèni es epèus. Mès era fòrça deth vent les horavièc, a maugrat sòn, donques que non me volien enganhar; e, perdudi, arribèrem aciu de nets. Damb fòrça travalhs artenhérem entrar en

pòrt a fòrça de rem; e, encara que plan ahaimadi, arrés pensèc en sopar: desembarquèrem toti e mos lancèrem ena plaja. Alavetz m'arribèc a jo, qu'èra plan cansat, un doç saunei; treigueren aqueri dera concava nau es mies riqueses, les deishèren ena arena a on èra estirat e tornèren a embarcar-se pr'amor de vier ena populosa Sidon, e jo me demorè aciu damb eth còr trist."

Atau s'exprimic. Arric Minerva, era divinitat de ludents uelhs, l'amorassèc damb era man e, transfigurant-se en ua hemna beròia, nauta e adreita en fines labors, li didec aguestes alades paraules:

"Astut e falaç aurie d'èster eth que te depassèsse en tota sòrta d'enganhes, encara que siguesse un diu eth que te gessesse ar encontre. Temerari, astut, incansable ena enganha! Ne enquia e tot ena tua pàtria auies de renonciar ara frauda e as paraules enganhoses, que tostemp sigueren deth tòn gust? Mès, au, non ne parlem mès, qu'ambdús èm expèrts en astúcies; pr'amor que se tu subergesses fòrça entre es òmes per çò deth tòn conselh e des tues paraules, jo sò celebrada entre es divinitats per çò dera mia prudència e era mia astúcia. Mès encara non as arreconeishut en jo a Palas Minerva, hilha de Zèus, que tostemp t'ajudi e te protegisqui enes tòns ahèrs e hi que les siguesse agradiu as feacis. Que vengui ara a hargar damb tu un plan, a amagar guaires riqueses te balhèren es illustres feacis pera mia volontat e inspiracion quan vengueres ena pàtria, e a revelar-te toti es travalhs que te cau suportar fataument ena tua casa ben bastida: tie-les, donques qu'ei de besonh, e non li digues a cap òme ne hemna qu'arribères peregrinant, mèsalèu te cau patir en silenci es moltes penes e sostier es violéncies que te heren es òmes."

Li responec er engenhós Ulisses: "Qu'ei de mau hèr, ò divessa, qu'un mortat en trapar-se damb tu, artenhe coneisher-te, encara que siguesse plan sabent, pr'amor que cuelhes era figuara que vòs. Pro me'n sai de qué me sigueres propícia quan es aquèus lutàuem en Troia, mès Dempús qu'arroïnèrem era excélsa ciutat de Priam, partírem enes naus e un diu dispersèc as aquèus, jamès t'è vist, ò hilha de Zèus, ne me n'è encuedat que pugesses en mèn vaishèth pr'amor d'estauviar-me bèth malestre. Ath contrari, caminè perdot de contunh, en tot auer eth mèn pièch trauessat de dolor, enquia qu'es dius me desliureren dera desgràcia; e tu, en ric pòble des feacis, m'encoratgères damb es tues paraules e m'amières entara poblacion. Ara t'ac prègui per tòn pair (donques non me pensi qu'aja arribat en Itaca, que se ve de luenh, senon que sò en ua auta tèrra e que parles de trufaria entà enganhar-me): ditz-me se de vertat è arribat ena mia estimada tèrra."

Li responec Minerva, era divinitat des ludents uelhs: "Tostemp sauves en tòn pièch eth madeish sen, e non te posqui abandonar ena desgràcia pr'amor qu'es afable, perspicac e senat. Quinsevolh que tornèsse Dempús d'auer vagat tant, desirarie veir en sòn palai as sòns hilhs e ara sua esposa, mès a tu non te platz saber-te'n d'eri ne preguntar per eri enquia qu'ages provat ara tua hemna, que s'està ena casa e consumís es dies e es nets tristament, donques que plore de contunh. Jo jamès è dobtat, donques que m'en sabia damb certitud, que tornaries ena tua pàtria Dempús de pèrder a toti es tòns companhs; mès que non volí lutar contra Neptun, eth mèn oncle pairau, qu'era sua amna s'encoleric

e s'irritèc damb tu pr'amor que l'avuglères ath sòn estimat hilh. Mès, au, te vau a mostrar era tèrra d'Itaca entà que te convences. Aguest qu'ei eth pòrt de Forcis, er ancian deth mar; aqueth, er olivèr de longues huelhes que i a ath cap deth pòrt; apròp d'eth se trape era tuta deliciosa, ombriua, consagrada as ninfes que se criden Naiades: aciu qu'as era vòutada tuta a on sacrificauas as ninfes gran nombre de perfèctes ecatòmbes; e aquiu delà, pòs veir eth Nerite, eth huelhós monte.”

Quan atau avec parlat, era divessa dissipèc era bromia, apareishec eth país e eth pacient e divin Ulisses s'alegrèc, en tot gaudir dera sua tèrra, e punèc eth fertil solèr. E ara seguida preguèc as ninfes, damb es mans lheuades:

“Ninfes Naiades, hilhes de Zèus! Ja me pensaua que non vos tornaria a veir. Ara vos laudi damb doci vòts o vos haram ofrendes, coma abans, s'era hilha de Zèus, era que govèrne enes batalhes, permet benevòla que jo visca e veiga créisher ath mèn hilh.”

Li didec alavetz Minerva, era divessa des ludents uelhs: “Cuelh coratge e non te'n hèsques per aquerò. Mès vam a botar ara madeish es riqueses en çò de mès prigond dera divina tuta pr'amor de qué les ages segures e deliberem entà que tot se hèsque dera melhor manèra.”

Quan atau avec parlat, entrèc era divessa ena ombriua tuta e anèc ara cèrca des amagaders; e Ulisses li hec a vier totes es causes (er aur, eth dur bronze e es vestits ben hèts) que l'auien regalat es feacis. Tanlèu sigueren plaçades de forma convenenta, Minerva, era hilha de Zèus, qu'amie era egida, barrèc era entrada damb ua pèira. Se seigueren Dempús enes arraïcs deth sagrat olivèr e deliberèren sus er extermini des orgulhosí pretends. Minerva, era divessa de ludents uelhs, siguec era que trinquèc eth silenci prononciant aguestes paraules:

“Laertiada, d'alègre linhatge! Ulisses, fecond en recorsi! Pensa se com meteràs es mans sus es desvergonhadi pretends, que ja hè tres ans que govèrnens en tòn palai e solliciten ara tua divina esposa, ara quau aufrissen presents de nòça; mès era, alendant ath sòn laguens pera tua tornada, encara qu'a toti les balhe esperances e a cada un li hè promeses, en tot manar-li messatges, manege en sòn esperit pensaments plan desparièrs.”

Er engenhós Ulisses li responcec dident: “Ò dius! Plan que òc anaua a perir en palai, damb eth madeish fado funèst d'Agamemnon Atrida, se tu, ò divessa, non m'auesses instruit convenientament sus aguestes causes. Mès, tè, hè un plan entà que les castiga e bota ath mèn costat, en tot bohar-me fortalesa e audàcia, coma en aqueth temps qu'esbauçàuem es ludentes moralhes dera ciutat de Troia. Se m'acompanhèsses damb eth madeish ardor qu'alavetz, ò divessa de ludents uelhs, jo lutaria contra tres cents òmes; mès damb era tua ajuda, venerabla divessa, tostemp que, benevòla, m'ajudesses.”

Li responcec Minerva, era divessa des ludents uelhs: “T'ajudarè plan que òc, sense que me passe desapercebut quan mos ocupem de taus causes, e me pensi que bèth un des pretends que s'avale es tòns bens tacarà damb era sua sang e eth sòn cervèth eth plan

extens pasiment. Mès, au, te vau a hèr inconeishable entà toti es mortaus: arropirè era beròia pèth des tòns agils membres, talharè deth tòn cap es peus, te botarè uns pelhòts que li còsten orror ath que te veigue e harè ronhosi es tòns uelhs, abans tan polidi, entà que te retires a un èsser mespredable dauant de toti es pretendents e dera tua esposa e deth hilh que deishères en palai. Apressa-te sustot ath porcelèr, ath susvelhant des tòns porcèths, que t'estime fòrça e addòre ath tòn hilh e ara prudenta Penelope. Lo traparàs seigut entre es porcèths, que pèishen ath cant dera arròca deth Corbàs, ena hònt d'Aretusa, minjant abondosi aglans e beuent aigües trebles, es dues causes que hèn créisher en eri eth florissent grossor. Demora-te aquiu seigut, e pregunta-li sus tot aquerò que volgues, mentre jo vau entà Esparta, era de beròies hemnes, e cridi a Telemac, eth tòn hilh, ò Ulisses, que partic damb Menelau, ena vasta Lacedemonia, entà saber-se'n pera fama s'encara ères viu en bèth lòc."

Li responec er engenhños Ulisses: "E per qué non l'ac dideres, donques qu'era tua ment ac sabie tot? Dilhèu entà que tanben passe trebucs, vagant per estèrle mar, e es auti se l'avalen es bens?"

Li reponec Minerva, era divessa des ludent uelhs: "Non te cau pòur per eth. Jo madeisha me lo hi a vier entà que, vient aquiu, aquerisse fama; e non passe cap trebuc, senon que s'està plan tranquil en palai der Atrida, auent totes es causes en abondor. Qu'ei vertat qu'es joeni lo vigilèn, embarcadi en nere vaishèth, e lo vòlen aucir quan torne ena tèrra pàtria; mès me semble que non se passarà atau e qu'abans era tèrra aurà en sòn sen a quauqu'un des pretendents que s'avalen es tòns bens."

Dic aquerò, lo toquèc Minerva damb ua vergueta. Era divessa l'arropic era beròia pèth enes agils membres, li talhèc en cap es peus, li botèc era pèth de tot eth còs de tau forma que semblaue un ancian, li hec ronhosi es uelhs, abans tan beròis, li vestic uns pelhòts e ua tunica, qu'èren rosigadi, lords e tacadi de manèra leja peth hum; li botèc ath dessús eth cuèr gran, ja sense pelhaçon, d'ua velòça cervia e l'autregèc un pau e un maujargat morralet plen de traucs, damb era sua correja retortilhada.

Dempús de deliberar atau, se separèren, en tot anar-se'n Minerva entara divina Lacedemonia a on se trapaue eth hilh d'Ulisses.

CANT XIV

Convèrsa d'Ulisses damb Eumèu

Ulisses, deishant eth pòrt, comencèc un aspre camin per lòcs seuves, entre uns ticolets, entà a on l'auie indicat Minerva que traparie ath porcelèr; eth quau ère, entre toti es sirvents deth divin Ulisses, eth que damb màger sollicitud li suenhaue es bens.

Lo trapèc seigut en vestibul dera pleta excèlsa, beròia e grana, bastida en un lòc descubèrt, qu'auie bastit eth porcelèr entàs porcèths der absent rei, sense era ajuda dera sua senhora ne der ancian Laertes, en tot tier pèires carrejades e hèr ua tampa damb ua bartàs espinós. Botèc dehòra dera pleta, aciu e delà, ua longa fila d'espesses estaques, qu'auie bracat deth còr d'ues ausines; e basic laguens dotze porcarias, totes amassa, qu'en eres se metien es porcèths. En cada ua auie embarrades cinquanta truges, que s'ajacen en solèr; e es mascles passauen era net dehòra, estant eth nombre fòrça mendre pr'amor qu'es pretendents, pariès as dius, les amendrien en tot minjar-se tostemp eth miglior des porcèths grassi, que les manaue eth porcelèr. Qu'eren es porcèths tres cents setanta. Ath sòn costat se trapauen de contunh quate gossets, semblables a fères, qu'auie elevat eth porcelèr, majorau des pastors. Aguest talhaue alavetz un cuèr de buèu de color viu e hège ues sandales, en tot ajustar-se-les as sòns pès; e des auti pastors, tres s'auien filat entà diuèrsi lòcs damb es porcades des porcèths e eth quatau auie estat enviat entà ciutat per Eumèu pr'amor d'amiar-les as orgulhosí pretendents er obligat porcèth qu'immolarien entà assadorar damb era carn er apetís.

Còp sec, es ganholaires gossets vederen a Ulisses, e ganholant, corren a trapar-lo; mès er eròi se seiguec astutament e deishèc quèir eth baston qu'amiaue ena man. Alavetz dilhèu aurie patit un vergonhós malestre ath costat des sòns pròprios estables; mès eth porcelèr seguic de seguit damb pès leugèrs as gossets e, trauessant ara prèssa eth lumedan a on li queiguec dera man aqueth cuèr, les cridèc, les hec enlà a peirades, a cada un peth sòn costat, e parlèc ath rei d'aguesta manèra:

“Ò ancian! Que manquèc pòc entà qu'es gossets vos estrossegèssen còp sec, e damb aquerò m'auríes costat un gran opròbi. Que ja es dius me tien adolorit e me hèn gemegar per ua causa plan desparièra; pr'amor que mentre plori e m'aclapi, pensant en mèn patron, parièr a un diu, me cau elevar aguesti grassi porcèths entà que se les mengen d'auti; e dilhèu eth sigue ahimat e camine peregrin per pòbles e ciutats de gent d'estranh lenguatge, s'ei qu'encara viu e contempla era lum deth solei. Mè, vene, ancian, seguis-me entara cabana, entà que, dempús d'assadorar-te de minjar e de vin sivans eth tòn desir, me digues a on neisheres e guairi malastres as patit.”

Parlant atau, eth divin porcelèr l'amièc entara cabana, lo hec passar laguens, e lo hec sèir, dempús d'escampilhar peth solèr fòrça arrames seques, es quaus caperèc damb era pèth d'ua craba grana, peluda e tupida, que li servie de jaça. S'alegrèc Ulisses deth recebement que li hège Eumèu, e li parlèc d'aguesta sòrta:

“Zèus e es immortaus dius t'autregen, ò òstejaire, çò que mès desires, donques que damb tanta benvolença m'as acuelhut.”

E tu li responeres atau, porcelèr Eumèu: “Ò forastèr! Que non posqui mespredar ar òste que se presente, encara que sigue mès miserable que tu, pr'amor que toti es forastèrs e praubi son de Zèus. Quinsevolh causa que les autregem les ei agradiua, encara qu'age d'ester petita; pr'amor qu'atau les sòlen hèr es sirvents, tostemp temerosi quan govèrnens patrons joeni. Pr'amor qu'es divinitats arturèren, plan que òc, era tornada deth mèn, eth quau, en estimar-me extrèmament, m'aurie dat ua possession, ua cass, un peculi e ua hemna beròia; que tot aquerò ac autrege un patron benevòl ath sòn sirvent, quan aguest a travalhat fòrça per eth e es divinitats hèn prosperar era sua òbra coma heren prosperar aguesta que me tengui. Que m'ajudarie fòrça eth mèn patron s'envielhisce aciu; mès moric ja: pro qu'auesse perit complètament eth linhatge de Helena que per era a tanti òmes les trinquèren es jolhs! Qu'aqueth se n'anèc entà Troia, era de beròis shivaus, entà aunorar a Agamemnon combatent contra es teucri.”

Parlant atau, s'agarrèc era tunica damb eth cinturon, se n'anèc entas porcarias a on èren es porcades des porcèhts, tornèc damb dus, e les sacrificèc as dus, les rossic e, dempús d'esbocinar-les, les calèc enes rostidors. Quan era carn siguec ja rostida, l'ac hec a vier a Ulisses, cauda encara e enes madeishi rostidors, en tot esposcar-la de blanca haria; botèc en ua copa de gèdra vin doç coma era mèu, se seiguec dauant d'Ulisses, e, en tot convidar-lo, li parlèc d'aguesta sòrta:

“Minja, ò òste, aguesta carn de porcèth, qu'ei era que se tie a posita des esclaus; pr'amor qu'es pretendents s'avalen es porcèths mès grassi, sense pensar ena resvenja des divinitats, ne sénter cap sòrta de pietat. Mès as benauradi dius non les son agradiues es òbres perverses, senon qu'aunoren era justícia e es accions senades des barons. E enquia e tot quan es barons dolents e enemies invadissen eth país autrú e, en tot permetter-les Zèus que se hèsquen a vier eth butin, tornen ena pàtria damb es nau plies; encara qu'aguesti senten qu'un fòrt temor dera resveja divina les sarre eth còr. Mès es pretendents deuen saber bèra causa dera deplorabla mòrt d'aqueith, per çò dera votz de bèra divinitat qu'agen entenut, quan non vòlen demanar de forma avienta eth maridatge, ne anar-se'n entàs dues cases; mèsalèu fòrça tranquils consumissen es bens orgullosa e immoderadament. En cap des dies e des nets, que vien de Zèus, n'an pro damb sacrificar solet ua victima, ne enquia e tot dues; e agoten eth vin, en tot beuer-lo sense cap moderacion. Pr'amor qu'es proprietats deth mèn patron èren abondoses, autant coma era des eròis que demoren en nere continent o ena madeisha Itaca e ne enquia e tot amassa, era de vint òmes la poirien egalar. Que te la vau a dider. Dotze vacades i a ena pleta, e autrestantes vegades de oelhes, de porcèths e de crabes qu'amien a pèisher aquiu es pastors e gent a sodada. Aciu pèishen onze ramats nombrosi de crabes ena extremitat deth camp, e les susvelhen boni pastors, cada un des quaus amie cada dia as pretendents ua bèstia, aquera des ben neurides crabes que li sembla milhor. E jo sauvi e protegisqui aguestes truges e, separant tostemp eth mihor des porcèths, les ac amii tanben.”

Atau parlèc. Ulisses, sense badar boca, se pressaue a minjar era carn e beuie vin damb aviditat, en tot maquinar maus contra es pretendents. Dempús qu'aucop sopat e se l'auie remetut era animositat damb eth repais, li dèc Eumèu era copa que tenguie entà bèuer, plia de vin. L'acceptèc er eròi e, en tot alegrar-se ath sòn laguens, prononcièc aguestes alades paraules:

“Ò amic! Qui siguec eth que te crompèc damb es sòns bens e ère tan ric e poderós, sivans dides? Didies que per çò der aunor d'Agamemnon. Nomenta-me-lo per s'un cas en bèth lòc auessa coneishut ad aguest òme. Zèus e es dius immortaus saben se l'è vist e poirè dar-te bèra notícia, pr'amor qu'anè perdut per molti pòbles.”

Li responec eth porcelèr, majorau des pastors: “Ò vielh! A cap vagabond qu'arribe damb notícies deth mèn patron, li balharàん credit ne era hemna d'aguest ne eth sòn hilh; pr'amor qu'es que van errants e an besonh d'ajuda mentissen e se remissen a parlar sincèrament. Tot aqueth que, peregrinant, arribe en pòble d'Itaca, va a condar-li petòfies ara mia senhora; e aguesta l'acuelh amistosament, li hè preguntes sus cada tema, e de seguit somique e vèsse lèrmes des sòns uelhs, coma ei costum ena hemna qu'eth sòn marit a mòrt en ua auta tèrra. Tu madeish, ò ancian, endonviaries lèu lèu quinsevolh relacion, se te balhèssen un mantèl e ua tunica entà vestir-te. Mès ja es gossets e es velòci audèths an agut de separar-li era pèth des uassi, e era amna l'aurà deishat; o dilhèu es peishi se l'avalèren en mar e es sòns uassi jaden ena plaja, laguens d'un gran molon d'arena. De tau sòrta moric aqueth e mos a deishat penes a toti es sòns amics e mès que mès a jo, que ja non traparè un patron tan benevòl en cap lòc a on vaja, ne enquia e tot se me n'anèssa entara casa deth mèn pair e dera mia mair a on neishí e eri m'elevèren. E plori non autant per eri, encara que desiri veder-les damb es mèns uelhs ena tèrra pàtria, senon perque m'aclape eth desir der absent Ulisses; ath quau, ò òste, cranhi nomenyar, en non trapar-se aciu, pr'amor que m'estimaue fòrça e se preocupaue per jo en sòn còr, e jo lo cridi frair dera amna encara que sigue luenh.”

Li parlèc alavetz eth pacient divin Ulisses: “Ò amic! Donques que te remisses a tot, assegurant qu'aqueith ja non tornarà, e era tua animositat s'està incredula; non sonque te voi repetir senon enquia jurar-te qu'Ulisses tornarà. Per çò dera bona naua revestitz-me d'un mantèl e d'ua tunica, que siguen beròies vestimentes, tanlèu coma aqueth arribe en sòn palai; pr'amor qu'abans non acceptaria arren, a maugrat deth gran besonh que me trapi. Que m'ei tant odiós coma es pòrtes der Orco, aqueth que, cedint ara misèria, conde mentides. *Que siguen testimònies prumèr de tot Zèus entre es dius e Dempús era taula ospitalaria e era casa der irreproachable Ulisses, qu'ada era è arribat, de què tot se complirà coma te digui: Ulisses vierà aciu aguest madeish an, en acabar aguest mes e començar er aute tornarà ena sua casa, e se resvenjarà d'aqueith qu'otratge ara sua hemna e ath són illustre hilh.*”

E tu li responeres atau, porcelèr Eumèu: “Ò ancian! Ne aurè de pagar presents per çò dera bona naua, ne Ulisses tornarà ena sua casa; mès beu tranquil, cambiem de convèrsa e non me hèsques a vier tau ahèr ena memòria; qu'era mia amna s'affligís cada còp qu'enteni mentar ath mèn venerable patron. Deishem de cornèr, donc, eth jurament e

que se presente Ulisses, que ja ac voleria jo e tanben Penelope, er ancian Laertes e Telemac, semblable as dius. Per çò d'aguest mainatge me planhi jo de contunh, per Telemac, qu'engendrèc Ulisses: dera madeisha manèra qu'es divinitats l'elevèren coma a un plançard, pensè que mès endauant non serie entre es òmes inferior a sa pair, senon tan digne d'admiracion per sòn còs e pera sua gentilesa; mès, en auer-li capvirat quauqu'un des immortaus o des òmes eth bon sen que gaudie, se n'a anat ena divina Pilos ara cèrca de notícies sus eth sòn progenitor, e es illustes pretendents li premanissen params entà quan torne, damb era fin de qué despareishe d'Itaca sense cap glòria eth linhatge d'Arcessi, parièr as dius. Mès deishem-ac, ja sigue capturat, ja s'age escapat pr'amor qu'eth Saturn age estenut eth sòn braç sus eth madeish. Au, ancian, ditz-me es tues preocupacions, e ditz-me era vertat d'aquerò entà que jo m'en sàpia: Qui ès e de quin país vies? A on se trapen era tua ciutat e es tòns pairs? En quina embarcation arribères? Com es marinèrs t'amièren en Itaca? Qui èren? Pr'amor que non me pensi qu'ages vengut a pè."

Li responec er engenhós Ulisses: "De tot aquerò te vau a informar peth menu. S'auéssem minjar e doç vin entà molt de temps, e mos demorèssem a celebrar hestaus en aguesta cabana mentre es auti se n'anèssen a trabalhar, non me serie aisit referir-te pendent tot er an guairi malastres a patit eth mèn esperit pera volontat des dius.

"Per çò deth mèn linhatge, me vanti d'èster naturau dera espaciosa Creta, a on auí coma pair a un ric baron. D'auti molti hilhs li neisheren tanben e s'elevèren en palai, toti legitims, dera sua esposa, mentre qu'a jo m'amainadèc ua hemna crompada qu'ère era sua concubina; mès m'auie era madeisha consideracion Castor Hilacida qu'as sòns hilhs legitims, e que me vanti d'èster eth sòn hilh, e l'aunorauen es cretensi coma a un diu pera sua felicitat, pes sues riqueses e pera sua gloriosa descendéncia. Quan es mortaus Parcas se lo heren a vier ena casa de Pluton, es sòns hilhs magnanims repartiren entre eri era riquesa, hènt a sòrts sus es madeishes, e m'autregeren plan pòc, ua soleta casa. Cuelhí ua hemna de gent plan rica, sonque peth mèn valor, donques que non èra jo mespredable, ne timid ena guèrra. Ara que ja ac è percut tot; ça que la, en veir era palha coneisheràs eth semiat, encara que me tengue aclapat un gran malestre. Me balhèren Mart e Minerva audàcia e valor entà destruir as contraris, en cap escadença que me cale alistar as òmes mès valents e amiar-les en ua emboscada, maquinant maus contra es enemics, eth mèn esperit generós me botèc era mòrt dauant des uelhs; senon que, en tot lançar-me ena luta plan abans que cap aute, èra eth prumèr qu'aucia damb era lança ar enemic que non me depassèsse ena leugeresa des pès. D'aguesta manèra me comportaua ena guèrra. Que non me shautauen es labors campanhardes, ne eth suenh dera casa qu'elève hilhs illustres, senon solet es naus damb es sòns remes, es combats, es pulides flèches e es sagetes; causes tristes e òrres entàs auti mès agradiues entà jo, per çò d'auer-me dat bèth diu aguesta inclinacion; que non toti trapam deleit enes madeishes accions. Ja abans qu'es aquèus botèssen eth pè en Troia, auia capitanejat nau còps vaishèths rapids e òmes contra gent estrangèra, e totes es causes arribauen enes mies mans en gran abondor. D'eres me sauvaua es mès agradiues e Dempús me'n tocauen moltes en sòrt; de manèra que, creishent era mia casa damb rapiditat, siguí poderós e

respectat pes cretensi. Mès quan dispausèc eth divin Zèus aquera expedicion odiosa, qu'en era a tanti barons les triquèren es jolhs, mos ordenèren a jo e ath gloriós Idomenèu que siguéssem capitans des vaishèths que partien enta Ilion, e non i avec manèra de remir-se pera pòur d'querir mala fama entre eth pòble. Aquiu lutèrem es aquèus pendent nau ans e en arribar eth détzau, assolada per nosati era ciutat de Priam, partírem enes naus entàs nòstres cases; mès un diu dispersèc as aquèus. E eth generós Zèus meditèc maus contra jo, malerós, que siguí gaudint solet un mes damb es mèns hilhs, era mia legitima esposa e es mies riqueses; pr'amor que Dempús m'amièc era animositat a navegar entà Egipte, premanint degudament es vaishèths damb es companhs, pariòrs as dius. Premaní nau vaishèths e lèu s'amassèc era gent de besonh.

“Sies dies passèrent es mèns fidèus companhs celebrant taulejades, e jo les autregè moltes víctimes entàs sacrificis e entara sua pròpria parva. Tath setau dia pugèrem enes vaishèths e, partint dera espaciosa Creta, naveguèrem pera bohada d'un prospèr e fòrt Borèas, tant aisidament coma se mos amièssse eth corrent. Cap des naus recebec maus e toti èrem en eres sans e en bona santat, pr'amor qu'eth vent e es pilòts les amiauen. En cinc dies arribèrem en arriu Egipte, de beròi corrent, e en eth arturè es concaves naus. Alavetz, Dempús d'ordenar as fidèus companhs que se demorèssen entà susvelhar es embarcations, manè espions enes lòcs avients pr'amor d'explorar eth parçan. Mès es mèns, cedint ara insolència de seguir eth sòn pròpri impuls, comencèren a devastar es beròis camps des egipcis; e se hègen a vier es hemnes e es mainatges, e aucien as barons. Non se tardèc era cridadissa en arribar ena ciutat. Es sòns abitants, en enténer es crits, vengueren a trincar deth dia: eth camp s'aumplic d'infantaria, de cavalièrs e de reludent bronze; Zèus, que se vante damb er arrai, les manèc as mèns companhs era perniciosa hujuda; e ja, dès aqueth moment arrés gausèc resistir, pr'amor qu'es maus mos cercauen pertot. Aquiu mos auciren damb er agudent bronze a molti òmes, e a d'auti se les heren a vier entà obligar-les a trabalhar en benefici des ciutadans. A jo eth madeish Zèus me botèc ena amna aguesta decision (pro que m'auessa mòrt alavetz e s'auesse complit eth mèn fado aquiu, en Egipte, pr'amor qu'eth malastre m'auie de perseguir encara): de seguit me treiguí deth cap eth ben hargat casco e des espatles er escut, lancè era lança luenh des mans e venguí entàs shivaus deth rei, ath quau abracè pes jolhs, en tot punar-les. Eth rei me protegic e me sauvèc; pr'amor que, en hèr-me pujar en car qu'anaue montat, m'amièc entara sua casa tant qu'es mèns uelhs vessauen lèrmes. M'escometèren molti damb es sues lances de herèisho e sagèren d'aucir-me, donques qu'èren fòrça emmaliciadi; mès aqueth les hec enlà, cranheit era colèra de Zèus ospitalari, eth quan s'anuge en grana manèra per çò des males accions. Aquiu m'estè pendent sèt ans e amassè fòrça riqueses entre es egipcis, pr'amor que toti me balhauen bèra causa. Mès, quan arribèc eth ueitau, se presentèc un fenici plan patrifassière e falaç, que ja les auie costat a d'auti òmes molti maus; e, en tot persuadir-me damb eth sòn engenh, m'amièc entà Fenicia a on se trapauen era sua casa e es sòns bens. Siguí damb eth un an sancer, e tanlèu coma, passat er an, es mesi e es dies deth madeish s'acabèren e es sasons tornèren a succedir-se, tramèc d'autes enganhes e m'amièc entà Libia ena sua nau, regadora deth mar, damb era supausada intencion de qué l'ajudèssa a amiar es sues mèrces; mès, en realitat, entà vener-me aquiu per un gran

prètz. Me calec seguir-lo, encara que ja sospechaua bera causa, e m'embarquè en sòn vaishèth. Anuae aguest peth mar bohat per un prospèr e fòrt Borès, ara nautada de Creta; mentre meditaue Zèus com l'amiarie ara perdicion.

“Quan auérem deishat Creta e ja non s'aubiraue deguna tèrra, senon solet eth cèu e eth mar, Zèus placèc per dessús dera concava embarcation ua broma nera, qu'ath sòn dejós s'escuric eth mar, deishèc anar un tron e ath còp lancèc un arrai ena nòsta nau: aguesta s'estrementic en èster herida per arrai de Zèus, en tot aumplir-se de flaira de sofre; e es mèns òmes queigueren ena aigua. Se les hègen a vier es ondades ath torn deth nere vaishèth e un diu les privèc dera tornada ena pàtria. Mès a jo, encara qu'aclapat ena mia animositat, eth pròpri Zèus me lancèc enes mans deth pau dera nau, pr'amor que podessa escapar-me dera desgràcia. Abraçat ath pau siguí jogalha des perniciosi vents pendent nau dies; e ath dètzau, en ua net escura, ua gran ondada me lancèc ena tèrra des tesprotes. Aquiu er eròi Fidon, rei des testropes, m'acuelhec graciosament; pr'amor qu'en auer-se presentat eth sòn hilh a on jo me trapaua, m'amièc ena casa deth sòn pair, quan ja me rendien eth hered e eth cansament, e m'autregèc un mantèl e ua tunica entà que me vestissa.

“Aqui me parlèren d'Ulisses: me didec eth rei que li balhauen un bon acuelhement e que ja lèu er eròi tornarie ena sua pàtria; e me mostrèc totes es riqueses qu'Ulisses auie amassat en bronze, aur e hargat hèr, que damb eres se poirie mantier un òme e es sòns descendents enquiara dètzau generacion; autants objècti preciosi auie en palai d'aqueuth monarca! Higec qu'Ulisses se trapaue en Dodona entà saber-se'n pera nauta ausina dera volontat de Zèus per se serie avient que tornèsse manifèstament o d'amagat en ric país d'Itaca, que d'eth s'auie absentat pendent fòrça temps. E jurèc ena mia presència, aufrint libacions ena sua casa, que ja auien botat en mar era nau e èren prèsti es companhs entà amiar-lo ena sua pàtria tèrra. Mès sbans se didec adiu de jo, donques que s'aufric per edart ua nau de marinèrs tesprotes qu'anaue entà Duliqui, abondosa en horment. Les ordenèc que m'amièsssen damb tota sollicitud entath rei Acaste; mès eri cuelheren ua perversa decision, pr'amor de qué encara me queiguessen ath dessús tota sòrta de malastres e trebucs. Tanlèu era nau reguèc eth mar, siguec ja luenh dera tèrra, decidiren qu'auie arribat entà jo eth dia dera esclavitud; e, despolhant-me deth mantèl e dera tunica qu'amiaua botadi, me vestiren aguesti miserables pelhòts e aguesta tunica, plia de traucs, qu'ara campes damb es tòns uelhs. Pera tarde arribèrem enes camps d'Itaca, que se ve de luenh; alavetz, m'estaquèren fòrtament ara nau de molti bancs damb ua còrda retortilhada, e ara seguida sautèren en tèrra e sopèren ena arriba deth mar. Mès es pròpries dius me desliguèren aisidament des còrdes; e alavetz, calant-me jo es pelhòts ena testa, m'esguitlè peth bronit timon, me lancè en mar, nadè damb es dues mans, e lèu me trapè aluenhat d'aqueri e dehòra de posita. Gessí deth mar aquiu a on i a un bòsc de florissentes ausines e me demorè estirat en solèr; eri non deishauen d'agitar-se e d'alendar prigondament, mès a tot darrèr non les semblèc convenient seguir era cèrca e tornèren ena concava nau; e es dius m'amaguèren aisidament e me heren a vie ena pleta a un baron prudent pr'amor que vò eth fado qu'era mia vida sigue mès longa.”

E tu li responeres atau, porcelèr Eumèu: “A, òste sense ventura! Que m’as esmoigut prigondament era mia animositat en condar-me tan peth menut guaire patires e guaire vaguères d’un costat en aute. Mès que non me semble qu’ages parlat coma cau en aquerò que tanh a Ulisses, ne me convenceràs damb es tues paraules. Què ei çò que t’obligue, en èster qui ès, a mentir inutilament? Que sai pro ben a qué tier-me per çò que hè ara tornada deth mèn patron, eth quau les deuec èster fòrça odiós a totes es divinitats quan aguestes non voleren qu’acabèssse es sòns dies entre es teucri, ne enes braci des sòns amics dempús qu’acabèc era guèrra; pr’amor qu’alavetz es aquèus l’aurien bastit un tumulus e aurie legat ath sòn hilh ua glòria immensa. Ara qu’a despareishut sense fama, agarrat pes Harpies. Mès jo demori separat, ath costat des porcèths, e sonque vau entara ciutat quan era prudenta Penelope me cride pr’amor que li hèn a vier de bèth lòc quinsevolh naua: seigudi es d’aqiu e damb eth nauèth vengut, li hèn tota sòrta de preguntes, autant es que son tristi per çò dera longa absència deth rei, coma aqueri que se n’alègren donques que s’avalen impunament es sòns bens; mès a jo non m’agrade escorcolhar ne preguntar arren dès que m’enganhèc damb es sues paraules un òme etòl, que, auent vagat per moltes regions per tòrt d’un omicidi, arribèc ena mia casa e lo tractè afectuosament. M’assegurèc qu’auie vist a Ulisses en Creta, ath cant d’Idomenèu, a on reparaue eth mau qu’enes sues embarcacions l’auien costat es tempèstes; e didec qu’arribarie entar ostiu e entara tardor damb moltes riqueses, e amassa damb es sòns companhs parièrs as dius. E tu, ò vielh, que tanti maus patires, donques qu’un diu t’a amiat ena mia casa, non volgues congratular-te ne vantar-me damb mentides; que non te respectarè ne t’estimarè per tot aquerò, senon peth temor de Zèus ospitalari e pera pietat que m’inspires.”

Li responec er engenhòs Ulisses: “Qu’èss fòrça incredul, de vertat, quan ne damb jurament è pogut arténher que fidèsses en jo e credesses tot çò qu’è dit. Mès, au, hèm un convengut e per dessús de nosati que siguen testimònies es dius, qu’an era sua casa en Olimp. S’eth tòn patron tornèsse en aguesta casa, me balharàs un mantèl e ua tunica entà vestir-me e m’enviaràs entà Duliqui, qu’ei eth lòc a on eth mèn còr l’agrade vier, e se non tornèsse coma t’è dit, ahisca contra jo as tòns sirvents, e lança-me d’ua nauta arròca, pr’amor de qué es auti mendicants s’abstenguen d’enganhar-te.”

Li responec eth divin porcelèr: “Ò òste! Qu’auria bona fama e guanharia bona opinion de vertut entre es òmes, ara e en avier, se, dempús d’auer-te hèt a vier ena mia cabana e de presentar-te es dons d’ospitalitat, t’anèssa a aucir, o a privar-te dera existéncia. Damb quina disposicion pregaria jo a Zèus! Mès que ja ei era ora de sopar: pro que venguessen lèu es tòns companhs, entà que podéssem premanir ena cabana un agradiu sopar.”

Atau aguesti conversauen. Mentretant, s’apressèren es porcèths damb es sòns pastors, qu’embarrèren es truges enes porcarias, entà que dormissen; e un grunhit immens s’entenec mentre es porcèths s’acomadauen enes estables. Alavetz eth divin porcelèr les balhèc aguesta orde as sòns companhs:

“Hètz-vos a vier eth melhor des porcèths entà que lo sacrificia en aunor d’aguest forastèr vengut de tèrres luenhanes e mos servisque de profit a nosati que ja hè temps que mos

fatigam pes porcèths de blanqui dents e d'auti s'avalen impunament eth fruit des nòsti trabalhs.”

En díder aquerò, braquèc lenha damb eth fòrt bronze, mentre es pastors se hègen a vier un plan gròs porcèth de cinc ans que deishèren ath cant deth larèr, e eth porcelèr non se'n desbrembèc des immortaus, donques qu'auie boni sentiments: les aufric es primicies, lançant en huec quauqui peus deth porceth de blanqui dents, e demanèc a toti es dius qu'eth prudent Ulisses tornèsse ena sua casa. Dempús lheuèc eth braç e damb un soc d'ausina qu'auie deishat en bracar era lenha, heric ath porcèth, que queiguec sense vida. Eri l'esgorgèren, l'usclèren e ara seguida lo talhèren a tràci, Eth porcelèr comencèc cuelhent ua part de cada membre der animau, estropèc en abondós greish es tràci crus, e, en tot esposcar-les de haria, les lancèc en huec. Dividiren era rèsta de tràci mès petits que placèren enes rostidors, les rostiren suenhosament e, en retirar-les deth huec, les meteren toti amassa sus era taula. Se lheuèc entà hèr es parts eth porcelèr, qu'era sua ment ère tan justa, e, repartint es tràci, n'aufric uns as Ninfes e a Mercuri, hilh de Maia, as quaus les hèc vòts, e distribuic era rèsta entre es minjaires, en tot aunorar a Ulisses damb er ample lomb deth porcèth de blanqui dents, e aguest obsèqui l'alegrèc er esperit ath sòn patron. Ara seguida er engenhós Ulisses li parlèc dident:

“Pro que sigues, ò Eumèu, tant estimat deth pair Zèus coma de jo madeish, donques que, enquia e tot trapant-me coma sò ara, m'aunores damb excellents dons!”

E tu li responeres atau, porcelèr Eumèu: “Minja, ò eth mès malerós des òstes, e gaudís de tot çò qu'as ath dauant; pr'amor qu'era divinitat te balharà açò e te refusarà aquerò, sivans li plague ath sòn esperit, pr'amor qu'ei totpoderosa.”

Didec, sacrificièc es primicies as sempitèrns dius e, libant eth nere vin, botèc era copa enes mans d'Ulisses, assolador de ciutats, qu'ath costat dera sua racion ère seigut. Les repartic eth pan Mesauli, ath quau eth porcelèr auie contractat eth solet, per çò dera abséncia deth sò patron e sense era ajuda dera sua senhora ne der ancian Laertes, en tot crompar-lo a un bandit damb es sòns pròpris bens. Toti meteren es mans ena parva qu'auien ath dauant. E quan aueren satisfèt eth desir de minjar e de bèuer, Mesauli treiguec eth pan, e eri, harts de pan e carn, partiren sense demora entath lhet.

Que siguec ua net dolenta e sense lua, qu'en era Zèus hec plòir sense pòsa, e eth plojós Zefir bohèc de contunh e damb fòrça. E Ulisses parlèc d'aguesta sòrta, en tot hèr a temptar ath porcelèr pr'amor de veir se se treirie eth mantèl entà autrejar-lo-se o ahiscarie a quauqu'un des sòn companhs entà qu'ac hesse atau, donques que tant de suenh cuelhie per eth:

“Escotatz-me ara, Eumèu e es auti companhs! Que vau a díder quauques paraules entà gloriar-me, qu'ad aquerò m'ahisque eth perturbador vin; pr'amor qu'enquia e tot ath mès senat lo hè a cantar e a arrir trendament, l'ahisque a barar e lo botge a revelar causes que mès valerie tier-les amagades. Mès, coma que ja comencè a parlar, non vau a carar aquerò que rèste entà díder. Pro que siguessa tan joen e es mies forces tan robustes, coma quan guidàuem ath pè deth mur de Troia era emboscada prealablament

premanida! Qu'èren es sòns capitans Ulisses e Menelau Atrida, anaua coma tresau cap, pr'amor qu'eri madeishi m'ac ordenèren. Tanlèu coma arribèrem près dera ciutat e deth sòn naut mur, mos estirèrem en uns espèssi matarrassi, entre es canavères d'un pantan, en tot amagar-mos dejós des armes. Que siguec ua net dolenta, glaciau; pr'amor que bohaue eth Borès, queigui de naut ua nhèu menuda e hereda, coma era arrosada, e se condensaue eth gèu ath torn des escuts. Es auti, qu'amiauen hlaçades e tuniques, èren en tot dormir tranquillament damb es espatles caperades pes escuts; mès jo, en partir, cometí era pegaria d'autrejar eth mantèl as mèns companhs, pr'amor que non me pensaua qu'auessa de patir hered, e m'endralhè sonque damb er escut e un esplendid vestit. Mès, tanlèu coma era net avec arribat ath sòn tèrc darrèr e ja es esteles declinauen, toquè damb eth code a Ulisses, qu'ère apròp e m'atenguec de seguit, e li didí d'aguesta sòrta:

“Laertiada, d'alègre linhatge! Ulisses, fecond en recorsi! Que ja non me compdarà en nombre des viuents, donques qu'eth hered me rend. Que non è mantèl. M'enganhèc bèth diu, quan partí solet damb era tunica e ara non trapi cap manèra de gesser damb vida.”

“Atau m'exprimí. Lèu se l'aufric ara sua animositat un recors, en èster coma ère tan senhalat autant en conselhar coma en combàter; e, en tot parlar-me hloish, prononcièc aguestes paraules: “Cara! Non sigue que t'entene quauqu'un des aquèus.” Didec, e emparant-se sus es codes, lheuèc eth cap e comencèc a parlar d'aguesta manèra:

“Escotatz-me, amics! Un sòmi divin se me presentèc mentre dormia. Coma qu'èrem tan luenh des naus, que bèth un li vage a díder ar Atrida Agamemnon, pastor d'òmes, se mos manarà mès guerrèrs deth costat des vaishèths.”

“Tau didec, e en tot lheuar-se rapidament Toant, hilh d'Andremon, lancèc eth porprat mantèl e se n'anèc corrent entàs naus. M'estropè en sòn vestit, m'ajacè alègrament e de seguit apareishec era Auròra, de daurat tron.

“Pro que siguessa tan joen e es mies forces siguessen tan robustes coma alavetz, pr'amor que quauqu'un des porcelèrs d'aguesta sala me balharie eth sòn mantèl per amistat e per respècte a un valent; mès ara me mesprèden pr'amor que capèren eth mèn còs miserables vestits”.

E tu li responeres atau, porcelèr Eumèu: “Ò vielh! Eth relat que vies de hèr qu'ei irreprochable, e arren as dit que sigue inutil o inconvenit: plan per aquerò non te mancarà ne vestit ne cap auta causa qu'age d'auer eth malerós suplicant que mos ges ar encontre; mès, a penes hèisque dia tornaràs a secodir es tons pelhòts, pr'amor qu'aciu non auem mantèls e tuniques entà cambiar-mos, senon que cada un amie botadi es sòns. E quan arribe er estimat hilh d'Ulisses, t'autrejarà un mantèl e ua tunica entà vestir-te e t'amiarà a on eth tòn còr e era tua animositat volguen.”

Dites aguestes paraules, se lheuèc, botèc ath costat deth huec un lhet entar òste e l'aumplic de pèths de oelha e de crabes. Ulisses s'estirèc en eth e Eumèu li botèc un

mantèl fòrça espés e ample que sauvaue entà cambiar-se tostemp que venguesse bèra tempèsta e l'agarrèse.

D'aguesta manèra s'ajacèc Ulisses e ath sòn costat es joeni pastors; mès ath porcelèr non l'agradèc auer aquiu eth sòn lhet e dormir dessaparat des porcèths; senon que s'armèc e se dispausèc a gésser, e s'alegrèc Uisses de veir damb quina sollicitud susvelhaue es bens ena sua abséncia. Eumèu comencèc a penjar enes sues robustes espatles era agudenta espada; se vestic Dempús un mantèl plan espés, abric contra eth vent; cuelhec de seguit era pèth d'ua craba grana e ben neurida; e, fin finau, agarrèc un agudent dard entà defener-se des gossets e des òmes. E se n'anèc a ajaçar-se en uet d'un naut ticolet, a on es porcèths de blanqui dents dormien ar abric deth Borèas.

CANT XV

Arribada de Telemac ena pleta d'Eumèu

Mentretant, se filèc Pallas Minerva entara vasta Lacedemonia, pr'amor de hèr-li saber era tornada ath hilh illustre deth magnanim Ulisses e ahiscar-lo a que tornèsse ena sua casa. Trapèc a Telemac e ar ilustre hilh de Nestòr ajaçadi en vestibul dera casa de Menelau: eth Nestorida ère vençut peth dromilhon; mès que non s'auien senhorejat de Telemac es doçors deth madeish, pr'amor que pendent era net immortau lo desvelhaue era preocupacion pera sòrta que l'auesse pogut arribar ath sòn pair. E, posant-se ath sòn costat, didec Minerva, era des uelhs ludents:

“Telemac! Que non ei bon que demores dehòra dera tua casa, en auer deishat en era riqueses e uns òmes tan supèrbs: non sigue que se repartissen es tòns bens e se les minguen, e Dempús eth viatge te sigue inutil. Demana-li damb fòrça a Menelau que te dèishe partir çò de mès lèu possible, pr'amor de veir se trapes encara en palai ara tua gloriosa mair; pr'amor que ja eth sòn pair e es sòns frairs l'ahisquen a que se maride damb Eurimac, eth quau depasse en presents a toti es pretendents e va aumentant era aufrida dòt: non se passe que, a maugrat tòn, se hèsquen a vier dera tua casa bèth objècte de valor. Pro t'en sabes de quina animositat a en sòn pièch era hemna: que desire hèr prosperar era casa d'aqueth que l'a cuelhut coma esposa; e ne des hilhs prumèrs ne deth marit defuntat que damb eth se maridèc vèrge, se'n brembe mès, ne pregunte per eri. Mès tu, en tornar aquiu, encarga tot çò de tòn as tues sirventes que te semblen melhor, enquia qu'es divinitats te balhen illustra esposa. Ua auta causa te vau a díder, que sauvaràs en tòn còr. Es mès eminents des pretendents s'embosquèren, entà demorar era tua arribada, en estret que i a entre Itaca e era escalabrosa Samos; donques que te vòlen aucir quan entornes ena tèrra pàtria; mès me pensi que non se passarà atau e qu'abans aurà era tèrra en sòn sen a bèth un des pretendents que s'avalen es tòns bens. Plan per aquerò, hè qu'eth vaishèth passe a bèra distància des isles e navega pendent era net; e aqueth des immortaus que te sauve e te protegís, boharà darrèr deth tòn vaishèth prospèr vent. Tanlèu arribes ena còsta d'Itaca, mana ara nau e a toti es tòns companhs ena ciutat; e hè-te a vier mès que mès ath porcelèr, que sauve es tòns porcèths e t'estime fòrça. Hè jadilha aquiu e mana-lo ena ciutat entà que amie ara discrèta Penelope era naua de qué ès san e en bona santat e de qué as arribat en Pilos.”

Quan atau avec parlat, partic Minerva entath vast Olimp. Telemac desvelhèc ath Nestorida deth sòn doç saunei, en tot botjar-lo damb eth pè, e li didec aguestes paraules:

“Desvelha-te, Pisistrate Nestorida! Hè-te a vier eth car des solipèdes shivaus e atela-les, entà meter-mos en camin.”

Mès Pisistrate Nestorida li repliquèc: “Telemac! Encara que mos volgam esdegar entà hèr eth viatge, non ei possible guidar as shivaus pendent era net; e ja lèu trincarà eth dia. Mès demora qu'er eròi Menelau Atrida, famós pera sua lança, amie es presents, les

dèishe en car e mos digue adiu damb doces paraules. Qu'entà tostemp se tarde en òste era memòria deth baron ospitalari que l'a recebut amistosament.”

Atau li parlèc; e de seguic venguec era Auròra, de daurat tron. Alavetz se les apressèc Menelau, valent enes combats, que s'auie lheuat deth lhet, deth costat de Helena, era de beròia cabeladura. Que non l'auie vist er estimat hilh d'Ulisses, quan s'apressèc er eròi a caperar eth sòn còs damb era beròia tunica, se botèc eth gran mantèl de robustes espatles e gessec ath sòn encontre. E, arturant-se ath sòn costat, li parlèc atau eth hilh estimat d'Ulisses:

“Menelau Atrida, escolan de Zèus, prince d'òmes! Dèisha que m'en vaja ara madeish entara mia estimada pàtria, donques que ja senti vams de tornar ena mia casa.”

Li responcec Menelau, valent ena luta: “Telemac! Que non te vau a arturar guaire temps, donques que desires anar-te'n; pr'amor que m'ai tan odiós aqueth que, en recéber a un òste, l'estime sense mesura, coma aqueth que l'aborrís en extrèm; que vau mès èster moderat en totes es causes. Autant de mau actue damb er òste aqueth que l'ahisque tà que se'n vase quan non se'n vò anar, coma aqueth que lo retie se l'ai urgenta era partença. Que se l'a de tractar amistosament tant qu'ei entre nosati, e dider-li adiu quan vò partir. Mès demora que hèsca a vier e bota en car beròis presents que posques veir tu damb es tòns pròpris uelhs, e mana as hemnes que premanisquen en palai eth minjar damb es abondoses provisions qu'auem en madeish; donques que i a ath còp, aunor, glòria e profit en que mingue es òstes abans de partir pera immensa tèrra. Ditz-me tanben se dilhèu t'estimes mès tornar pera Helide o peth centre d'Argos, damb era fin de que jo madeish t'acompanha, pr'amor que junherè as shivaus, t'amiarè pes granes ciutats e arrés mos deisharà partir sense balhar-mos bèra causa que mos hèscam a vier, ja sigue un beròi trespès de bronze, ja un caudèr, ja un parelh de mules, ja ua copa d'aur.”

Li respomec eth prudent Telemac: “Menelau Atrida, escolan de Zèus, prince d'òmes! Que voi tornar lèu ena mia casa, donques qu'ad arrés li deishè encargada era custòdia des bens: non se passe que mentre cèrqui ath mèn pair, parièr as dius, morisca jo o pèrda bèth excellent o valuós objècte que se hèsqueu a vier deth mèn palai.”

En enténer aquerò, Menelau, valent ena luta, ordenèc de seguit ara sua esposa e as esclaves que premanissen eth minjar en palai damb es abondoses provisions qu'en eth se sauvauen. Dempús arribèc Eteonèu Boetida, que venguie de lheuar-se, donques que non demoraue guaire luenh; e, en auer-li ordenat Menelau, valent ena batalha, qu'aluguèsse eth huec e rostisse era carn, aubedic de seguit. Menelau baishèc Dempús en ua cramba perhumada, sense vier solet, pr'amor que l'acompanhèren Helena e Megapentes. En arribar a on èren es objèctes preciosi, er Atrida cuelhec ua copa dobla e manèc ath sòn hilh Megapentes que se hesse a vier ua vaishèra d'argent; e Helena se posèc ath costat des arques qu'en eres se trapauen es tuniques de molti brodats, qu'era en persona auie hargat. Era pròpria Helena, era divina entre es hemnes, alistèc e cuelhec era melhor tunica qu'auie eth mès beròi des sòns brodats, que ludie coma ua estela e ère

dejós des auti. E caminèren un aute còp peth palai enquia amassar-se damb Telemac, ath quau eth ròi Menelau li parlèc d'aguesta sòrta:

“Telemac! Zèus, eth gloriós espós de Juno, te permete hèr eth viatge coma desire eth tòn còr. De guaires causes se sauven en mèn palai, te vau a autrejar era mès beròia e preciosa. Te vau a hèr eth present d'ua vaishèra hargada, tota d'argent e damb es bòrds d'aur, qu'ei òbra de Vulcan e me l'autregèc er eròi Fedime, rei des sidonis, quan m'acuelhec ena sua casa en tornar jo entara mia. Qu'ei aquerò çò que te voi regalar.”

Dident aquerò, er eròi Atrida li botèc ena man era copa dobla; eth fòrt Megapentes li hec a vier era esplendida vaishèra que li deishèc ath dauant; e Helena, era de beròies caròles, venguec damb era tunica enes mans e li parlèc d'aguesta manèra:

“Tanben jo, hilh mèn, te vau a hèr aguest present, que serà un rebrembe des mans de Helena, entà que l'amie era tua espresa ena desirada ora dera nòça; e enquia alavetz que lo sauve era tua mair en palai. E pro que tornes content ena tua casa ben bastida e ena tua tèrra pàtria.”

Dident aquerò, l'ac botèc enes sues mans e eth ac recebec damb alegria. Er eròi Pisistrate cuelhec es presents e les botèc en tistèr deth car, dempús de contemplar-les toti damb admiracion. Dempús eth ròi Menelau se les hec a vier as dus en palai, a on se seigueren en cagires e fautulhs. Ua esclaua les balhèc eth lauamans, qu'amiaue ua magnifica gèrla d'aur e vessèc ena hènt de plata, e botèc ath sòn dauant ua ornada taula. Era venerabla codinèra les hec a vier pan e deishèc ena taula un bon nombre de parves, en to obsequiar-les damb aqueres qu'aui reservades. Ath sòn costat eth Boetida bracaue era carn e repartie es porcions; e eth hilh deth gloriós Menelau distribuie eth vin. Toti calèren era man ena parva qu'auien ath dauant. E a penes aueren satisfèt eth desir de minjar e de bèuer, Telemac e er illustre hilh de Nestòr atelèren es shivaus, pugèren en hargat car e lo guidèren peth vestibul e eth portau sonor. Ath sòn darrèc venguec eth ròi Menelau Atrida, amiant ena sua dèstra ua copa d'aur, plia de vin doç, entà que hesse era libacion abans de partir; e, en tot arturar-se dauant deth car, les ac presentèc e les didec:

“Santat, ò joeni, e amiatz tanben era mia salutacion a Nestòr, pastor d'òmes; que me siguec benevòl, coma un pair, mentre es aquèus lutàuem en Troia.”

Li responèc eth prudent Telemac: “Quan arribem aquiu, ò escolan de Zèus, li dideram a Nestòr tot aquerò que mos encargues. Pro que me siguesse possible, en arribar en Itaca, condar-li a Ulisses, ena sua casa, que vengui deth tòn palai, en tot auer recebut tota sòrta de pròves d'amistat e amiari damb jo molti e excellents objèctes preciosi!”.

Quan acabèc de parlar, passèc per dessús sòn, entara dreta, ua agla qu'amiaue enes unges ua auca domestica, blanca, enòrma, agarrada de bèth corrau; la seguien, cridant, òmes e hemnes; e, en arribar ath costat deth car, virèc era volada entara dreta, dauant madeish des shivaus; en veder-la s'alegrèren; a toti se les alegrèc era sua animositat en pièch, e Pisistrate Nestorida didec d'agueta sòrta:

“Considèra, ò Menelau, escolant de Zèus, prince d’òmes!, s’eth diu que mos mostrèc aguest presagi lo hec aparéisher entà nosati o entà tu madeish.”

Atau parlèc. Menelau, estimat de Mart, se botèc a pensar se com li responerie convenientament; mès Helena, era de longa tunica, se l’auancèc prononciant aguestes paraules:

“Escotatz-me, donques que vos vau a predíder çò que se passarà, sivans m’ac inspiren es dius ena mia amna e jo me pensi que se complirà. Atau coma aguesta agla, vient deth monte d’a on neishec e a es sòns pichons, a agarrat era auca elevada en ua casa, dera madeisha manèra Ulisses, Dempús de patir fòrça e anar errant pendent fòrça temps, tornarà ena sua e artenherà resvenjar-se; s’ei que ja non s’està en era, en tot maquinar maus contra es pretendents.”

Li responec eth prudent Telemac: “Qu’atau ac hèisque Zèus, eth tronant espós de Juno; e aquiu t’invocarè cada dia, coma a ua divessa.”

Didec, e heric damp eth foet as shivaus. Aguesti, qu’èren plan afogadi, arrinquèren de seguit entath camp, a trauèrs dera ciutat, e en tot eth dia non cessèren d’agitar era sua joata.

Se cogauce eth solei e es tenèbres comencèren a ocupar es camins quan arribèren en Feras, ena casa de Diocles, hilh d’Orsilòc, ath quau auie engendrat Alfèu. Aquiu dormiren aquera net, en tot acceptar era ospitalitat de Diocles.

Mès, tanlèu se descurbic era hilha deth maitin, era Auròra de rosadi dits, atelèren es shivaus, pugèren en hargat car e lo guidèren peth vestibul e peth portau sonor. Pisistrate foetèc as shivaus entà qu’arrinquèsssen, e aguesti volèren gaujosi. Lèu arribèren ena excèlsa ciutat de Pilos, e alavetz Telemac li parlèc d’aguesta sòrta ath hilh de Nestòr:

“Nestorida! Com poiries complir, coma prometeres, aquerò que te vau a díder?. Que mos gloriām d’èster entà tostemp e reciprocament òstes der un e der aute, per çò dera amistat des nòsti pairs; qu’auem era madeisha edat, e aguest viatge encara aurà augmentat mès era concòrdia entre nosati. Donques non m’amies, ò escolan de Zèus, mès endauant d’a on se trape eth mèn vaishèth. Dèisha-me aciu, en aguest lòc: non sigue qu’er ancian m’arture ena sua casa, contra era mia voluntat, e peth desir de tractar-me amistosament; e a jo me prèsse arribar aquiu çò mès lèu possible.”

Tau didec. Eth Nestorida pensèc ena sua amna com poirie amiar a tèrme, d’ua manèra avienta, çò qu’auie prometut. E en pensà’c ben, li semblèc que çò de melhor serie aquerò que seguís: hec virar as shivaus entà on i auie eth vaishèth ena arriba deth mar; cuelhec deth car es valuosi presents (es vestits e er aur) qu’auie autrejat Menelau, e les deishèc ena popa deth vaishèth; e, en tot exortar a Telemac, li didec aguestes alades paraules:

“Cor entà embarcar-te e ordena qu’ac hèsquen tanben es tòns companhs, abans qu’arriba ena mia casa e l’ac cohèssa ar ancian. Pro m’en sai e n’è era presentida de qué, per çò dera sua veemència d’animositat, non te deisharà partir, senon que vierà eth

en persona a cridar-te, e jo t'asseguri que non serà en bades, pr'amor qu'alavetz serie grana era sua colèra."

Dident d'aguesta manèra, virèc es shivaus de beròis crins entara ciutat des pilis, e lèu arribèc ena sua casa. Mentretant, Telemac balhaue ordes as sòns companhs e les exortaue dident:

"Metetz en sòn lòc es aparelhs dera nera nau, companhs, e embarquem-mos entà començar eth viatge."

Atau les didec; e eri l'escotèren e l'aubediren, donques que, en entrar de seguit ena nau, cuelheren sèti enes bancs.

Se tenguie Telemac en taus causes, hège vòts e sacrificau en aunor de Minerva ath costat dera popa dera nau, quan se li presentèc un estrangèr que venguie hugent d'Argos, a on auie auctit a un òme, e ère endonviaire, deth linhatge de Melampo. Aguest auie viscut anteriorament en Pilos, elevadora de oelhes, ric entre es sòns abitants e abitèc ua beròia casa; mès se n'anèc dempús en un aute país, hugent dera sua pàtria e deth magnanim Nelèu, eth mès intelligent des viuents, que li retenguec ara fòrça moltes e riques causes pendent un an cancer. Pendent aguest an s'estèc Melampo estacat damb dures cadies en palai de Filace en Pilos, passant fòrça trebucs, per çò dera grèu fauta que, entà artènher ara hilha de Nelèu, l'auí ahiscat a cométer ua divessa: era òrra Furia. Fin finau se desliurèc dera Parca, se hec a vier es bramaires vaques de Filace entà Pilos, castiguèc per aquera mala accion ath deiforme Nelèu, e, dempús d'amar ena sua casa era hemna entath frair, se n'anèc entà un aute pòble, entà Argos, tèrra elevadora de shivaus, a on eth fado auie dispausat que demorèsse regnant sus molti aquèus. Aquiu cuelhec hemna, basic ua excèlsa casa e li neisheren esforçadi hilhs: Antifates e Mantio. Antifates engendrèc ath magnanim Oiclu e aguest a Anfiarau, eth qu'encoratjaue as guerrers; ath quau, autant Zèus, qu'amie era egida, coma Apòllo estimèren coraument damb ua grana amistat; mès que non arribèc ena vielhesa, en auer mòrt en Tebas per çò des presents qu'auie rebut era sua hemna. Sigueren es sòns hilhs Alemeon e Anfilòc. De un aute costat, Mantio engendrèc a Polifides e a Clito: ad aguest era Auròra, de daurat tron, l'agarrèc per çò dera sua beresa, pr'amor d'auer-lo entre es immortaus; e ath magnanim Polifedes lo hec Apòllo eth mès excellent des endonviaires entre es òmes dempús que moric Anfiarau. Mès, coma Polifedes s'anugèsse damb sa pair, emigrèc entà Hiperesia e, demorant aquiu, balhaue oracles a toti es mortaus.

Qu'ère un hilh d'aguest, cridat Teoclimene, eth qu'alavetz se presentèc a Telemac. Lo trapèc pregant e aufrint libacions ath costat deth nere vaishèth, e, en tot parlar-li, li didec aguestes alades paraules:

"Amic! Donques que te trapi sacrificant en aguest lòc, te prègui per aguesti sacrificis, peth diu e tanben peth tòn cap e eth des companhs que te seguissen, que me digues era vertat de tot çò que te pregunta, sense amagar-me arren: Qui ès e de quin país vies? A on se trapen era tua ciutat e es tòns pairs?"

Li responec eth prudent Telemac: “De tot, forastèr, te vau a informar damb sinceritat. Per çò dera mia familia sò d’Itaca e auí per pair a Ulisses, se non m’an enganhat; mès que ja aqueth deu auer acabat de manèra deplorabla. Plan per aquerò è vengut damb es mèns companhs ena nera nau, entà veir s’artenhia notícies deth mèn pair, qu’era sua abséncia se hè ja longa.”

Li didec alavetz Teoclimene, parièr a un diu: “Tanben jo deishè era pàtria per çò d’auer aucti a un baron dera mia tribú, qu’es sòns frairs e companhs son molti en Argos, tèrra elevadora de shivaus, e gaudissen de gran poder entre es aquèus; e ara hugi d’eri, evitant era mòrt e era nera Parca, donques qu’eth mèn fado ei vier errant entre es òmes. Mès, acuelh-me en tòn vaishèth, donques que en tot húger è vengut a suplicar-te: non sigue que m’aucissen, pr’amar que me pensi que me perseguiessen.”

Li responec eth prudent Telemac: “Non te refusarè deth vaishèth, donques que desires embarcar-te. Seguis-me, e aquiu te tractaram amistosament, cossent damb mieis que dispausem.”

Dit aquerò, l’agarrèc era bronzinada lança que deishèc estirada en taulatge dera concava nau; pugèc ena nau, regadora deth mar, se seiguec ena popa e botèc apròp d’eth a Teoclimene. De seguit deishèren anar es amarres: Telemac, exortant as sòs companhs, les ordenèc qu’apraièsssen es causes, e l’aubediren toti diligentament. Issèren eth pau d’auet, lo meteren en trauessèr, l’estaquèren damb còrdes, e ara seguida esteneren era blanca vela damb correges ben retortilhades. Minerva, era de ludents uelhs, li manèc prospèr vent que bohaue impetuositat, pr’amar qu’eth vaishèth corresse e trauessèsse çò de mès lèu possible era salada aigua deth mar. Atau passèren per dauant de Crunos e deth Calcir, de beròi cabal.

Se coguèc eth solei e es tenèbres ocupèren toti es camins. Era nau, possada peth favorable vent de Zèus, s’apressèc a Feas e passèc ath long dera divina Elide, a on dominen es epèus. E d’aquiu Telemac botèc rumb entàs isles Agudes, damb eth temor de se se desliurarie dera mòrt e serie hèt presoèr.

Mentretant, Ulisses e eth divin porcelèr sopauen ena cabana e ath sòn costat es auti òmes. E a penes satisfèren eth desir de minjar e de béuer, Ulisses (provant s’eth porcelèr encara lo tractarie damb amistosa sollicitud, en tot demanar-li que se demorèsse aquiu, en estable, o l’ahiscarie a que se n’anèsse ena ciutat), les parlèc d’aguesta manèra:

“Escotatz-me Eumèu e es auti companhs! Tanlèu hèsque dia, me’n voi anar ena ciutat entà demanar caritat e non èster costós ne entà tu ne entàs tòns amics. Conselha-me ben e balha-me un guida expèrt que m’amie; e vagarè pera poblacion, obligat peth besonh, entà veir se quauquarrés me balhe ua copa de vin e un bocin de pan. En vier en palai deth divin Ulisses, li poirè comunicar naues a Penelope e barrejar-me damb es supèrbs pretendents a veir se me balhen repais, donques que dispausen de nombrosa parva. Jo les serviria ben tanlèu m’ac manèsssen. Que te vau a díder ua causa, e tu tè-te e escota: gràcies a Mercuri, eth messatgèr, que da gràcia e fama as travalhs des òmes, cap aute mortau rivalizarie damb jo en aquerò de servir, madeish se se tractèsse d’amolonar

degudament era lenha entà alugar eth huec, o de bracar-la quan sigue seca, coma de talhar o rostir carn, o ben de distribuir eth vin, que son es servicis que prèsten es inferiors as grans.”

E tu, plan afilit, li parlères d'aguesta manèra, porcelèr Eumèu: “Ai, òste! Com t'a vengut en cervèth tau pensament? Solide vòs perir aquiu, quan decidisses entrar entre eth revolum des pretendents qu'era sua insoléncia e orgulh arribèc naut de tot deth cèu. Es sòns sirvents que non son coma tu, donques que tostemp les servissen joeni ricament vestidi de mantèls e tuniques, de reludentes cabeladures e beròi ròstre; e es taules son plies de pan, de carn e de vin. Demora-te damb nosati, qu'arrés s'anuge de qué sigues present: ne jo, ne cap des mèns companhs. E quan arribe er estimat hilh d'Ulisses, te darà un mantèl e ua tunica entà vestir-te e t'amiarà aquiu a on eth tòn còr e era tua animositat volguen.”

Li responec eth pacient divin Ulisses: “Pro que sigues, ò Eumèu, tant estimat deth pair Zèus coma de jo; donques que botes punt e finau ara mia fatigosa e miserabla errància! Que non i a arren tan dolent entàs òmes coma era vida erranta: per çò deth funèst vrente passen es òmes moltes fatigues, quan les aclapen era vagància, eth malastre e es penes. Mès ara, donques que me reties, en tot ordenar-me que demora era arribada d'aqueth, au, ditz-me s'era mair deth divin Ulisses e eth sòn pair, qu'en partir deishèc enes pòrtes dera vielhesa, viuen encara e gaudissen des arrais deth solei o ja an mòrt e se trapen ena casa de Pluton”.

Li didec alavetz eth porcelèr, majorau des pastors: “De tot, ò òste, te vau a informar peth menut. Laertes encara viu e ena sua casa prègue de contunh a Zèus qu'era amna se li separe des membres; pr'amor que patís grani dolors per çò dera abséncia deth sòn hilh e pera mòrt dera sua legitima e prudenta esposa, que l'aumplic de tristesa e l'a auançat era vielhesa. Era qu'auèc ua deplorabla mòrt pera pena que sentie peth sòn gloriós hilh; pro que non perisque d'aguesta manèra cap auta persona que, demorant en aguest parçan, sigue amiga mia e me tracte coma tau. Mentre viuec, encara qu'aclapada, gaudia jo de preguntar-li e consultar-li fòrça causes, pr'amor que m'auia elevat amassa damb Ctimene, era de longa tunica, era sua hilha illustra, qu'amaïnadèc era darrèra: amassa mos elevèrem, e èra jo aunèst lèu coma era sua hilha. En arribar ena desirabla pubertat, a Ctimene la maridèren en Same, en tot recéber per aquerò fòrça dons; e a jo me botèc aquera un mantèl e ua tunica, vestits beròis, m'autregèc caucèr, me manèc entath camp e encara m'estimèc mès eth sòn còr. Ara me manque era sua ajuda, mès es benaurades divinitats hèn prospèra era òbra que me tengui, que d'era mingi e beui, e enquia e tot autregi aumòina as venerables suplicants. Mès que non m'ai possible ara escotar doces paraules dera mia senhora ne arténher d'era cap favor, pr'amor qu'eth malastre entrèc en palai damb era arribada d'aguesti òmes tan supèrbs; e, ça que la, an es sirvents grana precision de parlar damb era sua patrona e hèr-li preguntes sus cada ahèr, e minjar e bèuer, e hèr-se a vier en camp quauqu'un d'aqueri presents qu'alègren era animositat des sirvents.”

Li responcec er engenhós Ulisses: “Ò dius! Com, encara mainatge, ò porcelèr Eumèu, te calec vagar tan luenh dera tua pàtria e des tòns pairs! Mès, au, ditz-me, parlant sincèrament, se siguec esbauçada era ciutat d'amples carrers qu'abitauen eth tòn pair e era tua venerabla mair; o se, en auer-te demorat solet ath cant deth bestiar o des buèus, t'agarrèren uns pirates e t'amièren damb es sues naus entà vener-te ena casa d'aguest baron que les autregèc un bon prètz.”

Li didec alavetz eth porcelèr, majorau des pastors: “Òste! Donques que me pregunte sus aquerò, escota-me e gaudís, seigut e beuent vin. Aguestes nets son longues, que i a en eres temps entà dormir e temps entà deleitar-se escotant relats, e a tu non te cau anar entath lhet abans dera ora, donques qu'ei dolent dormir massa. Des auti, aqueth qu'eth sòn còr l'ac conselhe, que gesque e que s'ajace; e, tanlèu trinque eth dia, qu'esdejoe e se'n vage damb es porcèths deth sòn patron. Nosati, beuent e minjant ena cabana, devertim-mos en tot renauir era memòria des nòsti tristi malastres; donques que trape plaser en rebrembe des trebucs patidi, aqueth que patic fòrça e anèc errant pendent bèth temps. Te vau, donc, a parlar d'aquerò que me pregunte e interrògues.

“Que i a ua isla que se crida Siria (dilhèu l'as entenut nomentar) sus Ortigia, a on eth solei torne era sua virada: non ei guaire poblada, mès ei fertila e abondiu en buèus, en oelhes e en semiats. Jamès se patís hame en aqueth pòble e cap mau aborable les arribe as miserables mortaus: quan envielhissen es òmes d'ua generacion, se presenten Apòllo, qu'amie arc de plata, e Diana, e les van aucint damb doces flèches. I a ena isla dues ciutats, que s'an repartit tot eth territòri, e en ambdues regnaue eth mèn pair, Ctesi Ormenida, parièr as immortaus.

“Aquiu arribèren uns fenicis, òmes adreits ena navegacion, mès falaci, qu'amiauen nombroses jòies ena sua nera nau. I auie alavetz ena casa deth mèn pair ua hemna fenicia, beròia, nauta e adreita en irreporchables travalhs; e es astuti fenicis la sedusiren. Un, que la trapèc lauant, se junhèc damb era, ath cant dera concava nau, en amor e en concubinatge, çò que les trebole era ment as febles hemnes, encara que siguen travalhadores. Li preguntèc alavetz se qui ère, e d'a on auie vengut; e era hemna, senhalant de seguit era nauta casa deth mèn pair, li responcec d'aguesta sòrta:

“Me vanti d'auer neishut en Sidon, abondós en bronze, e sò hilha der opulent Aribant. Me panèren uns pirates tafis un dia que tornaua deth camp e, en auer-me amiat aciu, me veneren ath patron d'aguesta casa, que les balhèc un bon prètz.”

“Li didec alavetz er òme que damb era s'auie junhut secretament: “Voleries entornar ena tua pàtria damb nosati, entà veir era nauta casa deth tòn pair e dera tua mair e ada eri madeishi? Pr'amor qu'encara viuen e an fama de rics.”

“Era hemna li responcec damb aguestes paruales: “Atau ac haria se vosati, ò navegants, vos obliquéssetz damb jurament a amiatar-me sana e en bona santat ena mia patria.”

“Atau les parlèc; e toti jurèren, coma les ac manaue. Tanlèu coma aueren acabat de prestar jurament, era hemna les dirigic de nauèth era paraula e les didec:

“Silenci ara, e que degun des vòsti companhs me parle se me trape en carrèr o ena hònt: non sigue que l’ac vagen a condar ath vielh, aquiu ena sua casa; e aguest, en botar-se gelós, m’estaque damb dures cadies e maquine com exterminar-vos a vosati. Sauvatz ena vòsta ment çò convengut e esdegatz-vos a crompar es viures entath viatge. E tanlèu eth vaishèth sigue plen de viures, que vage quauqu’un en sòn palai entà dider-l’ac; e me harè a vier guaire aur poga. Ath delà d’querò, voleria dar-vos ua auta recompensa per çò deth mèn passatge: ena casa suenhi a un mainatge hilh d’aguest nòble senhor, e ei tant esdegat que ja cor damb jo dehòra deth palai; l’amiarè ena vòsta nau e vos autrejaràn ua soma immensa a on siguesse que lo venesses.”

“Quan atau avec parlat, partic entath beròi palai. Se demorèren es fenicis un an sancer damb nosati e crompèren fòrça causes entara concava nau; mès, tanlèu siguec cargada e en disposicion de partir, li manèren un messatge entà dider-l’ac ara hemna. Se presentèc ena casa deth mèn pair un òme molt sagaç, qu’amiaue un collaret d’aur encastrat d’ambar, e, mentre es esclaves e era mia venerabla mair lo cuelhien enes mans, lo contemplauen damb es sòns uelhs e l’aufrien prètz, aqueth hec un senhau ara hemna e tornèc de seguit ena concava nau. Era fenicia, en tot cuelher-me era man, me treiguec deth palai e, coma trapèsse en vestibul es copes e es taules des convidadi que frequentauen era casa deth men pair e qu’alavetz auien vengut a sèir-se ena assemblada deth pòble, se hec a vier tres copes qu’amaguèc en sòn sen; e jo simplament l’anè seguint. Se cogauet eth solei e es tenèbres ocupauen toti es camins, en moment que nosati, caminant a pas seguit, arribèrem en famós pòrt a on se trapaue era velòça embarcacion des fenicis. Mos heren pujar, s’embarquèren toti, commencèc era navegacion pera liquida planhèra e Zèus mos manèc prospèr vent. Naveguèrem seguit per espaci de cinc dies damb es sues nets, quan Saturn Zèus mos hec a vier eth setau dia, Diana, que se complatz en lançar flèches, heric ara hemna, e aguesta queiguec damb tarrabastalh ena sentina, coma se siguesse ua gaveta. La lanceren en mar, coma peishèu de fòques e peishi; e jo me demorè damb eth còr serrat. Eth vent e es ondades mos amìeren entà Itaca, e aciu Laertes me crompèc damb es sòns bens. Atau siguec se com es mèns uelhs vederen aguesta terra.”

Ulisses, eth d’alègre linhatge, li responec damb aguestes paraules: “Eumèu! Qu’as esmoigut prigondament eth mèn còr en condar-me peth menut es maus que patires. Mès Zèus t’ha botat ath costat deth mau, un ben, pr’amar que, mejançant multi travallhs arribères ena casa d’un òme benevol que te balhe sollicitament minjar e bèuer, e gaudisses de bona vida, mentre que jo tan solet è pogut arribar aciu, dempús de peregrinar per un gran nombre de ciutats.”

Atau aguesti conversauen. Se meteren dempús a dormir, mès que non s’i estèren guaire, pr’amar qu’arribèc era Auròra, de beròi tron.

Es companhs de Telemac, quan ja era nau s’apressèc en terra, amainèren es veles, baishèren rapidament eth pau, e amìeren eth vaishèth, a truca de rems, entar ancoratge. Lanceren ancores e estaquèren es amarres, sautèren ena plaja e premaniren era parva,

barrejant eth nere vin. E tanlèu aueren satisfèt eth desir de minjar e de béuer, eth prudent Telemac comencèc a dider-les:

“Amiatz ara eth nere vaishèth entara ciutat; donques que jo me n'anarè entath camp e es pastors, e en escurir, quan aja vist es mies tèrres, baisharè ena poblacion. e deman vos balharè, coma prèmi d'aguest viatge, ua bona taulejada de carns e doç vin.”

Li didec alavetz Teoclimene, parièr a un diu: “E jo, estimat hilh, entà on anarè? Entà quina casa des barons, que govèrnén ena aspra Itaca? O m'aurè d'endralhar entà on ei era tua mair, ena tua casa?”

Li responec eth prudent Telemac: “En d'autas circonstàncies te manaria entara mia casa, a on non manquen recorsi entà ostaçjar ath forastèr; mès ara que serie çò de pejor entà tu, pr'amor que jo non i serè e era mia mair tanpòc t'a de veir, pr'amor qu'en palai non se mòstre soent as pretendents, senon que viu retirada ena cramba superiora, travalhant ua tela. Te vau a indicar un baron qu'ena sua casa pòs vier: Eurimac, illustre hilh deth prudent Polibo, ath quau es itacensi guarden coma a un diu, pr'amor qu'ei, plan que òc, eth melhor de toti e desire maridar-se damb era mia mair e arténher era dignitat reiau qu'aucet Ulisses. Mès, Zèus Olímpic, que demore en etèr, se'n sap de s'abans des nòces harà que lude entàs pretendents un infaust dia.”

Non auie acabat de parlar, quan volèc naut de tot, entara dreta, un esparvèr, eth rapid messatgèr d'Apòllo; eth quau desplomaue a ua paloma qu'auie entre es sues garres, en tot deishar quèir es plumes en tèrra entre era nau e eth madeish Telemac. Alavetz Teoclimene cridèc ad aguest, a despart des sòns companhs, li cuelhec era man e li didec:

“Telemac! Non sense ordenà'c un diu, volèc er audèth pera tua dreta, donques que, guardant-lo de cara, è comprenut qu'ei endonviaire. Que non i a ena poblacion d'Itaca un linhatge mès reiau qu'eth vòste e governaratz aquiu entà tostemp.”

Li responec eth prudent Telemac: “Pro que se complisse aquerò que dides, ò forastèr, que lèu lèu coneisheries era mia amistat, pr'amor que te haria tanti presents que te considerarie erós aqueth que se trapesse damb tu.”

Didec; e li parlèc atau a Pirèu, eth sòn fidèu amic: “Pirèu Clitida! Tu, qu'enes autes causes ès eth mès aubedient des companhs que m'an seguit entà Pilos, hè-te a vier ara ath mèn òste ena tua casa, tracta-lo damb sollicita amistat e aunora-lo enquia que jo arriba.”

Li responec Pirèu, senhalat pera sua lança: “Telemac! Encara que siguesse long eth temps qu'aciu te demores, jo suenharè d'eth e non traparà mens es dons dera ospitalitat.”

Quan atau avec parlat, pugèc ena nau e ordenèc as sòns companhs que lo seguissen e que desliguessen es amarres. Aguesti s'embarquèren de seguit e se seigueren per orde enes bancs. Telemac se caucèc ues sandales e cuelhec deth taulatge deth vaishèth era lança fòrta e de bronzinada punta tant qu'ès marinèrs deishauen anar es amarres.

S'embarquèren e naveguèren damb eth rumb entara poblacion, coma ac auie ordenat Telemac, hilh estimat deth divin Ulisses. E eth partic a pas seguit entara pleta a on auie innombrables porcèths, qu'ath sòn costat passauera net eth porcelèr, que tant estimat ère des sòns patrons.

CANT XVI

Reconeishement d'Ulisses per Telemac

Tanlèu arribèc era lum dera auròra, Ulisses e eth divin porcelèr aluguèren huec ena cabana e premaniren er esdejoar, Dempús de dider-les adiu as pastors que partien damb es porcèths amassadi en porcades. Quan Telemac arribèc ena pleta, es gossets ganholaires lo saludauen, sense que degun ganholèsse. Se n'encuedèc Ulisses de qué es gossets botjauen era coa, entenec eth sorrolh des cauishigades, e de seguit li didec a Eumèu aguestes alades paraules:

“Eumèu! Solide deu vier bèth companh tòn o beth aute coneishut, pr'amor qu'es gossets en sòrta de lairar botgen era codena e enteni sorrolh de cauishigades.”

Encara non auie acabat de prononciar aguestes paraules, quan eth sòn estimat hilh se posèc en lumedan. Se lheuèc estonat eth porcelèr, li queiguerau es veires que damb eri se tenguie a barrejar eth nere vin, anèc ar encontre deth sòn senhor, e li punèc eth cap, es beròis uelhs e ambdues mans, en tot vessar abondoses lèrmes. Dera madeisha manèra qu'eth pair amorós abrace ath hilh unigenit que li neishec ena vielhesa e que per eth a passat moltes penes, quan aguest entorne de luenhants païsi Dempús d'ua abséncia de dètz ans; atau eth divin porcelèr sarraue ath deifòrme Telemac e lo punau, coma s'eth joen s'auesse desliurat dera mòrt. E somicant, li didie aguestes alades paraules:

“Qu'as tornat, Telemac, era mia doça lum! Que non pensaua tornar-te a veir, dès que partires ena nau entà Pilos. Mès, tè, entra, hilh estimat, entà qu'eth mèn esperit gaudisque en contemplar-te, donques qu'ès ena mia cabana, nauèth arribat de d'autas tèrres. Pr'amor que non vies soent a veir es camps e es pastors, senon que te demores ena ciutat: autant t'agrade tachar era vista ena multitud de funèsti pretendents!”.

Li responc eth prudent Telemac: “Atau ac harè, ancian, donques que venguí per tu, per veder-te damb es mèns uelhs e saber-me'n de s'era mia mair s'està encara en palai o ja quauqu'un d'aqueri barons se maridèc damb era, e era jaça d'Ulisses, en non auer qui jade en era, ei ja ocupada per telaranhes.”

Li didec alavetz eth porcelèr, majorau des pastors: “Aquera s'està en tòn palai, damb er esperit aclapat, e consumís tristament es sòns dies e es sues nets, plorant de contunh.”

Quan atau avec parlat, li cuelhec era bronzinada lança; e Telemac entrèc peth lumedan de pèira. Eth sòn pair Ulisses volet cedir eth sèti ath qu'arribaue, mès Telemac l'ac enebic damb aguestes paraules:

“Sè-te, òste, que ja traparam sèti en un aute lòc dera nòsta pleta, e ei fòrça apròp eth baron que l'a de premanir.”

Atau li didec, e er eròi tornèc a sèir-se. Entà Telemac, eth porcelèr estenec per tèrra arrames verdes e les caperèc damb ua pèth, qu'en era s'acomodèc er estimat hilh d'Ulisses. Dempús les mestrèc eth porcelèr siètes de carn rostida qu'auie sobrat deth

dinar dera vesilha, amolonèc diligentament eth pan enes tistèrs, vessèc en ua copa de gèdra vin doç coma era mèu, e se seiguec dauant d'Ulisses. Toti agarrèren era parva qu'auien ath dauant. E ja satisfèt eth desir de minjar e de bèuer, Telemac parlèc d'aguesta sòrta ath divin porcelèr:

"Ancian! D'a on t'a arribat aguest òste? Com es marinèrs l'an amiat aciu en Itaca? Qui son? Donques que non me pensi qu'age vengut a pè."

E tu li responeres atau, porcelèr Eumèu: "Ò hilh! De tot te vau a díder era vertat. Se vante d'auer un linhatge ena espaciosa Creta, e ditz qu'a caminat errant per moltes poblacions des mortaus pr'amor qu'eth sòn fado atau ac dispausèc. Ara a arribat ena mia pleta, hugent deth vaishèth d'uns tesproti, e a tu te l'autregi: hè per eth çò que volgues, donques que se vante d'èster eth tòn suplicant."

Li responec eth prudent Telemac: "Eumèu! De vertat que hè fòrça pena çò que vies de díder. Com vau a cuéller ena mia casa ath forastèr? Jo sò joen e non è confiança enes mies mans entà refusar ad aqueth que l'otratge; e era mia mair amie en sòn pièch era animositat trantalhanta entre demorar-se ath mèn costat e suenhar era casa, per respècte ath lhet conjugau e temor de qué diderà era gent, o anar-se'n damb aqueth que sigue eth melhor de aquèus que la prenen en palai e li hèisque mès donacions. Mès, donques qu'aguest òste arribèc ena tua casa, l'autrejarè un mantèl e ua tunica, vestits beròis, li balharè ua espada de dobla lama e sandales entàs sòns pès, e lo manarè aquiu a on eth tòn còr e era sua animositat s'estimen mès. E se vòs, suenha-lo tu, en tot tier-lo ena pleta; que jo te manarè vestits e minjar de tota sòrta entà que mingue e non sigue gravós ne entà tu ne entà tons companhs. Mès, non è de perméter que vage aquiu, a amassar-se damb es pretendents, qu'era sua marrida insolència ei tan grana, pr'amor d'evitar que l'otratgen e me còsten un gran desengust; pr'amor qu'un òme, per fòrt que sigue, arren artenh en tot revoutar-se contra tanti, qu'a tot darrèr an d'èster mès poderosi."

Li didec alavetz eth pacient divin Ulisses: Ò amic! Donques qu'ei just que te contesta, se m'esbocene eth còr quan t'enteni parlar des iniquitats que, sivans didetz, maquinen es pretendents en tòn palai, contra era tua voluntat e en èster qui ès. Ditz-me se te sometes de bon voler, o t'a dilhèu en òdi era gent deth pòble per çò qu'a revelat ua divinitat, o dilhèu te planhes des tons frairs; pr'amor que damb era ajuda d'aguesti, quinsevolh òme lute confiadament, encara que sigue grana era luta que se suscite. Pro que, damb era animositat qu'è, gaudissa dera tua joenessa e siguessa hilh der illustre Ulisses o siguessa Ulisses en persona que, vagant, tornèsse ena sua pàtria (pr'amor qu'encara ei possible qu'atau sigue) que me bracarie eth cap un baron enemic, se non me convertissa alavetz en ua calamitat entà toti aqueri, en tot filar-me de cap ath palai d'Ulisses Laertiada. E se, en èster jo solet, me calèssse crebar dauant deth nombre d'eri madeishi, mès voleria recéber era mòrt en mèn palai que presenciar de contunh aguestes accions indignes: òstes mautractadi, sirventes forçades indignament enes beròies crambes, eth vin agotat; e es pretendents minjant de manèra temerària, sense pòsa, e per un ahèr que non s'a d'amiar a tèrme."

Li responec eth prudent Telemac: “Ò forastèr. Que vau a informar-te damb grana sinceritat. Que non me hi odiós entà que s'anugèssse damb jo tot eth pòble; ne tanpòc m'è de plànher des frairs, que damb era sua ajuda quinsevolh òme lute confiadament encara que sigue grana era luta que se suscite, pr'amor qu'eth Saturn hec que siguessen tostemp unigenits es deth mèn linhatge. Arcesi engendrèc a Laertes, eth sòn solet hilh; aguest non engendrèc qu'ath mèn pair Ulisses; e Ulisses, Dempús d'auer-me engendrat a jo solet, me deishèc en palai e non gaudic dera mia companhia. Plan per aquerò i a ena mia casa innombrables enemies. Guaires presones distinguides govèrnens enes isles, en Duliqui, en Same e ena seuvosa Zacinte, e guairi govèrnens ena aspra Itaca, toti prenenen ara mia mair e arroïnen era nòsta casa. Era mia mair ne refuse es odioses nòces, ne sap botar fin a taus causes. E aqueri mingén e agòten es mies proprietats, e lèu acabaràn damb jo madeish. Mès er ahèr s'està enes mans des dius. E ara tu, ancian, ve-te'n ara prèssa e ditz-li ara discrèta Penelope que sò san e en bona santat e qu'è arribat de Pilos. Jo me demorarè aciu, e tu torna tanlèu l'ages dit tot aquerò, mès ada era soleta, sense que cap des aquèus se'n sàpie; pr'amor que son molti es que maquinen contra jo causes dolentes.”

E tu li responeres atau, porcelèr Eumèu: “Compreni, e l'ac ordenes ad aqueth que te compren. Mès, tè, parla e ditz-me damb sinceritat s'anarè a dider-l'ac ath malerós Laertes; eth quau, encara que passaue grana pena per çò dera abséncia d'Ulisses, anaue a susvelhar es labors e minjaue laguens dera sua casa damb es sirvents quan era sua animositat l'ac conselhaue; mès diden qu'ara, dès que partires ena nau entà Pilos, non minge ne beu coma acostumaue, ne susvelhe es labors, senon qu'ei en tot somicar e planhèr-se, e era pèth se li seque ath torn des uassi.”

Li responec eth prudent Telemac: “Qu'ei plan trist, mès deishem-lo, encara que mos hège dò, donques que se tot se hesse a gust des mortaus, alistaríem prumèr que ludesse eth dia dera tornada deth mèn pair. Tu vene aciu tanlèu ages dat era notícia e non vagues pes camps ara cèrca d'aqueith; mès encarga-li ara mia mair que li mane d'amagat e sense pèrder temps ara codinèra; e aguesta l'ac comunicarà ar ancian.”

Didec, e pressèc ath porcelèr; eth quau agarrèc es sandales e, en estacar-se-les enes pès, partic entara ciutat. Non deishèc Minerva d'avertir qu'eth porcelèr Eumèu gessie dera pleta, e s'apressèc ad aguesta, en tot transfigurar-se en ua hemna beròia, nauta e damb adretia en delicades labors. S'arturèc en lumedan dera cabana e se l'apareishec a Ulisses, sense que Telemac la vedesse, ne se n'encuedèsse dera sua arribada, pr'amor qu'es dius non se hèn visibles entà toti. Mès Ulisses la vedec e tanben es gossets, que non ganholèren senon que hugeren entà un aute lòc dera pleta. Hec Minerva un senhau damb es celhes; la comprehenec Ulisses e gessec dera cabana, passant eth naut mur deth pati. Se posèc Dempús dauant dera divinitat e entenec a Minerva que li didie:

“Laertiada, d'alègre linhatge! Ulisses, fecond en recorsi! Parla damb eth tòn hilh e non l'amagues arren, entà que, Dempús de tramart se com balharatz era mòrt e eth fado as pretendents, vo n'anetz entara gloriosa ciutat; que jo non m'estarè guaire temps luenh de vosati, desirosa coma sò d'entrar en combat.”

Didec Minerva; e, en tot tocar-lo damb era vergueta d'aur, li caperèc eth pièch damb ua tunica e un mantèl net, e l'aumentèc era talha e eth vigor joen. Er eròi recuperèc tanben eth sòn color brun, se l'arredoniren es caròles e se l'enneric eth peu dera barba. Hèt aquerò, era divessa partic, e Ulisses tornèc ena cabana. Lo vedec estonat eth sòn hilh estimat, que se trebolèc, virèc es uelhs entà un aute costat, per s'un cas aquera persona siguesse bera divinitat, e li didec aguestes alades paraules:

“Ò forastèr! Qu'es un aute en comparèr d'abans, pr'amor que se t'an cambiat es tons vestits e eth tòn còs non sembla eth qu'auies. Plan que òc deues èster un des dius que possedissen er ample cèu. Sigues, donc, propici, damb era fin de qué pogam aufrir-te sacrificis agradius e dauradi presents de delicada labor. Ages pietat de nosati!”

Li responcec eth pacient divin Ulisses: “Que non sò cap diu. Per qué me confones damb es immortaus? Que sò eth tòn pair, peth quau panteishes e patisses tanti dolors e ties es violéncies des òmes.”

En díder aquerò, punèc ath sòn hilh e deishèc qu'es lèrmes, qu'enquia alavetz auie arturat, li baishèssen pes caròles enquiat solèr. Mès Telemac, coma qu'encara non ère convençut de qué aqueth siguesse eth sòn pair, li responcec de nauèth damb aguestes paraules:

“Tu que non ès eth mèn pair Ulisses, senon un diu que m'enganhe entà que Dempús me planha e alenda encara mès; un mortau que non harie taus causes damb era sua intelligéncia, se non ei que se l'apressèsse un diu e lo transformèsse aisidament e ath sòn gust, en joen o vielh. Adès ères un vielh e anaues vestit miserablament; mès ara te retires as dius qu'abitent er ample cèu.”

Li repliquèc er engenhós Ulisses: “Telemac! Que non cau que t'admires d'aguesta manèra, ne que t'estones d'auer ath tòn pair aciu laguens; pr'amor que ja non vierà cap aute Ulisses, pr'amor qu'Ulisses sò jo, tau coma me ves ara, qu'en auer patit e vagat fòrça, torni en vinten an ena pàtria terra. Aquerò qu'as vist qu'ei òbra de Minerva, que governa enes batalhes; era quau me transfòrme ath sòn gust, donques qu'ac pòt hèr; e uns còp me càmbie en un vagabond e d'auti en un joen que curbís eth sòn còs damb beròis vestits. Qu'ei plan aisiit entàs divinitats, que demoren en ample cèu, dar-li glòria a un mortau, o avilir-lo.”

Dites aguestes paraules, se seiguec. Telemac abracèc ath sòn pair, entre somics e lèrmes. A ambdús les venguec desirs de plorar e plorèren rambalhosament, planhent mès qu'es audèths (agles o corbassi de corvades unges) quan es pagesi les trèn es hilhets qu'encara non volauen: d'aguesta manèra, vessèren aqueri tantes lèrmes que botjauen a pietat, e, autrejadi as plors les aurie deishat eth solei en cogar-se, se Telemac non auesse dit còp sec ath sòn pair:

“En quina nau es marinèrs t'a amiat aciu, en Itaca, pair estimat? Qui se vantén d'èster? Donques que non me pensi qu'ages vengut a pè.”

Li didec alavetz eth pacient divin Ulisses: “Jo te condarè, ò hilh, era vertat. M’amièren es feacis, navegants illustres que sòlen amiar a guairi òmes arriben ena sua tèrra; me transportèren peth mar ena sua velèra nau mentre dormia e me deishèren en Itaca, en tot auer-me autrejat esplendidi presents (bronze, aur en abondància e vestits teishuts) que se trapen en ua tuta per voluntat des dius. E sò vengut aciu, per conselh de Minerva, damb era fin de qué tramem era mòrt des nòsti enemies. Mès, au, nomenta-me e descriu-me es pretendents entà que, en saber-me’n jo de guairi e qui son, medita ena mia animositat irreprochabla se nosati dus seram pro contra toti o mos calerà cercar ajuda.”

Li responec eth prudent Telemac: “Ò pair! Tostemp è entenut a díder qu’è famós per çò deth valor des tues mans e pera prudència des tòns conselhs; mès qu’ei plan gran açò que dideres e me ties estonat, que non podessen dus òmes solets lutar contra molti e esforçadi barons. Pr’amar qu’aqueri non son un desenat just, ne dus solet, senon fòrça mès, e lèu te’n saberàs deth nombre. De Duliqui vengueren cinquanta e dus mossos escuelhudi, as quaus accompanhen es sòns sirvents; d’auti vint-e-quate joeni son de Same; de Zacinte i a vint joeni aquèus; e dera madeisha Itaca, dotze, toti illustres; e son damb eri er erald Medonte, un divin poèta e dus sirvents adreits en art d’atalhonar. Se barram damb toti es que se trapen laguens, non se passe qu’ara qu’as arribat pagues d’ua manèra plan amara e terribla eth prepaus de castigar es sues hètes. Mès pensa tu s’ei possible trapar a bèth defensor que mos ajude, damb animositat benevòla.”

Li responec eth pacient e divin Ulisses; “Te vau a díder ua causa; escota-me. Pensa se serà pro Minerva e eth pair Zèus, o me cau cercar a bèth aute defensor.”

Li responec eth prudent Telemac: “Que son boni es defensors que me parles, encara que demoren naut de tot, enes bromes; qu’eri governen sus es òmes e immortaus dius.”

Li didec ath sòn torn eth pacient Ulisses: “Que non s’estaràn guaire temps separadi dera acarnissada luta, tanlèu era fòrça de Mart actue coma jutge en palai entre es pretendents e nosati. Ara tu, a penes campe era Auròra, ve-te’n entà casa e barreja-te damb es supèrbs pretendents; a jo eth porcelèr m’amiàrà mès tard ena poblacion, transformat en vielh e miserable vagabond. Se m’otratgèssen en palai, patís en còr qu’amies en tòni pièch eth hèt de qué jo patisca maus tractaments. E se vedesses que me hèn enlà, en tot arrosseggar-me peth palai pes pès, o me herissen damb sagetes, tie’c tanben. Ordena-les solet, en tot amonestar-les damb doces paraules, que boten fin as sues lhocaries; mès eri non ne haràn cabau, donques que ja les arribèc eth dia fatau. Ua auta causa te vau a díder que sauvaràs en tòni còr: tanlèu coma era sabenta Minerva m’ac inspire, te harè un senhau damb eth cap; en encuedar-te’n, hè-te a vier es marciaus armes que i a en palai, bota-les ath hons dera mia cramba, e enganha as pretendents damb doces paraules quan, en non veder-les, te pregunten per eres: “Que les è amiàt luenh deth hum, pr’amar que ja non semblen es que deishèc Ulisses en partir entà Troia; senon que son enlaidies ena part qu’artenhèc eth lardor deth huec. Ath delà, eth Saturn me suggeric ena ment aguesta auta rason mès poderosa: non se passe que, en tot embriagar-vos, entamenetz ua discussion, vos herigatz es uns as auti, e enlaidigatz eth hestau e noviatge; que ja eth hèr, per eth solet, atrè ar òme”. Sonque deisharàs entà nosati dues espades, dues lances e

dus escuts de cuèr de buèu, que pogam agarrar en escométer as pretendents; e ad aguesti les enludernaràn dempús Palas Minerva e eth generòs Zèus. Ua auta causa te vau a díder que sauvaràs en tòn còr; se de vertat ès hilh mèn e dera mia sang, que degun entene díder qu'Ulisses ei laguens, ne que se'n sàpie Laertes, ne eth porcelèr, ne es domestics, ne era madeisha Penelope; senon solet tu e jo sagem de conéisher era disposicion que se trapen es hemnes e hèm a temptar as esclaus, pr'amor de saber-mo'n de qui mos aunoren e mos cranhen en sòn còr e qui non mos suenhen a nosati e te mesprèden a tu en èster qui ès."

Li repliquèc eth sòn illustre hilh: "Ò pair! M'imagini que lèu te serà coneishuda era mia animositat, que non ei era praubetat d'esperit çò que me senhorege; mès non me pensi qu'aquerò que prepauses age d'èster auantatjós entà nosati e te convidi a medità'c. Que caminaràs fòrça temps e en bades se vòs hèr a temptar a cada un, en tot vier pes camps; mentre aqueri, plan tramquils en palai s'avalen es nòsti bens orgulhosa e immoderadament. Jo t'exòrti a que te'n sàpies de quines hemnes te hèn pòc aunor e quines son sense colpa; mès que non voleria anar a hèr a temptar as òmes pes pletes, senon qu'ac podem deishar entà mès tard, quan ages vist vertadèrament bèth senhau manat per Zèus, qu'amie era egida."

Atau aguesti conversauen. Mentretant, arribaue en Itaca era ben bastida nau qu'auie amiat de Pilos a Telemac e a toti es sòns companhs; es quaus, tanlèu arribèren en prigond pòrt, treigueren era nera embarcacion en tèrra fèrma, e, dempús de hèr-se a vier es aparelhs uns diligents servidors, transportèren es magnifics presents entara casa de Cliti. Dempús envièren un erald ena casa d'Ulisses, entà que li balhèsse notícies ara prudenta Penelope de com Telemac ère en camp e auie ordenat qu'eth vaishèth naveguèsse entara ciutat, pr'amor d'evitar qu'era illustra reina, cranhent en sòn còr, vessèsse trendes lèrmes. Se trapèren er erald e eth divin porcelèr, que venguien entà balhar era madeisha naua, e tanlèu arribèren ena casa deth divin rei, didec er erald ath miei des esclaves: "Ò reina! Que ja a arribat de Pilos eth tòn estimat hilh." Eth porcelèr s'apressèc a Penelope, li referic tot çò qu'eth sòn hilh l'auie ordenat que li didesse e, hèta era encomana, entornèc entàs sòns porcèths, deishant darrèr era barralha e eth palai.

Es pretendents afluxi e confonudi, gesseren deth palai, trauessèren eth nau mur deth pati e se seigueren dauant dera pòrta. E Eurimac, hilh de Polibo, comencèc a arengar-les:

"Ò amics! Qu'a hèt ua grana hèta Telemac damb aqueth viatge! E didíem que non l'amiarie a tèrme! Mès, au, botem ena aigua era melhor nau, aprovedim-la de remaires, e que vagen se seguit a dider-les ad aqueri que tornen de seguit en palai."

A penes avec dit aguestes paraules, quan Anfinom, virant-se en sòn lòc, vedec qu'eth vaishèth entraue en plan prigond pòrt e es marinèrs amainauen es veles o auien eth rem ena man. E damb un arridolet, les didec as sòns companhs:

"Non manem cap messatge, que ja son en pòrt, sigue perque un diu les ac age dit, sigue perque vederen passar era nau e non artenheren atrapar-la."

Atau parlèc. Se lheuèren toti, anèren era arriba deth mar, treigueren de seguit era nau en tèrra fèrma e es diligents servidors se heren a vie es aparelhs. Ara seguida se filèren toti entara agora, sense deishar que se seiguesse damb eri cap aute òme, ne joen ne ancian. E Antinoo, hilh d'Eupites, les parlèc d'aguesta sòrta:

“A, com es divinitats desliurèren deth mau ad aguest òme! Pendent eth dia, es gaïtes èren seigudi enes ventosi cims, en tot succedir-se sense pòsa; e Dempús de cogar-se eth solei, jamès passèrem era net en tèrra fèrma, pr’amor que, vient peth mar ena velèra nau enquiarà aparicion dera divina Auròra, èren ara demora dera arribada de Telemac pr’amor d’agarrar-lo e acabar damb eth; e mentretant l’amièc entara sua casa bèra divinitat. Mès, tramem ara bèra causa entà que li pogam balhar deplorabla mòrt: non sigue que se mos escape, donques que me pensi que mentre visque non s’amiaràn a tèrme es nòsti prepausi, pr’amor qu’eth mos depasse en sòn consell e intelligéncia e nosati non mos auem guanhat era simpatia deth pòble. Au, abans de qué Telemac amasse as aquèus ena agora (e me pensi que non deisharà de hè’c, senon que sauvarà era sua colèra, e, lheuant-se ath miei de toti, les condarà que tramèrem contra eth ua mòrt orribla, sense qu’artehéssem agarrar-lo; e es auti, en entener-lo, non laudaràn aguestes males accions e dilhèu mos còsten bèth mau e mos hèsquen enlà dera nòsta tèrra, e mos calgue anar entà un aute país), preveigam aquerò en tot dar-li mòrt en camp, luenh dera ciutat, o en camin; apoderem-mos des sòns bens e eretages pr’amor de repartir-mo-les equitatiuament; e autregem eth palai ara sua mair e ad aqueth que se maride damb era, entà que lo possedisquen en comun. E s’aguesta proposicion non vos agrade e voletz que Telemac visque e sauve intègres es bens pairaus, a compdar d’aué non l’avalem abondosament, amassadi toti aciu, es sues agradiu riqueses; mèsalèu, que cada un pretengue dès era sua casa a Penelope, en tot sollicitar-la damb presents de nòça, e que se maride era damb aqueth que li hèsque mès presents e vengue alistar peth destin.”

Atau parlèc. Toti amudiren e demorèren en silenci, enquia que les arenguèc er illustre hilh deth rei Niso Aretiada, Anfinome, qu’auie vengut dera erbosa Duliqui, abondosa en horment, ère ath cap des pretendents e ère eth mès agradiu entà Penelope perque es sues paraules revelauen boni sentiments. Aguest, donc, les arenguèc damb benvolènça dident:

“Ò amics! Jo que non voleria aucir d’aguesta manèra a Telemac, pr’amor qu’ei ua causa grèu destruir eth linhatge des reis; senon consultar prumèr era voluntat des dius. S’es decrets deth gran Zèus ac aprovèssen, jo madeish l’auciria, en tot exortar-vos a toti entà que m’ajudèssetz; mès s’es dius mos hessen enlà d’aguest prepaus, vos convidaria a desistir.”

De tau manèra s’exprimic Antinome e a toti les agradèc aquerò qu’auie dit. Se lheuèren de seguit, vengueren ena casa d’Ulisses e, en arribar, cuelheren sèti enes ornades cagires.

Alavetz era prudenta Penelope decidic ua auta causa; mostrar-se as pretendents, que se comportauen damb orgulhosa insolència; donques que se’n sabec per erald Medonte, eth

quau auie escotat es deliberacions, qu'en palai se tramaue era mòrt deth sòn pròpri hilh. Venguec ena sala, en tot acompanhar-la es sues esclaves. Quan era divina entre es hemnes auec arribat a on èren es pretendents, se posèc ath cant dera colomna que sosteguie eth tet solidament bastit, damb es caròles caperades per un esplendid vel, e escridassèc a Antinoo, en tot dider-li d'aguesta sòrta:

“Antinoo, possedit d'insolència, ordidor de mauvestats! Diden en pòble d'Itaca que subergesses as dera tua edat en conselh, e ena paraula, mès que non ès certament coma eri se pensen. Dessenat! Per qué maquines com dar-li mòrt a Telemac e non te n'encuedes des suplicants, es quaus an coma testimòni a Zèus? Que non ei just que trametz maus es uns contra es auti. Dilhèu ignores qu'eth tòn pair venguec aciu hujut, damb gran temor deth pòble? Qu'ère aguest fòrça irritat contra eth, pr'amor qu'auie anat damb es pirates tafis a balhar maus as tesprotes, es nòsti aliats; e lo volien aucir, e arrincar-li eth còr, e apoderar-se des sòns molti e agradiues bens; mès Ulisses les tenguec e empedic qu'ac hessen, a maugrat deth sòn desir. e ara te mingues ignominiosament era sua casa, pretenes ara sua hemna, sages d'aucir-li eth hilh e me ties granament entristida. Mès, jo t'ordeni que cèsses ja e qu'ordenes as auti que hèsquen madeish.”

Li responce Eurimac, hilh de Polibo: “Hilha d'Icari! Discrèta Penelopè! Padega era tua animositat e non te'n hèsques per taus causes. Que non i a cap òme, ne l'aurà, ne tansevolh neisherà, que bote es sues mans en tòn hilh Telemac mentre visca jo e veiga era lum aciu ena tèrra. Çò que vau a díder, s'amiarà a tèrme: lèu era sua nera sang corrierie ath torn dera mia lança. Fòrça còps Ulisses, er assolador de ciutats, en tot cuelher-me sus es sòns jolhs, me botèc ena man carn rostida e me dèc a béuer ròi vin: plan per aquerò Telemac m'ei estimat sus toti es òmes e l'exòrti a non crànher era mòrt que li posque arribar des pretendents; donques qu'era mòrt enviada pes dius ei inevitabla.”

Atau li parlèc entà padegar-la; mès tanben maquinaue era mòrt de Telemac. E Penelope se n'anec de nauèth entara esplendida cramba superiora, a on plorèc per Ulisses, eth sòn estimat espòs, enquia que Minerva, era des ludents uelhs, li bohèc enes paupetes eth doç saunei.

En escurir, eth divin porcelèr tornèc ath costat d'Ulisses e deth sòn hilh, es quaus auien sacrificat un porcèth d'un an e premanien eth sopar. Alavetz se les apressèc Minerva e, tocant damb era sua vergueta a Ulisses Laertiada, lo convertic un aute còp en ancian e li caperèc eth còs damb miserables vestits: non siguesse qu'eth porcelèr, en veder-lo cara a cara, l'arreconeishesse, e, en sòrta de sauvar ena naua en sòn pièch, partisse entà anonciar-la ara discrèta Penelope.

Telemac siguec eth prumèr de parlar e didec atau: “Qu'as arribat ja, divin Eumèu! Qué se ditz pera poblacion? Son en era, de tornada dera emboscada, es supèrbs pretendents o son encara ara demora, demorant que jo torna ena casa?”

E tu li responeres atau, porcelèr Eumèu: “Que non siguí per investigar ne per preguntar taus causes mentre caminaua pera ciutat; pr’amor que tanlèu coma li balhè era naua, m’ahisquèc era mia animositat a tornar ara prèssa. Se trapèc damb jo un erald, diligent messatgèr des tòns companhs, que siguec eth prumèr que li parlèc ara tua mair. Tanben m’en sai de ua auta causa, qu’è vist damb es mèns uelhs. En tornar, quan ja me trapaua mès naut qu’era ciutat, en ticolet de Mercuri, vedí qu’ua velèra nau baishaue en nòste pòrt; e en era i auie multitud d’òmes, e ère cargada d’escuts e de lances de dobla lama. Me pensè qu’eren aqueri, mès que non ne sò segur.”

Atau s’exprimic. Arric er esforçat e divin Telemac e virèc es uelhs entath sòn pair, en tot sajar de qué non lo vedesse eth porcelèr.

Acabada era faena e premanida era taulejada, mingèren, e ad arrés li manquèc era respetiuia porcion. E ja satisfèt eth desir de minjar e de bèuer, pensèren en ajaçar-se e receberen eth don deth saunei.

CANT XVII

Tornada de Telemac en Itaca

Tanlèu se descurbic era hilha deth maitin, era Auròra de rosadi dits, Telemac, hilh estimat deth divin Ulisses, se caucèc enes sòns pès beròies sandales, agarrèc ua fòrta lança que s'adaptaue ara sua man, e, en dispausar-se a partir entara ciutat, li parlèc d'aguesta sòrta ath porcelèr:

“Ancian! M'en vau entara ciutat, entà que me veigue era mia mair; donques que non me pensi que dèishe eth trist plor, ne eth luctuós gemiment, enquia que me veigue de nauèth. A tu te mani qu'amies ath malerós òste ena poblacion, damb era fin de qué demane caritat en era entà minjar, e aqueth que volgue li balharà un croston de pan e ua copa de vin; pr'amor que jo è era animositat aclapada e non me posqui tier a toti es òmes. E s'er òste s'irritèsse fòrça, pejor entada eth; donques qu'a jo me shaute díder es vertats.”

Li responec er engenhós Ulisses: “Amic! Tanben jo m'estimi mès que non m'arturen, pr'amor que l'ei melhor a un praube demanar caritat pera ciutat que pes camps. Me balharà causes eth que volgue. Per çò dera mia edat ja non sò entà demorar-me ena pleta e aubedir a un patron en totes es causes que me manèsse. Vè-te'n, donc; qu'a jo m'acompanharà aguest òme tanlèu coma me escauha en huec e arribe eth calor deth dia: non siguesse que, en trapar-se en tan mau estat es mèns vestits, eth hered deth maitin acabèsse damb jo, pr'amor que didetz qu'era ciutat ei luenh.”

Atau s'exprimic. Gessec Telemac dera pleta, caminant a pas leugèr e maquinant maus contra es pretendents. Quan arribèc en comòde palai, apressèc era lança en ua nauta colomna e entrèc mès entà laguens, en tot passar eth lumedan de pèira.

Lo vedec, era prumèra de totes, Euriclà, era sua hilhuquèra, que se tenguie a caperar damb pèths es ornadadi sètis, e correc a trapar-lo vessant lèrmes. Atau madeish s'amassèren ath sòn entorn es autes esclaves d'Ulisses, de pacienta animositat; e totes l'abracèren, punant-li eth cap e es espates.

Gessec dera sua cramba era discrèta Penelope, que se retirea a Diana o ara daurada Venus; e, plan plorosa, botèc es braci sus eth hilh estimat, li punèc eth cap e es polidi uelhs, e didec, somicant, aguestes alades paraules:

“Qu'as tornat, Telemac, era mia doça lum! Que ja me pensaua que non te tornaria a veir quan te n'anères ena nau entà Pilos, d'amagat e contra eth mèn desir, ara cèrca de naues sus eth tòn pair. Mès, au, conda-me tot çò qu'as vist.”

Li responec eth prudent Telemac: “Mair mia! Donques que me sò sauvat d'ua terribla mòrt, non m'ahisques a plorar, e me botges eth còr laguens deth mèn pièch; mèsalèu, torna damb es tues esclaves naut de tot dera casa, laua-te, capèra eth tòn còs damb vestits purs e hè vòts de sacrificar a toti es dius perfèctes ecatòmbes, se Zèus permet

qu'age compliment era resvenja. E jo, mentretant, vierè ena agora entà cridar a un òste que venguec damb jo des de Pilos e lo manè damb es companhs, parièrs as dius, damb era orde de qué Pirèu, en tot hèr-lo-se a vier ena sua casa, lo tractèsse damb sollicita amistat e l'aunorèsse enquia que jo arribèssa.”

Atau li didec; e cap paraula gessec des pòts de Penelope. Se lauèc aguesta, caperèc eth sòn còs damb vestits purs, e hec vòt de sacrificar a toti es dius perfèctes ecatòmbes, se Zèus permetie qu'auesse compliment era resvenja.

Telemac gessec deth palai damb era sua lança ena man e dus gossets d'agils pès que lo seguiren. E Minerva botèc en eth tau gràcia divina que, en veder-lo arribar, tot eth pòble lo contemplaue damb admiracion. Lèu l'enrodèren es supèrbs pretendents, prononciant bones paraules e pensant ath sòn laguens causes dolentes; mès se hec enlà deth grop d'aguesti e venguec a sèir-se a on èren Mentor, Antifo e Haliterses, ancians companhs deth sòn pair, que li heren preguntes sus moltes causes. Se les presentèc Pirèu, distinguit pera sua lança, qu'amiaue ar òste ena agora, a trauèrs dera ciutat; e Telemac non s'estèc luenh d'aguest, senon que de seguit lo botèc ath sòn costat. Pirèu siguec eth prumèr de parlar e didec d'aguesta sòrta:

“Telemac! Mana de seguit hemnes ena mia casa, entà que te hèsca a vier es presents que te dèc Menelau.”

Li responc eth prudent Telemac: “Pirèu! Encara non sabem se com acabaràn es causes. S'es supèrbs pretendents, en aucir-me a traïson en palai, se repartissen es bens deth mèn pair, m'estimi mès que gaudisques tu des presents, que non quauqu'un d'eri; e se jo artenhèssa dar-les era mòrt e eth destin, alavetz, que serè content, me les haràs a vier en casa.”

Dident atau, se hec a vier ath malerós òste ena sua casa. Arribadi en comòde palai, deishèren es sòns mantèls en cagires e fautulhs, e anèren a lauar-se en ues banhères plan polides. E un còp lauadi e onhudi damb òli pes esclaves, que les botèren tuniques e lanudi mantèls, gesseren deth banh e se seigueren enes cagires. Ua esclaua les dèc lauamans, qu'amiaue en un magnifica gèrla d'aur e vessèc en ua plata d'argent, e botèc ath sòn duant ua apolidida taula. Era venerable codinèra les hec a vier pan e deishèc ena taula tota sòrta de parva, en tot obsequiar-les damb aquera qu'ère reservada. Se seiguec era mair dauant des dus joeni, apròp dera colomna qu'en era s'emparaue eth tet dera abitacion; e, inclinada en ua cagira, se metec a trèir dera filosa fini hius. Aqueri meteren man ena parva qu'auien ath dauant. E quan aueren satisfèt eth desir de minjar e de bèuer, era discrèta Penelope comencèc a parlar-les d'aguesta sòrta:

“Telemac! Me n'anarè ena cramba superiora entà ajaçar-me en aqueth lhet que tan luctuós ei entà jo e que tostemp ei adaiguat damb es mies lèrmes dès qu'Ulisses partic entà Ilion damb es Atridas; e encara non m'as volut dider damb claretat, abans de qué es superbis pretendents tornen en aguesta casa, s'en bèth lòc enteneres parlar dera tornada deth tòn pair.”

Li responc eth prudent Telemac: “Jo te condarè, ò mair, era vertat. Anèrem entà Pilos pr’amar de veir a Nestòr, pastor d’òmes; eth quau me recebec en sòn excèls palai e me tractèc tan sollicita e amorosament coma un pair ath hilh que torne Dempús d’ua longa absència. Damb tau sollicitud m’acuelheren eth e es sòns gloriosi hilhs! Mès m’assegurèc que non auie entenut que cap òme dera tèrra parlèsse deth pacient Ulisses, viu o mòrt; e me manèc entar Atrida Menelau, famós pera sua lança, en tot autrejar-me shivaus e un solid car. Que vedí aquiu ara aquèa Helena, que siguec era encausa, pera voluntat des dius, de qué tantes fatigues patissen aquèus e teucri. Non se tardèc a preguntar-me Menelau, valent ena luta, quina ere era causa que m’amiaue en Lacedemonia; jo l’ac condè tot sincèrament, e alavetz me responc damb aguestes paraules:

“Ò dius! de vertat que sagen de dormir en lhet d’un baron esforçat aqueri òmes tan covards. Atau coma ua cèrvia botèc es sòns hilhets nauèth neishudi ena tuta d’un valent leon e se n’anec a pèisher en bòsc e enes erbosest vals, e eth leon tornèc e s’avalèc as petits cèrvis; d’aguesta manèra tanben Ulisses les a de dar ad aqueri vergonhosa mòrt. Pro que se mostrèsse, ò pair Zèus, Minerva, Apòllo!, tau qu’ère quan ena ben bastida Lesbos se lheuèc contra eth Filomelida, en ua discussion, e lutèc damb eth, e l’amorrec en solèr damb fòrça, que d’iquerò se n’alegrèren toti es aquèus; se, en mostrar-se atau, se trapèsse Ulisses damb es pretendents, serie cuerta era vida d’aguesti e es nòces les serien fòrça amargantes. Mès en aquerò que me preguntes e suplique que te conda, non voleria separar-me dera vertat ne enganhar-te; e de guaires causes me referic eth veraç ancian des mars, non me cararè ne te n’amagarè deguna. Didec que l’auie vist en ua isla, aclapat per fòrtes penes (en palai dera ninfa Calipso, que lo tie ara fòrça) e que non l’ei possible arribar ena terra pàtria pr’amar que non a naus aprovedides de rems ne marinèrs que l’amièssen pera ampla esquia deth mar.”

“Atau parlèc er Atrida Menelau, famós pera sua lança. Hètes taus causes, comencè era tornada, e es immortaus m’autregeren prospèr vent e m’an amiat damb rapiditat ena mia estimada pàtria.”

Taus sigueren es dues paraules; e era sentèc qu’en pièch se l’esmoiguie eth còr. Alavetz Teoclimene, parièr a un diu, les didec d’aguesta sòrta:

“Ò venerabla esposa d’Ulisses Laertiada! Aqueth non se’n sap d’arren clarament; mès escota es mies paraules, que jo te vau a hèr ua predicción cèrta e non t’è d’amagar arren. Que siguen testimònies prumèr Zèus entre es dius e Dempús era taula ospitalària e era casa der irreproachable Ulisses, qu’en era è arribat, de qué er eròi ja se trape ena sua pàtria tèrra, seigut o botjant-se; qu’a coneishement d’aguestes marrides accions, e maquine maus contra toti es pretendents. Tau auguri observè dès era nau de molti bancs, coma l’ac didí a Telemac.”

Li responc era discrèta Penelope. “Pro que se complisse aquerò que dides, ò forastèr, que lèu lèu te’n saberies dera mia amistat; pr’amar que te haria tanti presents que te considerarie eròs aqueth que se trapèsse damb tu.”

Atau aguesti conversauen. Mentretant, se divertien es pretendents, dauant deth palai d'Ulisses, lançant discs e lances en hargat pasiment a on acostumauen a hèr es dues insolències. Mès quan siguec era ora de sopar e arribèren de pertot bèsties amiades pes pastors que les solien amiar, didec Medonte, er erald que mès grat les ère as pretendents e qu'assistie as dues taulejades:

“Joeni! Donques que toti vos auetz divertit enes jòcs, vietz en palai e premanim eth sopar, donques que mos cau prener-lo ara ora convenenta.”

Atau les parlèc; e eri se lheuèren e aubediren es dues paraules. Arribadi en comòde palai, deishèren es sòns mantèls en cagires e fautulhs, e sacrificuèren oelhes plan creishudes, grasses crabes, gròssi porcèths e ua gregària vaca, en tot premanir damb aquerò era sua taulejada.

Mentretant, se dispausauen eth divin Ulisses e eth porcelèr a partir deth camp entara ciutat. E eth porcelèr, majorau des pastors, comencèc a díder:

“Òste! Donques que desires endralhar-te aué madeish entara ciutat, coma ac ordenèc eth mèn patron (jo m'estimaria mès que t'estèsses aciu entà sauvar es estables; mès, que respecti ad aqueth e cranhi que me pelege, e es repotecs des patrons son fòrça pesants), au, anem-mo'n ara, que ja s'a passat era màger part deth dia e lèu arribarà era tarde e senteràs era fresca.”

Li responec er engenhós Ulisses: “Qu'ac compreni, que i sò d'acòrd, l'ac manes ad aqueth que te compren. Anem, donc, e guida-me enquia qu'arribem. E s'as bracat bèth baston, autreja-me-lo entà apuar-me; donques que vos è entenut díder qu'eth caminòu ei fòrça resquilhós”.

Didec, e se metec ena espatla era mauhargada museta plia de traucs, damb era sua correja retortilhada. Eumèu l'autregèc eth pau que desiraue; e ara seguida comencèren a caminar; se demorèren aquiu, susvelhant era pleta, es gossets e es pastors; mentre qu'Eumèu amiaue entara ciutat ath sòn rei, transformat en un vielh e miserable vagabond que s'emparaue en un baston e amiaue eth còs revestit de pelhòts.

Mès quan, recorrent er aspre camin, se trapèren a pòca distància dera ciutat e arribèren ena hargada hènt de clares aigües, que d'era cuelhien era aigua es ciutadans (ère òbra d'Itaco, Nerito e Polictor; l'enrodaue per toti es costats un bòsc d'aubars, que se neurissen dera umiditat; vessaue era aigua, plan fresca, de naut de tot d'ua arròca; e ena sua part superiora s'auie bastit un autar entàs ninfes, a on toti es caminants hègen sacrificis), se trapèc damb eri eth hilh de Doli, Melanti, qu'amiaue es milhores crabes des dues vegades entath sopar des pretendents e lo seguien dus pastors. Tanlèu les vedec, les repoteguèc damb paraules menaçaires e grossières, qu'esmoigueren eth còr d'Ulisses:

“Ara veigi de manèra cèrta se com un marrit amie a un aute marrit, donques qu'un diu amasse tostemp a cada un damb eth sòn semblable. Entà on, non envejable porcelèr, amies ad aguest golard, ad aguest vagabond inoportun, ad aguesta pèsta des taulejades,

que damb era sua esquia heregarà moltes pòrtes non demanant cèrtament trespès ne caudèrs, senon solet crostons de pan? Se me lo balhesses entà sauvar era mia pleta, escampar er estable e amiar-les eth forratge as crabòts, beuerie lèit e harie vrente. Mès, coma que ja ei expèrt en males òbres, non volerà tier-se ath trabalh; mèsalèu anarà demanant caritat pera ciutat entà aumplir eth sòn vrente insadorable. Çò que vau a díder se complirà: s'anèsse en palai deth divin Ulisses, heregaràn es sòns costats fòrça escabèls qu'auràn hèt ploir sus eth sòn cap es mans d'aqueri barons.”

Atau didec; e, en apressar-se, li fotèc un cop de pè ena anca, hòlament; mès que non lo podec trèir deth camin, senon qu'er eròi s'estèc fèrm. Alavetz se l'acodic a Ulisses escometer-lo e trèir-li era vida damb eth pau, e quilhar-lo un shinhau e estronhar-li eth cap en solèr. Mès fin finau patic er otratge e tenguec era colèra en sòn còr. Eth porcelèr repoteguèc ad aqueth, en tot guardar-lo cara a cara, e preguèc fervorosament lheuant es mans:

“Ninfes des hònts! Hilhes de Zèus! S'Ulisses vos usclèc bèth còp cueishes d'anhèths e de crabòts, caperant-les d'abondós greish, complitz-me aguest vòt: pro que torne aqueuth baron, amiat per bèth diu; donques qu'eth te treirie tota era vantaria qu'ara mos escarnísses, vagant tostemp pera ciutat mentre pastors pervèrsi acaben damb es vegades.”

Li repliquèc eth crabèr Melanti: “Ò dius! Se qué ditz aguest gosset, que sonque se'n sap de causes dolentes! Un dia me lo harè a vier luenh d'Itaca, en un nere vaishèth de molti bancs, entà que, venent-lo, me balhe un bon guanh. Pro qu'Apòllo, qu'amie arc de plata, herisse a Telemac aué madeish en palai, o perisse eth joen a mans des pretendents; coma perdèc Ulisses, luenh d'aciu, era esperança de veir eth dia dera tornada.”

Quan atau avec parlat, les deishèc darrèr, donques que caminauen pòc a pòc, e arribèc de seguit en palai deth rei. Ara seguida entrèc en eth, se seiguec ath miei des pretendents, dauant d'Eurimac, qu'ère eth que mès estimaue. Li mestreren uns tròci de carn aqueri que se tenguien ad aquerò, e l'amièc pan era venerabla codinèra. Mentretant, s'artureren Ulisses e eth divin porcelèr ath costat deth palai, e enteneren es sons dera ueda citara donques que Femi començaue a cantar. E agarrant aqueth era man deth porcelèr, li parlèc d'aguesta sòrta:

“Eumèu! Qu'ei aguesta, plan que òc, era beròia casa d'Ulisses, e serie aisit coneisher-la encara que siguesse enrodada de moltes autes. Qu'a mès d'un estatge, enròde eth sòn pati un naut mur, es pòrtes son ben ajustades e son de dues huelhes: cap òme mespredarie ua casa semblabla. Me'n sai que, ath sòn laguens, multitud de barons celèbren ua taulejada; pr'amor qu'arribèc enquia jo era flaira dera carn rostida e s'enten era citara, qu'es dius heren companha des hestaus.”

E tu li responeres atau, porcelèr Eumèu: “Qu'ac auràs coneishut aisidament, donques que tanpòc te manque discrecion entàs autes causes. Mès, au, deliberem sus qué podem hèr. O entra tu prumèr en comòde palai e cala-te entre es pretendents, e jo me demorarè

un shinhau; o, s'ac vòs, demora-te tu e jo vierè dauant, mès non te tardes: non sigue que beth un, en veder-te dehòra, te lance bera causa o te fote un còp. Jo te convidi a que penses en aquerò.”

Li responec eth pacient divin Ulisses: “Compreni, me n’encuedi, qu’ac manes ad aqueth que te compren. Mès, auança-te tu e jo me demorarè, que ja è provat çò que son es còps e es herides e era mia animositat a patit per çò de molt que me calec patir autant en mar coma ena guèrra; que vengue, donc, aguest mau darrèr des auti. Que non se pòden dissimular es prècs der avid e funèst vrente, que tanti maus les còste as òmes e que per eth s’armen naus de molti bancs que règuen eth mar e van a hèr mau as enemics.”

Atau aguesti conversauen. E un gosset, qu’ère ajaçat, lheuèc eth cap e es aurelhes: qu’ère Argos, eth gosset deth divin Ulisses, qu’aquest auie elevat, encara que dempús non ne treiguec cap profit d’eth, pr’amar que li calec partir entara sagrada Ilion. Anteriorament l’amiauen es joeni a acaçar crabes, cèrvis e lèbes; mès alavetz, en abséncia deth sòn patron, jadie abandonat sus es hiems de muls e de buèus, que deishauen ath cant dera pòrta damb era fin de qué es sirvents d’Ulisses lo cuelhessen entà hiemar es dilatadi camps: aquiu ère estirat Argos, tot plen de lagastes. En veir qu’Ulisses s’apressaue, lo saludèc damb era coa e deishèc quèir ambdues aurelhes, mès ja non podec gésser ar encontre deth sòn patron; e aguest, quan lo vedec, se shuguèc ua lèrma qu’aisidament artenhec amagar-li a Eumèu, ath quau hec dempús aguesta pregunta:

“Eumèu! Qu’ei estonant qu’aguest gossetz jade enes hièms, pr’amar qu’eth sòn còs ei beròi; encara que non sai se, damb tau beresa siguec leugèr en córrer o siguec coma aqueri que quauqui uns an ena taula e solet per gust les elèven es sòns patrons.”

E tu li responeres atau, Eumèu: “Aquest can apertenguec a un òme que s’ha mòrt luenh de nosati. Se siguesse tau quau ère en còs e ena activitat quan Ulisses lo deishèc en partir entà Troia, lèu admiraries era sua leugeresa e eth sòn vigor: que non se l’escapaue cap fèra que lheuèsse, ne enquia e tot en çò de mès complicat dera seuva, donques qu’ère fòrça adreit entà seguir ua tralha. Mes ara l’aclapen es maus per çò de qué eth sòn patron peric luenh dera pàtria, e es negligentes sirventes non lo suenhen, pr’amar qu’es sirvents, tanlèu eth patron dèishe de manar-les, non vòlen trabalhar coma cau; qu’eth poderós Zèus li trè ar òme era mitat dera vertut eth madeish dia que vie a èster esclau.”

Dident aquerò, entrèc peth comòde palai e se filèc dret de cap ara sala, entàs illustres pretendents. Alavetz era Parca dera nera mòrt s’apoderèc d’Argos, dempús que tornèsse a veir a Ulisses tath vintau an.

Avertic eth deifòrme Telemac, fòrça abans qu’arrés, era arribada deth porcelèr; e, en tot hèr-li un senhau, lo cridèc ath sòn costat. Eumèu guardèc ath sòn entorn, cuelhec ua cagira desocupada (era que solie tier eth chaplaire quan destribuie carn en abondància as pretendents enes sues taulejades en palai) e anèc a plaçar-la ath costat dera taula de

Telemac, dauant d'aguest, qu'ère seigut. E Dempús li mestrèc er erald parva e pan, en trèir-la d'un petit tistèr.

Pòc Dempús d'Eumèu, entrèc Ulisses en palai, transfigurat en un vielh e miserable vagabond que s'emparaue en baston e amiaue lègi vestits. se seiguec en lumedan de herèisho, ena part interiora dera pòrta, e s'emparèc ena pòrta de cipressièr qu'en d'auti tempsi er menestrau auie polit abilament e adretic en tot valer-se d'un nivèu. E Telemac cridèc ath porcelèr e li didec, Dempús d'agarrar un pan sancer deth tistèr e tanta carn coma podec enes sues mans:

“Balha-lo ath forastèr, e mana-li que demane caritat a toti es pretendents, apressant-se ada eri; donques qu'aqueth qu'a de besonh non li cau èster vergonhós.”

Atau s'exprimic. Se n'anèc eth porcelèr en entener-lo e, arribat en lòc qu'ère Ulisses, li didec aguestes alades paraules:

“Ò forastèr! Telemac te balhe çò que te hèsquai a vier e t'ordene que demanes caritat a toti es pretendents, apressant-te ada eri; pr'amor que ditz qu'eth vagabond non li cau èster vergonhós.”

Li responec er engenhós Ulisses: “Zèus sobeiran! Hè que Telemac sigue erós entre es òmes e que se complisque tot çò qu'eth sòn còr desire.”

Didec; cuelhec era parva damp es dues mans, la botèc dauant des sòns pès, ath dessús dera maujargada museta, e mingèc mentre eth poèta cantau en palai; de manèra que quan acabèc eth sopar, eth divin poèta arribaue ja ath finau deth sòn cant. Es pretendents comencèren a hèr rambalh ena sala, e Minerva s'apressèc a Ulisses Laertiada en tot ahiscar-lo a que les demanèsse quauquarren e anèsse recuelhent crostons, entà saberse'n quini d'eri èren justi e quini marridi, encara que degun s'auie de desliurar dera roïna. Venguec, donc, er eròi a demanar-li a cada baron, començant pera dreta, e a toti les alongaue era man coma se demanèsse caritat de hège long temps. Eri, cuelhent pietat, li dauen aumoina, lo guardauen damp estranhesa e se preguntauen es uns as auti se qui ère e d'a on auie vengut. Eth crabèr de Melanti les parlèc d'aguesta sòrta:

“Escotatz-me, ò pretendents dera reina, que jo vos vau a parlar deth forastèr, que vedí abans d'ara. L'amiaue entà aciu eth porcelèr, mès ada eth non lo coneishi, ne sai d'a on ei eth sòn linhatge.”

Atau les parlèc; e Antinoo repoteguèc ath porcelèr d'aguesta sòrta: “A, famós porcelèr! Per qué l'amières ena ciutat? Dilhèu non auem pro vagabonds, que son mendicants inoportuns e pèsta des hestaus? O te semble pòc qu'es qu'aciu s'amassen s'avalen es bens deth tòn patron e as vengut en un aute lòc entà hèr-te a vier ad aguest?”

E tu li responeres atau, ò porcelèr, damp aguestes paraules: “Antinoo! Que non parles coma cau, encara que sigues nòble. Qui anarie en cap lòc a cridar ad arrés, se non siguesse ad aqueri qu'exercissen era sua profession en pòble: un endonviaire, un mètge entà guarir es malautes, un hustèr o un divin poèta que mos alègre cantant? Aguesti son

es mortaus que se criden ena immensa tèrra; e arrés se harie a vier a un praube entà que l'arroïnesse. Tostemp as estat eth mès aspre des pretendents entàs esclaus d'Ulisses e sustot entà jo; encara que non me cau preocupar per aquerò, mentre visquen en palai era discrèta Penelope e Telemac, parièr a un diu."

Li responc eth prudent Telemac: "Cara, non li contestes longament; pr'amor qu'Antinoo mos sòl irritar e de mala manèra damb aspres paraules, e ahisque as auti a hèr madeish."

Didec; e li parlèc a Antinoo damb aguestes alades paraules: "Antinoo! De vertat que ties compde de jo coma se siguesses un pair damb eth sò hilh, quan damb dures votzes me manes hèr enlà deth palai ad aguest òste! Que non permeten es dius qu'atau se passe! Cuelh bèra causa e autreja-l'ac, que non t'ac enebisqui, mèsalèu te convidi a hè'c; e non cranhes que s'anugen era mia mair, ne cap des esclaus que demoren ena casa deth divin Ulsses. Mès que non i é en tòn pièch tau prepaus, que t'estimes mès avalar-t'ac qu'autrejàr-l'ac a quauqu'un."

Antinoo li responc dident: "Telemac, mauparlat, incapable de moderar era tua impetuositat! Què as dit? Se toti es pretendents l'autregen autant coma jo, s'estarie tres mesi ena sua casa, luenh de nosati."

Atau parlèc; e li mostrèc, en cuelher-lo de dejós dera taula, er escabèl qu'en eth s'apuaue es sòns nets pès quan assistie enes taulejades. Mès toti es auti li balhèren bèra causa, de sòrta qu'era museta s'aumplic de pan e de carn. E ja Ulisses anaue a tornar en lumedan entà minjar-se çò que l'aiuen dat es aquèus, mès s'arturèc dauant d'Antinoo e li didec aguestes paraules:

"Balha-me bèra causa, amic; que non me sembles eth pejor des aquèus, senon, peth contrari, eth melhor, donques que te retires a un rei. Plan per aquerò te cau, mès encara qu'es auti, dar-me pan; e jo espargerè era tua fama pera tèrra immensa. En d'auti tempsi, tanben jo siguí erós entre es òmes, abitè ua rica casa, e balhè fòrça còps aumòina as vagabonds, quinsevolh que siguessa e se trapèsse en besonh que se trapèsse; alavetz auia innombrables esclaus e fòrça d'autes causes que damb eres es òmes viuen comòdes e gaudissen fama d'opulents. Mès Zèus Saturn m'arroïnèc, pr'amor qu'ac volec atau, en tot ahiscar-me a vier en Egipte damb errants pirates; viatge long, qu'en eth auia de trapar era mia perdicion. Tanlèu arturè en arriu Egipte es concaves naus, Dempús d'ordenar as fidèus companhs que se demorèssen entà susvelhar es embarcacions, manè espions enes paratges avients entà explorar eth parçan. Mès es mèns, en tot cedir ara insolència per çò de seguir eth sòn pròpri impuls, comencèren a devastar es beròis camps des egipcis; e se heren a vier es hemnes e es mainatges, e aucien as barons. Non se tardèc eth clamor a arribar ena ciutat. Es sòns abitants, en auer entenut es crits, vengueren a punta de dia: eth camp s'aumplic d'infantaria, de cavalièrs e de reludent bronze. Zèus, que se vante damb er arrai, manèc as mèns companhs era perniciosa hujuda; e ja, d'alavetz, arrés gausèc resistir, pr'amor qu'es maus mos enrodauen pertot. Aquiu mos auciren damb er agudent bronze a molti òmes, e a d'auti se les heren a vier entà obligar-les a trabalhar en benefici des ciutadans. A jo

m'autregeren a un forastèr que se trapaue present, a Dmetor Iasida; eth quau m'amièc entà Chipre, a on regnaue damb gran poder, e d'aquiù sò vengut, dempús de patir fòrça malastres.”

Antinoo li responec dident: “Quin diu mos a hèt a vier aguesta pèsta, aguest amarum dera taulejada? Demora-te aciu, ath miei, a distància dera mia taula: non se passe que lèu vages en amargant Egipte e en Chipre, per èster un vagabond tant audaç e tan pòcavergonha. Ara te poses dauant de cada un d'aguesti que t'autregent hòlament, pr'amor que ne tien era moderacion ne senten pietat en regalar causes d'autrú, que d'eres dispausen en abondor.”

Li didec arreculant, er engenhós Ulisses: “Ò dius! De vertat qu'eth pensament qu'as non se correspon damb era tua preséncia. Que non balharies dera tua casa ne tansevolh sau ad aqueth que te la supliquèsse, quan, seigut ena taula d'autrú, non as volgut autrejar-me ne un bocin de pan, enquia e tot en auer a man tantes causes.”

Atau s'exprimic. S'irritèc Antinoo encara mès en sòn còr, e, tachan-li era guardada, li didec aguestes alades paraules:

“Ja non me pensi que posques tornar entà darrèr e gésser impunut d'aguest palai, en auer proferit taus injúries!.

Atau parlèc; e, cuelhent er escabèl, l'ac lancèc e l'acertèc ena espatla dreta, apròp dera esquia. Ulisses s'estèc fèrm coma ua arròca, sense qu'eth còp d'Antinoo lo hesse trantalhar; mès botgèc en silenci eth cap, en tot botjar ath sòn laguens sinistres prepausi. Arreculèc de seguit entath lumedan, se seiguec, botèc en solèr era museta qu'amiaue claufida, e les didec as pretendents:

“Escotatz-me, pretendents dera illustra reina, vos vau a manifestar çò qu'en pièch m'ordene díder era mia amna. Degun baron a dolor ena sua amna ne cap pena, en èster herit quan lute pes sues proprietats, pes sòns buèus o pes sues blanques oelhes; mès Antinoo me heric a jo per çò der odiós e funèst vrente, que tanti maus les còste as òmes. S'en bèth lòc i a dius e furies entàs vagabonds, que l'agarre era mòrt a Antinoo abans qu'eth maridatge s'amie a tèrme.”

Li didec de nauèth Antinoo, hilh d'Eupites: “Minja seigut tranquillament, ò forastèr, o ve-te'n entà un aute lòc: non sigue que per çò que parles, aguesti joeni t'arrosseguen pera casa, agarrant-te d'un pè o d'ua man, e te herisquen tot eth còs.”

Taus sigueren es sues paraules. Toti senteren veementa indignacion e quauqu'un d'aqueri supèrbs gojats parlèc d'aguesta sòrta:

“Antinoo! Que non actuères ben, herint ath malerós vagabond. Insensat! E se, per edard, siguesse bèra celestiau divinitat...? Qu'es dius, en hèr-se semblables as òstes de d'auti païsi e cuelhent tota sòrta de figures, recorren es ciutats entà saber-se'n dera insolència o dera justícia des òmes.”

Atau parlauen es pretendents, mès Antinoo non ne hec cabau des suas paraules. Telemac sentec en sòn pèch ua grana pena per aqueth còp, sense que per aquerò li quieguesse cap lèrma des uelhs en solèr; mès botgèc en silenci eth cap, en tot agitar ath sòn laguens sinistres prepausi.

Quan era discrèta Penelope entenec díder qu'ar òste l'auie herit Antinoo en palai, parlèc atau ath miei des suas esclaves: "Pro qu'Apòllo, celebre peth sòn arc, te herisse a tu dera madeisha manèra!"

Li didec alavetz Eurinome, era codinèra: "S'es nòsti vòts se complissen, degun d'aqueri viuerie quan arribe era Auròra, de beròi tron."

Li responc era discrèta Penelope: "Estimada! Toti son aborribles pr'amor que tramen accions marrides; mès Antinoo n'ei lèu autant coma era nera Parca. Un malerós forastèr va peth palai e demane caritat, donques qu'eth besonh lo presse; es auti l'aumpliren era museta damb es suas donacions, e aguest l'a lançat er escabèl, en tot tocar-li era espatla dreta."

De tau sòrta parlèc, seiguda ena sua cramba entre es sirventes, tant qu'eth divin Ulisses sopaue. E cridant Dempús ath divin porcelèr, li didec d'aguesta sòrta:

"Vè, divin Eumèu, aprèssa-te ar òste e ordena-li que vengue entà que jo lo saluda e li pregunta tanben s'a entenut parlar d'Ulisses, de pacienta animositat, o dilhèu l'a vist damb es sòns pròprios uelhs, donques que sembla qu'a vagat per moltes tèrres."

E tu li responeres atau, porcelèr Eumèu: "Pro se carèsssen es aquèus, ò reina; pr'amor que conde taus causes qu'encantarie eth tòn còr. Tres dies damb es suas nets l'auí ena mia cabana, pr'amor que siguí eth prumèr qu'acodic en escapar-se deth vaishèth, mès enquia e tot atau non podec acabar eth raconde des sòns malastres. Dera madeisha manèra que se contemple ath poèta, que, instruit pes dius, les cante as mortaus agradius relats, e eri s'assadoren en entener-lo cantar; atau me tengue a jo transportat mentre s'estèc ena mia pleta. Assegure que siguec òste deth pair d'Ulisses e que demore en Creta a on ei eth linhatge de Minos. D'aquiu vie, auent patit malastres e vagat d'un lòc en aute; e conde qu'entenec parlar d'Ulisses, eth quau ei viu, ei apròp (en opulent país des tesproti) e se hè a vier en aguesta casa moltes preciositats."

Li responc era discrèta Penelope: Vè, hè-lo vier entà qu'ac conde ena mia preséncia. Que s'alègren es auti seigudi ena pòrta o aciu ena sala, donques qu'an eth còr alègre pr'amor qu'es sòns bens, eth pan e eth doç vin, se sauven intègres enes suas cases, se non ei que s'ac minguen es sirvents; mentre qu'eri vien un dia darrèr der aute en nòste palai, mos esgòrgen es buèus, es oelhes e es grasses crabes, celèbren esplendides taulejades, beuen eth vin hòlament e atau se consumissen moltes des causes, pr'amor que non auem un òme coma Ulisses que siguesse capable de desliurar era nòsta casa dera roïna. S'Ulisses tornèsse e venguésse ena sua pàtria, non se tardarie en resvenjar, amassa damb eth sòn hilh, es violéncies d'aguesti òmes."

Atau didec, e Telemac esternudèc tan fòrt qu'eth palai ressonèc orriblament. Arric Penelope e de seguit li didec a Eumèu aguestes alades paraules:

“Vè-te'n e hè-me a vier ad aguest forastèr. Non ves qu'eth mèn hilh esternudèc a totes es mies paraules? Aquerò vò díder que non se deisharà d'amiar a tèrme eth mortalatge des pretendents, sense que cap s'escape dera mòrt e deth fado. Ua auta causa te vau a díder que sauvaràs en tòn còr: se veigui que tot aquerò que me conde ei vertat, l'autrejarà un mantèl e ua tunica, vestits plan beròis.”

Atau s'exprimic; se n'anèc eth porcelèr en entenèc e, apressant-se a on ère Ulisses, li didec aguestes alades paraules:

“Pair òste! Te cride era discrèta Penelope, mair de Telemac, pr'amor que, encara qu'aclapada pes malastres, era sua animositat l'ahisque a hèr-te quauques preguntes sus eth sòn espòs. E se ve que tot çò que li dides ei cèrt, t'autrejarà un mantèl e ua tunica, que te hèn ua bèra manca; e en avier auràs eth vrente satisfèt en vier peth pòble demanant pan, donques que t'autrejarà aumòina eth que volgue.”

Li responec eth pacient Ulisses: “Eumèu! jo li diderè era vertat de totes aguestes causes ara hilha d'Icari, ara discrèta Penelope, pr'amor que sai pro ben qu'eth sòn espòs e jo auem patit parièrs malastres; mès cranhi ara multitud des crudèus pretendents, qu'era sua insolència e orgulh arriben enquiathe cèu. Ara madeish, mentre caminaua jo pera casa, sense hèr-li cap mau ad arrés, me fotèc aguest baron un dolorós còp e non ac empedic ne Telemac ne cap aute. Atau, donc, exòrta a Penelope, encara que sigue impaciente, a que demore en palai enquiarà còga deth solei; e alavetz que me pregunte sus eth sòn marit e sus eth dia que tornarà, en tot hèr-me seir apròp deth larèr, pr'amor qu'es mèns vestits son en plan mau estat coma tu sabes pro ben per auer estat eth prumèr a qui dirigí es mies suplique.”

Tau didec. Eth porcelèr se n'anèc en enténer aguestes paraules. E ja trauessaue eth lumedan, quan Penelope li parlèc d'aguesta sòrta:

“Non te l'as hèt a vier, Eumèu? Per qué se remís eth vagabond? Sent contra bèth un un gran temor o a vergonha en palai per d'auti motius? Que non ei bon qu'un vagabond peque de vergonhós.”

E tu li responeres atau, porcelèr Eumèu: “Que parle rasonablament e ditz çò que un aute pensarie en sòn cas, en tot voler evitar era insolència de barons tan supèrbs. Te convide a que demores enquiarà còga deth solei. E serà plan melhor entà tu, ò reina, que sigues soleta quan li parles ar òste e escotes es sues respòstes.”

Contestèc era discrèta Penelope: “Que non pense pègament eth forastèr, sigue qui sigue, donques que non i a en cap país, entre es mortaus òmes, qu'insulten d'aguesta manèra, maquinant marrides accions.”

Atau parlèc. Eth divin porcelèr se n'anèc entath grop de pretendents, tanlèu coma li didec a Penelope guaire desiraue, e ara seguida li dirigic a Telemac aguestes alades paraules, en tot apropar eth cap entà qu'es auti non l'entenessen:

“Amic! Jo me'n vau a suenhar es porcèths e totes aqueres causes que son es tòns bens e es mèns; e çò d'aciu que demore ath tòn suenh: mès prumèr de tot sauva-te a tu madeish e medita en tòn esperit se com evitaràs que te hèsquen mau; donques que tramen mauvestats molti des aquèus, as quaus volgue destruir Zèus abans de qué se convertisquen en ua plaga entà nosati.”

Li responec eth prudent Telemac: “Atau se harà, ancian. Vè-t'en Dempús de sopar, e en trincar eth dia te haràs a vier beròies victimes; que des causes d'aciu me n'encuedarè jo e tanben es immortaus.”

Tau didec. Se seiguec Eumèu de nauèth ena ben polida cagira e Dempús que satisfesse eth desir de minjar e de bèuer entornèc damb es sòns porcèths, deishant darrèr era barralha e era casa claufida de convidadi. E se divertien aguesti damb era dança e damb eth cant, donques que ja era tarde auie arribat.

CANT XVIII

Pugilat d'Ulisses damb Iro

Arribèc Dempús un vagabond qu'anaue per tot eth pòble; eth quau demanaue caritat ena ciutat d'Itaca, se distinguie per çò deth sòn vrente golard, (pr'amor que minjaue e beuie sense pòsa) e se trapaue mancat de fòrça e de vigor, encara qu'auie ua bona preséncia. Arnèu qu'ère eth sòn nòm, qu'en néisher l'auie botat era sua venerabla mair; mès toti es joeni lo cridauen Iro, pr'amor que hège es causes que li manauen. Se prepausèc eth tau individú, quan arribèc, hèr enlà a Ulisses dera sua pròpria casa e l'insultèc damb aguestes alades paraules:

“Hè-te enlà deth lumedan, ò vielh, non sigue que te veigues lèu lèu agarrat d'un pè e arrossegat entà dehòra. Non te n'encuedes que toti me guinhen eth uelh, en tot ahiscarme a que t'arrossèga, e non ac hèsqui pr'amor que me hè vergonha? Mès, au, lhèua-te, se non vòs qu'ena discussion arribem as mans.”

En tot guardar-lo damb treble ròstre, li responce er engenhós Ulisses: “Malerós! Que non te còsti cap mau, ne de paraula ne d'òbra; ne m'opausi a que te balhen, encara que sigue molt. En aguest lumedan que i a lòc entàs dus e non as d'envejar es causes de un aute; me sembla qu'ès un vagabond coma jo, e son es divinitats es qu'autregen era opuléncia. Mès non m'ahisques a arribar as mans, ne excites era mia colèra: non se passe que, vielh coma sò, t'aumplisca de sang eth pièch e es pòts; e atau gaudiria deman de màger repaus, pr'amor que non me pensi que tornèsses ena casa d'Ulisses Laertiada.”

Li responce, plan anujat, eth vagabond Iro: “Ò dius! Guaire precipitadament parle eth golard, que se retire ara vielheta deth horn! Que poiria tramar quauques causes dolentes contra eth: en tot pataquejar-lo damb es mèns braci, li treiria es dents dera maishèra entath solèr coma ua truja que destruís es semiats. Sarra-te ara, pr'amor de qué mos jutgen en combat. Mès com poiràs lutar contra un òme mès joen?”

De tau sòrta s'escri dassauen ambdús damb grana animositat en polit lumedan, dauant des nautes pòrtes. Se n'encuedèc era sagrada potestat d'Antinoo e damb un doç arridolet les didec as pretendents:

“Amics! Jamès auem auut ua diversion coma era que mos an hèt a vier es dius en aguesta casa. Eth forastèr e Iro se pelegen e son per arribar as mans: hèm que luten coma abans.”

Atau s'exprimic. Toti se lheuèren arrint e se meteren ar entorn des dus pelhosí vagabonds. E Antinoo, hilh d'Eupites, les didec d'aguesta sòrta:

“Escotatz, illustres pretendents, çò que vos vau a prepausar. Des vrentes de craba qu'aumplírem de greish e de sang e metérem en huec entà sopar, qu'aliste eth que

volgue aqueth que sigue eth vencedor per çò d'èster eth mès fòrt; e en avier minjarà damb nosati e non deisharam qu'entre cap aute vagabond a demanar caritat.”

Atau s'exprimic Antinoo e a toti les agradèc çò que didec. Mès er engenhós Ulisses, meditant enganhes, les parlèc d'aguesta sòrta:

“Amics! encara que non sigue just qu'un òme vielh e aclapat pes malastres lute damb un aute mès joen, eth maladit vrente m'ahisque a acceptar eth combat encara qu'aja de perir pes còps que me balhèsssen. Au, donc, prometetz toti damb fèrm jurament que degun, entà ajudar a Iro, me picarà damb pesanta man, en tot actuar injustament e tier era fòrça entà someter-me ad aqueth.”

Atau les didec; e toti jurèren, coma les manau; e tanlèu coma aueren acabat de prestar eth jurament, er esforçat e divin Telemac les parlèc d'aguesta sòrta:

“Òste! S'eth tòn còr e era tua animositat valenta t'ahisquen a trèir ad aguest deth miei, non cranhes a cap aute des aquèus; pr'amor que li calerie lutar damb molti ad aqueuth que te pataquegèsse. Que sò jo aciu eth que balhe era ospitalitat, e apròven es mies paraules es reis Antinoo e Eurimac, ambdús prudents”.

Atau les didec; e toti ac aproverèn. Ulisses se sarrèc es pelhòts, e mostrèc es sòns muscles beròis e grani; tanben apareisheren es amples espates, eth pièch e es fòrts braci; e Minerva, botant-se ath sòn costat, l'aumentèc es membres ath pastor d'òmes. S'admirèren fòrça es pretendents, e un d'eri li didec ath qu'auie ath sòn costat:

“Lèu a Iro, ath malerós Iro, l'arribarà eth mau que se cerquèc. Tau muscle a deishat veir eth vielh, en trèir-se es pelhòts!”

Atau didien; e a Iro se li trebolèc era animositat miserablament. Mès, totun aquerò, lo sarrèren ara fòrça es sirvents, e lo treigueren plen de temor, donques qu'es carns li tremolauen enes sòns membres. E Antinoo li responec, parlant d'aguesta manèra:

“Pro que non existisses, fanfarron, ne auesses neishut, donques que tremoles e cranhes de tau sòrta a un vielh aclapat peth palastre que lo perseguió. Aquerò que vau a díder se complirà. S'aguest quedèsse vencedor per auer mès fòrça, te meterè en ua nera embaracion e te manarè entath continent, entath rei Equeto, plaga de toti es mortaus, que te bracarà eth nas e es aurelhes damb eth crudèu bronze e t'arrincarà es vergonhes entà autrejar-se-les crues as gossets.”

Atau parlèc; e a Iro l'aumentèc era tremoladera qu'agitaue es sòns membres. L'amièren entath centre e ambdús lutaires lheuèren es braci. Alavetz pensèc eth pacient e divin Ulisses se li foterie tau còp a Iro que l'anèsse queiguient era amna en solèr, o li foterie mès doçament, en tot amorrar-lo en solèr. E Dempús de considerà'c ben, li semblèc que çò de melhor serie foter-li doçament, entà non èster arreconeishut pes aquèus. Quilhadi es braci, Iro li fotèc un còp a Ulisses ena espatlal dreta; e Ulisses tau còp de punh a Iro en còth, dejós dera aurelha, que li trinquèc es uassi en interior e li hec gésser sang pera boca: queiguec Iro, e, estirat en solèr, carrinclèc damb es dents e pataquegèc damb es

pès en solèr; e mentretant es illustres pretendents lheuauen es braci e se morien d'arrir. Mès Ulisses agarrèc a Iro peth pè e, arrossegant-lo contra era barralha, li botèc un baston ena man e li dirigic aguestes alades paraules:

“Demora-te aciu seigut entà espaurir as porcèths e as cans; e non volgues, en èster tan roïn, èster eth senhor des òstes e des praudi: non se passe que te hèsques a vier un mau encara pejor qu'eth d'ara.”

Didec; e, en tot penjar-se dera espatla era maujargada museta plia de traucs, damb era sua còrda retortilhada, se n'anèc entath lumedan e aquiu cuelhèc sèti. E entrant es auti, qu'arrien gaujosament, lo hestegèren damb aguestes paraules:

“Que Zèus e es immortaus dius te balhen, ò òste, çò que mès desires e ara tua animositat li sigue mès grat, donques qu'as artenhut qu'aguest vagabond insadorable dèishe de demanar caritat peth pòble; pr'amor que de seguit mo'l haram a vier entath continent, entath rei Equeto, plaga de toti es mortaus.”

Atau dideren; e eth divin Ulisses gaudic deth presagi. Antinoo li botèc ath dauant un vrente plan gran, plen de greish e de sang, e Anfinome li mestrèc dus pans, qu'auie cuelhut deth tistèr, l'aufric vin ena copa d'aur, e li parlèc d'aguesta sòrta:

“Santat, pair òste! Que sigues erós en avier, donques que tanti maus t'aclapen ara”.

Li responec er engenhós Ulisses: “Anfinome! Que me sembles plan discrèt, coma hilh de tau pair. Qu'arribèc enes mies aurelhes era bona fama qu'eth duliquense Niso auie gaudit de valent e de ric; diden qu'eth t'a engendrat, e de vertat qu'eth tòn anament ei eth d'un baron afable. Plan per aquerò te vau a díder ua causa, e tu cuelh atencion e escota-me. Era tèrra non elève a cap èsser inferior ar òme, entre aqueri qu'alenden e se botgen sus era tèrra. Non s'imagine er òme qu'a de patir malastres mentre es divinitats l'autregen era felicitat e es sòns jolhs se botgen; mès quan es benauradi dius li manen eth malastre, li cau tier-lo, a maugrat sòn, damb animositat pacienta, pr'amor qu'ei tau eth pensament des barons terrèstres que càmbie sivans eth dia que les hè a vier eth pair des òmes e des dius. Tanben jo, en d'auti tempsi, deuí auer estat erós entre es òmes; mès cometí repetides mauvestats, en tot valer-me dera mia fòrça e deth mèn poder e fidant en mèn pair e enes mèns frairs... Arrés, per tant, a d'èster injust en cap causa; mèsalèu li cau gaudir sense sorrolh des presents qu'es dius l'autregen. Veigui qu'es pretendents maquinen fòrça mauvestats, en tot consumir es possessions e otratjar ara sposa d'un baron que ne sò solide fòrça non serà guaire temps desseparat des sòns amics e dera sua pàtria, donques que ja se trape plan près de nosati. Pro qu'un diu t'amie ena tua casa e non te trapes damb eth quan torne ena pàtria tèrra; que non serà incrudenta era luta que escomete damb es pretendents, a penes arribe jos eth tet dera sua casa.”

Atau parlèc; e, hèta era libacion, beuec eth doç vin e botèc de nauèth era copa enes mans deth prince d'òmes. Aguest anèc pera casa, damb eth còr aclapat e botjant eth cap, donques qu'ath sòn laguens presentie malastres; encara que non per aquerò s'aurie de desliurar dera mòrt, donques que Minerva lo retenguec, pr'amor de que queiguesse

vençut pes mans e pera robusta lança de Telemac. Mès alavetz, entornèc ena cagira qu'ocupaue abans.

Mentretant, Minerva, era divessa des ludents uelhs, botèc en còr dera discrèta Penelope, hilha d'Icari, eth desir de mostrar-se as pretendents, entà que se les alegrèsse era animositat e siguesse era, mès aunèsta que jamès damb eth sòn espós e damb eth sòn hilh. Arric Penelope sense cap motiu e proferic aguestes paraules:

“Eurinome! Era mia animositat desire çò qu'abans non volia: que me mòstra as pretendents, encara qu'a toti les è en òdi. Que voleria hèr-li ath mèn hilh un avertiment, que li serà profitós: que non tracte de contunh ad aguesti supèrbs que diden bones paraules e maquinen accions marrides.”

Li responec Eurinome, era codinèra: “Òc, hilha mia, qu'ei plan avient tot çò que vies de díder. Vè, hè-li ath tòn hilh un avertiment e non l'amagues arren, mès abans laua eth tòn còs e onh es tues caròles: non te presentes damb eth ròstre lèg per çò des lèrmes, donques que non ei bon aflligir-se tostemp e sense pòsa, encara qu'eth tòn hilh ja a era edat que demanaues quan les pregaues as divinitats que lo podesses veir damb era barba creishuda”.

Li responec era discrèta Penelope: “Eurinome! Encara que sigues sollicita deth mèn ben, non me conselhes taus causes (que laua eth mèn còs e que me onha d'òli) pr'amor que destruiren era mia beresa es dius que demoren en Olimp quan aqueth se n'anèc enes concaves naus. Mès ordena que venguen Autonoe e Hipodamia e m'acompanharàn peth palai, donques que soleta non anaria aquiu a on son es òmes, pr'amor que me hè vergonha.”

Atau parlèc; e era vielha partic peth palai entà dider-l'ac as hemnes e ordenar-les que se presentessen.

Alavetz Minerva, era divessa des ludents uelhs, ordenèc ua auta causa. Li bohèc un doç saunei ara hilha d'Icari, que se quedèc estirada en lhet e totes es articulacions se li relaxèren; e ara seguida, era divina entre es divesses la favoric damb immensi dons, entà que l'admirèssen es aquèus: prumèr de tot li lauèc eth beròi ròstre damb ambrosia, qu'aumente era beresa, dera madeisha manèra que se onh Citerea, era de polida corona, quan vie en amable còr des Gràcies; e Dempús, hec que semblèsse mès nauta e mès grassa, e qu'era sua blancor depassèsse ara der evòri nauèth hargat. Dempús d'aquerò, partic era divina entre es divesses.

Arribèren en interior dera casa, damb gran sarabat, es pincèles de blanqui braci; e eth doç saunei deishèc a Penelope, que se shuguèc es caròles damb es mans e parlèc d'aguesta sòrta:

“Un doç saunei m'a cuelhut a jo, que sò tant aflligida. Pro qu'ara madeish me desse Diana ua doça mòrt, entà que non auessa de consumir era mia vida planhent-me en mèn còr e trapant mens es qualitats de tota sòrta qu'ornauen ath mèn espós, eth mès illustre de toti es aquèus.”

Dident aquerò, baishèc dera magnifica cramba superiora, sense qu'anèsse soleta, senon acompanhada de dues esclaves. Quan era divina entre es hemnes arribèc a on èren es pretendents, se posèc dauant dera colomna que sostengue eth tet solidament bastit, damb es caròles caperades per un esplendid vel e ua aunèsta pincèla en cada costat. Es pretendents senteren aflaquir-se es sòns jolhs, fascinada era sua amna per amor, e toti desirauen ajaçar-se damb Penelope en sòn madeish lhet. Mès era li parlèc d'aguesta sòrta a Telemac, eth sòn hilh estimat:

“Telemac! Que ja non as ne fermetat de voluntat ne sen. Quan ères mainatge, remenaues ena tua intelligéncia pensaments mès senadi; mès ara qu'ès gran per auer arribat ena flor dera joenessa, e qu'un estrangèr, en contemplar era tua estatura e era tua beresa, considerarie erós ath baron que d'eth ès hilh, non mòstres ne dreta volontat ne tanpòc sen. Quina accion non a auut lòc en aguesta casa, a on permeteres que se mauteactesse a un òste d'aguesta manera! Què se passarà s'er òste que se trape ena nòsta casa ei objècte d'ua vexacion tan penibla? Era vergonha e er opròbi queiràn sus tu, dauant de toti es òmes.”

Li responec eth prudent Telemac: “Mair mia! Que non me còste indignacion que sigues irritada; mès que ja ath mèn laguens coneishi e compreni fòrça causes bones e dolentes, pr'amor qu'enquia ara è estat un mainatge. Ça que la, m'ei impossible apraià'c tot prudentament, donques que me trebolen aqueri que se sèn ath mèn costat, pensant causes marrides, e non è a degun que m'ajude. Eth combat der òste damb Iro non se hec per çò d'auè'c acordat es pretendents, e siguec aqueth eth qu'auc mès fòrça. Pro que, ò pair Zèus, Minerva, Apòllo!, es pretendents ja auessen estat vençudi en aguest palai e se trapèssen, uns en pati e es auti laguens dera sala, damb eth cap queigut e es membres relaxadi; dera madeisha manèra qu'Iro, seigut ena pòrta deth pati, botge eth cap coma un embriac e non artenh botar-se de pès ne tornar ena sua casa a on solie anar, pr'amor qu'a es membres relaxadi.”

Atau aguesti conversauen. E Eurimac parlèc damb aguestes paraules a Penelope:

“Hilha d'Icari! Discreta Penelope! Se toti es aquèus te vedessen en Argos de Iaso, que serien fòrça mès es pretendents que de punta de dia celebrèssen taulejades en tòn palai, pr'amor que depasses a totes es hemnes pera tua beresa, pera tua estatura e peth tòn bon sen.”

Li responec era discreta Penelope: “Eurimac! Es mèns attractius (era beresa e era gràcia deth mèn còs) les destruiren es immortaus quan es aquèus partiren entà Ilion, e partic damb eri eth mèn espòs Ulisses. S'aguest, en tornant, suenhesse era mia vida, màger e mès beròia serie era mia glòria. Ara sò aclapada per tanti maus que me manèc bèth diu. Qu'ei vertat qu'Ulisses, en deishar era pàtria tèrra, me cuelhec pera dèstra e me parlèc d'aguesta sòrta:

“Ò hemna! Non me pensi que toti es aquèus de beròies armadures tornen de Troia sani e en bona santat; pr'amor que diden qu'es teucri son bellicosi, fòrça adreits en llançar flèches, e expèrts en montar en cars de velòci shivaus, qu'acostumen a decidir lèu lèu

era sòrt d'un dificil e dur combat. Sabi pas, per tant, se bèth diu me deisharà tornar o perirè en Troia. Tot çò d'aciu demorarà ath tòn compde; bremba-te'n, mentre sigues en palai, deth mèn pair e dera mia mair, coma ac hès ara o encara mès pendent era mia abséncia; e tan lèu veigues qu'eth nòste hilh age barba, marida-te damb eth que volgues e abandona aguesta casa." Atau parlèc aqueth e tot se va complint. Arribarà era net que s'aurà de celebrar eth maridatge tant odiós entà jo, ò malerosa! que Zèus m'a privat de tota ventura. Mès ua pena terribla m'arribe en còr e ena amna, pr'amor qu'abans d'ara non se comportauen atau es pretendents. Aqueri que pretenen a ua hemna illustra, hilha d'un òme opulent, e rivalizen entre eri enta artenher-la, se hèn a vier buèus e grasses oelhes entà balhar ua taulejada as amics dera nòvia, li hèn esplendidi presents e non s'avalen impunitadament es bens d'autrú."

Atau didec; e eth pacient divin Ulisses gaudic de qué les treiguesse es presents e les vantèsse es amnes damb doces paraules, quan èren plan desparièrs es prepausi qu'ena sua intelligéncia remenaue.

Li responec Antinoo, hilh d'Eupites: "Hilha d'Icar! Prudenta Penelope! Accèpta es presents que quinsevolh aquèu te hèisque a vier, pr'amor que non ei bon que se refuse un don; mès nosati non tornaram enes nòsti camps ne vieram en nunlòc enquia que te marides damb aqueth que sigue eth melhor des aquèus."

Atau s'exprimic Antinoo; a toti les agradièc tot çò que didec, e cada un manèc ath sòn pròpri erald enquia que li hesse a vier es presents. Eth d'Antinoo l'amièc ua tunica grana, plan beròia, qu'auie dotze fivèles d'aur subjectades per dus anèths retortilhadi de forma beròia. Eth d'Eurimac s'esdeguèc a hèr-li a vier un collaret magnificament hargat, d'aur encastrat en ambre, que se retiraue a un solei. Dus servidors li heren a vier a Euridamant uns pendents de tres pèires precioses granes coma uelhs, esplendides, de graciosa ludentor. Un sirvent se hec a vier dera casa deth prince Pisandre Polictorida un collaret, qu'ère un ornament plan beròi, e d'auti aquèus se heren a vier ath sòn torn d'auti presents.

Era divina entre es hemnes tornèc Dempús ena sua cramba superiora damb es esclaves, que se heren a vier es magnifics presents; e eri tornèren a calar-se ena dança e eth beròi cant, ara demora de qué arribèsse era net. Escuric quan encara se divertien, e alavetz placèren ena sala tres halhes entà qu'aluguèssen, amolonèren ath sòn entorn lenha seca bracada hège temps, plan dura, e talhada recentament damb eth bronze, barregèren tèdes damb era madeisha, e es esclaves d'Ulisses, d'animositat pacienta, s'encargauen per torns de pèisher eth huec. Ada eres, er engenhós Ulisses, d'alègre linhatge, les didec d'aguesta sòrta:

"Sirventes d'Ulisses!, deth rei que se trape absent de hè tant de temps! Anatz-vo'n ena cramba dera venerabla reina e hètz virar era fusada, e alegratz-la, seigudes ath sòn quarto, o cardatz lan damb es vòstes mans; jo me tierè a alugar a toti es que se trapen aciu. Pr'amor que, encara que desiren demorar-se enquiara Auròra, de beròi tron, non me cansaràn, donques que sò acostumat a patir fòrça."

Atau didec; eres ariren, en tot guardar-se es ues as autes, e lo pelegèc grossièrament Melante, era de beròies caròles, qu'auie engendrat Dolie e auie elevat e educat Penelope, coma a ua hilha sua, en tot balhar-li tot çò que podie alegrar era sua animositat; mès totun aquerò, non compartie es penes de Penelope e s'amassaue damb Eurimac, que d'eth ère era sua aimanta. Aguesta, donc, repoteguèc a Ulisses damb injurioses paraules:

“Miserable forastèr! Tu qu’ès mancat de sen e en sòrta d’anar-te’n a dormir en ua harga o ena Lesque, parles aciu longament e damb audàcia dauant de tanti barons, sense qu’era tua animositat se trebole: o eth vin t’a capvirat er èsme, o as aguest caractèr, e aguesta ei era encausa de qué digues pegaries. Dilhèu t’a capvirat era victòria qu’artenheres contra eth vagabond Iro? Non se passe que se lhèue còp sec bèth un més valent qu’Iro, e te pataquege eth cap damb era sua man robusta e te hèsque enlà dera casa, tot sagnós.”

En tot guardar-la damb treble ròstre, exclamèc er engenhós Ulisses: “Li vau a condar de seguit a Telemac çò que dides, gosseta!, entà qu’aciu madeish t’esbause.”

Dident atau, espauric damb es sues paraules as hemnes. Se n’anèren totes pera casa e es comes non les ajudauen per çò deth gran temor, donques que se pensauen qu’auie parlat seriosament. E Ulisses se demorèc ath cant des alugades tèdes, suenhant de mantier era lum e dirigint era guardada as que se trapauen aquiu; mentre qu’en sòn pièch remenaue d’auti prepausi que non deishèren d’amiar-se a tèrme.

Mès tanpòc permetec Minerva aqueth còp qu’es illustres pretendents s’abstenguessen complètament dera dolorosa injúria, damb era fin de qué era pena tormentèsse encara mès eth còr d’Ulisses Laertiada. E Eurimac, hilh de Polibo, comencèc a parlar entà hèr burla d’Ulisses, en tot costar-les granes arridalhes as sòn companhs:

“Escotatz-me, pretendents dera illustra reina, pr’amor que voi manifestar-vos çò qu’en pièch era animositat m’ordene dider-vos! Non sense era voluntat des dius venguec aguest òme ena casa d’Ulisses. Me semble coma s’eth resplendor des tèdes gessesse d’eth e dera sua tèsta, qu’en era ja non rèste cap peu.”

Didec; e ara seguida li parlèc d’aguesta sòrta a Ulisses, assolador de ciutats: “Òste! Voleries servir-me en un cornèr des mèns camps, se te cuelhessa a sodada (e te l’atrejaria complidamant) estacant tanques e plantant arbes grani? Jo te balharia pan pendent tot er an, e vestits, e caucèr entàs tòns pès. Mès coma ja ès adreit en males òbres, non voleràs aplicar-te ara faena, senon solet demanar caritat pera poblacion damb era fin de qué posques aumplir eth tòn vrente insadorable.”

Li responec er engenhós Ulisses: “Eurimac! Se nosati auéssem de competir en travalh dera sèga ena sason primauerau, quan es dies son mès longs, e jo auessa ua ben corvada fauç e tu ua auta entà competir ena faena, e mos demorèsssem en dejun enquia escurir, e era èrba non manquèsse; o se mos calesse guidar uns magnifics buèus de ludent peu, grani, harts d’èrba, dera madeisha edat, d’ua soleta carga, qu’era sua fòrça non siguesse

petita, entara laurança d'un camp de quate journaus e de tan ben estat qu'es torròcs cedissen ar arair, me veiries trincant un non interromput soc. E dera madeisha manèra, se Saturn suscitèsse ua guèrra en quinsevolh lòc e jo auessa un escut, dues lances e un casco de bronze que s'adaptèsse as mèns possi, me veiries barrejat entre es que melhor e mès endauant lutèssen, e ja non me pelejaries per çò deth mèn vrente coma ara. Mès tu que te compòrtes damp grana insoléncia, as ua animositat crudèu e dilhèu te penses èster gran e fòrt, pr'amor qu'ès entre pòqui e non des milhors. S'Ulisses tornèsse e arribèsse ena sua pàtria, aguestes pòrtes tant amples te serien estretes quan gessesses hugent peth vestibul."

Atau parlèc. S'irritèc Eurimac encara mès ath laguens deth sòn còr, e, tachan-li ua trebla guardada, li didec aguestes alades paraules: "A, miserable! Lèu te vau a méter eth castig que te merites per çò dera tua audàcia que parles dauant de tanti barons e sense qu'era tua animositat se trebole: o eth vin te capvirec eth sen, o as aguest caractèr, e aguesta ei era encausa de qué digues pegaries. Te capvire dilhèu era victòria qu'artenheres contra eth vagabond Iro?"

Acabant de parlar, cuelhec un escabèl; mès, coma Ulisses, cranhent-lo, se seiguisse enes jolhs der duliquense Anfinome, l'acertèc ath servidor de copes ena man dreta: era gèrla d'aguest queiguec en terra damp gran tarrabastalh, e eth madeish anèc a parar, cridan, d'esquia en povàs. Es pretendents formauen rambalh ena escura sala, e un d'eri li didec ath qu'auie mès apròp:

"Pro qu'auesse acabat es sòns dies eth forastèr, vagant per d'auti lòcs, abans d'arribar aciu; e atau non aurie costat aguest gran tarrabastalh. Ara que mos pelejam pes vagabonds, e ne tansevolh ena taulejada se traparà cap plaser donques que prevau çò de pejor."

E er esforçat e divin Telemac les parlèc dident: "Malerosi! Vietz a èster lhòcos e era vòsta animositat ja non pòt dissimular es efèctes deth minjar e deth vin; que beth diu vos deu ahiscar, plan que òc. Mès, donques que mingérez ben, que se'n vase cada un a recuelher-se ena sua casa, quan era sua animositat l'ac conselhe, pr'amor que jo non pensi hèr enlà ad arrés."

Aquerò les didec; e toti se mossegüeren es pòts; admirant-se de qué Telemac les parlèsse damp tanta audàcia. E Anfinome, er illustre hilh deth rei Niso Aretiada, les arenguèc d'aguesta sòrta:

"Amics! Qu'arrés s'emmalicie, en tot opausar d'autes rasons a çò qu'a dit Telemac; e non mastractetz ar òste, ne a cap des esclaus que demoren ena casa deth divin Ulisses. Mès, au, que comence er botelhèr a repartir es copes pr'amor que, en hèr era libacion, mo n'anem a recuéller enes nòstres cases; e deisharam qu'er òste se demore en palai d'Ulisses, suenhat per Telemac, donques qu'entara sua casa filèc es sòns passi."

Atau parlèc; e eth sòn discors les agradèc a toti. Er eròi Muli, erald duliquense e sirvent d'Anfinom, barregèc era beuenda ena vaishèra, e la mestrèc a guairi èren presents, en

tot hèr-la-se a vier per orde; e eri, dempús d'aufrir era libacion as benauradi dius, beueren eth doç vin. Mès dempús qu'aueren hèt era libacion e begut guaire desirauen, cada un se n'anèc ena sua respectiu casa.

CANT XIX

Collòqui d'Ullises e Penelope. Eth lavatge des pès e reconeishement d'Ulisses per Euriclèa

Se demorèc en palai eth divin Ulisses e, amassa damb Minerva, pensau en mortalatge des pretendents, quan, còp sec li didec a Telemac aguestes alades paraules:

“Telemac! Mos cau amiar entà laguens es marciaus armes e enganhar as pretendents damb doces paraules quan les trapen mens e te pregunten per eres: “Que me les è het a vier luenh deth hum, pr'amor que ja non semblen es qu'Ulisses deishèc quan partic entà Troia; senon que son enlordides ena part qu'artenhèc era lardor deth huec. Ath delà, quauqua divinitat me suggeric ena ment aguesta auta rason mès poderosa: non sigue que, en tot embriagar-vos, entamenetz ua discussion, vos herigatz es uns as auti, e mascarètz eth hestau e eth noviatge. Que ja eth hèr per eth solet atrè ar òme.”

Atau s'exprimic. Telemac aubedic ath sòn pair e, cridant ara sua hilhuquèra Euriclèa, li didec d'aguesta sòrta:

“Hilhuquèra! Au, tie-me embarrassades as hemnes enes sues crambes, mentre jo me hèsquai a vier en un aute quarto es armes deth mèn pair, pr'amor qu'ena sua abséncia arrés les suenhe e eth hum les enlordís. Enquia ara sò estat un mainatge. Mès ara voi plaçar-les a on non les artenhe eth lardor deth huec.”

Li responec era sua hilhuquèra Euriclèa: “Ò hilh! Pro qu'ages artenhut era prudència entà suenhar era casa e sauvar eth tòn eretatge. Mès, qui serà era que vage damb tu amiant era lum, se non dèishes vier as esclaves, que te harien lum?”

Li responec eth prudent Telemac: “Aguest òste; pr'amor que non voi que s'estongue ociós se minge de çò mèn, encara qu'age arribat de tèrras luenhanes.”

Atau didec; e ne ua soleta paraula gessec des pòts d'Euriclèa, que barrèc es pòrtes des comòdes crambes. Ulisses e eth sòn illustre hilh s'esdeguèren a amiar entà laguens es cascós, es bonhadi escuts e es agudentes lances; e les precedie Palas Minerva damb ua lampa d'aur, que daue ua lum plan beròia. E Telemac li didec còp sec a sa pair:

“Ò pair! Qu'ei gran eth prodigi que contempli damb es mèns uelhs: es parets deth palai, es beròies entrecolumnes, es vigues d'autet e es pilars nauti, campen ena mia vista coma se siguessen ardent huec. Plan que òc deu èster aciu bèth un des dius que possedissen er ample cèu.”

Li responec er engenhós Ulisses: “Cara, refrena eth tòn pensament e non m'interrògues; mès d'aguesta manèra sòlen actuar, plan, es dius qu'abitén en Olimp. Ara ajaça-te. E jo me demorarè entà ahiscar encara as esclaves e parlar damb era tua mair; era quau, planhent-se, me preguntarà fòrça causes.”

Atau parlèc; e Telemac se n'anèc peth palai, ara lum des reludentes halhes, e se recuelhec ena sua cramba a on acostumaue a dormir quan eth doç dromilhon lo vencie; aquiu s'ajacèc entà demorar qu'arribèsse era divina Auròra. Mès eth divin Ulisses se demorèc ena sala, e ath costat de Minerva pensaue en mortalatge des pretendents.

Gessec deth sòn quarto era discrèta Penelope, que se retiraue a Diana o ara daurada Venus, e li botèren ath cant deth larèr eth fautulh, damb ornaments d'evòri e d'argent, qu'en eth se seiguie; eth quau auie estat fabricat ancianament per artesan Icmali, que li botèc un escabèl entàs pès, aganchat ath madeish e caperat per ua grana pèth. Aquiu se seiguec era discrèta Penelope. Arribèren de laguens dera casa es pincèles de blanqui braci, retirèren er abondós pan, es taules, e es copes que beuien es supèrbs pretendents, e, lançant en tèrra es braces des lumenèrs, amolonèren en eri ua gran quantitat de lenha entà que i auesse lum e calor. E Melante repoteguèc a Ulisses per dusau viatge:

“Forastèr! Mos shordaràs encara, caminant pera casa pendent era net e espiant as hemnes? Vè-te'n entà dehòra, ò miserable, e contenta-te damb aquerò qu'as minjat, o lèu te haràn enlà a còps de tèda.”

En tot guardar-la damb trèble ròstre, exclamèc er engenhós Ulisses: “Malerosa! Per qué m'escometes d'aguesta manèra, damb animositat irritada? Dilhèu perque sò lord, amii miserables vestits e demani caritat pera poblacion? Eth besonh me posse ad aquerò, e atau son es vagabonds e es mendicants. Pr'amor qu'en ua auta epòca tanben jo siguí erós entre es òmes, abitè ua rica casa e en moltes escadences autregè caritat as vagabonds, qui que siguesse, e se trapèsse en besonh que se trapèsse. Alavetz possedia innombrables sirvents e fòrça d'autes causes que damb eres es òmes viuen comòdament e gaudissen de fama d'opulents. Mès Zèus Saturn m'arroïnèc, pr'amor qu'atau ac volet. Non se passe que tanben tu, ò hemna, vages a pèrder tota era beresa que per era subergesses entre es esclaves; qu'era tua patrona, en irritar-se, s'emmalície damb tu; o qu'arribe Ulisses, donques qu'encara i a esperança de qué torné. E se, per auer mòrt, non tornèsse, ja eth sòn hilh Telemac ei tau, pera voluntat d'Apòllo, que cap des hemnes deth palai li passarà inavertida se siguesse dolenta; donques que ja a edat entà saber-se'n.”

Atau parlèc. L'entenec era discrèta Penelope e li responèc ara sua esclaua dident:

“Gausada! Gosseta desvergonhada! Que non se m'amague era mala accion qu'ès en tot hèr e que pagaràs damb eth tòn cap. Pro te'n sabies, per auèc entenut dera mia boca, de qué me cau interrogar ath forastèr en aguesta sala, sus eth mès espòs, donques que me trapi fòrça aflijida.”

Didec; e ara seguida li dirigic aguestes paraules a Eurinome, era codinèra: “Eurinome! Hè-te a vier ua cagira e capera-la damb ua pèth, pr'amor de qué s'acomòde eth forastèr, e parle e m'escote, pr'amor que desiri interrogar-lo.”

Atau parlèc. S'esdeguèc Eurinome a hèr-se a vier ua polida cagira, la caperèc damb ua pèth, e en era cuelhec sèti eth pacient e divin Ulisses. Alavetz trinquèc eth silenci era discrèta Penelope, parlant d'aguesta sòrta:

“Forastèr! Prumèr de tot te vau a hèr aguestes preguntes: Qui ès e de quin país vies? A on ei era tua ciutat e es tons pairs?”

Li responc er engenhós Ulisses: “Ò hemna! Cap des mortaus dera vasta tèrra te poirie censurar, pr'amor qu'era tua glòria arribe enquiar ample cèu coma era d'un rei illustre e temerós des dius, que govèrne sus molti e esforçadi òmes, hè trionfar era justícia, e jos eth sòn govèrn era nera tèrra produís horment e civada, es arbes se carguen de fruita, es oelhes anhèren robusti hilhets, eth mar da peishi, e son erosi es pòbles que l'estan sometudi. Mès ara, que mos trapam ena tua casa, hètz-me d'autes preguntes, e non te'n hèsques per saber-te'n deth mèn linhatge, ne dera mia pàtria: non sigue que damb eth rebrembe s'aumenten es penes deth tòn còr, donques que sò estat fòrça malerós. E tanpòc ei convenient qu'en casa d'autrú siga plorant e planhent-me, pr'amor que non ei bon afigir-se tostemp e sense pòsa; non siguesse que bèra esclaua s'anugèsse damb jo, o tu madeisha, e didéssetz que vèssi lèrmes perque eth vin me perturbèc er enteniment.”

Li responc de seguit era discrèta Penelope: “Òste! Es mèns attractius (era beresa e era gràcia deth mèn còs) les destruiren es immortaus quan es aquèus partiren entà Ilion e partic damb eri eth mèn espòs. S'aguest, en tornar, suenhèsse era mia vida, màger e mès beròia serie era mia glòria; pr'amor que sò aclapada per tanti maus coma me manèc bèth diu. Guaires personalitats govèrnén enes isles, en Duliqui, en Same e ena seuiosa Zacinte, e guairi viuen en Itaca, que se ve de luenh, me pretenen contra era mia voluntat e arroïnen era nòsta casa. Plan per aquerò non me tengui des òstes, ne des suplicants, ne des eralds, que son ministres publics; senon que, patint era sollitud d'Ulisses, se me consumís era animositat. Eri me prèssen entà maridar-me, e jo trami enganhes. Prumèr me suggeric un diu que me tenguessa a téisher en palai ua gran tela fina e inacababla, e alavetz les parlè d'aguesta sòrta: *Joeni, pretendents mèns! Donques que s'a mórt eth divin Ulisses, demoratz, entà ahiscar es mies nòces, qu'acaba aguesta tela, (non sigue que se me pèrden inutilament es hius), damb era fin de qué age susari er eròi Laertes en moment fatau dera espauridora mórt. Non sigue que s'anuge damb jo bèra aquèa deth pòble, se ve acagar sense susari a un òme qu'a possedit tanti bens!* Atau les didí e era sua animositat generosa se deishèc convéncer. Dès aqueth moment me passaua et dia hargant era gran tela e pera net, tanlèu coma m'alugaua damb halhes, des.heiguia çò qu'auia teishut. D'aguesta manèra artenhí amagar era enganha e qu'es mies paraules siguessen creigudes pes aquèus pendent tres ans; mès, a penes arribèc eth quatau an e tornèren a succedir-se es sasons, Dempús de passar es mesi e de passar molti dies, alavetz, gràcies as gossetes des mies esclauas que d'arren ne hèn cabau, vengueren a susprener-me e me repoteguèren damb es sues paraules. Atau siguec coma, a desgrat mèn, me vedí en besonh d'acabar era tela. Ara ne m'ei possible evitar es nòces, ne trapi cap aute conselh que me servisque. Es mèns pairs desiren pressar eth mèn maridatge e eth mèn hilh sent fòrça pena en veir se com s'avalen es nòsti bens, donques que ja ei un òme apte entà governar ua casa e Zèus l'autrege glòria. Mès, ça que la, ditz-me eth tòn

linhatge e d'a on ès; que non seràn es tòns progenitors era ausina o era arròca dera vielha fabulacion.”

Li responc er engenhós Ulisses: “Ò venerabla esposa d'Ulisses Laertida! Non deisharàs d'interrogar-me sus eth mèn linhatge? Plan, donc, t'ac vau a díder, encara que damb aquerò aumentes es penes que m'aclapen; pr'amor qu'atau l'arribe ar òme que, coma jo, a estat fòrça temps dehòra dera sua pàtria, peregrinant per tantes ciutats e patint fatigues. Mès totun, te parlarè d'querò que me pregunes e m'interrògues.

“Ath miei deth vinós mar, enrodat de mar, i a ua tèrra beròia e fertila, Creta; a on i a molti, innombrables òmes, e nauanta ciutats. Aquiu s'entenen barrejades diuèrses lengües, pr'amor que demoren en aqueth país es aquèus, es magnanims cretensi indigènes, es cidons, es doris, que son divididi en tres tribús, e es divins pelasgui. Entre es ciutats se trape Cnose, gran ciutat, qu'en era regnèc pendent nau ans Minos, que parlaue damb eth gran Zèus e siguec pair deth mèn pair, deth magnanim Deucalion. Aguest m'engendrèc a jo e ath rei Idomenèu, que venguec en Ilion enes concaves naus, amassa damb es Atridas; eth mèn illustre nòm ei Eton e sò eth mès joen des dus frairs, donques qu'aqueith ei eth màger e eth mès valent. En Cnose coneishi a Ulisses e encara l'aufrí es dons dera ospitalitat. Er eròi se filaue entà Troia quan era fòrça deth vent lo hec enlà de Malea e l'amièc entà Creta; e alavetz ancorèc es sòns vaishèths en un pòrt perilhós, ena desbocadura d'Amnise, a on ei era tuta d'Illitia, e damb molti trebucs artenhèc escapar dera tormenta. Entrèc de seguit pera ciutat e preguntèc per Idomenèu, qu'ère, sivans afirmaue, eth sòn òste estimat e venerat; mès ja era Auròra auie campat dètz o onze còps dèz qu'auie partit entà Ilion damb es sues concaves naus. De seguit l'amiè entath palai, li balhè digna ospitalitat, lo tractè sollicita e amistosament (donques qu'ena nòsta casa regnaue era abondància) e hi qu'ada eth e as sòns companhs se les balhèsse haria e nere vin en comun deth pòble, e tanben buèus entà que les sacrificuèsssen e satisfesssen d'aguesta manèra eth sòn apetís. Es divins aquèus s'estèren damb nosati pendent dotze dies, pr'amor que bohaue eth Borès tan fòrt que lèu non se podie èster ne enquia e tot en tèrra. Que lo deuec ahiscar bèra divinitat malevòla. Mès, en tretzau dia cessèc eth vent e embarquèren.”

De tau sòrta hège eth sòn relat, en tot referir fòrça causes fauces que semblauen vertadères; e a Penelope, en entener-lo, li vessauen es lèrmes des uelhs e se li des.heiguie eth còs. Dera madeisha manèra qu'enes nautes montanhes se des.hè era nhèu quan bohe eth Euro, Dempús de qué eth Zefir la hec quèir, e eth corrent des arrius creish damb era nhèu que se hon; atau se honien damb es plors es beròies caròles de Penelope, que ploraue peth sòn marit, en tot auer-lo ath sòn costat. Ulisses, encara qu'ath sòn laguens auie pietat dera sua hemna, que somicaue, tenguec es uelhs tan fèrms laguens des paupetes coma se siguessen de cuèr o de hèr, e artenhèc damb astúcia que non li gessessen es lèrmes. E Penelope, Dempús que s'aucet assadorat de plorar e de somicar, tornèc a parlar-li damb aguestes paraules:

“Ara, ò òste, te vau a somèter a ua pròva entà saber s’ei vertat, coma ac afirmes, qu’en tòn palai lotgères ath mèn marit damb es sòns companhs, parièrs as dius. Ditz-me quini vestits amiaue eth sòn còs e com èren eth pròpri Ulisses e es companhs que lo seguien.”

Li responec er engenhós Ulisses: “Ò hemna! Qu’ei de mau hèr de condà’c Dempús de tant de temps, pr’amar que ja hè vint ans dès que partic e deishèc era mia pàtria; ça que la, te vau a díder com me lo presente eth mèn còr. Qu’amiaue eth divin Ulisses un mantèl de lan, doble, de color porpra, damb un daurat fermalh de dus traucs; ena part deth dauant deth mantèl i auie brodat un gosset qu’amie enes sues pautes deth dauant un petit cèrvi, guardant-lo com se resistie; e a toti les estonaue que, en èster es dus d’aur, aqueth guardèsse ath petit cèrvi qu’estofaue, e aguest resistisse damb es pès, volent húger. Ar entorn deth còs d’Ulisses vedí ua esplendida tunica que se retiraue a ua arida capa de ceba, tan leugèra ère! e ludie coma eth solei; e fòrça hemnes la contemplauen admirades. Mès me cau dider-te ua causa que sauvaràs ena memòria: sabi pas se ja Ulisses amiaue aguesti vestits ena sua casa o les ac autregèc bèth companh, quan anuae ena velèra nau, o dilhèu bèth òstejaire; pr’amar qu’Ulisses auie fòrça amics, donques qu’èren pòqui es aquèus que se li podessen comparar. Tanben jo li regalè ua bronzinada espada, un beròi mantèl doble de color porpra, e ua tunica de tela; Dempús d’querò anè a dider-li adiu damb gran respècte enquiarar sua nau de molti bancs. L’acompanhaue un erald un shinhau mès vielh qu’eth e te vau a díder com ère: gessut d’espates, de nere ròstre e peu retortilhat, e eth sòn nom Euribates. Que l’autoraue Ulisses fòrça mès qu’a cap aute des sòns companhs, donques qu’ambdús pensauen parièr.”

Atau li didec, e se l’augmentèc eth desir de plorar, pr’amar que Penelope arreconeishec es senhaus qu’Ulisses auie descrit tant acertadament. E quan siguec cansada de plorar e de somicar, li responec damb aguestes paraules:

“Ò òste! Encara que ja abans t’auia pietat, a compdar d’ara as d’èster estimat e venerat en aguesta casa; donques que jo madeisha l’autregè aguesti vestits que dides, en tot trèir-les ben plegadi dera mia cramba, e les botè eth lustrat fermalh, entà que li servisse d’ornament a Ulisses. Mès que ja non lo tornarè a recéber, de tornada ena sua casa e ena sua pàtria; que damb eth fado funèst partic enes concaves naus, entà veir aquera Ilion perniciosa e nefasta.”

Li responec er engenhós Ulisses: “Ò venerabla esposa d’Ulisses Laertiada! Non mortifiques mès eth tòn beròi còs, ne consumisques era tua animositat, plorant ath tòn marit; encara que per querò non me cau repotegar-te, pr’amar qu’era hemna acostume a somicar quan perdec ath baron que damb eth se maridèc verge e que deth sòn amor auec hilhs, encara que non sigue coma Ulisses, que, sivans diden, ei apròp (en opulent país des tesprotes) e pòrte moltes e excellentes preciositats qu’a artenhut recuélher entre eth pòble. Perdec as sòns fidèus companhs e era concacava nau en vinós mar, en vier dera isla de Tinacia, pr’amar que contra eth s’anugèren Zèus e eth Solei, qu’as sues vaques auien aucit es sòns companhs. Es auti periren en rambalhós mar, e Ulisses, que montèc ena quilha dera sua nau, siguec lançat pes onades ena tèrra fèrma, en país des feacis, que sòn pròches, per çò deth linhatge, as dius; e eri l’autorèren coraument coma

a un diu, li heren fòrça presents e desirauen amiar-lo san e en bona santat ena sua casa. E s'aurie estat aquiu Ulisses fòrça temps, se non l'auesse semblat mès util anar-se'n pera vasta tèrra entà arremassar riqueses; donques qu'enes sues astúcies depasse a toti es òmes mortaus e damb eth non pòt rivalizar arrés. Atau m'ac didec Fidon, rei des tesprotes, e jurèc ena mia preséncia, en tot hèr libacions ena sua casa, que ja auie botat era nau en mar e èren a mand es companhs entà amiar-lo ena sua tèrra. Mès abans m'envièc a jo, pr'amor que s'aufric per edart un vaishèth de barons tesprotes qu'anaue entà Duliqui, era abondosa en horment. E me mostrèc toti es bens qu'Ulisses auie arremassat, que damb eri se poirie mantier un òme e es sòns descendants enquiarà dètzau generacion: autants objèctes preciosi i auie en palai d'aqueth rei! Higec qu'Ulisses ère en Dodona entà saber-se'n pera nauta ausina dera volontat de Zèus entà veir se serie convenient vier de forma manifèsta o d'amagat ena sua pàtria, que d'era tant de temps hè que se trape absent. Qu'ei san, donc, e vierà lèu, que non s'estarà guaire temps aluenhat des sòns amics e dera sua pàtria; e sus aguest punt te vau a hèr un jurament: *Que siguen testimònisi Zèus, eth mès excèls e poderós des dius, e era casa der irreproachable Ulisses qu'en era è arribat, de qué se complirà coma ac digui: Ulisses vierà aguest an aciu, en acabar eth corrent mes e començar eth pròche.*"

Li responec era discrèta Penelope: "Pro que se complisse tot çò que dides, ò forastèr, que lèu te'n saberies dera mia amistat, pr'amor que te balharia tanti presents que te considerarie erós qui damb tu se trapèsse. Mès era mia amna qu'a era presentida d'aquerò que se passarà: ne Ulisses tornarà en aguesta casa, ne tu artenheràs que l'amien ena tua; que non i a en palai arrés que governèrte, en èster coma ère Ulisses (s'ei que non siguec tot un sòmi) entà acuélher e amiar as venerables òstes. Mès, vosates, sirventes, lauatz ar òste e premanitz-li un lhet, damb hlaçades e vanes esplendides; entà que, en tot escauhar-se ben, demore era aparicion dera Auròra, de daurat tron. Deman, de bon maitin, banhatz-lo e onhertz-lo; e que mingue aciu laguens, en aguesta sala, ath costat de Telemac. E compde damb aqueth que damb furiosa animositat lo shordèssse, pr'amor que serà era darrèra accion que hèisque per mès irritat que se bote. Com saberies, ò òste, se depassi as autes hemnes en intelligència e prudent conselh, se deishèssa qu'atau, tan lord e miserablament vestit, mingèsses en palai? Es òmes que son de vida cuèrta: eth crudèu, eth qu'actue marridament, artenh que toti es mortaus li desiren malastres mentre visque e que toti l'insulten dempús de mòrt; mès, er irreproachable, eth que se compòrte damb correccion, artenh ua gran fama qu'es sòns òstes escampilhen entre toti es òmes e son molti es que lo criden brave."

Li responec er engenhós Ulisses: "Ò venerabla hemna d'Ulisses Laertiada! Es hlaçades e es vanes esplendides que les è aborrides dès que deishè es nheuadi montes de Creta e partí ena nau de longui rems. M'ajaçarè coma abans, quan passaua es nets sense clucar un uelh; pr'amor qu'en moltes d'aqueres nets repausé en ua ignòbla jaça, demorant era aparicion dera divina Auròra, de beròi tron. Tanpòc li son agradius ara mia animositat eth banh des pès, ne tocarà es mèns cap hemna des que te servissen en palai, se non ei que n'age bèra ua de plan vielha e d'aunèsti pensaments, qu'ena sua amna age patit autant coma jo; pr'amor qu'ad aguesta non l'è d'empedir que tòque es mèns pès."

Li responc era discrèta Penelope: “Òste estimat! Jamès a vengut ena mia casa un baron de tan bon sen entre es amigables òstes que vengueren de luenh ena mia casa; tau perpicàcia e sen hèn veir es tues paraules. Qu’è ua anciana de prudent esperit, que siguec era que neuric e elevèc ad aqueth malerós, Dempús de receber-lo enes sòns braci quan era sua mair l’emainadèc: agesta te lauarà es pès encara qu’es sues fòrces siguen ja amendrides. Au, prudenta Euriclèa, lhèua-te e laua ad aguest baron contemporanèu deth tòn patron; qu’enes pès e enes mans deu èster Ulisses de semblabla manèra, donques qu’es mortaus invielhissen lèu ena desgràcia.”

Atau parlèc. Era vielha se caperèc eth ròstre damb es dues mans, s'estarnèc en ardents somics e didec aguestes planhoses rasons:

“Ai, hilh mèn, que non te posqui sauvar! Solide que Zèus te cuelhec mès en òdi qu’a cap aute òme, a maugrat de qué era tua animositat ei tan temerosa des divinitats. Cap mortau usclèc tantes grasses cueishes en aunor de Zèus, que se vante damb er arrai, ne li sacrificièc tantes e tan selèctes ecatòmbes, coma tu l’as aufrit pregant-li que te balhèsse agradiua vielhesa e te deishèsse elevar ath tòn illustre hilh; e ara t’a privat, a tu solet, de veir era lum deth dia dera tornada. Dilhèu se burlèren deth mèn senhor es sirventes de luenhant patron qu’ath sòn palai arribèc, coma se burlen de tu, ò forastèr, aguestes gossetes qu’es sues dolentes e abondoses infamies vòs evitar en non permeter-les que te lauen; e plan per aquerò me mane qu’ac hesca jo, non cèrtament contra eth mèn desir, era hilha d’Icari, era discrèta Penelope. Atau, donc, te lauarà es pès per consideracion ara pròpria Penelope e a tu madeish; pr’amar que senti qu’ath mèn laguens m’esmoveu era animositat es tòns malastres. Mès, au, escota çò que te vau a díder: molti òstes malerosi arribèren en agesta casa, mès en cap d’eri è avertit ua retirada tan grana a Ulisses, autant en còs, coma ena votz e enes pès.”

Li responc er engenhós Ulisses: “Ò anciana! Madeish diden guairi mos vederen damb es sòns pròpris uelhs: que mos retirem fòrça, coma tu as dit.”

Taus sigueren es sues paraules. Era vielha cuelhec un reludent caudèr qu’en eth acostumaue a lauar es pès, botèc grana quantitat d'aigua hereda e vessèc sus era d'auta de cauda. Mentretant se seiguec Ulisses ath cant deth larèr e se virèc entara part escura, donques qu’ara imprevista li venguec ena sua amna eth temor de qué era anciana, en agarrar-li eth pè, l’avertisse ua cèrta creta dera herida que l’auie hèt un sanglièr damb eth sòn blanc dent, quan auie vengut aqueth en Parnasso, entà veir a Autolic e as sòns hilhs. Qu’ère aguest eth pair illustre dera mair d’Ulisses, e subergessie entre es òmes en panar e jurar, presents que l’auie hèt eth pròpri Mercuri qu’en sòn aunor usclaua agradiues cueishes d’anhèths e de crabòts; plan per aquerò eth diu l’assistie benevòl. Quan anteriorament auie anat Autolic ena opulenta poblacion d’Itaca, trapèc a un mainatge nauèth neishut dera sua hilha; e, Dempús de sopar, Euriclèa l’ac botèc enes jolhs, e li parlèc d’aguesta manèra:

“Autolic! Cèrca tu ara a bèth nòm entà botar-l’ac ath hilh dera tua hilha, que tant desirères.”

E Autolic responc dident: “Gendre, hilha mia! Botatz-li eth nòm que vos vau a díder. Coma qu’arribè aciu dempús d’auer-me irritat damp molti òmes e hemnes, en tot anar pera fertila tèrra, sigue Ulisses eth nòm que se’l cride. E quan arriba ena joenessa e vase entath Parnasso, ena grana casa mairau a on se trapen es mies riqueses, l’autrejarè ua part d’eres e vo’lo manarè content.”

Plan per aquerò i anèc Ulisses: entà qu’aqueith l’autregèsse es esplendids dons; Autolic e es sòns hilhs lo receberen coraument, damp sarrada de mans e doces paraules; e Anfitèa, era sua mairia mairau, l’abracèc e li punèc eth cap e es beròis uelhs. Autolic ordenèc de seguit as sòns gloriosi hilhs que premanissen eth repais; e, en auer eri complit era exortacion, se heren a vier un buèu de cinc ans. Ara seguida l’esgorgèren e lo premaniren, l’esmiegèren tot, lo dividiren damp grana adretia en bocins petits que meteren en rostidor e dempús distruibuiren es racions. Tot eth dia, enquiarà còga deth solei, celebrèren eth hestau; e ad arrés li manquèc era sua porcion. E tanlèu coma eth solei se coguèc e arribèc era net, s’ajacèren e receberen eth don deth saunei.

A penes arribèc era hilha deth maitin, era Auròra de rosadi dits, es hilhs d’Autolic e eth divin Ulisses se n’anèren a caçar en tot hèr-se a vier es gossets. Se fileren entath naut monte Parnasso, caperat de bosc, e lèu arribèren enes sòns ventosi cims. Ja eth solei herie damp es sòns arrais es camps, gessent deth placid e prigond corrent der Ocean, quan es caçaires penetrèren en ua val: qu’anauen dauant es gossets, que mautauen era caça; darrèr, es hilhs d’Autolic, e damp aqueri, mès a pòca distància des gossets, eth divin Ulisses, brandint ua grana lança. En aqueith lòc i auie ajaçat un sanglièr, ath miei d’ua espessor tan densa que ne era umida bohada deth vent passaua a trauers sòn; ne la herien es arrais deth reludent solei, ne era ploja se calaue deth tot, atau ère de densa!, en auer en era ua grana quantitat de huelhes seques amolonades. Eth bronit des passi des òmes e des gossets, que s’apressanuen caçant, arribec enquiat sanglièr, e aguest deishèc es matarrassi, e venguec a trapar-les damp es crins deth còth quilhadi e es uelhs lançant huec, e s’arturèc près d’eri. Ulisses, que siguec eth prumèr en escometer-lo, lheuèc damp era sua man robusta era enòrma lança, en tot desirar herir-lo; mès s’auancèc eth sanglièr, li fotèc un còp sus eth jolh, e, coma escometèsse oblicuament, hereguèc damp eth sòn dent fòrça carn, sense arribar en uas. Alavetz Ulisses l’acertèc ena espatla dreta, l’ac trauessèc damp era punta dera sua reludenta lança, e er animau quedèc estirat en povàs e perdec era vida. Es estimats hilhs d’Autolic s’amassèren ar entorn d’Ulisses, parièr a un diu, pr’amar d’ajudar-lo. Li bendèren abilament era herida, sequèren era nera sang damp ua conjuracion, e tornèren toti entà casa. Autolic e es sòns hilhs, dempús de guarir-lo ben, li heren esplendidi presents; e lèu damp mutuau alegria, lo manèren entà Itaca. Eth pair e era venerabla mair d’Ulisses s’alegrèren dera sua tornada e li preguntèren fòrça causes e qué l’auie passat pr’amar que amiaue aquera creta; e eth les referic peth menut com, en auer vengut en Parnasso entà caçar damp es hilhs d’Autolic, lo heric un sanglièr damp eth sòn blanc dent.

Quan toquèc era vielha damp eth paumet dera man aguesta creta, l’arreconeishec e deishèc anar eth pè d’Ulisses: tumèc era cama contra eth caudèr, ressonèc eth bronze, s’inclinèc eth recipient entà darrèr, e era aigua vessèc en tèrra. Eth gói e eth dolor

invadiren ath còp era amna d'Euriclèa, se l'aumpliren es uelhs de lèrmes e era votz sonora se li braquèc. Mès de seguit cuelhec a Ulisses dera barba e li parlèc atau:

“Tu qu’èst cèrtament Ulisses, hilh estimat; e jo non t’auia arreconeishut, enquia que podí tocar complètament ath men patron damb aguestes mans.”

Didec; e virèc es uelhs entà Penelope, en tot voler dider-li qu’auie laguens dera sua casa ath sòn marit. Mès era non se n’encuedèc dèst era part opausada, pr’amor que Minerva li distreiguec eth pensament. Ulisses, agarrant deth còth ara anciana damb era man dreta, damb era auta se la hec a vier entada eth e li didec aguestes paraules:

“Hilhuquèra! Per qué me vòs pèrder? Òc, tu m’elevères enes tons pièchs, e ara, dempús de passar moltes fatigues, sò arribat en vintau an ena pàtria tèrra. Mès, donques qu’ac compreneres e un diu t’ac bohèc ena tua ment, cara e qu’arrés se’n sàpie en palai. Çò que vau a díder s’amiarà a tèrme. S’un diu hesse perir enes mies mans as illustres pretendents, non te perdonaria a tu, a maugrat de qué sigueres era mia hilhuquèra, quan aucisca as autes esclaves en palai.”

Li responec era prudenta Euriclèa: “Hilh mèn! Quines paraules deishères anar dera tua boca! Pro te’n sabes de qué era mia animositat ei fèrma e indomdabla, e sauvarè eth secret coma ua solida pèira o coma eth hèr. Ua auta causa te voi díder que sauvaràs en tòn còr. S’un diu hè perir enes tues mans as illustres pretendents, te diderè quines hemnes non t’aunoren en palai e quines son sense colpa.”

Li responec er engenhós Ulisses: “Hilhuquèra! Entà qué nomentar-les? Que non t’ac cau hèr. Jo madeish les observarè entà coneisher-les ua a ua. Sauva silenci e fida enes dius.”

Atau didec; e era vielha se n’anèc peth palai a cercar aigua entà lauar-li es pès, pr’amor qu’era prumèra l’auie vessat tota. Dempús que l’aucet lauat e onhut damb abondós òli, Ulisses apressèc de nauèth era cagira en huec, entà escauhar-se, e se caperèc era creta damb es pelhòts.

Alavetz trinquèc eth silenci era discrèta Penelope, parlant d’aguesta sòrta:

“Òste! Encara te vau a hèr quauques preguntes, plan pòques; pr’amor que lèu serà era ora de dormir placidament, entad aqueth qu’artenhe agarrar era sòn, encara que sigue aclapat. A jo que me da un diu ua pena immensa, pr’amor que pendent eth dia me complasi en plorar, somicar e hèr es mies labors e era des sirventes dera casa; mès, a penes arribe era net, e toti s’ajacen, me cali en mèn lhet e fòrtes e ponhentes inquietuds me assetgen eth serrat còr e m’ahisquen es somics. Dera madeisha manèra qu’Aedon, era hilha de Pandarèu, cante beròiament ena verda espessor, quan comence era primauèra, e, calada en espés huelhatge des arbes, dèishe anar era sua votz de diuèrsi sons que càmbie en cada moment, plorant a Itil, eth hilh qu’aucet deth rei Zeto e aucic damb eth bronze per imprudència; atau se trape era mia animositat, trantalhant entre dus partits, pr’amor que non sai se seguir viuent damb eth mèn hilh e sauvar e mantier en pè totes es causes (es mies possessions, es mies esclaves, e aguesta casa grana e de naut tet) per respècte ath talamus noviau e temor deth qué dideràn dera gent; o anar-me’n ja

damb aqueth que melhor me pretengue des aquèus en palai e me hèsque fòrça donacions noviaus. Eth mèn hilh, mentre siguec un gojat, non voiec que me maridèssa e me n'anèssa d'aguesta casa deth mèn espós; mès ara, que ja ei gran per auer arribat ena flor dera joenessa, desire que dèisha eth palai, en veir damb indignacion qu'es sòns bens son avaladi pes aquèus. Mès, au, escota e hèr-me a vier eth dromilhon. Que i a ena casa vint auques que mingén horment barrejat damb aigua e jo gaudisqui en tot contemplar-les; mès, vaquí que baishèc deth monte ua agla grana, de corvat bèc, e, trincant-les eth còth, les aucic a totes; demorèren aguestes estirades en molon e pugèc aquera en divin etèr. Jo, encara qu'en sòmis, plorè e cridè, e es aquèes, de beròies trenes, s'anèren amassant ath mèn entorn, tant que me planphia perque era agla auesse auctit as auques, que botjaue a pietat. Alavetz era agla tornèc a vier, se posèc en bòrd deth tet, e me padeguèc dident en votz umana:

“Coratge, hilha deth plan celebre Icari!, pr'amor que non ei un sòmi, senon ua vision vertadèra qu'a de complir-se. Es auques son es pretendents, e jo, qu'èra era agla, sò eth tòn espós qu'è arribat e balharè a toti es pretendents ignominiosa mòrt.”

“Atau didec. Se n'anèc de jo eth doç sòmi, e guardant ar entorn, vedí es auques en palai, ath costat deth pessebre, que minjauen horment coma abans.”

Li responec er engenhós Ulisses: “Ò hemna! Que non ei possible declarar eth sòmi de ua auta manèra, donques qu'eth madeish Ulisses te mostrèc se com ac amiàrà a tèrme: apareish clara era perdicion de toti es pretendents e cap s'escaparà dera mòrt ne deth fado.”

Li responec era discrèta Penelope: “Òste! Que i a sòmis insondables e de lenguatge escur, e non se complís tot çò qu'anoncien as òmes. Que i a dues pòrtes entà leugèrs sòmis: ua, bastida de còrnia; e era auta, d'evòri. Es que vien damb eth polit evòri mos enganhen, en tot portar-mos paraules sense cap efècte; e es que vien deth polimentat còrnia anòncien, ath mortau que les ve, causes que reaument s'an de complir. Mès, non me pensi qu'eth mèn terrible sòmi age gessut d'aguest darrèr, que mos serie plan grat entà jo e entath mèn hilh. Ua auta causa te vau a díder que sauvaràs en tòn còr. Non se tardarà a lúder era malastrosa auròra que m'a d'aluenhar dera casa d'Ulisses, pr'amor que jo voi aufrir as pretendents un concors: eth jòc des anères, qu'aqueth fixaue en linha dreta e en nombre de dotze, laguens deth sòn palai, coma se siguessen es puntaus d'un vaishèth en bastiment, e de plan luenh hège passar ua flècha pes anères. Ara, donc, les convidarè ad aguesta peleja e aqueth que mès aisidament manege er arc, l'arme e hèsque passar ua flècha peth uet des anères, serà eth que vengue damb jo, deishant aguesta casa qu'en era venguí de pincèla, qu'ei tan beròia, tan aprovedida, e que d'era m'imagini que m'en brembare enquia e tot en sòmis”.

Li responec er engenhós Ulisses: “Ò venerabla hemna d'Ulisses Laertiada! Non arrecules pendent mès temps aguest concors que s'a de hèr en palai, pr'amor qu'er engenhós Ulisses vierà abans qu'eri, en tot manejar eth polit arc, artenhen tirar dera còrda e artenhen que passe era flècha a trauèrs deth hèr.”

Li didec alavetz era discrèta Penelope: “Òste! Se volesses deleitar-me damb es tues paraules, seigut ath mèn costat, ena sala, non queirie cèrtament eth dromilhon enes mèns uelhs; mès que non ei possible qu’es òmes siguen sense dormir pr’amor qu’es dius an ordenat qu’es mortaus dera fertila tèrra tenguen ua part deth temps en cada causa. Me’n vau entara cramba superiora e m’ajaçarè en mèn lhet tan luctuós, que tostems ei adaiguat de lèrmes dès qu’Ulisses partic entà veir aquera Ilion perniciosa e nefasta. Aquiu repausarè. Ajaça-te tu en interior deth palai, en tot esténer bèra causa en solèr o en lhèt que te hessen.”

Dident aquerò, pugèc ena esplendida cramba superiora, sense que i anèsse soleta, donques que l’acompanhauen es esclaves. E, en tot arribar damb eres naut de tot dera casa, se metec a plorar per Ulisses, eth sòn estimat marit, enquia que Minerva, era de ludents uelhs, li bohèc enes paupetes et doç dromilhon.

CANT XX

Çò que precedic ath mortalatge des pretendents

S'ajacèc ath sòn torn eth divin Ulisses en vestibul dera casa: estirèc era pèth crua d'un buèu, botèc ath dessús fòrça d'autas pèths de oelhes sacrificades pes aquèus, e, tanlèu coma jadèc, lo caperèc Eurinome damb un mantèl. Mentre Ulisses ère ajaçat e en velha e pensau maus contra es pretendents, gesseren deth palai, arrint e peguejant es ues damb es autes, es hemnes que damb eri se solien amassar. Er eròi sentec qu'eth còr se l'esmoiguie, e pensèc fòrça causes ena sua ment e en sòn esperit, donques qu'ère en tot trantalhar se se lançaue contra es sirventes e les aucie o deishaue que per darrèr viatge s'amassèssen damb es orgulhosí pretendents; e mentretant, eth còr li ganholau des de laguens. Coma era gosseta que camine ar entorn dera sua canhada, laire e desire escométer quan ve a un òme que non coneish; atau, en presenciar damb indignacion aqueres males accions, ganholau interiorament eth còr d'Ulisses. E aguest, pataquejant-se eth pièch, lo repoteguèc damb aguestes paraules:

“Patís, ò còr, que quauquarren encara mès vergonhós te calec patir aqueth dia que Ciclòp, de fòrça enòrma, se m'avalauas esforçadi companhs; e tu ac tolerères, enquia qu'era mia astúcia mos treiguec dera tuta a on mos pensàuem perir.”

Tau didec, en tot repotegar ath sòn laguens eth sòn còr que tostemp se mostraue pacient e aubedient; mès Ulisses se botjaue ja entà un costat ja entar aute. Dera manèra que, quan un òme rostís en un gran e alugat huec un vrente plen de greish e de sang, lo vire e revire aquiu e enlà damb era fin d'acabar lèu; atau se botjaue Ulisses entà un e un aute costat, tant que pensau de quina manèra artenherie botar es mans sus es desvergonhadi pretendents, en tot trapar-se solet contra tanti. Mès se l'apressèc Minerva, qu'auie baishat deth cèu, e, transfigurant-se en ua hemna, se posèc sus eth sòn cap e li parlèc dident:

“Per qué velhes encara, ò malerós sus toti es barons? Aguesta qu'ei era tua casa e i a ath sòn laguens era tua hemna e eth tòn hilh, qu'ei coma toti desirauen que siguesse eth tòn.”

Li responc er engenhós Ulisses: “Òc, qu'ei plan oportun, ò divessa, tot çò que vies de díder; mès era mia animositat me hè a pensar se com artenherè botar es mans sus es desvergonhadi pretendents, en tot trapar-me solet, mentre qu'eri son tostemp toti amassadi en palai. Que pensi tanben ua auta causa encara mès importanta: s'artenhi auncir-les, pera volontat de Zèus e dera tua, a on me poirè refugiar? Te convidi a qu'ac penses.”

Li didec alavetz Minerva, era divessa des ludents uelhs: “Malerós! Un se fide d'un companh mortau, qu'ei pejor e que non sap dar conselhs; e jo sò ua divessa que te susvelhe en toti es tòns trabalhs. Te vau a parlar mès clarament. Encara que mos enrodèssen cinquanta companhies d'òmes de votz articulada, desirosi d'acabar damb nosati lutant, te serie possible hèr-te a vier es sòns buèus e es sues grasses oelhes. Mès

esclipsa-te ja, que ei shordant passar tota era net sense dormir e susvelhant; e ja lèu lèu gesseràs d'aguesti maus."

Atau li parlèc; e, a penes l'auec bohat eth saunei enes paupetes d'Ulisses, era divina entre es divesses entornèc en Olimp.

Quan ar eròi lo vencie eth dromilhon, que dèishe er esperit liure d'inquietuds e relaxe es membres, se desvelhaue era sua aunèsta esposa, que s'estarnèc en somics, en tot sèir-se ena mofla jaça. E quan era sua animositat se cansèc de somicar, era divina entre es hemnes li manèc a Diana aguesta suplica:

"Ò, Diana, venerabla divessa hilha de Zèus! Pro que, lançant-me ua flècha en pièch, ara madeish me treiguesse era vida; o qu'ua tempèsta me cuelhesse, en tot hèr-me a vier entàs ombrius caminòus, e me deishèsse quèir enes confinhs deth refluent Ocean, dera madeisha manèra qu'es tronades se heren a vier as hilhes de Pandarèu! Quan, per çò d'auer-les auchit es dius as pairs, se demorèren orfanèles en palai, era divessa Venus les elevèc damp hormatge, doça mèu e suau vin; les dotèc Juno de beresa e prudència sus totes es autes hemnes; les balhèc era casta Diana bona estatura, e les entrainèc Minerva enes labors delicades. Mès, mentre era divessa Venus se filaue de cap ath vast Olimp a demanar-li a Zèus, que se vante damp er arrai, florissentes nòces entàs pincèles (donques qu'aqueth diu ac sap tot e coneish eth destin favorable o advèrs des mortaus), les agarrèren es Harpies e les ac balhèren as odioses Furies coma esclaves. Que me hèsquen desparéisher dera madeisha manèra es que demoren en olimpics palais o que m'aucisque Diana, era de beròies trenes, pr'amor que jo entra ena odiosa tèrra, auent dauant des mèns uelhs a Ulisses e non aja d'alegrar era ment de cap aute òme inferior. Quinsevolh mau ei suportable, encara que passem eth dia plorant e damp eth còr trist, se de nets arribe eth saunei, que mos hè a vier eth desbrembe des causes bones e dolentes en barrar-mos es uelhs. Mès a jo que me mane bèth diu perniciosi sòmis. Aguesta madeisha net s'ajacèc ath mèn costat un hantauma que se retiraue fòrça ada eth, tau coma ère Ulisses quan partic damp era armada; e eth mèn còr s'alegraue, en tot imaginar-se que non ère un sòmi senon vertat."

Atau didec; e de seguit se descurbic era Auròra, de daurat tron. Ulisses entenec es votzes que Penelope deishauve anar damp es sòns plors; meditèc Dempús e li semblèc coma se l'auesse ath costat deth sòn cap per çò d'auer-lo arreconeishut. Ara seguida recuelhec eth mantèl e es pèths qu'ère ajaçat sus eres, e ac botèc tot en ua cagira deth palai, treiguec entà dehòra era pèth de buèu e, lheuant es mans, li dirigic a Zèus aguesta suplica:

"Pair Zèus! Se vosati es dius m'auetz amiat aciu de bon voler, per tèrra e per mar, Dempús de manar-me multitud de malastres; hè que digue quauque presagi quinsevolh des que se desvelhen en interior, e que se mòstre en exterior un aute prodigi tòn."

Tau siguec era sua pregària. L'entenec eth poderós Zèus e ara seguida li manèc un tron dèt eth reludent Olimp, de naut de tot des bromes, que li costèc a Ulisses ua prigonda alegria. Eth presagi l'ac balhèc ena casa ua hemna que molie eth gran, près d'eth, a on

èren es mòles deth pastor d'òmes. Qu'èren dotze es que trabalhauen sollicitament aquiu, en tot fabricar haries de civada e de horment, que son er aliment des òmes; mès totes repausauen ja, per çò d'auer molut era sua part corresponenta de horment, exceptat d'ua qu'encara non auie acabat pr'amor qu'ère plan aflaquida. Aguesta, donc, arturèc era mòla e didec aguestes paraules, que sigueren un senhau entath sòn patron:

“Pair Zèus, que govèrnes sus es dius e sus es òmes! Qu'as manat un fòrt tron dèth cèu estelat e non i a cap broma; solide que deu èster un senhau que li hèt a bèth un. Autrejame tanben a jo, aguesta miserabla, çò que te vau a demanar. Que cuelhen aué es pretendents per darrèr viatge era agradiua parva en palai d'Ulisses; e, donques que heren aflaquir es mèns jolhs damb eth penible travalh de fabricar-les haria, sigue tanben aguest eth darrèr viatge que sopen.”

Atau s'exprimic; e s'alegrèc eth divin Ulisses damb eth presagi e eth tron manat per Zèus, donques que pensèc que poirie castigar as colpables.

Es autes esclaves, en tot amassar-se ena beròia casa d'Ulisses, alugauen en larèr eth huec infatigable. Telemac, baron parièr a un diu, se lheuèc deth lhet, se vestic, pengèc era agudenta espada ena sua espatla, estaquèc enes sòns nets pès ues beròies sandales e agarrèc era fòrta lança de bronzinada punta. Gessec dempús, e, en tot posar-se en lumedan, li didec a Euriclèa:

“Hilhuquèra estimada! Aunorèretz laguens dera casa ar illustre òste, en tot dar-li jaça e sopar, o jatz per aquiu sense qu'arrés lo suenhe? Pr'amor qu'era mia mair ei tau, encara que non li manque era discrecion, que sòl aunorar sense voler ath pejor des òmes de votz articulada e dider-li adiu sense cap aunor ath que vau mès.”

Li responèc era prudenta Euriclèa: “Non l'acuses ara, hilh mèn, donques que non n'a eth tòrt. Er òste s'estèc seigut e beuent vin enquia que volet; e per çò deth minjar, didec que ja non auie hame, e siguec era madeisha que li hec era pregunta. Tanlèu coma decidic ajaçar-se, ordenèc era tua mair as esclaves que li premanissen ua jaça; mès, coma qu'ei tan praupe e malerós, non volet repausar en un lhet ne entre vanes e hlaçades e s'estirèc en vestibul sus ua pèth crua de buèu e d'autas de oelhes. E nosates lo caperèrem damb un mantèl.”

Atau li didec; Telemac gessec deth palai damb era sua lança ena man e dus gossets de leugèrs pès que lo seguien; e se n'anèc ena agora, entà amassar-se damb es aquèus de beròies armadures. Alavetz, era divina entre es hemnes, Euriclèa, hilha d'Ops Pisenorida, comencèc a ordenar d'aguesta manèra as esclaves:

“Au, quauques ues de vosates qu'escampen eth palai diligentament, que l'adaigüen e boten tapets porpradi enes hargades cagires; que passen d'autas era esponja pes taules e netegen es vaishères e es copes dobles, artisticament hargades; e que vagen era rèsta a cercar aigua ena hònt e se la hèsquen a vier lèu. Donques qu'es pretendents non s'an de tardar a vier en palai; mèsalèu ac haràn mès d'ora, pr'amor qu'aué ei dia de hèsta entà toti.”

Atau les parlèc; e eres l'escotèren e aubediren. Vint esclaves se fileren de cap ara hònt d'aigües prigondes e es autes se meteren a trabalhar diligentament laguens dera casa.

Se presenteren pòc Dempús es sirvents des aquèus e talhèren lenha damb gran assopliment; tornèren dera hònt es esclaves; e de seguit arribèc eth porcelèr damb tres porcèths, es milhors de guairi auie ath sòn suenh. Eumèu deishèc que peishèssen en beròi tancat e li parlèc a Ulisses damb doces paraules:

“Òste! Te ven es aquèus damb milhors uelhs, o encara t'otratgen en palai coma abans?”

Li responer er engenhós Ulisses: “Pro que castigue un diu, ò Eumèu, es otratges que damb tan pòca vergonha còsten, en tot maquinar marrides accions ena casa d'autrú, sense auer ne ombrá de vergonha.”

De tau sòrta conversauen; se les apressèc eth crabèr Melanti, que s'auie hèt a vier es milhors crabes des sues vegades entath dinar des pretendents e l'acompanhauen dus pastors. E, estacant as crabes ath costat deth sonor lumedian, li didec a Ulisses aguestes mordaces paraules:

“Forastèr! Mos shordaràs encara en aguesta casa, demanant caritat as barons? Qu'ei que non te'n vòs anar? Ja m'imagini que non mos separaram enquia auer provat era fòrça des nòsti braci; pr'amor que tu non demanes caritat coma cau, donques que i a d'autres taulejades entre es aquèus.”

Atau s'exprimic. Er engenhós Ulisses non ne hec cabau; mès botgèc eth cap silenciosament, en tot agitar ath sòn laguens sinistres prepausi.

Que siguec eth tresau en arribar, Fileti, majorau des pastors, qu'amiaue ua vaca prènhs e gròsses crabes. Es marinèrs, qu'amien a toti es que se presenten, les auien transportat. E, estacant aqueth es bèsties dejós deth sonor portau, se posèc ath costat deth porcelèr e l'interrogucèd d'aguesta manèra:

“Porcelèr! Qui ei aguest forastèr nauèth vengut ena nòsta casa? A quini òmes se vante de pertàner? A on ei era sua familia e era sua pàtria tèrra? Malerós! Que semble, per çò deth sòn còs, un rei sobeiran; mès es dius neguen en maus as òmes qu'an vagat fòrça, quan enquia e tot as reis les destinen malastres.”

Didec; e, arturant-se ath cant d'Ulisses, lo saludèc damb era man dreta e li parlèc damb aguestes alades paraules:

“Santat, pair òste! Que sigues erós en avier, donques qu'ara t'aclapen tanti maus. Ò pair Zèus!: que non i a diu mès funèst que tu, pr'amor que, sense cuéller pietat des òmnes, a maugrat d'auer-les elevat, les autres eth malestre e es tristi dolors. Dès que te vedí, comencè a sudar e se m'aupliren es uelhs de lèrmes, en tot brembar-me'n d'Ulisses; pr'amor que m'imagini qu'aqueith vague entre es òmes, caperat damb uns pelhòts parièrs, s'ei qu'encara viu e gaudís dera lum deth solei. E se s'a mòrt e ja ei ena casa de Pluton, ai de jo!, que, de mainatge, me botèc er illustre Ulisses ath cap des sues vacades

en país des cefaleni. Aué es vaques son innombrables e a cap òme li poirie aumentar mès eth bestiar vacun d'ample front; mès uns estranhs me manen que les hèsca a vier vaques entà minjar-se-les, e non se tien ath hilh dera casa, ne cranhen era resvenja des divinitats, pr'amor que ja desiren repartir-se es possessions deth rei qu'era sua aubsència se hè ja tan longa. Plan soent era mia animositat remene en pièch aguestes idies: que non ei bon qu'en vida deth hilh me'n vaja entà un aute pòble, en tot emigrar damb es vaques entara gent d'un país estranh; mès que m'ai fòrça dur demorar-me, sauvant es vaques entà d'auti e patint penes. E harie fòrça temps que me n'auria anat entath costat de quauque prepotent rei, pr'amor qu'es d'aciu ja non les posqui tier mès; mès demori encara ad aqueth malerós, a veir se, vient de bèth lòc, hè enlà as pretendents que son en palai.”

Li responec er engenhós Ulisses: “Boèr! Coma non me sembles ne vil ne insensat, e m'en sai de qué era prudència guide eth tòn esperit, te vau a díder ua causa qu'affirmarè damb solemne jurament: *Que siguen testimònisi, prumèr de tot, Zèus entre es dius e dempús era taula ospitalària e era casa der irreproachable Ulises qu'en era sò arribat, de qué Ulisses vierà ena sua casa, estant tu en era; e poiràs veir, s'ac vòs, eth mortalatge des pretendents qu'aué hestegen en palai.*”

Li didec alavetz eth boèr: Ò òste! Pro que Saturn amièsse a tèrme guaire dides; que non te tardaries a saber-te'n dera mia fòrça e des mèns braci.”

Eumèu preguèc a toti es dius qu'eth prudent Ulisses tornèsse ena sua casa.

Atau aguesti didien. Es pretendents maquinauen contra Telemac era mòrt e eth destin, quan còp sec campèc un audèth ena sua quèrra, ua agla capinauta, damb ua timida paloma entre es garres. E Anfinome les arenguèc, dident:

“Amics! Aguest prepaus (era mòrt de Telemac) que non aurà bona capitada entre nosati; mès, au, pensem ja en minjar”.

De tau sòrta s'exprimic Anfinome, e a toti les agradèc çò qu'auie dit. Tornant, donc, entath palai deth divin Ulisses, deishèren es sòns mantèls en cagires e fautulhs; sacrificuèren oelhes plan creishudes, grasses crabes, porcèth gròssi e ua gregala vaca; rostiren e distribuiren es entralhes; barregèren eth vin ena vaishèra; e eth porcelèr les mestrèc es copes. Fileti, majorau des pastors, les repartic eth pan en beròis tistèrs; e Melanti les mestraue eth vin. E toti meteren man ena parva qu'auien ath dauant.

Telemac, damb astuta intencion, hec sèir a Ulisses laguens dera solida casa, ath cant deth lumedan de pèira, a on s'auie plaçat ua pruba cagira e ua taula petita; li mestrèc part des entralhes, li vessèc vin en ua copa d'aur e li parlèc d'aguesta sòrta:

“Sè-te aciu, entre es barons, e beu vin. Jo te desliurarè des escarnis e des mans de toti es pretendents; pr'amor qu'aguesta casa non ei publica, senon d'Ulisses que l'aqueric entà jo. E vosati, ò pretendents, tietz era animositat e abstietz-vos des menaces e des còps, entà que non i age cap discussion ne peleja.”

Taus sigueren es sues paraules e toti se mossegèren es pòts, en tot admirar-se de qué Telemac les parlèsse damb tanta audàcia. Alavetz Antinoo, hilh d'Eupites, didec d'aguesta sòrta:

“Aquèus! Complim, encara qu’ei dura, era orde de Telemac, que damb un ton tan mençaire vie de parlar-mos. Que non ac a volut Jove Saturn; pr’amor qu’autrament, ja l’auríem hèt carar en palai, encara que sigue arengaire sonor.”

Atau parlèc Antinoo; mès Telemac non ne hec cabau des sues paraules. Mentretant, ja es eralds amiauen pera ciutat era sagrada ecatòmba des divinitats; e es aquèus, de longa cabeladura, s’amassauen en ombriu bosc consagrat ar arquèr Apòllo.

Tanlèu coma es pretendents aueren rostit es quarts deth dauant, les retirèren deth huec, en tot dividir-les en parts, e celebrèren ua gran taulejada. A Ulisses li mestrèren es que se tenguien ad aquerò, ua part tan complida coma era qu’ada eri madeishi les toquèc en sòrt; pr’amor qu’atau ac ordenèc Telemac, eth hilh estimat deth divin Ulisses.

Tanpòc deishèc alavetz Minerva qu’es illustres pretendents s’abstenguessen per complèt dera dolorosa injúria, damb era fin de qué era pena li tormentèsse encara mès eth còr d’Ulisses Laertiada. Que se trapaue entre eri un òme pervers cridat Ctesipe, qu’auie era sua casa en Same, e, fidant enes sues possessions immenses, sollicitaua ara esposa d’Ulisses, absent alavetz de hège long temps. Aguest tau, les didec as capinauts pretendents:

“Escotatz, illustres pretendents, çò que vos vau a díder. Que ja hè fòrça estona qu’eth forastèr a ua part parièra ara nòsta, coma cau; que non serie decorós ne just privar deth hestau as òstes de Telemac, siguen qui siguessen es que venguen en sòn palai. Mès, au, tanben jo li vau a aufrir eth don dera ospitalitat, entà qu’ath sòn torn li hèisque un present ath banhèr o a bèth aute des esclaus que demoren ena casa deth divin Ulisses.”

En auer parlat atau, li lancèc damb man fòrta ua pauta de buèu, qu’agarrèc d’un tistèr; Ulisses evitèc eth còp, en tot ajocar leugèrament eth cap, e de seguit arric damb un arridolet sardonic; e era pauta tumèc contra eth ben bastit mur. Ara seguida repoteguèc Telemac a Ctesipe damb aguestes paraules:

“Ctesipe! Qu’a estat plan melhor entà tu non acertar ath forastèr, perque aguest age evitat eth còp; pr’amor que jo t’auria trauessat damb era mia lança e eth tòn pair t’aurie hèt aciu es funeralhas en sòrta de celebrar eth tòn maridatge. Per tant, qu’arrés se compòrte insolentament laguens dera casa, que ja coneishi moltes causes, bones e dolentes, encara qu’abans siguessa un mainatge. E se toleram çò que vedem (que siguen esgorjades es oelhes, e se beue vin, e se mingue pan) ei pera dificultat de qué un solet non pòt frenar a molti. Mès, au, non me costetz mès maus, en èster marridi; e se desiratz aucir-me damb eth bronze, voleria qu’ac amiéssetz a terme, donques que m’estimaria mès morir que veir de contunh aguestes marrides accions: mautractaments as òstes e forçaments des sirventes enes beròies crambes.”

Atau parlèc. Toti amudiren e demorèren silenciosi. Mès ara fin les didec Agelau Menastorida:

“Amics! Qu’arrés s’anuge, en tot opausar rasons contràries a çò dit justament per Telemac; e non mautractetz ar òste, ne a cap esclau des que demoren ena casa deth divin Ulisses. A Telemac e ara sua mair les dideria ues doces paraules, se siguesse agradiu ath còr d’ambdús. Mentre en vòste pièch demoraue er esperit que tornèsse eth divin Ulisses, non mos podíem indignar per çò dera demora, ne perque s’entretenguesse ena casa as pretendents, e encara aurie estat melhor qu’Ulisses venguesse e tornèsse en sòn palai. Mès ara que ja ei evident que non tornarà. Au, donc, sè-te ath costat dera tua mair e ditz-li que cuelhe coma espós ath baron mès illustre e que mès donacions li hèsque; entà que tu sigues en possession des bens deth tòn pair, minjant e beuent en eri, e era suenhe era casa de un aute.”

Li responec eth prudent Telemac: “Non, per Zèus e pes travalhs deth mèn pair qu’a perit o va errant luenh d’Itaca!, que non ajorni, ò Agelau, es nòces dera mia mair; mèsalèu l’exòrti a maridar-se damb aqueth que, estant-li agradiu, li hèsque plan molti presents, mès que me harie vergonha hèr-la enlà deth palai contra era sua voluntat e damb dures paraules. Que non volguen es dius qu’quierò se passe!”

Taus sigueren es paraules de Telemac. Palas Minerva botgèc as pretendents a ua arridalhada e les capvirèc era rason. Arrien damb arridalha forçada, s’avalauen sagnoses carns, se les aumpliren es uelhs de lèrmes e era sua animositat presagiaue eth plor. Alavetz Teoclimene, parièr a un diu, les didec d’aguesta sòrta:

“A, miserables! Quin ei eth mau que patitz? Ua net escura vos enròde eth cap, e eth ròstre, e es jolhs; campen es gemiments, se banhen de lèrmes es cardòles; e autant es murs coma es entrecolomnes apareishen esposcadis de sang. Aumplissen eth vestibul e eth pati es ombres des que baishen entath tenebrós Erebo; eth solei despareishec deth céu e ua òrra escurina s’esten pertot.”

En taus tèrmes les parlèc; e toti arriren doçament. Alavetz Eurimac, hilh de Polibo, comencèc a dider-les:

“Qu’ei hòl aguest òste vengut d’un país estranh. Au, joeni, amiatz-lo ara madeish entara pòrta e que se’n vase ena agora, donques qu’aciu li semble qu’ei de nets.”

Li responec Teoclimene, parièr a un diu: “Eurimac! Que non voi que m’acompanhen. Qu’è uelhs, aurelhes e pès, e en mèn pièch era rason ei intacta: damb era sua ajuda me n’anarè entà dehòra, donques que veigui que vie sus vosati eth malastre, que d’eth non poiratz húger ne desliurar-vos cap des pretendents qu’en palai deth divin Ulisses insultatz as òmes, maquinant marrides accions.”

Quan auec dit querò, gessec deth comòde palai e se n’anèc ena casa de Pirèu, que l’acuelhec benevòlament. Es pretendents se guardauen es uns as auti e esridassauen a Telemac, en tot burlar-se’n des sòns òstes. E entre es joeni supèrbs n’auéc qui parlèc d’aguesta manèra:

“Telemac! Arrés a damb es sòns òstes mès malastre que tu. Un qu’ei tau qu’aguest mendicant vagabond, damb besonh de qué li balhen pan e vin, e inutil entà tot, sense fòrces, carga inutila dera tèrra; e er aute s’ha lheuat entà prononciar vaticinis. Se vòs creder-me (e serie çò de melhor) hèm enlà as òstes en ua nau de molti bancs e manem-les entà Sicilia, e aquiu te les cromparàn per un prètz rasonable.”

Atau didien, mès Telemac non ne hec cabau d’aguestes paraules, senon que guardaue silenciosament a sa pair, demorant eth moment qu’auie de botar es mans sus es desvergonhats pretendents.

Era discrèta Penelope, hilha d’Icari, manèc plaçar eth sòn magnific fautulh dauant des òmes, e entenie tot çò que se parlaue ena sala. E es pretendents arrien e se premanien era parva que siguec doça e agradiua, donques que sacrificièren multitud de bèsties; mès cap sopar siguec tan trist coma eth que lèu les anaue a balhar era divèssa e er esforçat baron, donques qu’auien estat es prumèrs en maquinar accions marrides.

CANT XXI

Era prepausa der arc

Minerva, era divessa des ludents uelhs, li bohèc en còr dera discrèta Penelope, hilha d'Icari, qu'ena pròpria casa d'Ulisses les treiguesse as pretendents er arc e eth blancós hèr; damb era fin de celebrar eth concors qu'auie d'èster eth preludi deth sòn mortalatge. Pugèc Penelope era nauta escala dera casa; cuelhec damb era sua robusta e beròia man ua magnifica clau corvada, de bronze, damb eth mange d'evòri; e se n'anèc damb es sirventes entara cramba mès interiora a on sauvaue es objèctes preciosi deth rei (bronze, aur e hèr hargat) e tanben eth flexible arc e eth carcais entàs flèches, qu'en eth i auie moltes e doloroses sagetes; presents ambdús que l'auie hèt a Ulises eth sòn òste Ifito Euritida, parièr as dius, quan s'amassèc damb eth en Lacedemonia. Se trapèren en Mesena, ena casa deth bellicós Orsiloc. Ulisses venguie a crubar un deute de tot eth pòble, pr'amor qu'es mesenis s'auien hèt a vier d'Itaca, en naus de molti bancs, tres centes oelhes damb es sòns pastors: plan per aquerò, Ulisses, qu'encara ère joen, hec coma embaishador aguest viatge long, manat peth sòn pair e per d'auti ancians. Ath sòn torn, Ifito anaue ara cèrca de dotze ègües de vrente damb es sòns polins, pacientes en travalh, qu'abans l'auien panat e que dempús auie d'èster era encausa dera sua mòrt e miserable destin; pr'amor que, en auer vengut Hercules, hilh de Zèus, baron d'animositat esforçada que sabie hèr granes hètes, aguest l'aucic ena sua madeisha casa, a maugrat d'auer-lo coma òste. Marrit! Que non cranhèc era resvenja des dius, ne respectèc era taula que li botèc eth en persona: l'aucic e sauvèc en sòn palai es ègües de fòrtes bates. Quan Ifito anaue, donc, a cercar es mentades ègües, se trapèc damb Ulisses e li balhèc er arc qu'ancianament auie amiat eth gran Eurito e qu'aguest leguèc ath sòn hilh en morir ena sua excèlsa casa; e Ulisses, ath sòn torn, l'autregèc a Ifito ua ahilada espada e ua fòrta lança; presents qu'aurien costat entre es dus ua grana amistat, mès es eròis non artenheren veder-se ena taula er un dauant der aute, pr'amor qu'eth hilh de Zèus aucic abans a Ifito Euritida, parièr as immortaus. E eth divin Ulisses amiaue ena sua pàtria er arc que l'auie autrejat Ifito, mès que non lo volec cuéller quan partic entara guèrra enes neris naus; e lo deishèc en palai coma rebrembe deth sòn estimat òste.

En moment qu'era divina entre es hemnes arribèc ena cramba e botèc eth pè en lumedan d'ausina qu'en d'auti tempsi auie polit er artesan damb grana adretia e auie adretit mejançant un nivèu, en tot arténher es dus paus qu'en eri auie d'encaishar era esplendida pòrta; desliguèc era correja der anèth, metec era clau e hec córrer es barrolhs dera pòrta, possant-la entà laguens. Carrinclèren es huelhes coma brame un buèu que pèish ena pradera (autant de sorrolh causèc era beròia pòrta damb era possada dera clau!) e se dauriren en un virament de uelhs. Penelope pugèc en excèls taulatge a on èren es arques des perhumats vestits; e, estirant eth braç, despengèc d'un clau er arc damb er esplendid embalatge que l'estropaua. Se seiguec aquiu madeish, en tot tier-lo enes sòns jolhs, plorèc sorrolhosament e treiguec der embalatge er arc deth rei. E quan siguec assadorada de plorar e de gemegar, se n'anèc entara cramba a on se trapauen es illustres pretendents; e se hec a vier en sòn mantèl eth flexible arc e eth carcais entàs

flèches, eth quau contengue abondoses e doloroses sagetes. Amassa damb Penelope, amiauen es sirventes ua caisha damb fòrça hèr e bronze que se tenguie entàs jòcs deth rei. Quan era divina entre es hemnes arribèc a on èren es pretendents, se posèc dauant dera colomna que sostengue eth tet, solidament bastit, damb es caròles caperades per un esplendid vel e ua pincèla aunèsta en cada costat. E alavetz les dirigic era paraula as pretendents, en tot parlar-les d'aguesta sòrta:

“Escotatz-me, es mèns illustres pretendents, es qu'auetz queigut sus aguesta casa entà minjar e béuer de contunh pendent era prolongada abséncia deth mès espós, sense poder trapar ua auta desexcusa qu'era intencion de maridar-vos damb jo e auer-me coma hemna. Au, pretendents mèns, vos demore aguest concors: meterè aciu eth gran arc deth divin Ulisses, e aqueth que mès aisidament lo manege, l'arme e hèsque passar era flècha peth uelh de dotze anères, serà eth que damb eth me'n vaja, deishant aguesta casa qu'en era vengú de pincèla, qu'ei tan beròia, qu'ei tant aprovedida, e que d'era m'imagini que m'en brembarè en sòmis.”

Taus sigueren es dues paraules; e manèc de seguit a Eunèu, eth divin porcelèr, qu'aufrisse as pretendents er arc e eth blanc hèr. Eumèu lo recebec plorant e lo botèc en tèrra; e dera part contrària eth boèr, en veir er arc deth sòn patron, plorèc taben. E Antinoo les repoteguèc, en tot dider-les d'aguesta sòrta:

“Pècs pagesi, que non pensatz qu'en çò deth dia! A miserables! Per qué, vessant lèrmes, ahiscatz era animositat d'aguesta hemna, quan ja la tie sometuda en dolor dèz que perdec ath sòn espós? Minjatz aquiu, en silenci, o anatz-vo'n a plorar dehòra; deishant aguest travalhat arc qu'a d'èster era causa d'un concors fatigós entàs pretendents, donques que me semble que serà de mau hèr armar-lo. Que non i a entre toti es que mos trapam aciu un òme coma siguec Ulisses. Que lo vedí, e d'eth sauvi memòria, encara qu'en aqueth temps jo èra un mainatge.”

Atau les parlèc, mès ath sòn laguens auie era esperança d'armar er arc e hèr passar era flècha a trauèrs deth hèr; encara qu'auie de provar, abans qu'arrés, era sageta despedida pera man d'Ulisses, ath quau ère en tot otratjar en sòn palai e enquia e tot ahiscar as sòns companhs entà que tanben ac hessen. Mès er esforçat e divin Telemac les dirigic era paraula e didec:

“Ò dius! De vertat que Zèus Saturn m'a entornat eth sen. Que me ditz era mia estimada mair, en èster tan discrèta, que se n'anarà damb un aute e gesserà d'aguesta casa; e jo arrisqui e m'alègri damb animositat insensata. Au, pretendents, donques que vos demore aguest concors per ua hemna, que non n'a cap auta parièra en país aquèu, ne ena sagrada Pilos, ne en Argos, ne en Micenes, ne ena madeisha Itaca, ne en escur continent, coma vosati madeishi sabetz. Per qué me cau a jo laudar ara mia mair? Tè, donc, non arreculètz era luta damb desencuses e non vos tardetz en hèr era pròva d'armar er arc, entà que toti vos veigam. Tanben jo ac vau a sajar; e s'artenhi armar-lo e hèr passar era flècha a trauèrs deth hèr, era mia venerabla mair non aurà eth desengust d'anar-se'n damb un aute e d'abandonar eth palai; pr'amor que me deisharie en eth, quan ja podessa arténher era victòria enes beròis jòcs deth mèn pair.”

Didec; e botant-se de pès, se treiguec eth porprat mantèl e despengèc dera sua espatla era agudenta espada. Ara seguida comencèc a clauar es anères, daurint entada eres un gran soc, alinhant-les damb ua còrda, e botant tèrra en ambdús costats. Toti se demorèren estonadi en veir damb quin orde les plaçaue, sense auer vist jamès aqueth jòc. De seguit se n'anèc entath lumedan e sagèc d'estirar er arc. Tres còps lo botgèc, damb eth desir d'armar-lo, e tres còps li calec abandonar eth sòn prepaus; encara que sense pèrder era esperança d'estirar era còrda e hèr passar era flècha a trauèrs deth hèr. E l'autie armat, tirassant damb grana fòrça era còrda per quatau viatge; mès Ulisses l'ac enebic damb un senhau e li contenguec eth sòn desir. Alavetz parlèc d'aguesta manèra er esforçat e divin Telemac:

“Ò dius! O aurè d'èster en avier roïn e feble, o sò encara massa joen e non posqui fidar enes mèns braci entà refusar ad aqueth que m'otratge. Mès, au, provatz er arc vosati, que me depassatz en fòrça, e acabem eth concors.”

Parlant atau, botèc er arc en solèr, en tot apressar-lo as hustes dera pòrta qu'èren solidament junhudes e ben trabalhades; deishèc era velòça sageta emparada en beròi anèth; e tornèc entath sèti qu'ocupaue abans. E Antinoo, hilh d'Eupites, les parlèc d'aguesta sòrta:

“Lheuatz-vos consecutiuament, companhs, començant pera dreta deth lòc a on se mèstre eth vin.”

De tau sòrta s'exprimic Antinoo e a toti les agradèc çò qu'auie dit. Se lheuèc, eth prumèr, Liodes, hilh d'Enope, eth quau ère eth prèire des pretendents e acostumaue a sèir-se ena parth deth hons, ath cant dera magnifica vaishèra, en èster eth solet qu'auie en òdi es iniquitats e eth que s'emmaliaue contra es auti pretendents. Que siguec eth, que cuelhec er arc e era velòça flècha. De seguit se filèc de cap ath lumedan e provèc er arc; mès que non lo podec armar, pr'amor qu'abans se li cansèren es mans, mofles e non enregdides, de tant estirar. E de seguit les parlèc atau as auti pretendents:

“Amics! Que non lo posqui armar; que l'agarre un aute. Aguest arc privarà dera animositat e dera vida a molti princes, pr'amor qu'ei melhor era mòrt que víuer sense realizar eth prepaus que mos amasse aciu de contunh e que mos hè demorar dia darrèr dia. Ara cada un demore ena sua amna que se li complirà eth desir de maridar-se damb Penelope, era esposa d'Ulisses; mès, tanlèu coma veig e pròve er arc, ja se pòt tier a preténer a ua auta aquèa, de beròia tunica, en tot sollicitar-la damb presents de nòca. E Dempús se maridará aquera damb qui li hèisque mès presents e vengue designat peth destin.”

Dites aguestes paraules, hec enlà d'eth er arc, en tot apropar-lo enes hustes dera pòrta, qu'èren solidament junhudes e ben trabalhades, deishèc era velòça sageta emparada en beròi anèth, e tornèc en sèti qu'ocupaue abans. E Antinoo lo repoteguèc, en tot dider-li d'aguesta sòrta:

“Liodes! Quines paraules tan grèus e shordaires se t’escapèren dera tua boca! Que m’indignè en entener-les. Dides qu’aguest arc privarà dera animositat e dera vida as princes, sonque perque tu non sabes armar-lo. Que non t’amainadèc era tua mair venerabla entà que sabesses manejar er arc e es sagetes; mès ja veiràs se com lèu lèu l’armen d’auti illustres pretendents.”

Atau li parlèc; e de seguit li dèc ath crabèr Melanti aguesta orde: “Ve-te’n, Melanti, aluga huec ena sala, plaça ath cant deth larèr un fautulh damb un pelhòt, e hè-te a vier ua gran bòla de greish que i a en interior; pr’amor qu’es joeni, escauhant er arc e onhent-lo damb greish, sagem d’amarar-lo e atau acabaram aguest concors.”

Tau siguec çò que manèc. Melanti se metec de seguit a alugar eth huec, placèc ath cant deth larèr un fautulh damb un pelhòt e treiguec ua gran bòla de greish que i auie en interior. En tot onher-lo damb greish e escauhar-lo damb era lum, anèren provant er arc toti es joeni; mès que non artenheren armar-lo, pr’amor que les mancaue gran part dera fòrça qu’entad aquerò ère de besonh. E ja solet demorauen entà provà’c Antinoo e eth deifòrme Eurimac, qu’èren es princes entre es pretendents e a toti les depassauen en fòrça.

Alavetz gesseren amassa dera casa eth boèr e eth porcelèr deth divin Ulisses; les seguic aguest e les didec doces paraules tanlèu deisheren ath darrèr era pòrta e eth pati:

“Boèr e tu porcelèr! Vos vau a revelar çò que pensi o ac tierè amagat? Eth mèn còr m’ordene qu’ac diga. Ajudaríetz a Ulisses, s’arribèsse còp sec pr’amor que bèra divinitat mo’lo hesse a vier? Vos botaríetz de part des pretendents o deth pròpri Ulisses? Responetz tau qu’eth vòste còr o era vòsta animositat vos dicten”.

Didec alavetz eth boèr. “Pair Zèus! Pro se complisse aguest vòt: que torne aqueth baron, amiat per bèra divinitat. Tu veiries, s’atau se passèsse, quina ei era mia fòrça e de quini braci dispausi.”

Eumèu supliquèc tanben a toti es dius qu’eth prudent Ulisses tornèsse ena sua casa. Quan er eròi se’n sabec dera manèra de pensar d’ambdús, les parlèc de nauèth d’aguesta sòrta:

“Qu’ei laguens, aquiu que l’auetz, que sò jo que, Dempús de passar fòrça trebucs, è tornat en vintau an ena pàtria tèrra. M’en sai de qué entre es mèns esclaus sonque vosati desiràuetz era mia tornada, donques que non è entenut que cap aute hesse vòts entà que tornèssa en aguesta casa. Vos vau a revelar damb sinceritat çò que vam a hèr. Se, per çò d’ordenà’c un diu, perissen enes mies mans es illustres pretendents, vos cercarè ua sposa, vos balharè bens e ua casa a cada un, bastides ath costat dera mia, e seratz en avier coma companhs e frairs de Telemac. E se voletz, au, vos vau a mostrar un clar senhau entà que m’arreconeishatz e vos convençatz: era creta dera herida que me costèc un sanglièr quan anè en Parnasso damb es hilhs d’Autolic.”

A penes avec dit aguestes paraules, hec enlà es pelhòts pr’amor de mostrar-les era extensa creta. Es dus la vederen e l’examineren atentiuament, e ara seguida s’estarnèren

a plorar, lancèren es braci sus eth prudent Ulisses e, sarrant-lo, li punèren eth cap e es espates. Ulisses, ath sòn torn, les punèc eth cap e es mans. E autrejadi as plors les aurie deishat eth solei enquia cogar-se, s'eth pròpri Ulisses non les auesse padegat, en tot parlar-les d'aguesta sòrta:

“Deishatz ja de plorar e de somicar: non sigue que bèth un gesque deth palai, ac veigue e se'n vage a condà'c aquiu laguens. Entraratz en palai, mès non amassa, senon un darrèr der aute: jo prumèr e vosati Dempús. Sabetz-vo'n d'un senhau que vau a dar-vos e qu'ei aguest: es auti, es illustres pretendents non an de permetter que me balhen er arc e er carcais; mès tu, divin Eumèu, hè-te-lo a vier pera cramba, bota-lo enes mies mans, e ditz-les as hemnes que barren es solides pòrtes des crambes e que se quauqu'ua entenesse gemecs o rambalh d'omes laguens des parets dera nòsta sala, que non piste e que se demore aquiu, en silenci, ath cant deth sòn trabalh. E a tu, divin Fileti, te fidi es pòrtes deth pati entà que les barres, passant eth barrolh que tieràs mejançant un nud.”

Parlant atau, entrèc peth comòde palai e s'anèc a sèir en madeish lòc qu'abans occupaue. Dempús entrèren tanben es dus esclaus deth divin Ulisses.

Ja Eurimac manejauer er arc, en tot hèr-lo virar e escauhar-lo, ara per aguest costat, ara per aute, en resplendor deth huec. Mès ne enquia e tot atau artenhèc armar-lo; per çò que, en sénter grana angonia en sòn còr gloriós, alendèc e didec d'aguesta sòrta:

“Ò dius! Qu'ei grana era pena que senti per jo e per toti vosati. E encara que m'aclapen es frustrades nòces, non tan me planhi per eres (pr'amor que i a moltes aquèes ena pròpria Itaca, enrodada peth mar, e enes autes ciutats) coma per èster es nòstes fòrces de tau manèra inferiores as d'Ulisses que non podem estirar eth sòn arc; que serà ua vergonha que s'en sàpien en avier!”

Alavetz Antinoo, hilh d'Eupites, li parlèc dident; “Eurimac! Que non serà atau e tu madeish t'en sabes. Ara, mentre se celèbre ena poblacion era hèsta sagrada deth diu, qui artenherà montar er arc? Botatz-lo en terra tranquillament e que s'estonguen clauades totes es anères, pr'amor que non me pensi que se les hèsque a vier degun des que frequenten eth palai d'Ulisses Laertiada. Mès, au, que comence eth sirvent a repartir es copies entà que hescam era libacion, e deishem ja eth corvat arc. E ordenatz-li ath crabèr Melanti qu'en trincar eth dia vengue damb quauques crabes, es melhores de totes es sues vegades, damb era fin de que, aufrint-li es cueishes a Apòllo, celèbre peth sòn arc, sagem d'armar eth d'Ulisses e acabaram aguest concors.”

D'aguesta manèra s'exprimic Antinoo e a toti les agradèc çò que prepausaue. Es eralds les balhèren es aguamans e uns gojats aumpliren es vaishères e distribuiren eth vin Dempús d'aufrir en copies es primicies. Tanlèu se heren es libacions e beuenc cada un tot çò que volet, er engenhós Ulisses, meditant enganhés, les parlèc d'aguesta sòrta:

“Escotatz-me, pretendents dera illustra reina, que vos vau a díder çò qu'en pièch m'ordene era mia animositat dider-vos; e l'ac è de demanar sustot a Eurimac e ath deifòrme Antinoo qu'a prononciat aguestes oportunes paraules: deishatz de moment er

arc e tietz-vos as dius, e deman bèth diu l'autrejarà fòrça ath que volgue. Au, balhatz-me eth trabalhat arc e sajarè damb vosati es mèns braci e era mia fòrça: se per edart i a enes mèns flexibles membres era madeisha fòrça qu'abans o se la heren pèrder era vida erranta e era manca de suenhhs.”

Atau didec. Toti senteren grana indignacion, cranhent qu'armèsse eth trabalhat arc. E Antinoo lo repoteguèc, parlant-li d'aguesta sòrta:

“Ò, eth mès miserable des òstes! Tu que non as bric d'èsmé. Non ei pro entà tu estar-te seigut tranquillament en hestau damb nosati, es illustres, sense que se te prive de cap des causes dera taulejada, e escotar es nostes paraules e convèrses que non enten cap aute òste o vagabond? Solide qu'eth doç vin te capvire, donques que sòl damnatjar ad aqueth que se lo beu sense mesura. Eth vin damnatgèc ar illustre centaure Eurition quan venguec en païs des lapites e se trapèc en palai deth magnanim Piritoo. Tanlèu coma siguec capvirat peth vin, alhocardit, amièc a tèrme perverses accions ena casa de Piritoo; es eròis, cuelhudi de dolor, se lancèren sus eth e, arrossegant-lo entara pòrta, li braquèren damb eth crudèu bronze es aurelhes e eth nas; e siguec atau, damb era intelligència capvirada e patint eth castig dera sua fauta damb animositat hòla. Aguesta siguec era origina dera luta des centaures damb es òmes; mès que siguec aqueth eth que se hec a vier prumèr eth malastre per çò d'auer-se aumplit de vin. D'aguesta manèra, t'anòncii a tu un gran malastre s'arribes a armar er arc; donques que non i aurà arrés que te defene en aguest pòble, e lèu te manaram en nera nau entath rei Equeto, plaga de toti es mortaus, que d'eth non as d'escapar-te san e en bona santat. Beu, donc, tranquillament e non volgues competir damb òmes que son mès joeni.”

Alavetz era discrèta Penelope li parlèc dident: “Antinoo! Que non ei digne ne just que s'otratge as òstes de Telemac, siguen es que siguen es que venguen en aguest palai. Dilhèu te penses que s'er òste, fidant enes sues mans e ena sua fòrça, armèsse eth gran arc d'Ulisses, m'amiarie ena sua casa entà tier-me coma hemna pròpria? Ne eth madeish concebec en sòn pièch tau esperança, ne pera sua causa a de minjar cap de vosati damb era animositat trista; pr'amor qu'aquerò non se pòt pensar rasonablament.”

Li responcec Eurimac, hilh de Polibo: “Hilha d'Icari! Discrèta Penelope! Que non mos pensam qu'aguest se t'age d'amiar, ne pensam qu'aquerò serie rasonable, mès que mos hè vergonha era dita des òmes e des hemnes; non se passe qu'exclame bèth aquèu pejor que nosati: “Òmes plan inferiors pretenen ara esposa d'un baron excellent e non pòden armar er hargat arc; mèntre qu'un vagabond qu'arribèc errant, l'armèc aisidament e hec passar era flècha a trauèrs deth hèr. Atau diderà, en tot caperar-mos d'opròbi.”

Didec alavetz era discrèta Penelope: “Eurimac! Que non ei possible qu'en pòble gaudisquen de bona fama aqueri qu'otratgen a un baron principau, en tot avalar-se tot çò que i a ena sua casa: per qué mos hètz meritants d'aguesti opròbis? Er òste ei naut e vigorós, e se vante d'auer per pair a un òme de bon linhatge. Au, autrejatz-li eth trabalhat arc, e a veir qué se passe. Çò que vau a díder s'amiarà a tèrme: s'armèsse er arc, per çò d'auer-li autrejat Apòllo aguesta gràcia, li botarè un mantèl e ua tunica, vestits magnifics; li regalarè un agudent dard, entà que se defene des òmes e des

gossets, e tanben ua espada de dobla lama; li darè sandales entà pès e lo manarè entà on eth sòn còr e era sua animositat desiren.”

Li responec eth prudent Telemac: “Mair mia! Cap des aquèus a poder superior ath mèn entà dar o refusar er arc ad aqueth que jo volga, entre toti es que govèrn ena aspra Itaca o enes isles pròches ara Elide, tèrra fertila de shivaus: per tant, cap d’aguesti me poirie obligar, en tot opausar-se ara mia voluntat, se volessa dar-li, fin finau, aguest arc ar òste encara que siguesse entà que se lo hesse a vier. Torna ena tua cramba, tie-te enes tòns prèthètz, eth telèr e era filosa, e ordena as esclaves que se meten a travalhar, e der arc ja mo’n encargaram es òmes e sustot jo, qu’è eth comandament d’aguesta casa.”

Estonada se n’anèc Penelope ena sua cramba, en tot botar ena sua amna es discrètes paraules deth sòn hilh. E tanlèu avec arribat ena sua cramba superiora damb es esclaves, plorèc per Ulisses, eth sòn estimat espós, enquia que Minerva, era des ludents uelhs, li bohèc enes paupetes eth doç saunei.

Mentretant, eth divin porcelèr agarrèc eth corvat arc entà her-lo-se a vier ar òste; mès toti es pretendents comencèren a repotegar-lo laguens dera sala, e un d’queri joeni supèrbs li parlèc d’aguesta sòrta:

“Entà on amies eth corvat arc, ò porcelèr non digne d’enveja, ò vagabond? Lèu se t’avalaran, amassa damb es porcèths, e luenh des òmes, es agils gossets que tu madeish as elevat, s’Apòllo e es auti immortaus dius mos siguessen propicis.”

Atau didien; e eth tornèc a méter er arc en madeish lòc, espaurit de qué lo repoteguèsssen tanti òmes laguens dera sala. Mès Telemac lo menacèc, en tot cridar-li dès er aute costat:

“Ancian! Seguis endauant damb er arc, que lèu te n’encuedaries de qué non as obrat ben aubedint a toti: non se passe que, enquia e tot èster mès joen, te lance entath camp e te herisca a peirades, donques que te depassi en fòrça. Pro que depassèssa dera madeisha manèra, en braci e fòrça, a toti es pretendents que i a en palai; pr’amor que non me tardaria en hèr enlà a quauqu’un vergonhosament dera casa, pr’amor que maquinén accions marrides.”

Atau les parlèc; e toti es pretendents lo receberen damb doces risetes, en tot desbrembar era sua terribla colèra contra Telemac. Eth porcelèr cuelhec er arc, trauessèc era sala e, posant-se ath costat deth prudent Ulisses, l’ac botèc enes sues mans. Ara seguida, cridèc ara hilhuquèra Euriclèa e li parlèc d’aguesta manèra:

“Telemac t’ordene, prudenta Euriclèa, que barres es solides pòrtes des crambes e que se bera ua des esclaves enten rambalh e sorriscles d’òmes laguens des parets dera nòsta sala, que non piste e que se demore aquiu, en silenci, ath cant deth sòn travalh.”

Atau li didec; e cap paraula gessec des pòts d’Euriclèa, que barrèc es pòrtes des comòdes crambes.

Fileti, ath sòn torn, gessec dera casa silenciosament, anèc a barrar es pòrtes deth ben cercat pati e, coma qu'auie trapat dejós deth portau eth cable de papirus d'ua concava embarcation, les estaquèc damb eth madeish. Dempús tornèc a entrar e se seiguec en madeish lòc qu'ocupaue abans, damb es uelhs tachadi en Ulisses. Que ja aguest manejaue er arc, en tot hèr-li torns pertot e provant aciu e delà: non siguesse qu'era quèra auesse rosigat era còrna pendent era abséncia deth rei. E un des presents li didec ath qu'ère mès apròp:

“Que deu èster expèrt e adreit en manejar arcs, o dilhèu n'age ena sua casa d'auti de parièrs, o se prepause fabricar-les: de tau sòrta li hè torns enes sues mans aciu e delà, aguest vagabond instruit en males arts.”

Un aute d'aqueri joeni supèrbs parlèc d'aguesta manèra: “Qu'artenhe eth madeish profit, coma ena sua vida poirà armar er arc!”

De tau sòrta s'exprimien es pretendents. Mès er engenhós Ulisses, tanlèu auec provat e examinat eth gran arc de pertot, coma un adreit citarista e cantaire tempère aisidament damb era clauilha naua era còrda formada peth retortihat intestin d'ua pelha qu'abans auie estacat d'un e der aute costat: d'aguesta manèra, sense cap esfòrç, armèc Ulisses eth gran arc. Dempús provèc era còrda, en tot agarrar-la damb era man dreta, e se deishèc enténer un beròi son plan semblable ara votz d'ua arongleta. Senteren alavetz es pretendents gran pena e a toti se les cambièc eth color. Zèus deishèc anar un gran tron coma senhau e s'alegrèc eth pacient divin Ulisses de qué eth hilh der artesan Saturn li manèsse aqueth presagi. Cuelhec er eròi ua velòça flècha qu'ère ath dessús dera taula, pr'amor qu'es autes se trapauen en interor deth carcais, encara que lèu lèu les auien de provar es aquèus. E en tot acomodar-la ar arc, estirèc ath còp era còrda, aquiu madeish seigut ena cagira; afustèc ena diana, deishèc anar era sageta e non errèc cap des anèths, des d'eth prumèr trauc enquiat darrèr: era flècha, qu'eth bronze hège poderosa, les trauessèc totes e gessec entà dehòra. Dempús d'aquerò li didec a Telemac:

“Telemac! Que non t'anuge er òste qu'ei en tòn palai: ne manquè era balestada, ne me costèc gran trabalh armar er arc. Es mies forces son intègres encara, non coma es pretendents, qu'en tot mespredar-me, m'otratjauen. Mès que ja ei ora de mestrar eth sopar as aquèus, mentre i age lum; entà que dempús se deleiten de ua auta manèra, damb eth cant e era citara, que son es ornaments dera taulejada.”

Didec, e hec un senhau damb es celhes. E Telemac, er estimat hilh deth divin Ulisses, cenic era agudenta espada, agarrèc era sua lança, e, armat de reludent bronze, se metec de pès ath costat dera cagira, ath cant deth sòn pair.

CANT XXII

Mortalatge des pretendents

E ath madeish temps se despolhèc des pelhòts er engenhós Ulisses, sautèc en gran lumedan damb er arc e eth carcais plen de velòces flèches e, escampilhant-les dauant des sòns pès, les parlèc d'aguesta sòrta as pretendents:

“Que ja aguest concors fatigós s'a acabat; ara afustarè a ua auta cibla a on jamès tirèc cap baron, e vau a veir s'acèrti per çò d'auer-me autrejat tau gloria eth diu Apòllo.”

Didec, a afustèc era amarganta sageta entà Antinoo. Lheuaue aguest ua beròia copa d'aur, de dues anses, e l'auie ja enes mans entà béuer vin, sense qu'era idia dera mòrt preocupèsse ath sòn esperit: qui poirie pensar qu'entre tanti convidadi, un solet òme, per valent que siguesse, l'auie de balhar tan mala mòrt e nere fado? Pr'amor qu'Ulisses, en tot acertar-li ena gòrja, lo heric damb era flècha e era punta gessec peth tendre cogòt. Queiguec Antinoo, en recéber era herida, li queiguec era copa des mans, e gessec deth sòn nas ua espés gisclet de sang umana. Ara seguida, possèc era taula, damb un còp de pè, e escampilhèc era parva peth solèr, a on eth pan e era carn rostida s'enlordiren. En veder-lo queigut, es pretendents formèren un gran tarrabastalh laguens deth palai; deishèren es cagires e, botjant-se pera sala, recorrenet damb es uelhs es ben hargades parets; mès que non i auie un solet escut, ne ua fòrta lança que cuéller damb es mans. E escridassèren a Ulisses damb irades votzes:

“Ò forastèr! Que hès mau en tirar er arc contra es òmes. Mès que ja non te traparàs en d'auti concorsi: ara te demore ua terribla mòrt. Li treigueres era vida a un baron qu'ère eth mès senhalat des joeni d'Itaca, e plan per aquerò se te minjaràn aciu madeish es voltors.”

Atau parlauen, en tot pensar qu'auie aucit ad aqueth òme sense voler. Que non pensauen es plan pècs, qu'era roïna ère tanben sus eri. Mès, en tot acarar-se ada eri damb treble ròstre, les didec er engenhós Ulisses:

“A, gossets! Non pensàuetz que tornaria deth pòble troian ena mia casa, e mentretant m'arroïnàuetz era casa, forçàuetz as hemnes esclaves e, en èster jo viu, preteníetz ara mia hemna; sense crànher as dius qu'abitén en vast cèu, ne crànher cap resvenja per part des òmes. Que ja ei era roïna sus toti vosati.”

Atau s'exprimic. Toti se senteren possedidi deth palle temor e cada un cercaue entà on hugirie entà desliurar-se d'ua mòrt espaventosa. E Eurimac siguec eth solet que responc dident:

“Se de vertat ès Ulisses itacense, qu'as tornat, qu'as tota era rason de parlar d'aguesta manèra sus tot aquerò que hègen es aquèus; pr'amor que s'an cometut fòrça iniquitats en palai e en camp. Mès que ja jatz en tèrra qui siguec eth colpable de totes aguestes causes, Antinoo; eth quau prebotgèc aguestes accions, non perque n'auesse besonh o

desirèsse maridar-se, senon per auer concebut d'autes designacions que Saturn amièc a tèrme, ei a díder, entà regnar sus eth pòble dera ben bastida Itaca, en tot aucir ath tòn hilh damb enganhes. Que ja ac a pagat damb era sua vida, coma ère just; mès tu perdonas tons conciutadans, que nosati, entà padegar-te publicament, te pagaram tot çò que mos auem minyat e begut en palai, en tot avalorà'c en vint buèus per cap, e t'autrejaram bronze e aur enquia qu'eth tòn còr se satisfèisque; pr'amor que non se pòt repotegar-te que sigues emmaliciat."

En guardar-lo damb ròstre treble, li responde er engenhós Ulisses: "Eurimac! Encara que toti me balhèssetz eth vòste patrimòni complèt, en tot ahíger ath delà çò qu'auetz d'auti bens de desparièra procedéncia, ne enquia e tot atau s'abstierien es mies mans d'aucir enquia que toti es pretendents ajatz pagat complidament es vòsti excèssi. Ara se vos aufrís era ocasió de combàter damb jo o de hùger, se bèth un pòt evitar era mòrt e eth fado; Mès non me pensi que degun se desliure d'un finau desastrós."

Tau didec; e toti senteren aflaquir-se es sòns jolhs e eth sòn còr. Mès Eurimac parlèc un aute còp entà dider-les:

"Amics! Que non tierà quietes aguest òme es dues mans indomades: en auer cuelhut eth trabalhat arc e eth carcais, tirarà enquia que mos aucisque a toti. Pensem, donc, en combàter. Trieguetz es espades, botatz es taules coma empara des sagetes, que còsten rapida mòrt, e escometem-lo toti amassa a veir s'artenhem hèr-lo enlà deth lumedan e dera pòrta e podem partir entara ciutat, a on se formarie un gran rambalh. E dilhèu tirarà er arc per darrèr còp."

Dident atau, desgainèc era espada de bronze, agudenta e de dobla lama, e escometèc contra aqueth, cridanç d'ua manèra espaventosa. Mès ath madeish temps li tirèc eth divin Ulisses ua sageta e, en tot acertar-li en pièch, ath cant dera popeta, li clauèc en hitge era velòça flècha. Queiguec en solèr era espada qu'agarraue Eurimac e aguest, trantalhant e hènt torns, queiguec sus era taula e hec quèir era parva e era copa dobla; dempús, angoishat en sòn esperit heric damb eth front eth tèrra e pataquegèc damb es pès era cagira; e fin finau era escura broma s'estenèc sus es sòns uelhs.

Tanben Anfinome venguec dret de cap ath gloriós Ulisses, damb era espada desgainada, entà veir se podie hèr-lo enlà dera pòrta. Mès Telemac lo prevenguec en tot lançar-li era bronzinada lança, que se li clauèc ena esquia, entre es espatles, e li trauessèc eth pièch; e aqueth queiguec rambalhosament de bocadents. Se retirèc Telemac de seguit, deishant era longa pica clauada en Anfinome; pr'amor que cranhèc que, tant que se l'arrincae, lo herisse quauqu'un des aquèus damb era punta o era lama dera espada. Venguec corrent, e arribèc de seguit a on se trapaue eth sòn pair e, posant-se près d'eth, li didec aguestes alades paraules:

"Ò pair! Te vau a portar un escut, dues lances e un casco de bronze que s'adapte as tons possi. E ath còp me meterè jo tanben es armes e n'autrejarè d'autes ath porcelèr e ath boèr; donques qu'ei melhor èster armadi".

Li responc er engenhós Ulisses: “Lèu, hè-t’ac a vier tot mentre aja sagetes entà refusar-les: non se passe que, per èster solet, me hèsquen enlà dera pòrta.”

Atau li didec. Aubedic Telemac e partic entara cramba a on èren es magnifiques armes. Cuelhec quate escuts, ueit lances e quate cascós de bronze ornadi damb es espèssi crins de shivau; e, en hèr-s’ac a vier tot, tornèc de seguit a on ère eth sòn pair. Prumèr protegic Telemac eth sòn còs damb eth bronze; les balhèc de seguit beròies armadures as dus esclaus entà que se vestissen; e dempús se placèren toti ath costat deth prudent e sagaç Ulisses.

Mentre er eròi avec flèches entà defener-se, anèc afustant e herint sense pòsa ena sua pròpria casa as pretendents, qu’anauen queiguent un darrèr der aute. Mès, en moment que se l’acobèren es sagetes ath rei, que les lançaue, apropèc er arc en ua colomna dera sala solidament bastida, en tot apuar-lo en lustrat mur; se metec ena espatla un escut de quate pèths, caperèc era sua robusta tèsta damb un casco qu’eth sòn plumalh de crins de shivau ondejaue terribament naut de tot, e agarrèc dues fòrtes lances de bronzinada punta.

Que i auie ena ben hargada paret un hiestron damb un lumedan fòrça mès naut qu’eth pasiment dera sala solidament bastida; que daue entà un carreron e lo barrauen ues hustes perfectament junhudes. Ulisses manèc que lo susvelhesse eth divin porcelèr, demorant-se de pès ath sòn costat, per èster aquera era soleta gessuda. E Agelau les parlèc a toti damb aguestes paraules:

“Amics! Non poirie bèth un pujar en hiestron, parlar-li ara gent e formar lèu lèu un gran rambalh? En hè’c atau, dilhèu aguest òme tirarie damb er arc per darrèr viatge.”

Mès eth crabèr Melanti li repliquèc: “Que non ei possible, ò Agelau, escolan de Zèus. Que se trape eth hiestron plan près dera beròia pòrta qu’amie entath pati, era gessuda en carreron qu’ei dificila e un solet òme que siguesse esforçat serie pro entà arturar-mos a toti. Au, entà que vos armetz me vau a hèr a vier armes dera cramba qu’en era me pensi que les botèren (e solide que non serà en cap aute lòc) Ulisses damb eth sòn illustre hilh.”

Dident d’aguesta sòrta, eth crabèr Melanti pugèc ena cramba d’Ulisses pera escala deth palai. Cuelhec dotze escuts, parièr nombre de lances e autrestanti bronzinadi cascós ornadi damb espessi crins de shivau; e, en tot hèr-lo-se a vier tot, lo botèc enes mans des pretendents. S’afllaquiren es jolhs e eth còr d’Ulisses quan vedec que cuelhien es armes e brandien es longues piques; donques qu’ère gran eth travalh que se li presentaue. E de seguit li dirigic a Telemac aguestes alades paraules:

“Telemac! Quauqu’ua des hemnes deth palai o Melanti alugue contra nosati eth combat funèst.”

Li responc eth prudent Telemac: “Ò pair! Que jo n’auí eth tòrt, e non cap aute, donques que deishè dubèrta era pòrta solidament bastida dera cramba. Eth sòn espion qu’a estat

mès escarrabilhat. Vé-te'n tu, divin Eumèu, entà barrar era pòrta e sabe-te'n de qui hè taus causes, s'ei ua hemna o Melanti, eth hilh de Doli, que jo me pensi qu'ei".

Atau aguesti conversauen, quan eth crabèr Melanti tornèc entara cramba pr'amor de trèir d'autes magnifiques armes. Se n'encuedèc eth divin porcelèr e de seguit li didec a Ulisses qu'ere ath sòn costat:

"Laertiada, d'alègre linhatge! Ulisses, fecond en recorsi! Aqueth òme perniciós que sospechàuem torne entara cramba. Ditz-me clarament se me cau aucir-lo, en cas que siga jo eth mès fòrt, e hèr-lo-te a vier aciu, entà que pague es molti excèssi que cometec ena tua casa".

Li responec er engenhós Ulisses: "Jo e Telemac resistiram en aguesta sala as illustres pretendents, encara que siguen fòrça enventidi; e vosati anatz, retortilhatz-li entà darrèr es pès e es mans, lançant-lo ena cramba e, barrant era pòrta, estacatz-lo damb ua còrda e quilhatz-lo ena part superiora d'ua colomna, ath cant des bigues, entà que visque e patissque fòrts dolors pendent fòrça temps."

De tau sòrta parlèc; e eri l'escotèren e l'aubediren, en tot filar-se de cap ara cramba sense que se n'encuedèsse Melanti, que ja ère en era. L'agarrèren ocupat a cuélher armes en çò de mès hons dera cramba e se meteren respectiuamanet ara dreta e ara querra dera entrada, dauant dera pòrta, e, a penes eth crabèr Melanti anaue a passar eth lumedian dera pòrta damb un beròi casco en ua des sues mans e un escut ena auta, qu'er eròi Laertes auie amiat ena sua joenessa e que se trapaua abandonat e damb es correges descosudes; aqueri se lancèren ath sòn dessús, l'agarrèren e se lo heren a vier entà laguens, en tot arrossegar-lo pera cabeladura; de seguit lançant-lo contra eth solèr, angoishat en sòn còr, e, retortilhant-li entà darrèr es pès e es mans, l'estaquèren damb ua còrda, sivans auie dispausat eth hilh de Laertes, eth pacient divin Ulisses; l'estaquèren damb ua còrda ben retortilhada e lo quilhèren ena part superiora d'ua colomna, ath costat des bigues. E siguec alavetz quan, hènt burla d'eth, li dideres atau, porcelèr Eumèu:

"Que ja, ò Melanti, velharàs tota era net, ajaçat en aguesta mofla jaça, coma te merites; e non te passarà inavertida era Auròra de daurat tron, hilha deth maitin, quan gesque des corrents der Ocean, ara ora que sòles amiari-les es crabes as pretendents entà premanir eth sòn esdejoar."

Atau se demorèc Melanti, penjat deth funèst laç; e aqueri s'armèren de seguit, barrèren era esplendida cramba e vengueren entàth prudent e sagaç Ulisses, en tot meter-se ath sòn costat, alendant valor. Qu'èren, donc, quate es deth lumedian, e molti e fòrts es de laguens dera sala. Lèu arribèc Minerva, hilha de Zèus, qu'auie cuelhut er aspècte e era votz de Mentor. Ulisses s'alegrèc en veder-la e li didec aguestes paraules:

"Mentor! Hè enlà de nosati eth malastre e bremba-te'n deth companh estimat que tan ben te tractaue; donques qu'ès contemporanèu mèn."

De tau sòrta parlèc, a maugrat d'auer arreconeishut a Minerva, qu'encoratge as guerrers. Pera sua part, l'escridassauen es pretendents ena sala, començant per Agelau Damastorida, que les didec atau.

“Mentor! Que non te convence Ulisses damb es dues paraules pr'amor que les ajudes, en tot lutar contra es pretendents; donques que me pensi que s'amiarà a tèrme eth nòste prepaus d'aguesta manèra: tanlèu les aucigam as dus, ath pair e ath hilh, tanben tu periràs pes causes que vòs hèr en palai e que te cau expiar damb eth tòn cap, e quan eth bronze age dat punt e finau ara vòsta violéncia, somaram as d'Ulisses toti es bens que gaudisses tu laguens e dehòra dera poblacion, e non permeteram que ne es tòns hilhs ne es tues hilhes demoren en tòn palai, ne qu'era tua casta esposa camine pera ciutat d'Itaca.”

Tau didec. Se l'aumentèc a Minerva er anuèg que sentie en sòn còr e ahisquèc a Ulisses damb airoses votzes:

“Que ja non ei en tu, ò Ulisses, aqueth vigor ne aquera fòrça que pendent nau ans lutères de contunh contra es treucri per Helena, era des blanqui braci, hilha de nòbles pairs; e aucires a fòrça barons ena terribla luta; e peth tòn conselh siguec cuelhuda era ciutat de Priam, d'amples carrers; Com, donc, arribat ena tua casa e enes tues proprietats, non gauses a èster esforçar contra es pretendents? Mès, tè, vene aciu, amic, plaça-te ath mèn costat, guarda es mies accions, e te'n saberàs se com Mentor Alcimida se compòrte damb es tòns enemics entà entornar-te es favors que tu li heres.”

Didec; mès que non li balhèc complètament era trantalhanta victòria, pr'amor que desiraue provar era fòrça e eth vigor d'Ulisses e deth sòn gloriós hilh. E, cuelhent er aspècte d'ua arongla, comencèc a volar e s'anèc a posar en ua des bigues dera esplendida casa.

Mentretant, ahiscauen as auti pretendents Agelau Damastorida, Eurinome, Anfimedont, Depoptoleme, Pisandre Polictorida e eth valerós Polibo, qu'èren es mès senhaladi per çò dera sua bravesa entre es qu'encara viuien e lutauen per sauvar era sua existéncia; pr'amor qu'ara rèsta les auien hèt quèir es respectiues fèches qu'er arc auie deishat anar. E Agelau les parlèc a toti damb aguestes paraules:

“Amics! Que ja aguest òme tierà es dues mans indomdables, pr'amor que Mentor se n'anèc, Dempús de prononciar inutiles fanfarronades, e tornen a èster solets en lumedan dera pòrta. Per tant, non lancetz toti de còp era longa pica; au, que la lancen prumèr aguesti sies, per s'un cas Zèus mos autrege herir a Ulisses e arténher glòria. Que cap maudecap mos balharien es auti s'eth queiguesse.”

Atau les parlèc; lancèren es dues lances damb grana fòrça aqueri qu'auie ordenat, e hec Minerva que toti es traits siguessen en bades. Ua acertèc en ua colomna dera cramba solidament bastida, ua auta ena pòrta fòrtament ajustada, e ua auta heric eth mur damb era lança de herèisho qu'eth bronze hège poderosa. Mès, tanlèu s'aueren desliurat des

lances lançades pes pretendents, eth pacient divin Ulisses siguec eth prumèr de parlar as sòns d'aguesta sòrta:

“Amics! Vos convidi ja a tirar es lances contra eth revolum de pretendents, que desiren acabar damb nosati dempús d'auer-mos costat es anteriors maus.”

Atau s'exprimic; e eri lancèren es agudentes lances, en tot afustar entà dauant. Ulisses aucic e Demoptoleme, Telemac a Euriades, eth porcelèr a Elato e eth boèr a Pisandre, es quaus nhaquèren amassa era vasta tèrra. Arreculèren es pretendents entath hons dera sala; e Ulisses e es sòns correren a trèir des cadavres es lances que les auien clauat.

Es pretendents tornèren a tirar damb gran fòrça es agudentes lances, mès Minerva hec qu'era màger part des traits siguessen en bades. Ua acertèc ena colomna dera cramba solidament bastida, ua auta ena pòrta fòrtament ajustada, e era auta heric eth mur damb era lança de herèisho qu'eth bronze hège poderosa. Anfimedont heric a Telemac en punhet, mès molt leugèrament, donques qu'eth bronze solet hereguèc era pèth, e Ctesipo artenhèc qu'era sua ingenta lança engarrapèsse era espatla a Eumèu per dessús der escut; mès era arma volèc entar aute costat e queiguec en tèrra.

Eth prudent e sagaç Ulisses e es que se trapauen damb eth, lancèren un aute còp es dues agudentes lances contra eth revolum de pretendents. Ulisses, assolador de ciutats, heric a Euridamant, Telemac a Anfimedont e eth porcelèr a Polibo; e mentretant eth boèr acertèc eth pièch de Ctesipo e, vantant-se, parlèc d'aguesta manèra:

“Ò Poltersida, aimant dera injúria! Non cedisques jamès ar impuls dera tua pegaria entà parlar vantariosament; mèsalèu, dèisha era paraula as divinitats, que son fòrça mès poderoses. E receberàs aguest present d'ospitalitat per çò dera pauta que li balhères a Ulisses, parièr a un diu, quan demanaue caritat en sòn pròpri palai.”

Atau parlèc eth pastor de buèus, de retortilahdi còrnes; e mentretant, Ulisses li fotie era sua lança ath Damastorida. Telemac heric ath sòn torn a Leocrit Evenorida, en tot clauar-li era lança en hitge, qu'eth bronze trauessèc complètament; e eth baron queiguec de bocadents, tumant era cara damb eth solèr. Minerva, de naut deth tet estant, lheuèc era sua egida, perniciosa entàs mortaus, e era animositat de toti es pretendents demorèc espaurida. Hugien aguesti pera sala coma es vaques dera vegada qu'agite eth botjaire taban ena sason primauerau, quan es dies son plan longs. E aqueri, dera madeisha manèra qu'uns voltors de retortilhades ungles e corvadi bècs baishen deth monte e escometen as audèths que, temerosi de demorar-se enes bromes, an baishat ena planhèra; e les perseguissen e aucissen sense que posquen resistir-se ne húger, mentre es òmes s'alègren presenciant era cuelhuda: de semblabla manèra escometèren ena sala contra es pretendents, fotent còps a dreta e quèrra; es qu'èren heridi en cap deishauen anar prigondes alendades, e eth solèr rajaue sang pertot.

Mentretant, Liodes correç entà Ulisses, l'abracèc es jolhs e comencèc a suplicar-li damb aguestes alades paraules:

“T’ac demani abraçat as tòns jolhs, Ulisses: respècta-me e cuelh pietat de jo. Jo t’asseguri qu’as hemnes deth palai arren de dolent les didí ne les hi jamès; ath contrari, tenguia as pretendents que de tau manèra se comportauen. Mès que non m’aubediren enes tèrmes de qué es sues mans s’abstenguessen des males òbres; e d’aquiu que s’an hèt a vier damp es sues iniquitats ua mòrt deplorabla. E jo, qu’èra eth sòn prèire e non è cometut cap iniquitat, jaderè damp eri; pr’amor que cap arregraïment s’aurà auut damp es benfactors.”

En tot guardar-lo damp treble ròstre, exclamèc er engenhós Ulisses: “Se te vantes d’auer estat eth sòn prèire, deueres pregar fòrça còps en palai que s’aluenhesse eth doç instant dera mia tornada, e se n’anèsse era mia esposa damp tu, e te desse hilhs; per tant, non t’escaparàs tanpòc dera crudèu mòrt.”

Dident aquerò, agarrèc damp era robusta man era espada qu’Agelau, en morir, auie lançat en tèrra, e li fotèc un còp en cogòt; e eth cap queiguec en povàs, mentre Liodes parlaue encara.

Mès se desliurèc dera nera Parca eth poèta Femi Terpiada; eth quau, possat peth besonh, cantaue dauant des pretendents. Se trapaue de pès ath cant deth hiestron, damp era sonora citara ena man, e remenaue en sòn còr dues decisions: o gésser dera cramba e sèir-se ath costat deth ben bastit autar deth gran Zèus, protector dera encencha, a on Laertes e Ulisses usclèren tantes cueishes de buèus; o córrer entà Ulisses, abraçar-li es jolhs e dirigir-li suplique. En tot pensà’c ben, li semblèc melhor tocar-li es jolhs a Ulisses Laertiada. E deishant en solèr era concava citara, entre era vaishèra e era cagira d’ornaments de plata, correc entà Ulisses, l’abracèc es jolhs e comencèc a suplicar-li damp aguestes alades paraules:

“T’ac pregui abraçat as tòns jolhs, Ulisses; respècta-me e cuelh pietat de jo. Tu madeish auràs racacòr mès tard per auer-li trèt era vida a un poèta coma jo, que canti as dius e as òmes. Jo qu’è aprenut tot çò qu’un diu m’ensenhèc ena ment cançons de tota sòrta e sò capable d’entonar-les ena tua preséncia coma se siguesses ua divinitat: non volgues, donc, esgorjar-me. Telemac, eth tòn estimat hilh, te poirà díder que non entraua en aguesta casa de bon voler ne obligat pera penuria a cantar Dempús des hestaus des pretendents; senon qu’aguesti, qu’èren molti e me depassauen en fòrça, me forçauen entà que venguessa.”

Atau parlèc; e, en entener-lo eth vigorós e divin Telemac, li didec ath sòn pair, qu’ère apròp:

“Tè-te e non herisques ad aguest innocent damp eth bronze. E tanben sauvaram ar erald Medonte, que tostemp me suenhaue en aguesta casa mentre siguí mainatge; s’ei que ja non l’an aucit Fileti o eth porcelèr, ne se trapèc damp tu quan escometies ena sala.”

Atau didec; e l’entenec eth discrèt Medonte, que se trapaue arraulit dejós d’ua cagira, en tot caperar-se damp un cuèr de buèu entà evitar era nera Parca. Correc de seguit entà Telemac, l’abracèc es jolhs e comencèc a suplicar-li damp aguestes alades paraules:

“Amic! Aquest que sò jo. Tè-te e ditz-li ath tòn pair que non me còste mau damb er agudent bronze, en tot hèr servir era sua fòrça, irritat coma ei damb es pretendents qu’agotauen es sòns bens en palai e a tu, es plan pècs, non t’aurorauen bric.”

Li didec arrint er engenhós Ulisses: “Padega-te, donques qu’aguest te desliurèc e sauvèc entà que t’en sabesses ath tòn laguens e podesses díder as auti guaire depassen es bones accions as dolentes. Mès gessetz dera cramba tu e eth poeta de tanta fama e cuelhetz sèti en pati, dehòra d’aguest lòc de mortalatge, mentre acabi tot aquerò que me cau hèr ena mia casa.”

Atau les parlèc; e ambdús gesseren dera sala e se seigueren ath cant der autar de Zèus, guardant pertot e cranhen recéber era mòrt en cada moment.

Ulisses escorcolhaue damb era sua guardada tota era cramba per s’un cas auesse quedat viu quauqu’un d’queri òmes, en tot desliurar-se dera nera mòrt. Mès les vedec a tanti coma èren, queigudi toti entre era sang e eth povàs. Coma es peishi qu’es pescadors trèn der esglumós mar, ena corvada arriba, en un infinit hilat, jaden amolonadi ena arena, desirosi des ondades, e eth reludent solei les agarre era vida; atau eren estiradi es pretendents es uns sus es auti. Alavetz er engenhós Ulisses li didec a Telemac:

“Telemac! Vè-te’n e hè-me a vier a Euriclà, entà que li posca dider çò qu’è pensat.”

Atau s’exprimic. Telemac aubedic ath sòn pair e, picant ena pòrta, li parlèc d’aguesta sòrta ara hilhuquèra Euriclà:

“Lheua-te e vene, anciana que ties compder de susvellhar as esclaves en nòste palai!
Que te cride eth mèn pair entà dider-te bèra causa.”

Tau didec; e cap paraula gessec dera boca d’Euriclà, que dauric es pòrtes des comòdes crambes, comencec a caminar, precedida per Telemac, e trapèc a Ulisses entre es cadavres d’queri qu’auie aucit, tot tacat de sang e de povàs. Dera madeisha manèra qu’un leon qu’acabe d’avalar-se un buèu, se presente damb eth pièch e es costats des maishères tacadi de sang, e còste orror ad aquerí que lo ven; atau auie de tacadi Ulisses es pès e mans. Quan era vedec es cadavres e aqueth mar de sang, comencèc a deishar anar exclamacions d’alegria pr’amor que contemplaue ua grana hèta; mès Ulisses l’ac empdic e li tenguec eth sòn vam de cridar, en tot dider-li aguestes alades paraules:

“Anciana! Alègra-te en tòn esperit, mès tè-te e non dèishes anar exclamacions d’alegria; que non ei pietós alegrar-se pera mòrt d’aguesti barons. Que les hec perir eth fado des dius e es sues òbres pèrverses, pr’amor que non respectauen a cap òme sus era tèrra, dolent o brave, qu’arribèsse ada eri; plan per aquerò es sues iniquitats les an hèt a vier ua deplorabla mòrt. Mès, au, conda-me ara quines hemnes me hèn pòc aunor en palai e quines son sense culpa.”

Li responec Euriclà, era sua hilhuquèra estimada: “Jo te diderè, ò hilh, era vertat. Qu’as en palai cinquanta esclaves, qu’ada eres les ensenhè labors, a hilar e a patir era servitud; d’aguestes, dotze s’autregèren ara imprudència, sense respectar-me a jo ne ara pròpria

Penelope. Telemac non hè guaire qu'arribèc ena joenessa, e era sua mair non li deishaua auer comandament sus es hemnes. Mès, au, vau a pujar ena esplendida cramba superiora entà informar a Penelope de tot çò que s'a passat, qu'ada era l'aurà enviat bèra divinitat eth saunei qu'ei calada."

Li responec er engenhós Ulisses: "Non la desvelhes encara; mès hè que venguen totes es hemnes qu'an cometut accions indignes."

Atau li parlèc; e era vielha se n'anèc peth palai entà comunicar-les era orde as hemnes e manar-les que se presentèssen. Alavetz cridèc er eròi a Telemac, ath boèr e ath porcelèr, e les didec aguestes alades paraules:

"Tietz-vos, mès que mès, ath transpòrt des cadavres, qu'ordenaratz as hemnes. E ara seguida que netegen aguestes damb aigua e esponges de molti traucs, es magnifiques cagires e es taules. E quan sigue ja en orde tota era sala, hètz-vos a vier as esclaves dehòra deth solid palai e aquiu, entre era rotonda e era beròia tanca deth pati, heritz-les a totes damb era espada de longa punta enquia que les arrinquètz era amna e s'en desbremben de Venus, que des sòns plasers gaudien en tot barrejar-se secretament damb es pretendents."

Atau les ac encarguèc. Arribèren totes es hemnes amassa, es quaus alendauen grèument e vessauen abondoses lèrmes. Comencèren treiguent es cadavres des qu'auien mòrt e les botèren es uns dessús des auti dejós deth portau, en ben barrat pati: Ulisses les ac manèc, en tot pressar-les, e eres se vederen obligades a transportar-les. Dempús netegèren damb aigua e damb esponges de molti traucs, es magnifiques cagires e es taules. Telemac, eth boèr e eth porcelèr passèrent era rascleta peth pasiment dera sala solidament bastida e es esclaves se heren a vier es raspadures e les lancèren dehòra. Quan aueren botat en orde tota era sala, treigueren aqueri es esclaves deth palai entà un lòc estret, entre era rotonda e era beròia tanca deth pati, d'a on non ère possible que s'escapèssen. Eth prudent Telemac les didec as auti:

"Que non voi privar dera vida damb ua mòrt aunèsta ad aguestes esclaves que vessèren er opròbi sus eth mèn cap e sus era mia mair, en dormir damb es pretendents".

De tau sòrta parlèc; e, estacant ena excèlsa colomna era còrda d'ua nau de bluenca proa, enrodèc damb era era rotonda, en tot estacar-la naut de tot pr'amor de què cap esclaua arribèsse damb es sòns pès en solèr. Atau coma es corbassi d'amples ales o es palomes, que, en entrar en un tanca, tumen damb un hilat plaçat en un matarràs, trapen en era er odiós lhet; atau es esclaves auien es caps en linha e dus ligams ath torn deth sòn còth, entà que morissen dera manèra mès deplorabla. Solet agitèren es pès pendent un brèu espaci de temps, que non siguec de vertat de longa durada.

Dempús treigueren a Melanti entath vestibul e eth pati; li braquèren damb eth crudèu bronze eth nas e es aurelhes; l'arrinquèren es parts venerianes, entà qu'es gosssets les esbocinèssen crues; e l'amputeren es mans e es pès, damb animositat irritada.

Dempús d'aquerò, se lauren es mans e es pès, e tornèren a entrar ena casa d'Ulisses, donques qu'èra òbra ère ja acabada. Alavetz li didec er eròi ara sua hilhuquèra Euriclèa:

"Anciana! Hè-te a vier sofre, medecina contra eth mau, e tanben huec, entà sofrar era casa. E li dideràs a Penelope que vengue aciu damb es sues sirventes, e que se presenten tanben totes es esclaves deth palai."

Li responc era sua hilhuquèra Euriclèa: "Òc, hilh mèn, qu'ei oportun çò que vies de díder. Mès, au, te vau a amiar un mantèl e ua tunica entà que te vestisques e non t'estongues en tòn palai damb es amples espates caperades de pelhòts; donques qu'aquerò serie repotegable."

Li responc er engenhós Ulisses: "Sustot que s'alugue huec en agesta sala".

Tau didec; e non lo desaubedic era sua hilhuquèra Euriclèa, donques que li hec a vier huec e sofre. Ara seguida sofrèc Ulisses era sala, es autes crambes e eth pati.

Era vielha partic pera beròia casa d'Ulisses entà cridar as hemnes e ordenar-les que se presentesssen. Lèu gesseren deth palai damb halhes alugades, enrodèren a Ulisses e lo saludèrent e abracèrent, en tot punar-li eth cap, es espates e es mans que l'agarrauen damb es sues; e un doç desir de plorar e d'alendar s'apoderèc der eròi, donques qu'ath sòn laguens les arreconeishèc a totes.

CANT XXIII

Reconeishença d'Ulisses per Penelope

Fòrça alègra se filèc era vielha entara cramba superiora entà dider-li ara sua senhora qu'auie laguens dera casa ar estimat espós. A penes arribèc, botjant fèrmament es jolhs e hènt sauts damb es pès, s'inclinèc sus eth cap de Penelope e li didec aguestes paraules:

“Desvelha-te, Penelope, hilha estimada, entà veir damb es tòns uelhs aquerò que desiraues cada dia. Que ja ei arribat Ulisses, ja tornèc ena sua casa, encara que tard, e a aucit as pretendents qu'entristien eth palai, se minjauen es bens e violentauen ath tòn hilh.”

Li responec era discrèta Penelope: “Hilhuquèra estimada! Es dius que t'an capvirat; qu'eri pòden empeguir ath mès discrèt e dar-li prudència ath simple, e ara t'an herit a tu qu'eth tòn esperit ei tan senat. Per qué te'n burles de jo, que patisqui ath mèn laguens innombrables penes, en tot referir-me enganhes e desvelhar-me deth doç saunei que m'auie cuelhuda per çò d'auer-se difonut pes mies paupetes? Non è descansat d'aguesta manèra dès qu'Ulisses se n'anèc entà veir aquera Ilion perniciosa e nefasta. Mès, au, torna a baishar e cuelh eth tòn lòc en palai: que se venguesse ua auta des mies hemnes damb tau notícia a desvelhar-me, lèu la manaria en interior dera casa de manèra vergonhosa; mès a tu era vielhesa te sauve.”

Li responec era sua hilhuquèra Euriclà: “Que non hèsquì burla, hilha estimada; qu'ei vertat que venguec Ulisses e a arribat en aguesta casa, tau que t'ac digui: qu'ère aqueth òste que toti insultauen en palai. Ja hège temps que Telemac se'n sabie de qué ère aciu; mès damb esperit prudent amaguèc es prepausi deth sòn pair, entà que podesse castigar es violéncies d'aqueri òmes orgulhosí.”

Atau parlèc. S'alegrèc Penelope e, sautant deth lhet, abracèc ara vielha, comencèc a vessar lèrmes des uelhs, e didec aguestes alades paraules:

“Donques, au, hilhuquèra estimada, conda-me era vertat: s'ei cèrt que venguec en aguesta casa, coma assegures, e de quina manèra artenhèc botar es mans sus es desvergonhats pretendents, en èster eth solet e trapar-se es auti tostemp amassadi en interior deth palai.”

Li responec era sua hilhuquèra Euriclà: “Que non ac è vist, non m'en sai, sonque entení er alend des que queiguien mòrts; pr'amor que nosates mos estèrem totes, espaurides, en çò de mès prigond dera cramba damb es pòrtes barrades, enquia qu'eth tòn hilh Telemac venguec dera sala e me cridèc per orde deth sòn pair. Trapè a Ulisses de pès entre es cadavres, qu'èren estiradi en dur solèr, ath sòn entorn, es uns dessús des auti: que se t'alegrarie era amna de veder-lo tacat de sang e de povàs, coma un leon. Ara toti jaden amolonadi ena pòrta deth pati e Ulisses a alugat un gran huec, sofre era magnifica casa e me manèc entà cridar-te. Seguis-me, donc, pr'amor de qué ambdús aumpligatz eth vòste còr d'alegria, donques que patíretz tanti maus. Fin finau s'a

complit aqueth gran desir: Ulisses entornèc ena sua casa viu, en tot trapar-vos a tu e ath tòn hilh; e as pretendents que l'otratjauen, les a castigat en sòn madeish palai.”

Li responc era discrèta Penelope. “Hilhuquèra estimada! Non cantes victòria encara, en tot alegrar-te damb excès. Pro ben te'n sabes de guaire grata ère era sua venguda a toti es deth palai e mès que mès a jo e ath hilh qu'engendrèrem; mès era naua non ei cèrta coma tu la balhes, senon que bèth un des immortaus a aucit as illustres pretendents, anujat de veir es sues doloroses injúries e es sues marrides accions. Que non respectauen a cap òme ena tèrra, dolent o brave, que s'apressèsse ada eri; e d'aqui, per çò des sues iniquitats, an patit tau malastre. Mès era esperança de tornar moric luenh d'Acaia entà Ulisses, e aguest tanben a mòrt.”

Li responc de seguit era hilhuquèra Euriclèa: “Hilha mia! Quines paraules se t'escapèren dera tua boca, en díder que jamès tornarà en casa eth tòn marit, quan ja ei ath cant deth larèr! Eth tòn esperit qu'ei tostemp incredul. Mès, tè, te vau a revelar un aute senhau clar: era creta dera herida que li costèc eth sanglièr damb eth sòn blanc dent. L'arreconeishí quan lo lauaua e t'ac volí díder; mès eth, damb sagaça prevision, m'ac empedic en tot caperar-me era boca damb es sues mans. Seguis-me; que jo madeisha me balhi coma pròva, e, se t'enganzi, m'aucisses en tot hèr-me patir era mès deplorabla des mòrts.”

Li responc era discrèta Penelope: “Hilhuquèra estimada! Per causes que sàpies, qu'ei dificil que descurbisques es projèctes des dius sempitèrns. Mès, ça que la, anem entà on ei eth mèn hilh, entà que jo veiga mòrts as pretendents e ad aqueth que les a aucit.”

Didec atau; e baishèc dera cramba superiora, remenant ath sòn laguens moltes causes: s'interrogarie ath sòn marit de luenh estant, o se, en tot apressar-se ada eth, li punarie eth cap e li cuelherie es mans. Dempús qu'entrèc ena sala, trauessant eth lumedan de pèira, se seiguec dauant d'Ulisses, ath resplendor deth huec, ena paret opausada; pr'amor qu'er eròi se trapaue seigut d'esquia a ua nauta colomna, damb era guardada entà baish, demorant se li parlarie era sua illustra esposa tanlèu lo vedesse. Mès Penelope s'estèc fòrça temps en silenci pr'amor qu'auie eth còr estonat; uns còps, en tot guardar-lo fixament as uelhs, vedie qu'aquera ère reaument era sua portadura; e d'auti non l'arreconeishie per çò des miserables vestits qu'amiaue. E Telemac la repoteguèc damb aguestes votzes:

“Mair mia, que non ès justa mair donques qu'as ua animositat crudèu! Per qué t'estàs tant desseparada deth mèn pair, en sòrta de sèir-te ath sòn costat, e hèr-li pregunes, e saber-te'n de tot? Cap hemna se demorarie atau, damb era animositat fèrma, luenh deth sòn espòs; quan aguest, Dempús de patir tanti malastres torne en vintau an ena pàtria tèrra. Mès eth tòn còr a estat tostemp mès dur qu'ua pèira.”

Li responc era discrèta Penelope: “Hilh mèn! Qu'è aclapada era mia animositat en pièch, e non li poiria díder ua soleta paraula, ne hèr-li pregunes, ne guardar-lo cara a cara. Mès, se reaument ei Ulisses que torne ena sua casa, ja mos arreconeisheram melhor, pr'amor que i a senhaus entà nosati, qu'es auti ignoren.”

Atau s'exprimic. Arric eth pacient Ulisses e de seguit li dirigic a Telemac aguestes alades paraules:

“Telemac! Dèisha ara tua mair que me mete a pròva laguens deth palai; pr'amor que dilhèu d'aguesta manèra m'arreconeishe mès aisidament. Coma que vau lord e amii miserables vestits, m'a en pòca causa e encara non cre que siga aqueth. Meditem ara entà que tot se hèisque dera melhor manèra. Pr'amor que s'eth qu'aucís a un òme deth pòble, que non dèishe ath sòn darrèr guaires venjaires, hug e dèishe as sòns estimats e ara sua pàtria tèrra; nosati auem aucit ad aqueri qu'èren eth sostentiment dera ciutat, as mès illustres joeni d'Itaca. Jo te convidi a pensar en aquerò.”

Li responec eth prudent Telemac: “Que cau qu'ac veigues tu madeish, pair estimat, pr'amor que diden qu'eth tòn conselh ei en totes es causes eth mès excellent e que cap des òmes mortaus rivalizarie damb tu. Nosati te seguiram prèsti, e non mos mancaràn vams s'ac permeten es nòstres fòrces.”

Li responec er engenhós Ulisses: “Donques te vau a díder çò que pensi qu'ei mès convenient. Començatz per lauar-vos, botatz-vos es tuniques e ordenatz as esclaves que se vestisquen en palai; e ara seguida eth divin poèta, cuelhent era sonora citara, mos guidarà ena alègra dança; de sòrta que, en entenèc de dehòra bèth passejaire o vesin, se pensarà que celebrem es nòces. Non sigue qu'era gran naua dera mòrt des pretendents s'escampilhe pera ciutat abans de qué gescam entàs nosti camps plei d'arbes. Aquiu examinaram çò que mos presente er Olimp coma mès convenient.”

Atau les didec; e eri l'escotèren e l'aubediren. Comencèren per lauar-se e botar-se es tuniques, se mudèren es hemnes, e eth divin poèta toquèc era citara e les botgèc a toti eth desir deth doç cant e dera excèlsa dança. Lèu ressonèc era gran casa damb eth rambalh des pès des òmes e des hemnes de beròia cintura qu'èren en tot dançar. E es de dehòra, en entener-lo, solien exclamar:

“Que ja s'aurà maridat quauqu'un damb era reina que se vedec tan sollicitada. Malerosa! Que non avec paciència entà sauvar era casa deth sòn prumèr espòs enquia que tornèsse.”

Atau parlauen, pr'amor qu'ignorauen çò que s'auie passat laguens. Alavetz, Eurinome, era codinèra, lauèc e onhec damb òli ath magnanim Ulisses ena sua casa, e li botèc un beròi mantèl e ua tunica; e Minerva ornèc damb grana beresa eth cap d'Ulisses e hec que campèsse mès naut e mès gròs, e que dera sua tèsta pengessen retortilhadi peus que se retirauen a flors de jacint. E atau coma er òme expèrt, ath quau Vulcan e Minerva l'an ensenhat arts de tota sòrta, enròde d'aur era plata e hè polidi travalhs; dera madeisha manèra, Minerva difonèc era gràcia peth cap e pes espatles d'Ulisses. Er eròi gessec deth banh damb eth còs semblable ath des immortaus; se tornèc a sèir ena cagira qu'occupaue abans, dauant dera sua esposa, e li didec aguestes paraules:

“Malerosa! Aqueri que demoren en olimpics palais t'autregèren un còr mès dur qu'a d'autes hemnes. Deguna se demorarie atau, damb era animositat fèrma, aluenhada deth

sòn marit; quan aguest, Dempús de passar tanti trebucs, entorne en vintau an ena pàtria tèrra. Mès vé-te'n, hilhuquèra, e premanis-me eth lhet entà que posca ajaçar-me; donques qu'aguesta a en sòn pièch un còr de hèr."

Li responc era discrèta Penelope: "Malerós! Ne me tengui en molt ne me tengui en pòc, ne m'admiri massa; pr'amor que m'en sai pro ben de com ères quan partires d'Itaca ena nau de longui remes. Ve`-te'n, Euriclèa, e bota-li eth fòrt lhet en exterior dera solida cramba que basic eth madeish: trè-li d'aqui eth fòrt lhet e premanis-li era jaça damb pèths, hlaçades e vanes esplendides."

Que parlèc d'aguesta sòrta pr'amor de hèr a temptar ath sòn marit; mès Ulisses, irritat, li didec ara aunèsta esposa:

"Ò hemna! De vertat que me hè grana pena aquerò que vies de díder. Qui m'a desplaçat eth lhet? Que li serie de mau hèr enquia e tot ath mès adreit, se non venguesse un diu a cambiar-lo aisidament de lòc; mès degun des mortaus que viuen aué ne enquia e tot entre es mès joeni, lo botjarie aisidament, pr'amor que i a un gran senhau en hargat lhet que hi jo madeish e non cap aute. Que creishec laguens deth pati un olivèr de longues huelhes, robust e florissent, qu'auie era espessor d'ua colomna. Ath sòn entorn harguè es parets dera mia cramba, en tot tier multitud de pèires; la caperè damb un excellent tet e la barrè damb solides pòrtes, fèrmament ajustades. Dempús braquè eth ramatge d'aqueth olivèr de longues huelhes; apolidí damb eth bronze eth sòn tronc dès era arraïc, en tot hèc adreitament e abilament; l'adretí mejançant un nivèu entà convertir-lo en pè deth lhet, e lo trauquè tot damb ua barrina. En tot començar per aguest pè, seguí fabricant e apolidint eth lhet enquia acabar-lo; l'ornè damb aur, plata e evòri; e estení ath sòn laguens ues atrasentes correges de pèth de buèu, tintades de porpra. Aguest qu'ei eth senhau que te parlaua; mès ignori, ò hemna, s'eth mèn lhet seguís segur o ja l'a desplaçat bèth un, en auer bracat er olivèr peth pè."

Atau li didec; e Penelope sentec aflaquir-se es sòns jolhs e eth sòn còr, en arreconéisher es senhaus qu'Ulisses auie descrit damb tanta certitud. De seguit correc ath sòn encontre, vessant lèrmes; li lancèc es braci ath torn deth còth, lo punèc en cap e li didec:

"Non t'anuges damb jo, Ulisses, donques qu'ès en totes es causes eth mès escarrabilhat des òmes; e es divinitats mos manèren es malastres e non voleren que gaudíssem amassa dera nòsta joenessa, ne qu'amassa arribéssem en lumedan dera vielhesa. Mès non t'anuges damb jo, ne t'irrites se non t'abracè, coma ara, tanlèu coma sigueres ena mia presència; qu'era mia animositat, aciu laguens deth pièch, cranhie espaurida que venguesse quauque òme a enganhar-me damb es sues paraules, pr'amor que son molti es que tramen pèvères astúcies. Era aquèa Helena, hilha de Zèus, non s'aurie junhut jamès en amor e concubinatge damb un estranh, s'auesse sabut qu'es bellicosi aquèus l'aien d'amar de nauèth ena sua casa e ena sua pàtria tèrra. Que la deuec ahiscar bèth diu a realizar aquera vergonhosa accion; pr'amor qu'anteriorament jamès auie pensat cométer era deplorabla fauta que siguec era origina des nòstes penes. Ara, coma que vies de referir-me es senhaus evidents deth lhet, que non vedec cap mortau senon tu e jo solets, e ua esclaua, Actoris, que m'auie dat eth mèn pair en vier aciu e susvelhaue era

pòrta dera nòsta solida cramba, as artenhut amiar era conviccion ath mèn esperit en èster aguest tan temardut.”

Parlant d’aguesta sòrta, se l’augmentèc eth desir de somicar, e Ulisses ploraue, abraçat ara sua doça e aunèsta esposa. Atau coma era tèrra apareish agradiua as qu’arriben nadant pr’amar que Neptun les en.honsèc en mar era ben bastida embarcation, en tot hèr-la jogalha deth vent e des granes ondades; e uns pòqui artenheren gésser der esglumós mar en continent, plen eth còs de hanga, cauisheren era tèrra plan alègres pr’amar que se ven liures d’aqueuth malastre; dera madeisha manèra l’ère agradiua a Penelope era vista der espòs e non li treiguie deth còth es sòns blanqui braci. Plorant les aurie trapat era Auròra de rosadi dits, se Minerva, era divessa des ludent uelhs, non auesse ordenat ua auta causa: alonguèc era net, quan ja arribaue ath sòn finau, e arturèc en Ocean ara Auròra, de daurat tron, en non permetter-li atelar es shivaus de pès leugèrs qu’amien era lum as òmes, Lampo e Faetonte, que son es polins qu’amien ara Auròra. E alavetz li didec ara sua esposa er engenhós Ulisses:

“Hemna! Qu’encara non auem arribat ena fin de toti es trabalhs, donques que manque ua auta òbra plan grana, longa e difila, que me cau amair a tèrme. Atau m’ac vaticinèc era amna de Tiresies eth dia que baishè ena casa de Pluton en tot sajar era tornada des mens companhs e dera mia pròpria. Mès, au, hemna, anem-mo’n entath lhet entà que, ajaçant-mos, mos regalem damb eth doç saunei.”

Li responec era discrèta Penelope: “Eth lhet que l’auràs quan volgues, donques qu’es dius te heren tornar ena tua casa ben bastida e ena tua pàtria tèrra. Mès, donques que penseres en aguest trabalh, per çò d’auer-te suggerit eth sòn rebrembe bera divinitat, explica-me en qué s’està; m’imagine que mès tard me’n saberè e non serà dolent que m’en sàpia ara.”

Li responec er engenhós Ulisses: “Malerosa! Per qué m’ahisques tant damb es tues supliquees, entà que t’ac explica? T’ac vau a díder peth menut. Que non s’alegrarà era tua animositat de saber-se’n, coma jo tanpòc me n’alegri, pr’amar que Tiresies m’ordenèc que recorressa moltes poblacions, amiant ena man un manejable rem, enquia arribar en aqueri òmes que jamès vederen eth mar, ne mingue parva assasonada damb sau, ne coneishen es naus de ròies proas, ne se’n saben des manejables rems que son coma es ales des vaishèths. Entad aquerò me dèc un senhau plan clar, que non t’è d’amagar. M’ordenèc que, quan trapa a un aute caminant e me digue qu’amii un ventador sus era galharda espatla, claua en tèrra eth manejable rem, li hèsca a Neptun beròis sacrificis d’un moton, un taure e ua truja, e torna en aguesta casa a on aufrirè sagrades ecatòmbes as immortaus dius que possedissen er ample cèu, a toti peth sòn orde. Que m’arribarà mès endauant e luenh deth mar, ua doça mórt, que me treirà era vida quan ja siga aclapat pera vielhesa; e ath mèn entorn es ciutadans seràn erosi. Totes aguestes causes assegurèc Tiresies que s’auien de complir.”

Repliquèc alavetz era discrèta Penelope: “S’es dius t’autregen ua vielhesa erosa, encara pòs demorar que te desliuraràs des malastres.”

Atau aguesti conversauen. Mentretant, Eurinome e era hilhuquèra apraiauen eth lhet damb mofles ròbes, en tot alugar-se damb halhes. Quan acabèren de hèr eth lhet diligentament, era vielha tornèc en palai entà ajaçar-se e Eurinome, era codinèra, anèc dauant d'eri, damb ua halha ena man, enquia qu'arribèren en lhet noviau, en tot retirar-se de seguit. E ambdús esposi arribèren plan alègres en lòc a on se trapaue er ancian lhet.

Alavetz Telemac, eth boèr e eth porcelèr deishèren de dançar, manèren que cessèssen tanben es hemnes, e s'ajacèren toti en escur palai.

Dempús qu'es sposi aueren gaudit deth desirable amor, s'autregeren ath delèit dera convèrsa. Era divina entre es hemnes referic guaire auie patit en palai en contemplar era catèrva de funèsti pretendents, que per eri s'esgorjauen buèus e grasses oelhes, mentre s'avalauen er abondós vin des tenalhes. Ulisses, d'alègre linhatge, condèc ath sòn torn guairi maus les auie inferit a d'auti òmes e guaires penes auie patit enes sòns pròpries malastres. E era se compladie d'entener-lo e eth saunei non li venguec enes sòns uelhs enquia que s'acabèc eth relat.

Comencèc condant-li se com vencec as cicons; e l'anèc referint era sua arribada en fertil país des lotofagui; tot aquerò que hec eth Ciclòp e com eth cuelhec resvenja per çò d'auer-se avalat despietosament as fòrts companhs; com passèc ena isla d'Eolo, que l'acuelhec benevòl, enquia qu'arribèc era ora de dider-li adiu, mès eth fado non auie dispausat qu'er eròi tornèsse encara ena pàtria e ua tempèsta l'agarrèc de nauèth e l'amièc peth mar, abondós en peishi, mentre alendaue prigondament; e com, des d'aquiu, arribèc en pòrt de Teopile, era ciutat des lestrigons, que l'esbaucèren es vaishèths e l'auciren a toti es sòns companhs, de beròies armadures, en tot escapar-se solet Ulisses damb era sua nera nau. Li didec Dempús es enganhes e multiples astúcies de Circe; e l'expliquèc Dempús se com auie anat ena sua nau de molti bancs ena escura casa de Pluton entà consultar ara amna deth teban Tiresies, e com podec veir aquiu as sòns companhs e ara mair que l'amainadèc e l'elevèc pendent era sua mainadesa; com entenec mès tard eth cant des Sirenes, de votz sonora; com passèc pes arròques Erratiques, pera òrra Caribdis e pera arròca d'Escila, que d'era jamès poderen es òmes escapar indemnes; com es sòns companhs auciren es vaques deth Solei; com eth poderós Zèus heric era velèra nau damb er ardent arrai, en auer perit toti es esforçadi companhs e desliurar-se eth dera perniciosa mòrt: com arribèc ena isla d'Ogigia e ena ninfa Calipso, era quau lo retenguec en uedes tutes, desirosa de cuelher-lo coma marit, l'alimentèc e li didec fòrça còps que lo harie immortau e lo desliurarie etèrnament dera vielhesa, sense que jamès artenesse convencer-lo; e com, patint molti trebucs, arribèc enes feacis, que l'aunorèren coraument, coma se siguesse un diu, e l'amièren en ua nau entara pàtria tèrra, Dempús de regalar-li bronze, aur en abondor e vestits. Aquerò siguec era darrèra causa que mentèc, quan ja lo vencie eth doç dromilhon, que relaxe es membres e dèishe era animositat liura d'inquietuds.

Dempús Minerva, era divessa des ludents uelhs, ordenèc ua auta causa. Tanlèu coma li semblèc qu'Ulisses ja s'auie recreat damb era sua hemna e damb eth saunei, hec que

gessesse der Ocean era hilha deth maitin, era de daurat tron, entà que les hesse a vier era lum as umans. Alavetz se lheuèc Ulisses deth mofle lhet e li didec ara sua esposa aguestes paraules:

“Hemna! Es dus auem patit molti trebucs; tu aciu, plorant pera mia tornada tan abondosa en fatigues; e jo patint es malastres que me manèc Zèus e es auti dius entà arturar-me luenh dera pàtria quan desiraua tornar ada era. Mès, donques que mos auem amassat de nauèth en aguest desirat lhet, tu suenharàs es mèns bens en palai; e jo, entà reméter eth bestiar qu'es supèrbs pretendents s'avalèren, agarrarè un gran nombre de bèsties e es aquèus me n'autrejaràn d'autes enquia qu'aumplim toti es estables. Ara vierè entath camp, plen d'arbes, pr'amor de veir ath mèn pair que tant aclapat se trape per çò dera mia absència; e tu, ò hemna, encara qu'ès senada, escota çò que te vau a díder: coma qu'en hèr dia d'espargerà era naua de qué aucí en palai as pretendents, vète'n naut de tot dera casa damb es tues sirventes e demora-te aquiu sense guardar ad arrés ne preguntar cap causa.”

Didec; caperèc es sues espates damb era magnifica armadura, e, en tot hèr lheuar a Telemac, ath boèr e ath porcelèr, les manèc que cuelhessen es marciaus armes. Eri non deishèren d'aubedir-lo: s'armèren toti damb eth bronze, dauriren era pòrta e gesseren dera casa, precedidi per Ulisses. Que ja era lum s'escampilhaue pera tèrra; mès les caperèc Minerva damb ua escura broma e les treiguec dera ciutat rapidament.

CANT XXIV

Es patzes

Eth cilen Mercuri cridaue as amnes des pretendents, amiant ena sua man era verga daurada qu'adormís es uelhs de guairi vò o desvelhe as que dormissen. La tenguie alavetz entà botjar e guidar as amnes e aguestes lo seguien proferint rambalhosí crits. Dera madeisha manèra qu'es arrates-caudes vòlen sorrisclant en çò mès prigond d'ua vasta tuta se bèth un d'eri se separe der arradim penjat dera arròca, donques que se traven es uns damb es auti; atau es amnes caminauen cridan, e eth benefic Mercuri, que les precedie, se les hege a vier per escurs caminòus. Traucesseren en prumèr lòc es corrents der Ocean e era arròca de Leucade, Dempús es pòrtes deth Solei e eth país des Sòmis, e lèu arribèren ena pradèra d'asfodeli a on demoren es amnes, que son imatges des defuntats.

Se trapèren aquiu damb es amnes d'Aquilles, hilh de Pelèu, de Patrocle, der irreprochable Antilòc e d'Ajax, que siguec eth mès excellent de toti es danaus, en còs e beresa, Dempús der illustre Pelida. Aguesti caminauen ar entorn d'Aquilles; e se les aprèssèc, plan aclapada, era amna d'Agamemnon Atrida, qu'ath sòn entorn s'amassauen guairi ena casa d'Egiste periren damb er eròi, complint eth sòn destin. E era amna deth Pelida siguec era que parlèc prumèr, dident d'aguesta sòrta:

“Ò Atrida! Mos pensàuem qu'entre toti es eròis ères tostemp eth mès estimat per Zèus, que se vante damb er arrai, pr'amor que governaues sus molti e fòrts barons aquiu en Troia, a on es aquèus patírem grani malastres; e, ça que la, t'auie d'arténher abans de temps era funèsta Parca, que d'era arrés se'n pòt desliurar Dempús d'auer neishut. Pro que se t'auesse presentat era mòrt e eth destin en país teucre, quan gaudies dera dignitat suprèma que damb era exercies eth comandament; pr'amor qu'alavetz toti es aquèus t'aurien erigit un tumulus, e l'auries legat ath tòn hilh ua immensa glòria. Ara eth fado t'a hèt perir damb era mès deplorabla des mòrts.”

Li responec era amna der Atrida: “Erós tu, ò hilh de Pelèu, Aquilles semblable as dius, que morires en Troia, luenh d'Argos, e ath tòn entorn moriren, defenent-te, d'auti plan valents troians e aquèus; e tu jadies en solèr sus un gran espaci, enrodat en un revolum de povàs e desbrembat der art de guidar as cars! Nosati lutèrem pendent tot eth dia e per arren deth mon auríem suspenut eth combat; mès Zèus mos obliguèc a deishà'c, en tot manar-mos ua tormenta. Dempús d'auer amiat eth tòn beròi còs entàs nau, lo botèrem en un tumulus, lo lauèrem damb aigua teba e l'onhérem; e es danaus, en tot enrodar-te, vessauen fòrça e arderoses lèrmes e se bracauen es cabeladures. Que tanben venguec era tua mair, que gessec deth mar, damb es immortaus divesses marines, quan enteneren era naua: se lheuèc en mar ua cridadissa e tau tremoladera les entrèc a toti es aquèus, que s'aurien lançat enes concaves nau se non les auessé arturat un òme que sabie moltes e ancianes causes, Nestòr, qu'era sua opinion ère considerada tostemp coma era melhor. Aguest, donc, en tot arengar-les damb benvolença, les parlèc dident:

“Arturatz-vos aquèus; non hujatz, barons aquèus! Aguesta qu’ei era mair que vie deth mar, damb es immortaus divesses marines, a veir ath sòn hilh mòrt.”

Atau s’exprimic; e es magnanims aquèus suspeneren era hujuda. T’enrodèren es hilhes der ancian mar, planhent-se de tau sòrta que botjauen a pietat, e se meteren divini vestits. Es nau Muses entonèren eth cant funèbre, alternant damb era sua beròia votz, e non auries vist a cap aquèu que non plorèsse: autant les esmoigüie era cantaira Musa! Dètz-e-sèt dies damb es sues nets te plorèrem, autant es immortaus dius coma es mortaus òmes, e en dètz-e-ueitau dia t’autregérem as ahlames, en tot esgorjar ath tòn entorn e en gran abondor gròsses oelhes e buèus de retortilhadi còrnes. Usclèc eth tòn cadavre, ornat damb vestimenta de diu, damb grana quantitat d’enguent e de doça mèu; s’agitèren damb es sues armes multitud d’aquèus, es uns a pè e es auti en cars, ath torn deth lenhèr qu’en eth t’usclères; e se formèc un gran rambalh. Dempús qu’era ahlama de Vulcan acabèsse de consumir-te, ò Aquilles, e se mostrèc era Auròra, recuelhérem es tòns blanqui uassi, illustre Aquilles, amassa damb es de Patrocle Menetiada, e a despart es d’Antilòc, que siguec eth companh que mès estimères dempús deth defuntat Patrocle. Ath torn des rèstes, era sagrada armada des aquèus basic un tumulus gran e gloriós en un lòc prominent, ena arriba deth dilatat Helesponto; entà que lo podessen veir a longa distància, dès eth mar, es òmes qu’ara viuen e que neisheràn en avier. Era tua mair botèc en torneg, cossent damb es dius, beròis prèmis entath concors que auien de celebrar es aquèus mès importants. Tu sigueres enes funeralhes de molti eròis quan, per çò dera mòrt de bèth rei, se cenhèn es joeni e s’apraien entàs jòcs funèbres; totun aquerò, que t’auries estonat fòrça ena tua animositat en veir guaire beròis èren es qu’en tòn aunor establec era divessa Tetis, era des pès argentadi, pr’amar que tostemp sigueres fòrça estimat pes divinitats. Atau, donc, ne morint as perdit era tua fama; e aguesta, ò Aquilles, perdurarà entre toti es òmes. Mès jo, com è de gaudir de tau satisfaccion, se, dempús qu’acabè era guèrra e tornè ena pàtria, me premanic Zèus ua mòrt deplorabla a mans d’Egiste e dera mia funèsta sposa?”

Mentre conversauen d’aguesta manèra, se les presentèc eth messatgèr Argicida guidant es amnes des pretendents qu’auie aucit Ulisses. Ambdús, tanlèu les vederen, vengueren fòrça estonadi a trapar-les. Era amna der Atrida Agamemnon arreconeishec ath hilh estimat de Melanèu, ath plan illustre Anfimedont, qu’eth sòn òste auie estat ena casa qu’aguest abitaue en Itaca, e li commencèc a parlar d’aguesta manèra:

“Anfimedont! Què vos a arribat qu’entratz ena escura tèrra tants e tan illustres barons, e toti dera madeisha edat? Se s’alistèsssen ena poblacion, non se’n traparie d’auti de tant illustres. Dilhèu Neptun vos aucic enes vòstes naus, en tot deishar anar eth fòrt vent e lheuar granes ondades? O dilhèu uns òmes enemies acabèren damb vosati en continent pr’amar que vos hègetz a vier es sòns buèus e es sues magnificques vegades de oelhes o perque lutàuetz entà apoderar-vos dera sua ciutat e des sues hemnes? Respon ad aquerò que te digui, donques que me vanti d’èster òste tòn. Non te’n brembes que venguí aquiu, ena vòsta casa, ath cant deth deiforme Menelau, entà exortar a Ulisses a que mos seguisse entà Ilion enes naus de molti bancs? Un mes sancer tenguérem entà trauessar er ample mar, e damb penes e trabalhs convencérem a Ulisses, assolador de ciutats.”

Li didec ath sòn torn era amna d'Anfimedont: "Atrida plan gloriós, rei d'òmes Agamemnon! Que m'en brembi de tot aquerò que dides, ò escolan de Zèus, e te vau a condar peth menut de quina manèra arribèrem ath tèrme dera nòsta vida. Que preteníem ara esposa d'Ulisses, absent alavetz de hège fòrça temps, e ne refusaue es odioses nòces ne les volie celebrar, en tot premanir-mos era mòrt e era nera Parca; e alavetz imaginèc ena sua intelligéncia aguesta naua enganha. Se metec a téisher en palai ua gran tela subtila e interminabla, e alavetz mos parlèc d'aguesta sòrta: *Joeni, pretendents mèns!* *Donques que s'a mòrt eth divin Ulisses, demoratz, entà instar es mies nòces, a qu'acaba aguesta tela (non se passe que me pèrden inutilament es hius) damb era fin de qué age susari er eròi Laertes en moment fatau dera sua espauridora mòrt.* Entà que non s'anuge quauqu'ua des aquèes deth pòble, se ve acagar sense susari a un òme qu'a possedit tanti bens. Atau didec, e era nòsta animositat generosa se deishèc persuadir. Des d'aqueth moment, se passaue eth dia hargant era tela, e pera net, tanlèu coma s'alugaue damb es halhes, des.heiguie çò qu'auie teishut. D'aguesta manèra artenhèc amagar era enganha e qu'es sues paraules siguessen creigudes pes aquèus pendent tres ans; mès, en arribar eth quatau an e tornèren a succedir-se es sasons, Dempús de passar es mesi e molti dies, mos ac revelèc ua des hemnes, que se'n sabie pro ben de çò que se passaue, e susprenérem a Penelope des.heiguient era esplendida tela. Atau siguec com, a desgrat sòn, se vedec en besonh d'acabar-la. Quan, Dempús de téisher e lauar era gran tela, mos mostrèc aquera tela que se retiraue ath solei o ara lua, bèra funèsta divinitat se hec a vier a Ulisses de bèra part des confinhs deth camp a on eth porcelèr auie era sua casa. Aquiu venguec tanben eth hilh estimat deth divin Ulisses, quan tornèc de Pilos ena sua nera nau; e, en tot acordar balhar mala mòrt as pretendents, vengueren ena gloriosa ciutat, e Ulisses entrèc eth darrèr, pr'amor que Telemac s'auancèc un shinhau. Eth porcelèr acompanhèc a Ulisses; e aguest, damb es sòns praubi pelhòts semblaue un vielh e miserable mendicant que s'emparaue en baston e amiaue lègi vestits. Cap des nòsti lo podec arreconéisher, ne enquia e tot es mès vielhs, quan se presentèc còp sec; e lo mauteactàuem, en tot dirigir-li injurioses paraules e fotent-li patacs. Damb animositat pacienta patie Ulisses que se li piquèsse e injurièsse en sòn pròpri palai; mès, tanlèu l'ahisquèc Zèus, qu'amie era egida, comencèc a trèir des parets, ajudat de Telemac, es magnifiques armes que deishèc ena sua cramba, barrant es barrolhs; e Dempús, damb refinada astúcia, li conselhèc ara sua esposa que mos treiguesse as pretendents er arc e eth blanquinós hèr damb era fin de celebrar un concors qu'auie d'èster entà nosati, ò malerosi, eth preludi deth mortalatge. Arrés artenhèc armar era còrda deth fòrt arc, pr'amor que mos mancaue molta part deth vigor que s'auie besonh entad aquerò. Quan eth gran arc anaue a arribar enes mans d'Ulisses, toti li repotegàuem ath porcelèr entà que non l'ac balhèsse, encara qu'ac demanèsse; e tan solet Telemac, encoratjant-lo, ordenèc que l'ac autregesse. Eth pacient divin Ulisses l'agarrèc damb es sues mans, l'armèc damb gran assopliment, e hec passar era flècha a trauers deth hèr; ara seguida se n'anèc en lumedian, espargèc peth solèr es velòces flèches, en tot lançar terribles guardades, e aucic ath rei Antinoo. Mès de seguit tirèc contra es auti es doloroses flèches, afustant en sòn front; e anauen queiguent es uns darrèr des auti. Qu'ère evident que bèth un des dius les ajudaue; pr'amor que lèu lèu, en tot deishar-se amiari pera sua ràbia, comencèren a aucir a dreta e quèrra pera sala: es que recebien es còps en cap

deishauen anar prigondes alendades, e eth solèr rajaue sang pertot. Atau auem perit, Agamemnon, e es cadavres jaden abandonadi en palai d'Ulisses; pr'amor qu'era naua encara non a arribat enes cases des nòsti amics, es quaus mos plorarien dempús de lauar-mos era nera sang des herides e plaçar-mos en jaces; que tau son es aunors que se les deu as defuntats."

Li responc era amna der Atrida: "Erós hilh de Laertes! Ulisses, fecond en recorsi! Tu acertères a possendir ua esposa plan virtuosa. Coma qu'era irreprochabla Penelope, hilha d'Icari, a auut tant excellents sentiments e a sauvat era memòria d'Ulisses, eth baron que damb eth se maridèc vérge, jamès se perderà era gloriosa fama dera sua vertut e es immortaus inspiraràn as òmes dera tèrra graciòsi cants en aunor dera discrèta Penelope. Que non se portèc atau era hilha de Tindaro, que, maquinant marrides accions, aucic ath marit que damb era s'auie maridat vérge; per çò que li cau èster objècte d'odiosi cants, e ja a esparjut trista fama entre es hemnes, sense exceptuar ad aqueres que son virtuoses."

Atau conversauen ena casa de Pluton, laguens des prigondors dera tèrra.

Mentretant, Ulisses e es sòns, baishant dera ciutat, arribèren lèu ena polida e ben cultivada proprietat de Laertes, qu'aguest auie crompat en d'auti tempsi dempús de passar fòrça trebucs. Aquiu se trapaue era casa der ancian, damb un cubertèr ath sòn entorn a on anauen a minjar, a sèir-se e a dormir es sirvents pròpris d'aqueth; sirvents que li hègen guaires labors èren deth sòn gust. Ua vielha siciliana lo suenhaue damb grana sollicitud aquiu en camp, luenh dera ciutat.

En arribar, donc, en tau endret, Ulisses les parlèc d'aguesta manèra as sòns servidors e ath sòn hilh:

"Vosati, entrant ena ben hargada casa, sacrificatz de seguit ath melhor des porcèths entar esdejoar; e jo anarè a sajar de veir s'eth mèn pair m'arreconeish en veder-me dauant des sòns uelhs, o non sap se qui sò dempús de tant de temps d'èster absent."

Dident atau, autregèc es marciaus armes as sirvents. Partiren aguesti a pas seguit entath casalon e Ulisses se filèc de cap ath uart, abondós en fruits, entà hèr aquera pròva. E, baishant en gran uart, non trapèc a Doli, ne a cap des esclaus, ne as hilhs d'aguest; pr'amor que toti auien gessut a cuéller espins blanqui entà hèr era tanca deth uart, e er ancian Doli les guidaue. Plan per aquerò trapèc en ben cultivat uart ath sòn pair solet, apraiant ua planta. Vestie Laertes ua tunica lòrda, rosigada e miserabla; amiaue estacades enes cames ues sandales de pèth de vaca, cosuda coma proteccion contra es heregades, e enes mans gants per tòrt des arrominguères; e caperaue era sua angoishada tèsta damb ua casqueta de pèth de craba. Quan eth pacient divin Ulisses lo vedec aclapat pera vielhesa e damb tan gran dolor d'esperit, se posèc ath pè d'un naut perèr e li gesseren es lèrmes. Dempús se trapèc trantalhant ath sòn laguens, sense saber se punar e abraçar ath sòn pair, condar-l'ac tot e explicar-li se com auie arribat ena pàtria tèrra; o interrogar-lo prumèr damb era fin de hèr aquera pròva. Tanlèu ac auec pensat, li

semblèc qu'ère melhor hèr-lo a temptar damb paraules burlesques. Damb agesta intencion se n'anèc Ulisses dret de cap ada eth madeish, qu'ère damb eth cap clin hotjant ar entorn d'ua planta. E, posant-se ath sòn costat, li parlèc atau eth sòn illustre hilh:

“Ò ancian! Que non te manque adretia entà cultivar eth uart, donques qu'en aguest se trape tot plan ben suenhat e non se ve cap planta, ne higuèra, ne vid, ne olivèr, ne perèr, ne lòc entàs legums, que non sigue dera madeisha manèra. Ua auta causa te vau a díder, mès non per aquerò t'anuges en tòn còr: que non as tant de suenh de tu madeish, pr'amor que non solet t'aclape era trista vielhesa, senon qu'è lord e maujargat. Que non serà, plan que òc, per tòrt dera tua ociositat qu'un senhor t'age en semblable abandon; e, ath delà, arren de servil se ve en tu, pr'amor que, pera tua portadura e granesa, te retires a un rei, a un baron que Dempús de lauar-se e de minjar age de dormir en un mofle lhet; que tau ei eth costum des ancians. Mès, au, parla e respon sincèrament: De qui ès sirvent? De qui ei eth uart que cultives? Ditz-me de vertat, entà que m'en sàpia, se reaument sò arribat en Itaca; tau que m'assegurèc un òme que trapè en vier e que non deu èster guaire senat, pr'amor que non auec paciéncia entà referir-me quauques causes ne entà escotar es mies paraules quan li preguntè se cèrt òste mèn encara viu e existís o ja ei mòrt e se trape ena casa de Pluton. Que t'ac vau a condar a tu: cuelh atencion e escota-me. Ena mia pàtria lotgè en d'auti tempsi a un baron qu'arribèc ena nòsta casa; e jamès degun mortau des que vengueren de tèrras luenhanes a lotjar-se ena mia casa me siguec mès grat: se vantaue d'èster naturau d'Itaca e didie que Laertes Arcesiada ère eth sòn pair. Jo madeish l'amiè entath palai, li balhè digna ospitalitat, tractant-lo sollicita e amistosament (pr'amor qu'ena mia casa regnaue era abondància) e li hi es presents ospitalaris que convenien a tau persona. L'autregè sèt talents d'aur ben hargat; ua platejada vaishèra florejada; dotze mantèls simples, dotze tapissi, dotze beròis palis e dotze tuniques; e ath delà, quate hemnes de beròia figura, adreites en hèr irreepochables labors, qu'eth madeish alistèc entre es mies esclaves.”

Li responec eth sòn pair, damb es uelhs plei de lèrmes: “Forastèr! Qu'è de vertat ena tèrra que preguntes; mès que la tien dominada uns òmes insolents e marridi, e te seràn en bades aguesti presents qu'ad aqueth l'aufries. Se lo trapèsses viu en pòble d'Itaca, non te diderie adiu sense correspóner as tòns presents damb d'auti dons e ua bona ospitalitat, coma ei just que se hèisque damb aqueth qu'anteriorament mos deishèc obligadi. Mès, au, parla e respon sincèrament: guairi ans hè qu'acuelheres ad aguest maleros òste, ath mèn hilh malerós, s'ei que tot non a estat un sòmi.? Aluenhat des sòns amics e dera sua pàtria tèrra, o se l'avalèren es peishi en mar o siguec presa, en continent, des fères e des audèths: e ne era sua mair l'enlençolèc, plorant damb jo que l'engendrèrem; ne era sua rica hemna, era discrèta Penelope, panteishèc sus eth tumulus deth sòn marit, coma ère just, ne li barrèc es uelhs; que taus son es aunors degudi as mòrts. Ditz-me tanben era vertat sus aquerò, entà que m'en sàpia: Qui ès e de quin país vies? A on se trapen era tua ciutat e es tòns pairs? A on ei eth rapid vaishèth que t'a amiat damb es tòns companhs parièrs as dius? O as arribat passatgèr ena nau de un aute, que Dempús de deishar-te en tèrra seguit eth sòn viatge?”

Li responec er engenhós Ulisses: “De tot aquerò te vau a informar peth menut. Que neishí en Alibant, a on è ua magnifica casa, e sò hilh d’Afidant Polipemonida; eth mèn nòm ei Eperite; bèth diu m’á separat de Sicania entà amiari-me aciu a maugrat mèn, e era mia nau ei près deth camp, abans d’arribar ena poblacion. Que ja hè cinc ans qu’Ulisses partic d’aqiu e deishèc era mia pàtria. Malerós! Propicis audèths volauen ena sua dreta quan partic, e, en encuedar-se’n, li didí adiu alègre e s’aluenhèc content; donques que mos demoraue en còr era esperança de qué era ospitalitat tornarie a amassar-mos e mos poiríem obsequiar damb esplendidi presents.”

Taus sigueren es dues paraules, e ua nera broma de pena enrodèc a Laertes que cuelhec cendre damb es dues mans e la lancèc sus eth sòn cap peublanc, alendant grèument. S’esmoiguec eth còr d’Ulisses; sentec er eròi ardenta picor en nas en contemplar ath sòn pair, e hènt un bot, lo punèc e li didec:

“Que sò jo, ò pair, aqueth madeish que preguntes; que sò tornat en vintau an ena pàtria tèrra. Mès que cessen es tòns plors, es tòns somics e es tues lèrmes. E te diderè, donques qu’eth temps mos prèsse, qu’è aucit as pretendents ena nòsta casa, resvenjant atau es dues doloroses injúries e es dues marrides accions.”

Laertes li responec dident: “Donques s’ès eth mèn hilh Ulisses qu’a tornat, mòstra-me bèth senhau evident entà que me convença.”

Li responec er engenhós Ulisses: “Prumèr de tot que veigu en es tòns uelhs era herida qu’en Parnaso me hec un sanglièr damb eth sòn blanc dent, quan tu e era mia mair venerabla me manéretz entà Utolic, eth mèn estimat pairin pairau, entà recéber es dons qu’en vier aciu me prometec autrejar. E, s’ac desires, te nomentarè es arbes qu’un còp me regalères en aguest ben cultivat uart: pr’amar que jo, qu’èra mainatge, te seguia e te les demanaua un darrèr der aute; e, en passar entre eri, me les mostraues e me didies eth sòn nom. Que sigueren tretze perèrs, dètz pomèrs e quaranta higuères; e m’aufrires, ath delà, cinquanta rengs de ceps, cada un des quaus daue eth fruit en epòques desparières, pr’amar que i a aciu arradims de totes es classes quan les hèn madurar es sasons que de naut mos mane Zèus.”

Atau li didec; e Laertes sentec aflaquir-se es sòns jolhs e eth sòn còr, en arreconéisher es senhaus qu’Ulisses auie descrit damb tau certitud. Abracèc ath sòn hilh; e eth pacient divin Ulisses sarrèc entada eth ar ancian, que se trapaue sense alend. E quan Laertes tornèc a alendar e se remetec, responec damb agueste paraules:

“Pair Zèus! Vosati es dius vos estatz encara en Olimp, s’ei vertat qu’es pretendents receberen eth castig dera sua temerària insolència. Mès ara cranh fòrça eth mèn còr que s’amassen e venguen lèu es itacensi, e qu’ath delà manen messatgèrs a totes es ciutats des cefalens.”

Li responec er engenhós Ulisses: “Cuelh coratge e non te’n hèsques d’aguestes causes. Mès anem ena casa que se trape pròcha ad aguest uart, qu’aqiu manè a Telemac, ath boèr e ath porcelèr entà que çò mès lèu possible mos premanisquen era parva.”

Prononciades aguestes paraules, se filèren de cap eth beròi casalon. Quan aueren arribat ena comòda casa, trapèren a Telemac, ath boèr e ath porcelèr ocupadi en talhar fòrça carn e en barrejar eth nere vin.

De seguit era esclaua siciliana lauèc e onhec damb òli ath magnanim Laertes laguens dera casa, en tot botar-li Dempús un beròi mantèl sus es espates; e Minerva s'apressèc e hec que li creishessen es membres ath pastor d'òmes, de sòrta que semblèsse mès naut e mès fòrt qu'abans. Quan gessec deth banh, s'admirèc Ulisses de veder-lo tan parièr as immortaus dius e li didec aguestes alades paraules:

“Ò pair! Quauqu'un des sempitèrns dius a milhorat solide eth tòn aspècte e era tua granesa.”

Li responec eth discrèt Laertes: “Pro que me trapèssa, ò pair Zèus, Minerva, Apòllo!, coma quan regnaua sus es cefaleni e cuelhí a Nerice, ciutat ben bastida, aquiu ena punta deth continent: se, en èster atau, m'auessa trapat ager ena nòsta casa, damb es espates caperades pera armadura, ath tòn costat e refusant as pretendents, jo les auria trincat a molti es jolhs en palai e era tua amna s'aurie alegrat en contemplà'c.”

Atau aguesti conversauen. Quan es auti acabèren era faena e premaniren era taulejada, se seigueren per orde en cagires e faustulhs. E tanlèu comencèren a préner era parva, arribèc er ancian Doli damb es sòns hilhs (qu'arribauen cansadi de tant travalhar), pr'amor qu'auie gessut a cridar-les era sua mair, era vielha siciliana, que les auie elevat e suenhaue ar ancian doçament dès qu'aqueth auec arribat ena vielhesa. Tanlèu coma vederen a Ulisses e l'arreconeisheren en sòn esperit, se posèren estonadi laguens dera casa; e Ulisses les parlèc en tot laudar-les damb doces paraules:

“Ò ancian! Sè-te a dinar e que cesse eth tòn estonament, donques que ja hè molt, damb gran desir de méter man ena parva, qu'èrem en tot demorar-vos en aguesta sala.”

Atau s'exprimic. Doli venguec dret entada eth damb es braci dubèrti, cuelhec era man d'Ulisses, l'ac punèc en punhet, e li dirigic aguestes alades paraules:

“Amic! Donques qu'as tornat entà nosati que desiràuem era tua tornada (encara que ja perdíem era esperança) e es madeishi dius t'an amiat, san e en bona santat, que sigues erós e qu'es divinitats t'autregen tota sòrta de ventures. Ditz-me ara era vertat de çò que te vau a preguntar, entà que m'en sàpia: era discrèta Penelope se'n sap cèrtament de qué as tornat, o mos calerà manar-li un messatgèr.”

Li responec er engenhós Ulisses: “Ò ancian! Que ja se'n sap. Que non cau hèr çò que prepauses.”

Atau li parlèc; e Doli venguec a sèir-se ena sua hargada cagira. Dera madeisha manèra s'apressèren a Ulisses es hilhs de Doli, lo saludèren damb paraules, li cuelheren es mans e se seigueren per orde apròp deth sòn pair.

Mentre aguesti minjauen aquiu ena casa, anèc era Fama anonciant rapidament per tota era ciutat era òrra mòrt e eth fado des pretendents. Tanlèu es ciutadans l'entenien, s'anauen presentant toti ena casa d'Ulisses, es uns per un costat e es auti per aute, en tot deishar anar crits e gemiments. Treigueren es mòrts; e dempús d'acogar cada un as sòns e d'autrejar aqueri de d'autes ciutats as pescadors entà que se les hessen a vier enes velères naus, se filèren de cap ara agora toti amassa, damb eth còr trist. Quan aueren acodit e se trapauen en assemblada, se lheuèc Eupites a parlar; pr'amor que non podie tier era pena que sentie ena amna peth sòn hilh Antinoo, que siguec eth prumèr qu'aucic Ulisses. E, vessant lèrmes, les arenguèc dident:

“Ò amics! Que siguec grana era òbra que maquinèc aguest baron contra es aquèus. Se hec a vier a molti e valents òmes enes sues naus e perdec es concaves naus e as òmes; e, en tornar, a aucit as mès illustres entre es céfaleni. Mès, au, anem ath sòn encontre abans que s'escape entà Pilos o entara divina Elide, a on governen es epèus, pr'amor que non mos veigam perpetuaument confonudi. Que serà vergonhós que se'n sàpien d'aguestes causes es deth futur; e, se non castiguéssem as aucidors des nòsti hilhs e des nòsti frairs, non me serie agradiua era vida e pro que me morissa çò mès lèu possible entà èster abans damb es defuntadi. Mès anem-i de seguit: non se passe que mos eviten damb era hujuda.”

Atau les didec, vessant lèrmes; e botgèc a pietat a toti es aquèus. Mès alavetz se presentèren Medonte e eth divin poèta, qu'en desvelhar-se auien gessut dera casa d'Ulisses; se meteren ath miei, e er estonament les cuelhec as assistents. E eth discrèt Medonte les parlèc d'aguesta manèra:

“Escotatz-me ara a jo, ò itacensi, pr'amor que non sense volontat des immortaus dius a realizat Ulisses tau hèta. Jo madeish vedí a un diu immortau que se trapaua près d'eth, e ère en tot semblable a Mentor. Aguest diu immortau a viatges s'apareishie dauant d'Ulisses, ath quau encoratjaue; e a viatges, corrent furiós peth palai, provocaue en tumult as pretendents, que queiguen es uns darrèr des auti.”

Atau s'exprimic; e toti se senteren cuelhudi de palle temor. Ara seguida les dirigic era paraula er ancian eròi Haliterses Mastorida, eth solet que coneishie eth passat e eth futur. Aguest, donc, les arenguèc damb benvolènça dident:

“Escotatz-me ara, ò itacensi çò que vos vau a díder. Per çò dera vòsta colpabla feblesa arribèren taus causes, amics: que jamès vos deishèretz persuadir per jo, ne per Mentor, pastor d'òmes, quan vos exortàuem a botar fin as holies des vòsti hilhs; e aguesti, damb eth sòn perniciós orgulh, cometeren ua gran fauta, avalant-se es bens e otratjant ara hemna d'un baron illustre que se pensauen que ja non tornarie. E ara, pro que se hesse çò que vos vau a díder. Credetz-me a jo: non i anem; non se passe que quauqu'un trape eth mau que se vase a cercar.”

Atau les didec. Se lheuèren damb grana cridadissa mès dera mitat; e era rèsta, que se demorèren aquiu pr'amor que non les agradèc era arenga e, peth contrari, les convencèc Eupites, correren rapidament a cuéller es armes. A penes s'aueren revestit de ludent

bronze, s'amassèren en compacte esquadron dehòra dera espaciosa ciutat. E Eupites cuelhec eth comandament, en tot deishar-se amiari pera sua simplicitat: pensau esvenjar era mòrt deth sòn hilh e ja non auie de tornar ena poblacion, pr'amor qu'ère dispausat qu'aquiu dehòra lo cuelhesse eth fado.

Mentre aquerò se passau, li didec Minerva a Zèus Saturn: “Pair nòste, Saturn, eth mès excèls des que govèrnent! Respon-me ad aquerò que te vau a preguntar. Quin ei eth prepaus qu'interiorament t'as format? Amiaràs a tèrme era perniciosa guèrra e er orrible combat, o botaràs amistat entre es uns e es auti?”

Li responce Zèus, qu'amolone es bromes: “Hilha mia! Per qué me preguntes taus causes? Non formères tu madeisha aguest projècte d'Ulisses, entà que, en cuéller terri, se resvengèsse d'aqueri? Hè ara çò que volgues; mès jo te diderè çò qu'ei mès oportun. Donques qu'eth divin Ulisses s'a resvenjat des pretendents, que s'immolen victimes e se hèsquen juraments de mutuau fidelitat; qu'age aqueth tostemp eth sòn regne en Itaca; hèm que se desbrembe eth mortalatge des hilhs e des frairs; que s'estimen es uns as auti, coma abans, e que i age patz e riquesa en abondància.”

Damb taus paraules l'ahisquèc a hèr çò qu'era desiraue; e Minerva baishèc ara prèssa des cims der Olimp.

Quan es dera casa de Laertes aueren satisfèt er apetís damb era agradiua parva, eth pacient divin Ulisses trinquèc eth silenci entà dider-les: “Que gesque bèth un entà susvelhar: non sigue que ja siguen apròp es que vien.”

Tau didec. Gessec un des hilhs de Doli, aubedint a Ulisses; se posèc en lumedian, e, en veder-les a toti ja pròches, li dirigic ar eròi aguestes alades paraules: “Que ja son apròp; cuelhem es armes çò de mès lèu possible”.

Atau les parlèc. Se lheuèren e se vestiren era armadura es quate damb Ulisses, es sies hilhs de Doli e ath delà, encara qu'èren peublanqui, Laertes e Doli, pr'amor qu'eth besonh les obliguèc a èster guerrers. E quan s'aueren revestit eth reludent bronze, dauriren era pòrta e gesseren dera casa, precedidi per Ulisses.

Alavetz se les apressèc Minerva, hilha de Zèus, qu'auie cuelhut era figura e era votz de Mentor. Eth pacient e divin Ulisses s'alegrèc de veder-la e de seguit li didec a Telemac, eth sòn hilh estimat:

“Telemac! Ara que vas ena luta, a on se senhalen es mès illustres, saja de non desonorar eth linhatge des tons ancessors; donques qu'en èster esforçadi e valents auem subergessut toti sus era vasta terri.”

Li responce eth prudent Telemac: “Que ja veiràs, se vòs, pair estimat, que damb era mia animositat non desonorarè eth ton linhatge coma dides.”

Atau s'exprimic. Se compladec Laertes e didec aguestes paraules: “Quin dia aguest entà jo, estimadi dius! Be n'ei de grana era mia alegria! Eth mèn hilh e eth mèn arrèih rivalizen en èster valents!”

Alavetz Minerva, era des ludents uelhs, se posèc ath sòn costat e li parlèc d'aguesta sòrta: “Ò, Arcesiada, eth mès estimat de toti es mèns amics! Lhèua es tues pregàries ara pincèla des ludents uelhs e ath pair Zèus, e ara seguida brandís e tira era fòrta lança.”

En díder atau, li bohèc gran valor Palas Minerva. Incontinenti lheuèc es sòns prècs ara hilha deth gran Zèus, brandic e tirèc era fòrta lança, e heric a Eupites a trauèrs deth casco de bronzinades mentonères, que non artenhèc a detier era arma, pr'amor que siguec trauessat peth bronze. Eupites queiguec damp tarabastalh e es sues armes ressonèren. Ulisses e eth sòn illustre hilh s'autien lançat contra es enemies qu'anauen dauant, e les herien damp espades e lances de dobla lama. E a toti les aurien aucit, en tot privar-les de tornar enes sues cases, se Minerva, era hilha de Zèus, qu'amie era egida, non auesse lheuat era sua votz e arturat a tot eth pòble:

“Deishatz era terribla luta, ò itacensi, e desseparatz-vos de seguit sense vessar mès sang!”

Atau didec Minerva; e toti se senteren cuelhudi peth palle temor. Tanlèu s'entenec era votz dera divinitat, es armes volèren des mans e queigueren en tèrra, e es itacensi, desirosi de sauvar era vida, entornèren entara poblacion. Eth pacient divin Ulisses cridèc orriblament e, ajocant-se, se lancèc a perseguir-les coma ua agla de naut vòl. Mès eth Saturn deishèc anar un ardent arrai, que queiguec dauant dera divessa de ludents uelhs, hilha deth poderós pair. E alavetz Minerva, era de ludents uelhs, li didec a Ulisses:

“Laertiada, d'alègre linhatge! Ulisses, fecond en recorsi! Tè-te e hè que s'acabe aguesta batalha, aguest combat madeish funèst entà toti: non se passe qu'eth poderos Zèus s'anuge damp tu.”

Atau parlèc Minerva; e Ulisses, plan alègre ath sòn laguens, complic era orde. E dempús, era pròpria Palas Minerva, hilha de Zèus qu'amie era egida, qu'auie cuelhut er aspècte e era votz de Mentor, hec que jurèssen era patz ambdues parts.

Fundació Pública de la Diputació de Lleida

